Maoru teikas un leģendas

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Maoru teikas un leģendas
Sast. J. Rodmane.

Krājumā ietverti Jaunzēlandes iezemiešu maoru mīti, teikas un leģendas, kas vēsti par viņu tikumiem, paražām, ticējumiem, dieviem un varoņiem. Teksti tulkoti no pazīstamā Jaunzēlandes rakstnieka folklorista, maoru daiļrades vācēja un popularizētāja A. Rida grāmatām. saturs: Pasaules radīšana ; Pazeme ; Varoņi un varoņdarbi ; Zeme un jūra ; Tanes bērni ; Tangaroas bērni ; Tanivhas ; Stāsti par pārdabiskām būtnēm ; Milži un cilvēkēdāji ; Burvji un burvestības ; Brīnumainie piedzīvojumi.

Rīga «Zinātne» 1984

D. Tērnera ilustrācijas. No angļu vai. tulk. M. Jākobsone. — R.: Zinātne, 1984. — 287 Ipp., il.

Sastādījusi J. Rodmane D. Ternera ilustrācijas No angļu valodas tulkojusi M. Jakobsone

Iz.dota saskaņā ar Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Redakciju un izdevumu padomes lēmumu

© Sastādīšana, priekšvārds un komentāri Tulkojums latviešu valodā Izdevniecība «Zinātne», 1984

- HAERE MAI! (Priekšvārds)
- PASAULES RADĪŠANA
- Debesis un Zeme
- Kā radās Mēness
- Mafariki
- Mednieks īau-toru
- Uenuku un Miglas meitene
- PAZEME
- Mataora un Nivareka pazemē
- Miru
- Hine-maraima
- Hutu un Pa re
- Pulavai
- VAROŅI! UN VAROŅDARBI
- Maui piedzīvojumi
- Tinirau un valis
- Drosmīgais Tavhaki
- Klaiņotais RaJa
- ZEME UN JŪRA
- Milzis un valis

- Nemierīgie kalni
- Mimi-o-Paoa
- Teanava ezers5
- Moiu-rau
- Kaurikoks un valis
- iU
- Hinau no Ruafahunas
- Dziedošais ņohutukava
- Kumara
- TANES BĒRNI, TANGAROA5 BĒRNI
- Ruakapangas lielais putns
- Pou un milzu putns
- Kāpēc tāriiņam brūnas krūfiņas
- Vēdekļastes balodis Tivaivaka
- Hokioi un vanags
- Kavau
- Pūce Popoia
- Zīlīte Miromiro
- Ko papagailis Kaka nozaga papagailim Kakariki
- Popokorua un kikihi
- Ods un knislis
- Suns un ķirzaka
- Haizivs un ķirzaka
- Zivju uzvara
- Delfīns iocis11
- TAHIVHAS Lidojošais ianivha
- Pieradinātais fanīvha
- Vaikaremoanas ezera tanivha
- Hotu-puku
- Tanivha ķirzaka
- Tanivha no Kaiparas
- Runājošais tanivha no Rotoruas
- STĀSTI par PĀRDABISKĀM BŪTNĒM Ihenga1
- Ruarangi un furchu
- Ruru
- Kahukura un turehu zvejnieki
- Parehe
- Tura
- Kaumariki
- Kā cilvēki iemācījās grebt koku
- Dīvainie viesi no rietumiem
- Peha un ļaunie gari
- MILŽI UN CILVĒKĒDĀJI Vakatipu milzis Matau
- Toangina

- Ruruhi-kerepo
- Houmea un Uta
- Te Ngarara-huarau
- Kopuvai
- BURVJI UN BURVESTĪBAS Tutara-Kauikae
- Pua-rafas apburtā galva
- Hakavau un Pava
- Tifias-i-fe-Rangi liktenis
- Mauri
- Vhaiapu un Pouiini
- Kahurangi
- Tama-nui-a-rangi un Ruku-fša
- Rona
- BRĪNUMAINIE PIEDZĪVOJUMI Tshuio un Tao-puta
- Jaunais Hatupatu
- Vhakatau-pofiki
- Te Hononga
- Rau-vhalo
- Hine-i-!e-kakara
- Puhi-huia
- Hinemoa un Tulanekai5
- KOMENTĀRI

Maoru teikas un leģendas
Sast. J. Rodmane.

.

.

HAERE MAI! (Priekšvārds)

Haere mai! — tas ir maoru sveiciens. «Haere mai, lasītāj!» — tā tevi sveic šai grāmatā apkopotie mīti, leģendas, teikas un pasakas, kuras Jaunzēlandē pirms daudziem gadsimtiem radījuši šīs milzīgās salas pamatiedzīvotāji maori.

«Par maoriem jāvēsta tikai dzejā,» tā reiz teicis angļu rakstnieks Antonijs Trolops. Maoru vēsturi var lasīt kā heroisku poēmu. Tās darbības vieta — Klusā okeāna bezgalīgie plašumi un darbības laiks — no otrā gadu tūkstoša sākuma līdz mūsu dienām.

Pirms desmitiem tūkstošiem gadu cilvēks sāka apdzīvot savu planētu. Jau senākajā akmens laikmeta periodā — paleolītā cilvēki bija apmetušies uz dzīvi arī Austrālijā un Jaungvinejā. Lēni, bet neatlaidīgi vigi apguva Klusā okeāna salas, virzīdamies no rietumiem uz austrumiem, pretim lecošajai saulei. Un iespējams, ka Jaunzēlandē bija pēdējā zeme, kuru atklājis un apguvis akmens laikmeta cilvēks.

Pirmie iedzīvotāji Jaunzēlandē parādījās pirmā un otrā gadu tūkstošu mijā. Kas viņi bija, mēs nezinām. Arheologi izrakumos atklājuši akmens rīkus un medību ieročus gigantisko (gandrīz ziloņa lielumā) putnu moa medīšanai. Moa ir izmiruši, un tāpat bez pēdām ir izzuduši Jaunzēlandes pirmatklājēji. Un tikai maoru leģendas vēl vēsta par moa un «zemes cilvēkiem» (tangata vhenua), kuri apdzīvojuši Jaunzēlandi pirms tagadējo maoru senču ierašanās.

Maoru senči, kā vēsta teiksmas, dzīvojuši Havaiki zemē. Havaiki ir gan leģendārā polinēziešu pirmdzimtene, gan mītiska zeme, kurā mājo senču gari un uz kuru dodas mirušo dvēseles, gan arī gluži reālas salas Polinēzijā, piemēram, Havaju salas vai Savaji sala (dialektu formas vārdam «Havaiki»). Maoru leģendās Havaiki ir Centrālā Polinēzijā — Taiti salas.

Kā stāsta maoru teiksma, zvejniekam Kupem, kas dzīvoja Havaiki, kāds kalmāru bara vadonis neļāva mierīgi zvejot — allaž tas zaga zivju pievilināšanai izlikto ēsmu. Kupe nolēma zagli pārmācīt. Viņš dzinās tam pakaļ daudzas dienas, bet kalmārs aizpeldēja arvien tālāk no Havaiki. Un tad pie apvāršņa parādījās nepazīstama zeme ar miglā tītiem augstiem kalniem, milzu kokiem un neskaitāmu putnu bariem. Ao Tea Roa — Garais Baltais Mākonis, tā Kupe nosauca jaunatklāto zemi, un šo poētisko nosaukumu Jaunzēlande saglabājusi līdz mūsu dienām.

Kupe iedzina kalmāru vadoni Raukavas šaurumā, kas šķir Jaun« zēlandes Ziemeļsalu no Dienvidsalas (tagad to sauc par Kuka šaurumu, bet varbūt taisnīgāk būtu to dēvēt par Kupes šaurumu?), un tur beidzot zagli pievārēja …

Pieveicis briesmīgo kalmāru, Kupe atgriezās Havaiki un pastastīja

par brīnišķīgo zemi tālu dienvidos, kuru apdzīvo… Bet šai jautājumā dažādos leģendas variantos vēstītais vairs nesaskan. Pēc vienas versijas, Jaunzēlandē mituši tikai putni un kukaiņi. Cita versija vēsta, ka to apdzīvojuši jau minētie «zemes cilvēki», tumšādaini gara auguma cilvēki ar plakaniem deguniem. Arheologi viņus sauc par «moa medniekiem». Daudzi etnogrāfi uzskata, ka Jaunzēlandes pirmiedzīvotāji bijuši ieceļotāji no Melanēzijas. Citi zinātnieki domā, Ao Tea Roas pirmiedzīvotāji bijuši polinēzieši, kas ieradušies šeit sen pirms tiem, par kuriem vēsta leģendas (šāda aina vērojama arī citos Polinēzijas rajonos — Marķīza salās, Havaju arhipeh.gā, Lieldienu salā).

Lai kā arī būtu, Centrālajā Polinēzijā kļuva zināms par lielu zemi dienvidos. Pagāja vairāki gadsimti pēc Kupes atklājuma, un XIV gs. vidū no Havaiki uz Ao Tea Rou devās laivas ar simtiem vīriešu un viņu sievām un bērniem. Viņi veda sev līdzi ne tikai mājdzīvniekus, bet arī kultūraugu sēklas. Bija sākusies lielā migrācijā. Tas bija ne tikai visievērojamākais notikums Jaunzēlandes (kuras platība pārsniedz visu pārējo Polinēzijas salu kopplatību) vēsturē, tas, iespējams, ir arī visvaronīgākais veikums «Dienvidjūru vikingu» — polinēziešu vēsturē.

Alaoru atmiņā saglabājušies to laivu nosaukumi, ar kurām ieradušies viņu senči no Havaiki. Un ne tikai laivu nosaukumi, bet pat stūres airu nosaukumi — arī katram no tiem bija savs. vārds. Cauri paaudzēm saglabāti virsaišu — ariki, priesteru — tohungu un prasmīgāko jūras braucēju vārdi, seno senču — tagadējo maoru ciltstēvu — vārdi. (Kad maori sastopas, viņi var vai veselu dienu skaidrot, ar kuru laivu ieradušies viņu vecvecvecvecvecāki — kopš tiem laikiem mainījušās vairāk nekā divdesmit paaudzes, taču tradīciju glabātāji atceras visu savu senču vārdus.)

Vaka — tā polinēziešu valodās sauc laivu. Maori valodā šis vārds ieguvis vēl arī otru nozīmi — «cilšu savienība». Jo tieši tie bijušie Havaiki iedzīvotāji, kuri laivās bija atbraukuši, kļuva par maoru cilšu — ivi ciltstēviem. No katras laivas «pasažieriem» radušās līdz desmit ciltis. Protams, bija jāpaiet gadsimtiem, lai šīs ciltis izveidotos. Un tie arī pagāja — gandrīz pustūkstoš gadu pēc lielās izceļošanas no Havaiki Ao Tea Roas iedzīvotāji bija pilnīgi izolēti: no pārējās pasaules.

Kā stāsta viena no maoru teiksmām, pirmie ieceļotāji ieradās Ao Tea Roā pohutukavas ziedēšanas laikā. Pohutukava ir miršu dzimtas augs, kas zied ar spilgti sarkaniem ziediem. Ieraudzījis šos ziedus, sajūsminātais ieceļotāju virsaitis esot noņēmis no galvas savu dižciltības zīmi — spalvu rotu, iesviedis to jūrā un iesaucies:

— Es aizmetu Havaiki vadoņu krāsasl Lai to vietā stājas mūsu jaunās zemes krāsas, jo tā mūs tik skaisti apsveici

Un tiešām, dažu gadsimtu laikā maori radīja kultūru, kas atšķiras

no pārējo Polinēzijas tautu kultūras. No senču zemes Havaiki atvestais mantojums Jaunzēlandē — jaunajp dzimtenē pārvērtās īpatnējā maoru mantojumā. Jo šeit, Ao Teā Roā, vide krasi atšķīrās no vides citās tropu zona izkaisītajās Polinēzijas salās — gan koraļļu atolos, gan vulkāniskas izcelsmes salās,

Viena no .svarīgākajām problēmām polinēziešu dzīvē ir iekopšanai derīgas zemes trūkums. Tieši tas spieda drosmīgos polinēziešu jūras braucējus doties tālos ceļojumos, lai meklētu jaunas salas. Ao tea Roā zemes bija atliku likām. Varbūt tieši tāpēc maoru senci pēc apmešanās Jaunzēlandē tik ilgi nodzīvoja izolācijā, ka viņiem vairs nebija stimula bīstamajiem tālajiem ceļojumiem pa okeānu?

Jaunzēlande ir kontinentāla sala, to pat varētu saukt par «mikrokontinentu»,' jo tā ir sen no kontinenta atlūzusi lauska. Uguni izverdoši kalni un dziļi meži, ledāji un geizeri, dinozauru radinieki gigantiskie moa un citi bezspārnu putni, ķirzaka batērija, kauri priedes, kas slej savas galotnes vairāk nekā pussimt metru augstumā —*1* par tām augstākas ir tikai Amerikas sekvojas —, ainavas, kas vietām atgādina Kaukāzu ar tā sniegotajām virsotnēm, vietām Norvēģiju ar tās fjordiem, vietām Kamčatku ar tās vulkāniem, vietām Skotiju ar tās krūmiem apaugušajiem pauguriem un starp tiem izkaisītajiem ezeriem, vietām Islandi ar tās geizeriem, — tas viss atšķīrās no Havaiki redzētā, no dzimtās Polinēzijas. Vairāk zemes, vairāk briesmu, vairāk medījumu, vairāk dabas katastrofu, plašāki meži un lielāks aukstums… Cīņā ar dabu tika kaldināts maoru raksturs — tie ir taisnīgi, vīrišķīgi, atklāti un drosmīgi cilvēki. Ne velti maorus dažkārt dēvē par «Polinēzijas spartiešiem».

Visi polinēzieši gatavo apģērbu no lūkiem — tapu. Ao Tea Roas klimatiskajos apstākļos ar šādu tērpu vien nepietiek. Un maori sāka darināt apģērbu no Jaunzēlandes savvaļas liniem. Ar gliemežvākiem plucinot to stiebrus, ieguva baltu šķiedru. Polinēzijas iedzīvotāju klasiskais apģērbs ir gurnu josta vai priekšautiņš. Ao Tea Roā ir aukstāks nekā tropu joslas salās, un maori iemācījās taisīt apmetņus, prasmīgi iestrādājot linšķiedrās suņa vilnu vai putnu spalvas. Maori prata darināt vairāk nekā desmit veidu apmetņus.

No senču zemes maori atveda sev līdzi polinēziešu galveno pārtikas produktu — saldos kartupeļus jeb kumaru. Taču pārējā Polinēzijā var novākt divas kumaras ražas gadā, turpretī Ao Tea Roā — tikai vienu. Toties maori pilnveidoja polinēziešu parasto darbarīku zemes apstrādāšanai — rušināmo koku ko. Viņi pierlkoja speciālu šķērsīti, lai rušināmo koku varētu iedurt zemē ar kāju. Tādējādi augsne tika uzrušināta dziļāk un darbs kļuva vieglāks.

Atšķirībā no Havaju salām vai Taiti, Jaunzēlandi nepavisam nevar dēvēt par «mūžīgā pavasara zemi». Parastais polinēziešu miteklis bija

jāpadara siltāks, tāpēc maori sāka taisīt māju sienas no biezā kārtā sastiprinātiem salmiem, bet grīdu noraka zemāk par zemes līmeni. Tā radās maoru māja jeb vhare. Piedevām viņi vēl būvēja no vareniem baļķiem ēkas visas kopienas vajadzībām: vhari runangu — sanāksmju namu, vhari taperi — izpriecu namu un vhari kuru — zinību namu, kurā pieredzējuši priesterī, amatnieki un mākslinieki apmācīja jaunots, nododami tiem savu pieredzi un zināšanas.

Katra ēka bija īsts mākslas darbs. Un ne tikai no arhitektūras viedokļa vien. Maoru ēkas,.sevišķi visai kopienai paredzētās, vienmēr tika bagātīgi izrotātas ar brīnišķīgi skaistiem un ļoti sarežģītiem kokgriezumiem. Lielie balsta stabi sienās tika izgrebti cilvēka stāva veidā, un tiem deva leģendāro senču — cilts aizbildņu vārdus. Spāres un jumta kori arī rotāja skaisti kokgrebumi. Ikvienu māju vēl vainago tekoteko — koka griezta cilvēka figūra.

Koka statujas stāvēja pie ēkām un gar palisādēin. Par statujām faktiski kļuva ari mājas pamatu veidojošie baļķi — tajos iegreba pielūdzamo senču attēlus, un tādējādi šie senči balstīja māju gan simboliski, gan arī praktiski. Lielās vhares runangas bija īstas tēlu galerijas. Piemēram, ngatimaru cilts vhares runangas divi galvenie balsti bija divu visizcilāko cilts virsaišu statujas, bet pārējie piecdesmit stabi attēloja citus, mazāk izcilus senčus. Sī skulpturālā kompozīcija bija neatņemama sanāksmju nama daļa.

Tāpat kā ēkas, arī statuju sejas rotāja lieliski kokgrebumi. Kokgriezumi rotāja koka sarkofāgus, kuros apglabāja izcilākos cilts locekļus, kokgriezumi rotāja kopienas noliktavas — patakas un individuālās pārtikas krātuves — vhatas, uz pāļiem ierīkotas palmu lapu nojumes, lai pasargātu pārtiku no žurkām. Kokgriezumi rotāja priekšvadņus, kuri slējās laivas priekšgalā un pakaļgalā, tie rotāja arī laivas bortus, priekšgalu un pakaļgalu.

Par taiahu maori sauca kārtij līdzīgu ieroci, pa pusei vāli, pa pusei šķēpu. Taiaha parasti bija apmēram metru gara, taču varēja sasniegt arī divu metru garumu. Tā bija vienlaikus gan virsaiša zizlis, gan arī kaujas ierocis. Taiahu rotāja sarkanu putna spalvu vai suņa ^Inas pušķis. Vienā taiahas galā noteikti bija izgrebta seja ar izbāztu mēli.

Kokgriezumi klāja kara vāles un zemes rušināmās nūjas, īpašas nūjiņas ar atzīmēm cilts vēstures iegaumēšanai un šķirstiņus galvasrotu glabāšanai… Var teikt, ka gandrīz it visi sadzīvē un darbā lietojamie priekšmeti, noliktavas un sarkofāgi, un daudzi, daudzi citi priekšmeti un lietas bija rotāti ar kokgriezumiem. «Jaunzēlandē pat augstākie virsaiši neuzskatīja par kauna lietu strādāt ar kaltu un veserīti. Iedomājieties seno meistaru pie milzīga koka bluķa, no kura viņš ar akmens cērti izveidojis cilvēka figūru! Labajā rokā viņam veseris no vaļa kauja, bet kreisajā — žadeīta **[1]** kalts. vai gan jābrīnās, ka ar šādiem rīkiem un no šāda materiāla mākslinieks spēja

veikt darbu, par kuru vecajā dzimtenē pat sapņot nevarēja,» raksta pazīstamais Polinēzijas kultūras speciālists Te Rangi Hiroa, pats pa pusei maors. «Tā kā maoru kokgriezējiem bija pieejams labs būvmateriāls un lieliski darbarīki, viņi pārvērta amatu par mākslu, kurai līdzīgas nav ne tikai Polinēzijā, bet pat visā Klusajā okeānā.»

Maoru meistari radījuši neskaitāmus mākslinieciskus motīvus un tēmas, kas atšķiras no citiem Polinēzijā sastopamajiem. Grebtajos paneļos dažkārt bija seši un pat vairāk dziļuma plānu. Reizumis mākslinieks tā aizrāvās ar stilizāciju, ka grebums kļuva par arabesku, par abstraktu ornamentu, kaut gan tā modelis vienmēr bija meklējams realitātē — tā bija cilvēka figūra vai seja. Līniju rotaļa, arabesku veidošana maoru māksliniekiem sagādāja tikpat lielu estētisko baudu kā inums tagad šo grebumu apskate. Iecienīts maoru kokgriezumu motīvs ir spirāle. Spirāles motīvs ir populārs arī citā maoru mākslā — tetovēšanā. Jo maoriem bija ne tikvien tohungas vaihangas — ēku celtniecības meistari, tohungas taraivakas — kuģubūves meistari un tohungas vakairo — kokgriezumu meistari, bet arī tohungas ta moko — tetovēšanas meistari. Tetovējums maoram bija sava' veida «anketa» — tas liecināja par viņa cilts piederību, vecumu un veiktajiem darbiem.

Tātad maoru mākslinieku materiāls bija gan nedzīva koksne, gan dzīva cilvēka miesa, bet instrumenti tie paši — akmens rīki, jo maori, tapat kā pārējie polinēzieši, pirms eiropiešu ierašanās metālu nepazina. Toties akmens apstrādē Ao Tea Roas iedzīvotāji bija sasnieguši īstu virtuozitāti un gatavoja ārkārtīgi smalkus izstrādājumus. «Maori darināja daudzveidīgākus akmens darbarīkus un ieročus no vairāku veidu iežiem nekā jebkura cita tauta pasaulē akmens laikmetā,» liecina speciālisti.

Jaunzēlande dāvāja maoriem materiālu, kura nebija pārējiem polinēziešiem, — nefritu. Ko neirīta tika gatavoti dažādi priekšmeti, arī kaujas vāle niere, ar kuru varēja ne tikai sist, bet arī cirst. No nefrīta maori darināja savu apbrīnojamo rotaslietu — uz krūtīm nēsājamo lieitiki. Maori radīja pazīstamās dejas haku un poi, kuras atbilst havajiešu huj'ai. Vīriešu deju haku izpildīja karotāji, poi dejoja sievietes, graciozi griezdamas sausu niedru lapu bumbas. Maoru muzikanti ar īsām flautām — koauau prata ne tikvien nospēlēt melodiju, bet arī noskandēt. dziesmas vārdus.

Sasnieguši Ao Tea Roas krastus, maoru senči faktiski nonāca viņiem pilnīgi svešā augu un dzīvnieku pasaulē. Un viņi lieliski izpētīja šo pasauli. Viens no izcilākajiem seno maoru kultūras speciālistiem, Eldons Bests, min maoru valodā 100 putnu nosaukumu, 280 augu nosaukumu, 60 kukaiņu nosaukumu utt., turklāt piebilstot, ka viņa saraksts'esot «tikai seno zināšanu fragments».

Polinēzieši bija izcili zvejnieki, viņi nebaidījās uzbrukt vājiem un

milzīgajiem kalmāriem. Polinēzijas salās medibas faktiski ierobežojās tikai ar žurku ķeršanu (tās lietoja uzturā), un tikai Jaunzēlandē tika rīkotasmedības šā vārda īstajā nozīmē. Medīti tika visdažādākie Ao Tea Roas putni, to vidū arī gigantiskie moa, kas ar kājas spērienu varēja nogalināt cilvēku. (Maori medīja moa vairākus gadsimtus, šis putns izmira tikai XVII—XVIII gs., kaut gan vairāki entuziasti domā, ka neapdzīvotajos Dienvidsalas rajonos atsevišķi moa eksemplāri varētu būt saglabājušies.) Maori izgudroja jaunus, citur Polinēzijā nepazīstamus putnu medību veidus — pievilināšanu ar ūdens silēm, duršanu ar šķēpu, cilpu izlikšanu.

Ir pilnīgi saprotams, ka mainījās arī maoru garīgā dzīve, viņu priekšstati par pasauli sāka atšķirties no senču zemē Havaiki valdošajiem uzskatiem. Jaunzēlandē tika radīts jauna dieva, visauglīgākā sakņauga — kumaras — aizbildņa, kults. No četriem galvenajiem polinēziešu dieviem — Tanes, Tu, Tangaroas un Rongo — par svarīgāko k|uva Tane, Ao Tea Roas plašo mežu, neskaitāmo putnu un dižo koku dievs! «Polinēziešu Ādams» Tiki maoru priekšstatos kļuva par Tanes dēlu, viņa radošās varenības simbolu. Dižais Tane, mācīja maoru priesteri, radījis arī pirmo sievieti — Mini. Ar Tani saistās saule, dzīvība un labklājība.

Maoru priesteri radīja slepeno Io kultu. Io ir visu lietu radītājs, kas mīt visaugstākajās debesīs. Atšķirībā no citiem dieviem, viņš nekad netika attēlots un viņam neupurēja, jo, kā priesteri skaidroja svaidītajiem, visas esības pamatā . esot visaptverošs bezpersonisks spēks, kas valdot pār Visumu.

Iespējams, ka Io kults lika radīts pēc pirmo misionāru ierašanās Jaunzēlandē — pretsvarā kristiešu mācībai par dievu. Taču maoru priesteri ne tikai radīja jauno Io kultu, viņi ļoti nopietni apstrādāja, sistematizēja un «rediģēja» senos polinēziešu mītus par pasaules radīšanu un tās attīstību, par spēkiem, kas pār to valda. Sis darbs risinājās speciālās priesteru skolās, kurās maoru natūrfilozofiskā doma sasniedza izcilus augstumus, dažādu dievu tēlos personificējot konstruktīvos un destruktīvos apkārtējās pasaules spēkus.

Citēsim divus īsus fragmentus no maoru kosmogoniskajiem mītiem,. kuri liecina par viņu filozofiskās domas sarežģītību, dziļumu un poētiskumu. «Ilgus gadsimtus pirms debess, zemes un spīdekļu radīšanas bija Tumsa — netaustāma, neaptverama, neredzama, neizzināma,» vēstīts vienā mītā. Otrs mīts stāsta par to, kā «Attīstība radīja Augšanu, Augšana radīja Enerģiju, Enerģija radīja Domu, Doma radīja Apziņu, Apziņa radīja Gribu…»

Maori zināja mītus tin leģendas par klasiskajiem polinēziešu dieviem un varoņiem — par Tani un Maui, par Tangarou un Tavhaki, par Tu un Tinirau, par Rongo un Ratu. Viņi godināja arī zemākos dievus, papildinot visā Polinēzijā pazīstamo panteonu ar saviem

maoru cilšu dieviem un dievu kārtā ieceltiem senčiem. Pastāvēja dažādas priesteru skolas, kuras atšķirīgi traktēja mītus un teiksmas. Vhares vati ārīgas skolas ezoterisko zināšanu publikācijai Velingtonā mūsu gadsimta sākumā bija nepieciešami divi pamatīgi sējumi!

Taču vienkāršie maori daudz neinteresējās par priesteru skolu strīdiem un tradīciju transformācijām, par rangu attiecibam starp septiņdesmit Debesu un Zemes bērniem — galvenajām dievībām, no kurām katrai bija savs epitets, atribūtika un ietekmes sfēra. Karotājiem, zemniekiem, zvejniekiem un medniekiem daudz tuvāki par dievos personificētajām abstraktajām stihijām bija konkrētākie gari, dēmoni, pusdievi un dīvaini briesmoņi, kuri, kā viņi ticēja, mājo Ao Tea Roas mežos un kalnos, ielejās un pazemē, un viņu zemi apskalojošā okeāna dzīlēs. Un šeit maoru fantāzija gājusi citus ceļus nekā pārējo polinēziešu iztēlē.

Okeānā mīt dēmoni ponaturi. Dižā Tanes mežu sarga viņa kalpi — tini-o-hakaturi, kuri spēj pārvērsties par putniem. Visā maoru zemē sastopam' vilkači patupaiarehes, kuri spēj pārvērsties par vīriešiem un sievietēm. Tikai mati viņiem zeltaini vai sarkani, acis zilas vai melnas un āda balta. Pazemes valstībā mīt dzīvi miroņi — turelni. Ao Tea Roti apsarga inaero jeb maeroero — mežonīgas garmatainas būtnes, kas uzturas vienatnē, bet nekad ne barā. Kokos dzīvo puscilvēki — nemirstīgie aitangas. Miruša cilvēka dvēsele, pametusi ķermeni, kļūst par vairuu, kas spej stāties sakaros ar dzīvajiem..'. Baigi un bīstami ir spoki — kehua. Meklēdami upurus, apkārt klīst ļaunie dēmoni — tipua jeb tupua, kuri spēj pārvērsties par kalniem, zivīm, putniem. No savas alas pēc medījuma izlien briesmonis Kopuvai ar zvīņām klātu cilvēka ķermeni un suņa galvu…

Un briesmoņi tanivhas — gan jūrā, gan meža mītošie, gan runājošie, gan lidojošie? Un šausmīgās cilvēkēdājas raganas? Un milži, kuri nolaupa sievietes un nokauj vīriešus? Un neskaitāmie atuas — lielās un mazās, labās un ļaunās dievības?

Visiem šiem daudzajiem dēmoniem, briesmoņiem, vilkačiem un dieviem maori ticēja gluži tāpat, kā Krievzemē ļaudis ticēja meža un ūdens gariem, raganām un kikimorāmf… Savaldīt ļauno garu jaudāja tikai buramvārdu, karakiu, zinātājs — priesteris vai burvis, kam piemita maģisks spēks — mana. Tikai mana palīdzēja veikt makutu — buršanu, maģiju. Piemēram, noskandējot karakiu rotu, varēja iemidzināt cilvēku. Nodziedot mīlas dziesmu vaiatu arohu, varēja likt sevi iemīlēt. Bet tohungas vhaivhaias ar savas manas spēku un karakiu spēja pat nogalināt cilvēku.

Tabu, polinēziešu izrunā — tapu, bija pretspēks manai. Ak vai! tam pārdrošniekam, kas pārkāpa šo svēto aizliegumu. Viņu gaidīja nelaimes, slimības, ciešanas un nāve. Tabu pārkāpšana atņem manu un pat dzīvotspēju. Savukārt, cilvēks ar spēcīgu manu var uzlikt tabu

priekšmetiem, barībai, vietai, cilvēkiem.

Tā ticēja maori. Tā mācīja priesteri — tohungas. Viņi skandēja buramvārdus — karakias. Viņi uzlika tabu vai atbrīvoja no tā. Viņi izpildīja rituālu tolii, pēc tam kad jaunpiedzimušajam bija nokritušas nabas saites atliekas. Tohungas vadīja mirušo apraudāšanas rituālu — tangi. Tikai tas laimīgais, kas bija ieguvis burvju akmeni mauri, varēja iztikt bez tohungas. Sis akmens padarīja zemi auglīgu un piepildīja mežu ar medījumiem.

Ao Tea Roā gadsimtu gaitā notika nenovēršamais vēstures process — pirmatnējās kopienas iekārtas vietā veidojās šķiru sabiedrība. Līdzās tohungām māksliniekiem un amatniekiem eksistēja tohungas priesteri. Virsaiši — ariki_ skatījās augstprātīgi uz dzimtu un cilšu dižciltīgajiem — rangatiram. Rangatiras, savukārt, domāja, ka viņi ir galvas tiesu pārāki par parastajiem kopienas locekļiem, un sauca viņus par vare — atkarīgajiem. Un neviens ģimenes klana — hapu loceklis neuzskatīja par cilvēku vergu — tumau, karagūstekni, kas zaudējis savu manu. Uz vergu pleciem tika uzvelti vissmagākie un netīrākie darbi.

Kā būtu attīstījusies tālāk Ao Tea Roas kultūra? Vai maori būtu izveidojuši vienotu valsti, kā to izdarīja dižais havajiešu virsaitis Kameamea, vai turpinātu dzīvot katrs savā hapu, ciltī vai cilšu savienībā, kā viņi to bija darījuši ilgus gadsimtus pēc izceļošanas no Havaiki? Par to var izteikt tikai minējumus, jo lielo ģeogrāfisko atklājumu laikmetā maoru sabiedrības dabiskā attīstība tika pārtraukta. Kā pamatoti izteicies mūsdienu jaunzēlandiešu vēsturnieks Sinklers, «Eiropa uzkrita Jaunzēlandei kā mēris».

1642. gada 13. decembrī holandieša Tasmāna vadītie jūras braucēji atklāja «plašu kalnainu zemi», kuru viņi nosauca par «Statu zemi». Vēlāk, par godu pirmajai Holandes provincei, kas sāka cīņu pret spāņiem, jaunatklāto zemi pārdēvēja par Jaunzēlandi. Jau pirmā maoru un eiropiešu» tikšanās beidzās ar bruņotu konfliktu. Aizrit vairāk neka gadsimts. Džeimss Kuks atklāj Jaunzēlandi vēlreiz — un atkal notiek asiņaina kauja starp maoriem un atbraucējiem.

1762. gada beigas pie Ao Tea Roas krastiem piestāja franču kapteiņa Sirvila kuģis. Atriebdamies par nozagtu kuģa laivu, viņš liek nodedzināt maoru ciematu. Nepaiet ne trīs gadi, kad turpat piestāj Sirvila tautietis kapteinis Difrēns. Maori, atriebjoties par Sirvila nodedzināto ciematu, nogalināja sešpadsmit matrožus un pašu kapteini. Difrēna vietnieks nodedzina trīs maoru ciematus un nogalina vairākus simtus mierīgu iedzīvotāju. Sī izrēķināšanās noskaņo pret atbraucējiem no aizjūras visu Jaunzēlandes Ziemeļsalu.

1840. gadā Jaunzēlandi pasludina par Lielbritānijas īpašumu: «visas tiesības un vara, kas agrāk piederēja virsaišiem viņu zemēs ka vienpersonas suverēniem, absolūti un bez ierobežojumiem tiek

nodotas» karalienei Viktorijai. 1843. gadā sākās «maoru kari», kuri ilga trīs gadu desmitus.

Sākumā maoru pretestība bija stihiska. Cīņai pret iekarotājiem cēlās atsevišķi ciemati un ciltis. Gandrīz gadu pret angļu karaspēku, kas bija bruņots ar artilēriju, cīnījās ngapuhu cilts dižā virsaiša Hones Hekes vadībā. «Lai gubernators un viņa karotāji atgriežas Anglijā, zemē, kuru viņiem devis dievs, un atstaj mums Jaunzēlandi, zemi, kuru dievs devis mums. Nē, mēs neatdosim savu zemi. Ja baltie cilvēki grib mūsu zemi, viņiem par to būs jācīnās, jo mēs labāk mirsim uz savas zemes nekā atdosim to,» teica Ilone Ileke.

n.

1857. gadā maoru cilšu vadoņu sapulcē svinīgi tika ievēlēts maoru karalis, un šo cilšu zemes sāka dēvēt par Karaļa valsti. Augstā kārtī tika uzvilkts jaunais maoru nacionālais karogs. Lai gan gadsimtiem ilgi maoriem nebija bijis savas rakstības, viņi ātri apguva alfabētu, kuru bija ieviesuši misionāri maoru valodas pierakstīšanai, un Ao Tea Roas pamatiedzīvotāju lasītpratēju skaits drīz kļuva lielāks nekā kolonizatoru lasītpratēju skaits. Mazā tipogrāfijā, kas bija nokļuvusi Jaunzēlandē rio Austrijas (erchercogs Maksimtlians to bija uzdāvinājis diviem maoru vadoņiem, kas bija aizbraukuši uz Eiropu), tika iespiestas proklamācijas un avīze «Kara Putns» maoru valodā.

«Labākā nāve ir mirt par savu zemi,» saka maoru paruna. Un karš ar angļiem bija uz dzīvību un nāvi. Maori cīnījās, ievērojot senās kara paražas, īsti bruņnieciski. Piemēram, ielenkuši lielu angļu karaspēka vienību, viņi sūtīja pretiniekiem pārtiku, lai tiem nebūtu jābadojas. Maori vienmēr brīdināja savus ienaidniekus par uzbrukumu. Kad reiz kādam maoru virsaitim vaicāja, kāpēc viņš nav sagrābis angļu pārtikas un munīcijas transportu, viņš izbrīnījies atbildēja:

— Kāpēc? Tu esi muļķis. Ja mēs būtu atņēmuši viņiem pārtiku un pulveri, kā tad viņi varētu karot?

«Maoru kari» beidzas tikai 1872. gadā. Gandrīz visi miermīlīgie ciemati — kaingas Karaļa valstī bija pārvērtušies par nocietinātām nometnēm — pa. Oficiāli tika atzīta maoru Karaļa valsts neatkarība, maoriem piešķīra vēlēšanu tiesības un divas vietas parlamenta augšpalātā … Taču, kā esot teicis kāds vecs maors, «miers ar balto cilvēku ir briesmīgāks nekā karš ar viņu». Maoru zemes tika atpirktas vai konfiscētas. Maoru skaits pieckārt samazinājās — no divsimt tūkstošiem (tik daudz maoru bija eiropiešu ierašanās laikā) mūsu gadsimta sākumā bija palikuši tikai četrdesmit tūkstoši.

Eiropas vēsturnieki pasludināja maorus par «potenciāli izmirušu rasi». Taču mūsu gadsimtā sākās īsta vīrišķīgās tautas atdzimšana. Ir radusies maoru inteliģence un maoru sabiedriskie darbinieki. Maoru skaits pastāvīgi aug. 1970. gada sākumā maoru skaits sasniedza 225 tūkstošus — vairāk nekā pirms eiropiešu kolonizācijas sākuma. Tagad

maoru ir vairāk nekā visu citu polinēziešu — no Lieldienu salas līdz Havaju un Tongas salām — kopā.

«Maoru renesanse» nozīmē ne tikai viņu skaita pieaugumu vien. Maori ļoti rūpējas par savu kultūras mantojumu, vienalga vai tā ir kokgriešanas māksla vai poēzija, celtniecības māksla vai cilts vēsture, kura iesniedzas pagātnē līdz pat varonīgajiem Jaunzēlandes atklāšanas laikiem. It sevišķi viņi rūpējas par savu bagāto no senčiem mantoto folkloru — pasakām un mītiem, leģendām un teiksmām, fantastiskiem un reāliem stāstiem.

Kopā ar maoriem folkloras bagātību apkopošanā piedalās ari .pakehi. Maoru teiksmām un etnogrāfijas vēsturei visu savu garo mūžu veltījis viens no izcilākajiem XIX gs. beigu un XX gs. sākuma perioda Okeānijas pazinējiem, jaunzēlandiešu zinātnieks Persijs Smits. Jaunzēlande tika nodibināta Polinēzijas biedrība, kuras publikācijas nu jau gandrīz gadsimtu sniedz visautentiskākās ziņas par polinēziešu folkloru, etnogrāfiju un arheoloģiju. Ievērojamais Okeānijas pētnieks pusmaors, puspakehs Te Rangi Hiroa, kuru padomju lasītājs pazīst pēc grāmatas «Saullēkta jūrasbraucēji», personificē maoru folkloras pētnieku vienotību neatkarīgi no rases un ādas krāsas.

Aizrautīgs maoru folkloras vācējs, pētniekš un popularizētājs ir Jaunzēlandē dzīvojošais rakstnieks un folklorists A. V. Rids. Jau 1946. gadā viņš izdeva grāmatu «Maoru zemes mīti un leģendas»; tā piedzīvojusi vairākus izdevumus. Rids ir uzrakstījis monogrāfiju «Maoru folkloras dārgumi», izdevis krājumus «Rotoruas un Karsto ezeru leģendas» un «Maoru leģendas». Viņa spalvai pieder «īsā maoru valodas vārdnīca» un «Maoru ģeogrāfisko nosaukumu vārdnīca», kā arī «Ilustrētā maoru dzīves enciklopēdija». Sī grāmata sastādīta, balstoties tieši uz Rīda krājumiem. Protams, tā nav akadēmiska publikācija: cenšoties materiālu padarīt vieglāk uztveramu, Rīds angliski pārstāsta maoru folkloras sižetus.

Mūsu darbā publicētie teksti tulkoti no četriem Rīda krājumiem: A. IV. Reed. Myths and Legends of Maoriland. Wellington, 1961.; A. Reed. Legends of Rotorua and the Hot Lakes. \Vellington, 1969.; A. W. Reed. Treasurv of Maori Folklore. \Vellington, 1963.; A. \V. Reed. Maori Legends. V/ellington, 1972.

Grāmatā ietvertas desmit nodaļas, desmit maoru folkloras tēmas. Tā sākas ar mītiskajiem «pasaūles radīšanas laikiem», kad Debesis vēl nebija šķirtas no Zemes. Otrā nodaļa vēsta par mirstīgo ceļojumiem uz pazemi, uz «apakšējo pasauli», pareizāk, pasaulēm, jo maori licēja, ka gan debesīs, gan zem zemes eksistē daudzas pasaules. Mirušo dvēseles šķiras no gaismas pasaules Reingā, pēc tam pārceļas uz Rarohengu, kur arī paliek. Taču, kā apgalvo maoru mīti, arī dzīvajiem dažkārt laimējas apciemot mirušo cilvēku pasauli.

Trešajā nodaļā ir stāsti par četriem pusdieviem,

vispopulārākajiem polinēziešu varoņiem — Maui, Tinirau, Tavhaki un Ratu. Maui vārdu pazīst salās un arhipelāgos, kas izkaisīti vairāk nekā 20 miljonu kvadrātkilometru platībā, — ne tikai Polinēzijā, bet ari Mikronēzijā un Melanēzijā. Taču vissīkāk par šo apbrīnojamo varoni, kurš pārkāpj tabu, nes kultūru, ir reizē jokdaris un pārcilvēks, brīnumains salu zvejotājs no okeāna dzīlēm un Prometejs, kas sagādā cilvēkiem uguni, vēsta maoru folklora. Daudz leģendu polinēzieši stāsta par skaistuļa Tinirau piedzīvojumiem. Krājumā ietverts tikai klasiskais sižets par Tinirau brīnumaino vali un ļaundari Kae, kas saņem pelnīto sodu. Tāvhaki ir virsaiša un vispār kopienas locekļa ideāls polinēziešu skatījumā; maori viņu sauc par vislaimīgāko cilvēku pasaule un par virsaišu virsaiti. Viņa mazdēls Rata, nezinādams, kur likt savu spēku, galu galā kļūst par ūdens stihijas pakļāvēju un jaunu zemju atklājēju.

«Zeme un jūra» — tā saucas nākamais cikls. Sajā nodaļā ietverti mīti un leģendas, kuras izskaidro, kā cēlušies ugunsvēmēji kalni, straujās upes un rāmie ezeri, gigantiskās kauri priedes un pieticīgā maoru barotāja — kumara.

Visu sauszemes dzīvo radību inaori sauc par Tanes bērniem. Par Tangaroas — ūdeņu pavēlnieka — bērniem sauc jūras iemītniekus. Cīrulis — pihoihoi, tārliņš — kukuruatu, vēdekļastes balodis — tivaivaka, jūras lˆrauklis — kavau, zīlīte — miromiro, bezastes papagailis — kaka, garastainais papagailis — kakariki, pūce — popoia, skudra — popokorua, cikāde — kikihi, ods — naeroa, knislis — namu, haizivis, ķirzakas, suņi, zivis, delfīni — tie visi darbojas mītos, pasakās un frbulās, kas ietvertas nodaļā «Tanes bērni, Tangaroas bērni». Nākamajā nodaļā stāstīts par briesmoņiem tanivhām, mītiskiem nezvēriem, kuriem gan ir pilnīgi reāli prototipi Ao Tea Roas sauszemes un jūras dzīvnieku pasaulē: ķirzaka hatērija, haizivis, sikspārņi un citi dzīvnieki.

Trīs turpmākās nodaļas — «Stāsti par pārdabiskām būtnēm», «Milži un cilvēkēdāji», «Burvji un burvestības» — vēsta par maoru folkloras «sīkajiem ļaunajiem gariem», kas ir rada vadatājiem, kikimorām, vampīriem, vilkačiem un raganām slāvu folklorā. Ukraina atrodas tālu no Ao Tea Roas, un tomēr daudzos maoru šausmu stāstos var saskatīt spilgtas paralēles ar tiem nostāstiem, kurus tik meistarīgi apdarinājis Gogolis savos darbos «Vakari ciematā Dikaņkas tuvumā» un «Vijs». Un maoru tohungas un burvji — gan labie, gan ļaunie — veic to pašu, ko citām tautām «ļaunā gara» jeb velna pavēlnieki un savaldītāji — vai tie būtu pareizticīgo popi, vai eskimosu šamaņi.

«Brīnumainie piedzīvojumi» ir mūsu krājuma pēdējās nodaļas virsraksts. Lasot tajā iekļautos tekstus, redzams, kā pakāpeniski samazinās fantastiskais elements, dodot vietu tam, ko mēdz dēvēt par reālismu. Stāsts par jauno Hatupatu sākas gluži reālistiski, bet pēc tam

parādās pasaku elementi — cilvēkēdāja vecene, piecelšanās no miroņiem u. t. jpr. Vēstījumā par cilšu naidu — par Vhakatau-potiki atriebību — tiek iepīti divi pasaku tēli, lidojošais cilvēks un cilvēks, kas spēj siaigāt pa ūdens virsmu. Bet cikla pēdējie stāsti, ar kuriem beidzas ari krājums, — par Rau-vhato dēla izglābšanu, par drosmīgo meiteni Puhi-huiu, par Hinemoas un Tutanekai mīlestību — vairs nesatur nekā pārdabiska vai brīnumaina, ja par brīnumu neuzskata mīlestību, kas liek cilvēkiem veikt varoņdarbus. So nostāstu varoņi ir dzīvi cilvēki ar savām kaislībām, tikumiem un netikumiem, nevis briesmoņi, vilkači un burvji. Un te nenotiek ne burvju pārvērtības, ne ceļojumi uz debesīm vai uz mirušo valstību, bet notikumi risinās uz pilnīgi reāla maoru dzīves fona, kur valda klanu asinsatriebība, notiek karotāju pulku — tauu uzbrukumi, kāzu mielasti utt.

«Cilvēki aiziet, zeme paliek.» tāda ir maoru paruna. Sis zemes nosaukums gan var arī mainīties. Maori sauca savu dzimteni' par Ao Tea Rou. Maoriem bija savi nosaukumi arī katrai no salām. Ziemeļsalu sauca par Te Ika Maui, t. i., Maui Zivi, Dienvidsalu — par Te Vaka a Maui, t. i., Maui laivu, jo, kā stasta mīti, Maui zvejoja no okeāna nevis zivis, bet salas. Dienvidsalai, kur tika atrasts nefrīts, bija vēl divi citi nosaukumi: «Zaļā akmens zeme» un «Valis, kas spļauj zaļo nefritu».

Apgūdarni savu zemi, maori deva nosaukumus kalniem un ezeriem, ielejām un upēm, zemesragiem un jūras šaurumiem. Daudzi no tiem saglabājušies vēl līdz šai dienai. Un vietas, kur risinās leģendu un mītu darbība, var atrast arī mūsdienu Jaunzēlandes kartē.

Iespējams, ka lasītājam, kad viņš būs iepazinies ar šo grāmatu, radīsies vēlēšanas uzzināt ko vairāk par apbrīnojamo maoru tautu, tās ieražām, vēsturi, tagadējo dzīves veidu, tāpēc minēsim krievu valodā izdotās grāmatas par maoriem.

1949. gadā iznāca F. Belingshauzena «j3,ByxKparHbie H3wcKaiui!i b ICbitHOM jleaobhtom OKeaue u n.iaBafine BOKpyr CBeTa b 1819, 1820 h 1821 ro.aax», kur var atrast vērtīgas ziņas par maoru dzīvi pirms eiropiešu ierašanās. Neaizstājams informācijas avots ir kapteiņa Kūka triju ceļojumu dienasgrāmatas. Eiropiešiem Kuks devis visbūtiskāko ieguldījumu Jaunzēlandes atklāšanā. Sīs dienasgrāmatas ir tulkotas un izdotas krievu valodā: «n.iaBam < e na «HriAepBe» is 1768—1771» 1960. gadā, «rLuaisamie k 10 > KiioMy no.niocy h BOKpyr CBCTa b 1772— 1775. rr.» 1964. gadā un «ILiaBamte b Thxom oiteane b 1776— 1780 rr.» 1971. gadā. (Visos trijos ceļojumos Kuks apmeklēja Jaunzēlandi.)

1966. gada šī pati izdevniecība laida klajā populāro I. Zeļeznovas un I. Ļebedeva grāmatu «Kivi». Kopa ar autoriem mēs varam doties aizraujošā ceļojumā pa Ziemeļsalu un Dienvidsalu, iepazīties ar Jaunzēlandes dabu, ekonomiku un kultūru, ar tās iedzīvotāju sadzīvi un tradīcijām.

Maoru kultūrai veltīta atsevišķa nodaļa Te Rangi Hiroas grāmatā «Saullēkta jūrasbraucēji» (pirmais izdevums krievu valodā 1950. g., otrais — 1959. g.; XIX nodaļa — «Trijstūra dienvldstūris»). Par maoru vēsturi stāsta padomju ģeogrāfa V. Bahtas populārā brošūra «Ao-Tea-Poa» un divi populāri vēsturnieka K. Malahovska darbi: «TpiiHcibi oTKpbiTaa 3emjin» (M., 1968) un «BpHTainis IO > khux Mopeft» (M., 1973). A. Bļinova zinātniskais pētījums par maoru kariem 1843.— 1872. g. publicēts akadēmiskajā darbā «OKeanniecKHfi c6ophhk» («Tpyjiti HncTUTvia sraorpacļjun hm. H. H. M h k .i y x o M a k ,'i a si» , iiOBaa cepusi, t. XXXVIII. M„ 1957). Tai pašā krājumā ievietots N. Butinova darbs «Maopu» — vēsturiski etnogrāfiska apcere, kurā izsekota maoru nacionālā attīstība kopš XVIII gs. beigām līdz mūsu dienām.

Maoru valoda ir vislabāk izpētītā polinēziešu valoda, publikācijas tajā sāka parādīties jau kopš 1841. gada. Sērijā «Āzijas un Āfrikas tautu valodas» iznācis pirmais maoru valodas dialektu apraksts krieviski — pazīstamā slovaku orientālista Viktora Krupas apcerējums «Jī3biK Maopu» (M., 1967).

Polinēzijas folkloras labākās pazinējas profesores Katarīnas Luo» malas grāmatā «Pojioc neTpa» (M., 1976), kas veltīta polinēziešu mītiem un dziesmām, var atrast maoru poēzijas paraugus. Krājuma «skazki mh(1)w okeaniji» (M., 1970) nobeigumā ir maoru mīti un teiksmas. Desmit gadu pirms tam Ārzemju literatūras izdevniecība laidusi klajā krājumu «Mucjībi h ,/tereH.aM crpaiibi Maopu» — tāda paša nosaukuma A. Rīda grāmatas saīsinātu pirmā izdevuma tulkojumu (jaunākajos izdevumos Rīds ievērojami palielinājis savas grāmatas apjomu).

Minētie darbi sniedz tikai īsu ieskatu maoru folklora. Sīs grāmatas uzdevums — dot lasītājam pilnīgāku priekšstatu par «Polinē: zijas sparliešu» garīgās pasaules bagātībām.

A. Kondratovs

PASAULES RADĪŠANA

..

Debesis un Zeme

Sensenos laikos, kad vēl nebija ne nakts, ne dienas, ne saules, ne mēness, ne zaļu lauku, ne zeltainu smilšu, Tēvs-Debesis Rangi gulēja Mātes-Zemes Papas rokās. Ilgi, ilgi viņi turējās kopā, un viņu bērni kā akli taustījos pa tumsu. Pasaulē, kurā dzīvoja Rangi un Papas bērni, nebija gaismas, un viņi ilgojās pēc brīvības, pēc vējiem, kas vēdītu pāri kalnu virsotnēm, un pēc gaismas, kura sasildītu viņu bālos ķermeņus.

Sīs šaurās pasaules saspiestība beidzot kļuva neciešama. Un Debesu un Zemes bērni pa savām šaurajām ejām un alām sapulcējās kopā. Viņi visi apsēdās tajā vietā, kur pret debesīm mēģināja tiekties daži koki ar dīvaini izlocītiem zariem.

— Ko mēs iesāksim? — dievu bērni jautāja cits citam. — Vai nogalināsim tēvu un māti un ielaidīsim gaismu mūsu valstībā? Vai izšķirsim viņus ar varu? Kaut kas mums ir jādara, jo mēs vairs neesam nekādi mazuļiši, kas turas, pieķērušies pie mātes.

— Nogalināsim viņus! — iesaucās Tu-matauenga.

Tane izslējās, cik to atļāva zemās debesis.

— Nē! — viņš iekliedzās. — Mēs nedrīkstam viņus nogalināt! Viņi ir mūsu vecāki. Izšķirsim viņus ar varu! Uzsviedīsim Debesis tālu augšā un dzīvosim pie mūsu Mātes-Zemes sirds!

To viņš teica tālab, ka bija koku dievs un to saknes barojas augsnē.

Visi viņa brāļi, izņemot vēju tēvu Tavhiri-mateu, viņam piekrita. Tavhiri balss, kad viņš pretojās brāļiem, skanēja spalgi un svelpjoši.

— Tā ir aplama doma, — viņš dedzīgi sacīja. — Seit mēs esam pasargāti un drošībā, te neviens mums nevar nodarīt neko ļaunu. Jūs paši teicāt: «Viņi ir mūsu tēvs un māte.» Esi uzmanīgs, Tane, jo tāds darbs ir kauna darbs!

Viņa vārdus šaurajā telpā apslāpēja citu dievu klaigas.

— Mums vajag gaismu! — viņi sauca. — Mums vajag vairāk vietas, lai izstaipītu notirpušos locekļus! Mums nepieciešama brīva telpa!

Dievi pasprucās garām Tavbiri, un Rongo-ma-tane, sējumu un mājdzīvnieku tēvs, centās izslieties stāvus, spiežot plecus pret Tēvu-Debesīm. Tumsā viņi dzirdēja Rongo elpu, strauju un smagu, tomēr Rangi ķermenis nekustējās, un tumsa vēl aizvien smagi gūlās pār dieviem. Tad Tangaroa, jūru, zivju un rāpuļu tēvs, pielika arī savus spēkus un to pašu darīja meža ogu un paparžu sakņu tēvs Haumia-tiketike, pēc tam palīgā gāja kara dievs un cilvēku tēvs Tu-matauenga. Tomēr visas viņu pūles bija veltas.

Beigu beigās piecēlās varenais Tane-mahuta, mežu, putnu,

kukaiņu un visas gaismu un brīvību mīlošās dzīvās radības tēvs. Tik ilgi, cik cilvēks spēj aizturēt elpu, Tane stāvēja kluss un nekustīgs, sakopodams visus spēkus. Tane sasprindzināja muskuļus un, atspiedies ar kājām pret Tēvu-Debesīm, bet ar rokām pret Zemi, iztaisnoja muguru un spēcīgi atgrūda Debesis. Gaisu piepildīja klusas vaimanas, tās atbalsojās uz Zemes gulošajos dievos, jo skaņa drebēja Mātes-Zemes ķermenī, kad viņa juta Rangi rokas atraujamies no viņas auguma. Vaimanas pieņēmās spēkā, pārvērzdamās dārdoņā. Rangi tika aizsviests tālu no Papas, un saniknoti vēji auroja telpā, kas bija radusies starp Zemi un Debesīm.

Tane un viņa brāļi vērās uz mātes ķermeņa maigajiem izliekumiem, jo viņi pirmo reizi redzēja savu māti visā tās skaistumā — virs Zemes bija izplatījusies gaisma. Sudrabains miglas plīvurs viļņojās pār Papas kailajiem pleciem, un asaras, kas nepārtraukti plūda no Rangi acīm, liecināja par viņa ciešanām.

Dievi elpoja brīvu gaisu un pārdomāja, kā izveidot jauno pasauli. Kaut arī Tane bija izšķīris savus vecākus, viņš mīlēja tos abus un ķērās pie darba, lai ietērptu savu māti skaistumā, par kādu tumšajā pasaulē pat sapņot ne-.

varēja. Viņš iedēstīja zemē kokus — savus bērnus. Tomēr, tāpēc ka pasaule vēl tikai tapa un Tane bija kā bērns, kas vēl tikai pieņemas gudrībā, viņš arī kļūdījās un iestādīja kokus ar lapotni augsnē, bet kailās, baltās saknes stīvi un nekustīgi slējās gaisā.

Tane brīdi atpūtās, atspiedies pret koka stumbru un, pieri saraucis, neapmierināts vēroja savu dīvaino mežu. Tajā nebija vietas Tanes priecīgajiem bērniem putniem un kukaiņiem. Tad viņš izrāva no zemes milzīgu kauri un stingri iespieda tā saknes augsnē. Ar lepnumu viņš vēroja koka vareno lapu vainagu virs gludā, taisnā stumbra, un lapu šalkoņa skanēja viņa ausīm kā mūzika.

Zeme bija skaista zaļajā tērpā. No savām slēptuvēm iznāca vīrieši un sievietes ar brūnu ādu, lai priecātos zem Tanes dārza zaļās

lapotnes. Viņi dzīvoja labā saticībā ar Rongo-ma-tani un Ilaumiu-tiketiki. Tane-mahuta bieži pacēla acis uz Rangi, kas auksts un pelēks, un nemīlīgs gulēja milzīgajā plašumā virs Zemes. Tane raudāja, redzēdams, cik pamests ir viņa tēvs. Tad viņš paņēma sarkano sauli un uzlika to Rangi uz muguras, bet sudraboto mēnesi — uz krūtīm. Tane klīda augšup un lejup pa desmit debesīm, līdz atrada brīnišķīgu kvēlojoši sarkanu apmetni, kuru paņēma līdzi. Pēc saviem dižajiem darbiem viņš septiņas dienas atpūtās, tad izpleta līdzpaņemto sarkano apmetni pāri Debesīm no ziemeļiem uz dienvidiem un no austrumiem uz rietumiem, tā ka Rangi sāka gaiši blāzmot. Tomēr Tane-mahuta vēl aizvien nebija apmierināts — šis tērps viņam nelikās tēva cienīgs. Viņš to noņēma, atstājot pie debesīm tikai šauru tā maliņu, kuru jūs varat redzēt, kad saule riet.

Dienā bija jauki lūkoties augšup uz Rangi, un Papa ar lepnumu vēroja savu vīru, tomēr naktī Rangi gulēja tumšs un bezveidīgs, līdz uzspīdēja mēness Marama.

— Lielais tēv, — iesaucās Tane, — garajās, tumšajās naktīs, kamēr, pie tavām krūtīm nesāk spīdēt mēness, ir tik skumji. Es iešu kaut vai līdz pašam izplatījuma galam meklēt tev rotu, tēvs.

Par atbildi Tane dzirdēja nopūtu kaut kur tālu augšā.

Tatie atcerējās Mirdzošos, kas rotaļājās Lielajos Kalnos pašā Visuma galā. Viņš devās ceļā un ātri vien sasniedza pasaules galu, un iesoļoja nezināmajā, kur vairs nevarēja redzēt Zemes smaidošo vaigu. Tane gāja tālu tumsā, līdz sasniedza Maunganui, Lielo Kalnu, kur dzīvoja viņa brāļa Liru bērni — Mirdzošie. Tane apsveicinājas ar savu brāli, un abi nolūkojās tālu lejā, kur kalna pakājē rotaļājās Mirdzošie.

liru noklausījās Tanes stāstu par to, kā Rangi un Papa izšķirti, bet viņš atnācis pie brāļa lūgt, lai iedod viņam dažus Mirdzošos, kurus varētu piestiprināt pie Debesu tērpa. Uru piecēlās kājās un sauca tā, ka viņa balss vēlās kā pērkona dārdi pār kalna nogāzēm. Mirdzošie saucienu dzirdēja. Viņi beidza rotaļu un draiskodamies un trokšņodami rāpās kalnā pie Uru. Kad Mirdzošie pienāca tuvāk, Tane ieraudzīja, ka viņi veļas, jo katrs Mirdzošais bija kā acs, kas kvēlo un zibsnī, apmirdzot visu kalnu.

Uru nolika Tanem priekšā grozu, un viņi abi iegremdēja rokas spīguļojošajā gaismas masā un salika Mirdzošos grozā. Tane .paņēma grozu un steigšus devās pie tēva. Četrus svētos gaismekļus viņš nolika visos četros debess stūros, piecus Mirdzošos sakārtoja krustā uz Rangi krūtīm, bet mazos gaismas bērnus*1* piestiprināja šur un tur pie tēva apmetņa.

Grozs karājas debesu plašumā, mēs varam redzēt tā maigo gaismu un esam to nosaukuši par Piena Ceļu. Sī gaisma dod patvērumu Mirdzošajiem un sargā gaismas bērnus. Kad saule dodas pie miera, zvaigznes spoži uzzibsnī, un Tane, uz muguras gulēdams, vēro, kā viņa

tēvs purina savu apmetni, līdz visas debesis piepilda Rangi skaistums un Mirdzošo spožums.

* * *

Kamēr Tane un tie viņa brāļi, kuri bija pieķērušies Mātei-Zemei, bija laimīgi savā jauniegūtajā brīvībā, Tavhiri-matea turēja saujā vējus un gaidīja izdevīgu brīdi. Beidzot viņš ieraudzīja Tani laiski klaiņojam pa mežu. Tālu jūrā viņš saskatīja savu brāli Tangarou, kas saticīgi dzīvoja ar saviem bērnubērniem — zivju tēvu Iku-teri un rāpuļu tēvu Tu-te-vehivehi. Tavhiri-matea kā smags melns mākonis saslējās pāri tālajai jūrai un zemei. Viņš atpleta sauju un, izsviedis vējus pāri tukšajam klajam, ar plašu vēzienu izbrāzās no tēva tērpa apakšas un, ietinies tumšos vētras mākoņos un liesmojošos zibeņos, drāzās pāri zemei. Līdzko vējš sasniedza kokus, tie sāka locīties, un tad nāca pats Tavhiri-matea un vētra. Kokus izrāva ar visām saknēm, un, kad vējš pierima, mežs bija pārvērties par postažu.

Vētras dievs aizbrāzās līdz okeāna krastam. Odens, pēkšņu šausmu pārņemts, mutuļoja un bangoja. Viļņi cēlās tik augstu, ka šķita — jūra iztukšosies un sadalīsies vētrā lidojošās lāsēs. Starp viļņiem pavērušajās ielejās parādījās tukšais jūras dibens, un Tangaroa kopā ar bērniem bēga no savas zemūdens karalistes ielejām.

Tu-te-vehivehi kliedza:

— Bēgsim un patversimies mežā!

Bet Ika-tere atsaucās:

— Dievu dusmās jūra ir mūsu vienīgais patvērums.

Tā tika izšķirti Tangaroas bērnubērni. Tu-te-vehivehi

ar rāpuļiem aizbēga uz zemi, bet Ika-tere paslēpa savus bērnus jūrā. Kad viņi šķīrās, viņu balsis pārskanēja Tavhiri-mateās klaigas.

— Bēdziet uz zemi! — sauca Ika-tere. — Bēdziet zemes iekšienē, taču, ja jūs noķers, jūsu zvīņas nosvilinās kvēlojošās papardēs un pašus izceps un apēdīs!

— Un jums, kas skrienat uz jūru, — kliedza Tu-tevehivehi, — pienāks arī jūsu laiks! Kad izsalkušajiem pasniegs dārzeņus mazos groziņos, jūs uzliks pašā virsū, lai piešķirtu ēdienam patīkamāku aromātu.

Un Tavhiri-matea kļuva par cēloni nemitīgai cīņai, jo Tangaroa nekad nepiedeva saviem bērniem, kas aizbēga uz sauszemi pie Tanes. Kad gaudo vēji, Tangaroa triec viļņus pret zemi un mēģina iznīcināt skaisto Tanes valstību un pārklāt to ar nežēlīgajiem jūras viļņiem; taču, kad vējš ir noguris un ūdens rāms, Tanes dēli un meitas iekāpj laivās, pievilina un ķer Tangaroas bērnus, lai varētu tos izmantot uzturam.

Tavhiri dusmas nebija rimušas. Viņš brāzās virsū Tumatauengam, atstājot savās pēdās īstu postažu. Jūra īgni dārdēja, un meža milzeņi nolauzti gulēja pameža mudžeklī, bet Tu-matauenga turējās taisni

izslējies un neliecās mežonīgajās vētras brāzmās. Tavhiri sauca sev palīgā visus vējus, bet Tu nepadevās, līdz galu galā Tavhiri, cilvēku tēva uzvarēts, aizgāja atpakaļ pie sava Tēva-Debesīm.

Tu nolūkojās uz nolauztajiem kokiem un saduļķoto jūru.

— Es esmu visus uzvarējis, — viņš lepni teica. — Mani bērni nekad nebaidīsies no vēja bērniem — visiem Tanes bērniem būs jāpakļaujas viņiem. Jūra viņiem

padosies, kad viņi brauks pa viļņiem savās kanoe, kuras viņiem dos Tane. Zivis un putni, un saknes, un ogas būs viņu barība. Es esmu

Tu!

Un tādēļ Tu-matauengas dēli ir meža un jūras valdnieki.

Paklausot saules gaitai, ātri skrēja dienas, bet Tane radīja putnus un palaida tos lidināties vējā, un gaisu pildīja spārnoto lidoņu dziesmas. Dziesma putniem tika dota, kad viņus radīja, bet viņi vēl aizvien neprata atrast sev barību. Tane atsauca putnus pie sevis un lika tiem lidot pie Tutu un Karakas un meklēt ēdamo viņu matos. Putni aizlidoja un atrada labas ogas, jo Tutu un Karaka ir koki. Meža lapotnē putni sadabūja daudz kukaiņu un ogu, kā arī medu, un Tane noteica, ka tā būs viņu barība.

Pasaule kļuva vecāka, un spalvām klātie mazie Tanes bērni vairojās. Daži aizlidoja uz jūru un rotaļājās plašajā ūdens klaidā vai mitrajās, mirdzošajās smiltīs, kur sastopas zeme un ūdens, taču vairums aiztraucās uz zemes iekšieni, kur starp kokiem gan mirdzēja spilgta gaisma, gan bija arī vēsa paēna. Putnu balsu mūzika trīcināja mežu. Daži putni iznāca laukā tikai pa nakti un lidinājās krēslā, kamēr pārējie gulēja. Katrs putns zināja savas mājas, kā arī to, kad viņam no tām jāaizlido un kad atkal jāatgriežas, kad jādzied dziesma un kad jāēd. To viņi zināja, kamēr lielīgais upes krauklis Kavau nebija apciemojis savu brālēnu jūras kraukli. Upes krauklis tika cienāts ar jūras zivīm, bet to asakas ķērās viņam rīklē.

— Ā! — iesaucās Kavau. — Tev jānāk man līdzi uz maniem medību laukiem, un es tev parādīšu zušus, kuriem nemaz nav asaku. Manā karalistē ir tūkstošreiz labākas zivis par tavējām.

Kavau aizveda brālēnu sev līdzi, un, kad jūras krauklis noķēra zuti un pārliecinājās, ka Kavau vārdi bijuši patiesi, viņš lūdza brālēnam atļauju dalīties ar viņu upes karalistē.Redzot, cik ātri zutis ieslīdēja brālēnam rīklē, upes krauklis nožēloja, ka skaļi bija plātījies, un aizdzina brālēnu projām. Jūras krauklis ar skubu aizlidoja, taču pastāstīja visiem par brīnišķīgajām saldūdeņos peldošajām zivīm bez asakām. Jūras putni salasījās varenā karapulkā un lidoja uz zemes iekšieni, lai uzbruktu zemes putlilcin. Kaujas rītā sarkanrīklīte Pitoitoi sacēla trauksmi, liii zemes putni salaidās vienkop.

— Kas būs izlūks? — Kavau jautāja. — Kas novēlos, kad ieradīsies jūras putni?

— Es būšu izlūks, — pieteicās dzeguze Koekoea. i»-Gan es pamanīšu viņu tuvošanos.

Drīz vien Koekoea ieraudzīja veselu mākoni no jūras lidojošu putnu.

— Ku-u-ku-ū!

Putni dzirdēja viņas kliedzienu un saklausīja tālumā klijas Karores atbildi uz izaicinājumu:

— Ahā!

— Kas atbildēs uz jūras putnu cīņas saucienu? — Kavau jautāja.

— Es! — pieteicās vēdekļastes balodis. — Es plandīšu savu plīvojošo asti un izaicināšu viņus!

— Kas uzsāks kaujas dziesmu? — Kavau vaicāja.

— Es! — pieteicās tui. — Lai vārna Hongi un zvirbulis Tiraueke, un dzeguze ar īso asti Vharauroa, un balodis Kuku man palīdz, un es sākšu kaujas dziesmu!

Kad dziesma bija nodziedāta, Kavau pagriezās pret saniknotajiem putniem.

— Kas sāks kauju? — viņš kliedza.

— Kauju sākšu es! — iesaucās pūce Ruru. — Es ar savu knābi un nagiem pirmā klupšu viņiem virsū.

Viņa pacēlās no zara, uz kura bija tupējusi, un metās virsū jūras putniem, un visi sauszemes putni milzīgā mākonī sekoja viņai. Cīņa bija nikna un sīva, un, kad saule pacēlās augstu pie debesīm, spalvas lidinājās gaisā kā sniegpārslas.

Beigu beigās jūras putni nobijās. Tad sauszemes putni uzbruka vēl niknāk un jūras putnu rindas sāka ļodzīties un pajuka. Viņi pagrieza astes pret ienaidnieku un bēga uz savām mājām. Ausīs tiem skanēja pelēkās pīles izMnejošais sauciens.

— Kc-ke-ke-ke! — pīle Parera smējās, kad kaijas izklīda kā mākonis vējā.

Pēc šīs kaujas jūras putni vairs neēd sauszemes putnu barību. Putnu starpā valda miers pasaulē, kuru dižais Tane taisīja ar savām rokām, kad Rangi un Papa bija izšķirti un radās gaisma.

* * *

Tane bija redzējis visu zemes un debesu skaistumu, tomēr vēl aizvien nebija apmierināts. Viņš juta, ka viņa darbs būs pabeigts tikai tad, kad uz Papas dzīvos daudz vīriešu un sieviešu. Tanem un viņa brāļiem bija bērni, tomēr tie bija svēti — nemirstīgie dievi, kas nebija piemēroti dzīvei uz zemes.

Tad dievi nokāpa uz zemes un no siltās, sarkanās augsnes uztaisīja sievietes veidolu. Viņas izskats priecēja acis, āda viņai bija maiga, stāvs apaļīgs, mati tumši un gari, taču viņa bija auksta un bez dzīvības. Tad Tane pieliecās un iepūta viņai nāsīs savu dvašu. Sievietes plaksti notrīsēja un atvērās, un viņa palūkojās uz dieviem, kas stāvēja visapkārt un, acu nenolaiduši, skatījās viņā. Sieviete nošķaudījās. Viņā bija iepūsta Tanes elpa, un tagad viņa bija dzīva.

Dievi viņu šķīstīja un nosauca par Hini-ahu-oni — sievieti, kas radīta no zemes. Tane kļuva par viņas vīru, un viņiem piedzima vairākas meitas.

Pirmo vīrieti, Tiki, uztaisīja kara dievs Tu-matauenga. Viņš kļuva to vīriešu un sieviešu tēvs, kuri dzīvo uz zemes un ir mantojuši visu brīnumaino un krāšņo, ko viņiem radījis Tane.

Kā radās Mēness

Sensenos laikos, kad mirstīgajiem ceļš uz pazemi bija slēgts, dzīvoja divas sievietes, kuras māca ziņkāre uzzināt, kas notiek pazemē — Rarohengā. Viņas pielika somas pilnas ar kaltētu kumaru un devās tālajā ceļā uz Reingu. Sievietes nokāpa lejā pa vecas pohutukavas saknēm un pēc tam uzmanīgi nolaidās cauri jūraszālēm. Viņas nokļuva tumšā alā, kas aizstiepās dziļi pazemē. Ar rokām taustīdamas ceļu, sievietes gāja, kamēr saskatīja tālumā spīdam gaismu, sīku un vārgu kā jāņtārpiņš.

Piegājušas tuvāk, viņas ieraudzīja ugunskuru, pie kura sakumpuši čurnēja trīs veci, sirmi gari.

— Tā ir garu uguns, — viena sieviete čukstēja. — Ja mēs varētu paņemt mazliet no tās, tā mūžīgi sildītu mūsu mājas, taču es neuzdrīkstos iet klāt.

Otra bija drosmīgāka. Viņa piegāja pie vecajiem vīriem, kas izbrīnā pacēla uz viņu acis. Kamēr gari aiz

pārsteiguma vēl sēdēja kā sastinguši, sieviete nolika viņiem priekšā grozu ar kumaru un paķēra no ugunskura degošu pagali.

Pēc tam sievietes skrēja atpakaļ, bet viņām cieši uz pēdām sekoja viri. Sievietēm jau šķita, ka ir izbēgušas, tomēr, kad viņas iznira virs ūdens, viens no gariem satvēra aiz papēža to sievieti, kas bija paķērusi degošo pagali. Izbailēs viņa aizsvieda pagali un pamanījās atbrīvoties.

Pārdzīvotās šausmas bija piešķīrušas neparastu spēku viņas rokai. Liesmojošā pagale lidoja augstu gaisā — aizvien augstāk un augstāk, kamēr ieķērās Rangi tērpā, kur tā palika mirdzam uz mūžīgiem laikiem. Tas ir Mēness jeb Marama.

Mafariki

Kādreiz senos laikos bija zvaigzne, kas spīdēja tik. spoži, ka citas zvaigznes i neuzdrošinājās tai tuvoties, lai pašu skaistums un mirdzums netiktu aptumšots. Tā spīdēja tik gaiši kā visas pārējās zvaigznes kopā — it kā būtu otrs mēness, tādēļ visa dzīvā radība uz zemes to mīlēja un katru nakti gaidīja, lai zvaigzne apgaismo visus ar savu maigo spozmi.

Augstu kalnos bija mazs ezeriņš, kas arī mīlēja šo zvaigzni. Karstajās dienās laiks gausi vilkās uz priekšu, kamēr beidzot debesu rietumos uzlēca viņa mīļotā zvaigzne. Tad, ieraugot zvaigznes skaistumu, ezers notrīsēja. Visu nakti tas atspoguļoja zvaigzni savos rāmajos ūdeņos.

Kādu dienu, snauduļodams saulainajās stundās, ezeriņš izdzirda Tanes balsi. Jūs droši vien atceraties, ka pirms ilga, ilga laika Tane bija atnesis visas zvaigznes Piena Ceļa grozā un uzkaisījis tās uz Tēva-Debesu zilā tērpa. Tane kļuva greizsirdīgs, ka šī zvaigzne kļuvusi daudz spožāka nekā Mirdzošie, kurus viņš bija dāvājis Rangi, un prātoja, kā to iznīcināt.

Mazais ezeriņš bija noklausījies, ko Tane nodomājis darīt. Visu nakti tas uzmanīja zvaigzni un ilgojās tai pastāstīt par draudošajām briesmām. Kad ausmas meitene Hine-ata piecēlās un saule apspīdēja ezeru, tas pačukstēja savu noslēpumu Rangi. Tēvs-Debesis saniknojās,

lomēr pret Tani bija bezspēcīgs. Viņš lika saulei kvēlot (īlc karsti pār ezera ūdeņiem, ka tie izgaroja kā migla un pacēlās virs zemes. Vējš uz saviem kamiešiem aiznesa iideni augstu pāri kalniem, kamēr tie sasniedza zvaigzni, kas, vakaram satumstot, staroja visā savā skaistumā, l .zera miglainie ūdeņi apņēma zvaigzni un aptumšoja tās spožumu.

Kad Tane ar saviem pavadoņiem brāzās pa debesīm, zvaigzne jau zināja, kas to sagaida, un bēga. Tane vajāja zvaigzni visu nakti un pamazām tuvojās tai. Kad rītausmā Mirdzošie nobālēja, zvaigzne izmisumā bēga pa Tanes zvaigžņu ceļu, cerēdama noslēpt savu mirdzumu tā zvaigžņu spožumā. Tane paķēra kādu Mirdzošo no Rangi apmetņa un svieda ar to zvaigznei. Atskanēja grāviens, kas atbalsojās visās debesīs, un zvaigzne sašķīda gabalu gabalos. Tane sagrāba tos saujā un aizsvieda.

Tomēr zvaigznes šķembas viņš aizmeta tik nevīžīgi, ka tās vēl var atrast. Cilvēki tās sauc par Mazajām Acīm, maori vārds tām ir Matarjki*2* . Cilvēki tās mīl, un tās uz mūžīgiem laikiem dzirkstī rāmajās debesīs.

Mednieks īau-toru

Jauneklis Tau-toru, kas bija slavens ne tikai ar savām spējām medīt putnus, bet arī ar savu atjautību, bija izgudrojis tādus slazdus, ar kuriem vienā dienā varēja noķert tik daudz kereru, cik spēj panest divdesmit vīru. Apkārt slazdiem viņš aplika smaržīgas puķes un sulīgus augļus, tā pievilinādams putnus no tuvienes un tālienes. Ar slavenajiem Tau-toru slazdiem tika noķerti dažādi putni — kereru, kaka, tui un pat kakakuru. Viņš arī iemācīja suņus medīt nelidojošos putnus kivi un veko.

Kaut arī visai apdāvināts un attapīgs, Tau-toru tomēr palika vienkāršs un nekļuva augstprātīgs, skaitīja pateicības lūgsnas Tanem un skandēja karakias. Tieši šī viņa īpašība jo sevišķi iepatikās augšējās pasaules sievietei — garam Rau-rohai. Viņa apciemoja jaunekli katru nakti un līdz ausmai kavējās pie viņa, taču, kad Tau-toru, ar nodomu vai nejauši, ieskatījās viņai sejā, viņai bija jauneklis jāpamet, jo mirstīgajiem bija liegts skatīt Rau* rohas skaistumu.

Tau-toru darīja savu darbu ar * smagu sirdi. Viņš skuma pēc savas dievišķīgās mīļotās un, izliekot slazdus gandrīz pašā koka galotnē, nebija pietiekami uzmanīgs, nokrita zemē un lauza sprandu. No sava debesu mājokļa Rau-roha redzēja kādā vietā salasāmies lielu baru putnu. Viņa zināja, ka tur viņas mirstīgais mīļotais izliek slaz-i dus. Pašu Tau-toru viņa nekur nemanīja, līdz beidzot pavērās uz zemi un ieraudzīja viņu nekustīgi guļam, un nolaidās no debesīm apraudāt viņu.

Kad draugi atrada Tau-toru, viņu saposa krāšņā tērpā, un noliktu sēdus uz nestuvēm nesa cauri mežam. Tuvo-' damies ciematam, nesēji ieraudzīja, ka Tau-toru nestuvēs] vairs nav, viņš bija pazudis tik noslēpumaini, ka draugi; to pat nebija manījuši. Tohunga pavēstīja, ka Tane, kas] jaunekli sirsnīgi mīlējis, nu aiznesis viņa ķermeni uz sa-ļ vām mājām augšējā pasaulē. Varbūt tā arī bija noticis, tomēr varam būt pārliecināti, ka Rau-roha bija laimīga,; sastopot Tau-toru vairuu.

Oriona zvaigznājā*3* var redzēt, kā Tau-toru ķer slaz-; dos kereru. Galvenā zvaigžņu kopa ir ogas un puķes, ari kurām mednieks izrotājis slazdus. Rigels — Te Pua-tav-j hivhi-o-tau-toru — ir pie slazdiem noliktais ziedošais ogu-' lājs. Zvaigzne tieši zem Rigela ir Te Tuke-o-tau-toru jeb] Tau-toru elkonis. Te Peva-o-tau-toru ir Tau-toru roka, un| vesela virkne zvaigžņu veido Te Tata-o-tau-toru — slazdurokturi. Trīs vidējās zvaigznes rindā (Oriona josta) ir pats Tau-toru. Skaidrās naktīs var redzēt pie Tau-toru slazdu puķēm lidojam milzum daudz sīku kereru — tas ir Oriona miglājs.

Uenuku un Miglas meitene

Iedams pa šauru taku starp kokiem, Uenuku skatījās uz miglas stabu, kas pacēlās virs ezera. Viņš bieži bija redzējis miglu zemu guistainies pār ūdeni, taču nekad šādu miglas stabu kā augsta koka stumbru. Ziņkārības pārņemts, viņš pasteidzināja soli. Mežmalā netālu no ezera krasta Uenuku palika stāvam. Rāmajā ūdenī peldējās divas jaunas sievietes. Viņš redzēja, ka tās ir skaistas, kaut gan miglas plīvuri tinās ap viņām kā mākonis. Tālāk virs ezera gaiss bija dzidrs, bet tuvu krastam mig? las mākonī viss bija kā apsudrabots. Jaunavas bija Hinei pukohu-rangi — Miglas meitene un viņas māsa Hinevai — Miglas lietus meitene. Viņas bija nonākušas lejā no debesīm, lai izpeldētos dzidrajā ezera ūdenī.

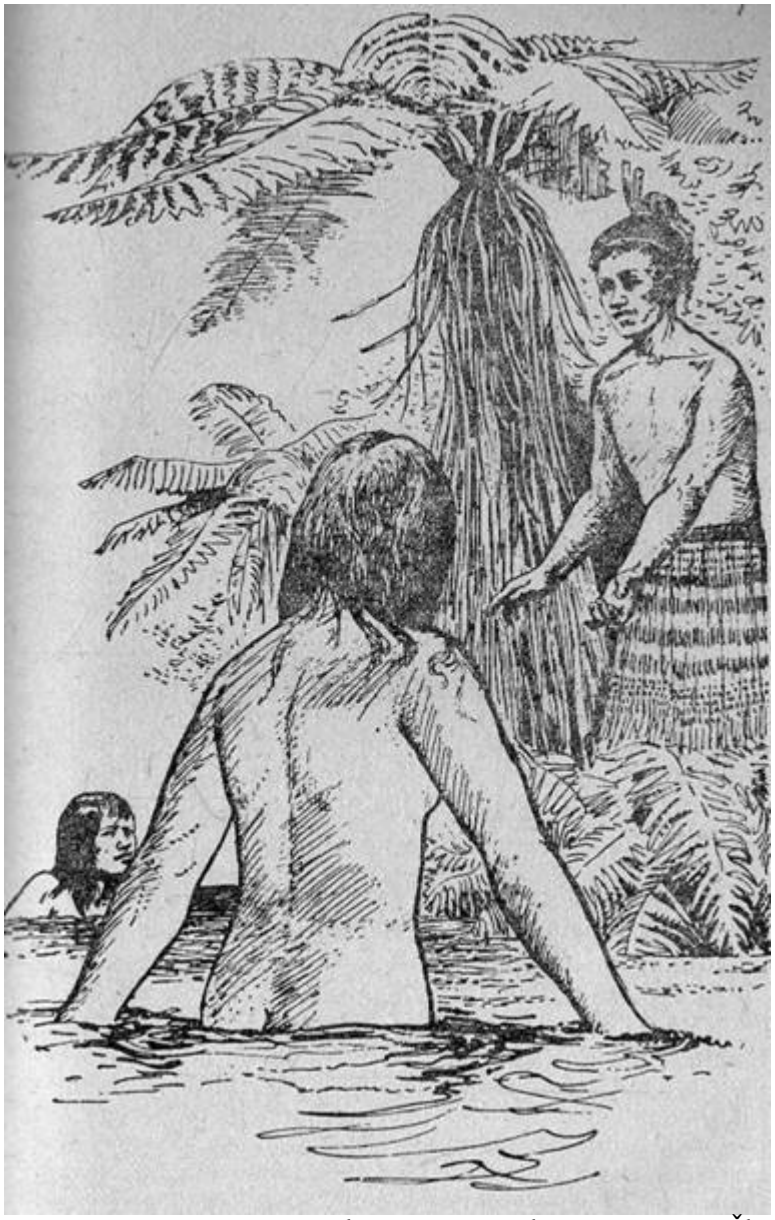

Raugoties uz viņām, Uenuku pārņēma dīvainas jūtas. Šķita, ka nepārvarams spēks velk viņu pie meitenēm. Abas raudzījās uz Uenuku skaidrām acīm, izbrīnījušās, bet bez bailēm. Uenuku nometās ceļos ūdens malā un teica Miglas meitenei:

— Es esrnu Uenuku. Pasaki man savu vārdu!

— Es esmu Hine-pukohu-rangi, debesu meita. Es esmu Miglas meitene.

Uenuku pastiepa rokas.

— Nāc un dzīvo kopā ar mani gaismas pasaulē! — viņš sacīja. — Es vēl nekad neesmu redzējis tik skaistu sievieti kā tevi. Es esmu stiprs

un rūpēšos par tevi.

— Es nevaru pamest savas mājas, — Miglas meitene atbildēja. — Arī tagad māsa gaida mani atgriežamies.

— Ai, tu iemīlēsi manu pasauli, — Uenuku lūdzās. — Tā nav auksta un tukša kā izplatījums tur augšā. Mums ir uguns un siltums. Vasarā saule spīd caur koku lapām, un ziemā pavardos kvēlo uguns. Seit ir putni ar savām dziesmām, vīrieši un sievietes ar saviem smiekliem. Nāc man līdzi, Miglas meitenei

Meitene paspēra soli uz Uenuku pusi, bet tad atkal atrāvās atpakaļ.

— Tu nebūsi laimīgs ar mani, — viņa sacīja.

— Es vienmēr tevi mīlēšu, — Uenuku vienkārši teica.

— Tu to nesaproti. Es nāku no Ārējā Izplatījuma, un, kaut arī es varētu ar tevi kopā pavadīt nakti, tiklīdz debess kļūs gaiša, man būs jāatgriežas uz manām mājām debesīs.

Uenuku bija stūrgalvīgs.

>— Es tomēr gribu tevi, — viņš teica. — Pat ja man dienā būs jāpaliek vienam, nāc un dzīvo pie manis!

Miglas meitene pasmaidīja.

— Es iešu tev līdzi, — viņa sacīja.

Neviens neredzēja, kā Uenuku kopā ar savu līgavu iegāja vharē un dziļajā tumsā uzblāzmoja uguns. Neviens nedzirdēja Uenuku mīlas vārdus, kad viņš apskāva Miglas,meiteni. No rīta, kad saule vēl nebija pacēlusies virs kalniem, Miglas meitene sastapās ar māsu. Šķita, ka viņas saplūst par vienu mākoni un aizlido augšup, iekams saules stari paspēj izspiesties tam cauri.

Katru ritu Miglas meitene atstāja savu vīru un katru vakaru, kad pār marai jau zagās krēsla, atkal atnāca pie

viņa. Vasaras dienas stiepās garumā, un ciema sievietes Sāka izzobot Uenuku.

— Tu stāsti, ka tev esot sieva, — viņas smējās. — Bet kur tad viņa ir, Uenuku? Mēs viņu nekad neesam redzējušas. Varbūt tava sieva ir tikai baļķis vai linu saišķis. Parādi mums viņu, tad mēs tev ticēsim, ka viņa ir skaista!

Starp saules rietu un saules lēktu bija tikai pavisam īss laika sprīdis. Garajās dienas stundās Uenuku pietrūka Miglas meitenes smieklu, viņš ilgojās dzirdēt viņas balsi dziedam dziesmu un redzēt viņu piedalāmies poi dejā.

Beigu beigās viņš vairs ilgāk nespēja paciest sievas prombūtni. Kādu dienu Uenuku ar paklājiem aizsedza logus un ar sūnām aizbāza visas spraugas starp dēļiem. Kad aizvēra durvis, vharē bija tik tumšs kā bezmēness naktī, kad mākoņi aizsedz debesis.

Naktī Miglas meitene bez jebkādām aizdomām ienāca pie Uenuku. Pagāja tumsas stundas, ausma sāka sārtot debesis austrumos,

un Lietus meitene sauca savu māsu:

— Nāc, Hine, mums jādodas projām no zemes!

— Es tūlīt iešu, — Miglas meitene atsaucās un centās tumsā sameklēt savu apmetni.

— Ko tu dari? — jautāja Uenuku.

— Man laiks iet projām.

— Nieki! — Uenuku iesaucās, izlikdamies samiegojies. — Kāpēc tu mani uzmodināji? Paskaties, vēl taču ir pavisam tumšs!

— Bet drīz jābūt rītam, jo māsa mani jau sauc.

— Hine-vai droši vien kļūdījusies. Varbūt viņa par rītausmu noturējusi mēness gaismu vai zvaigžņu spožumu.

Hine-pokohu-rangi atkal apgūlās.

— Droši vien māsa maldījusies, — viņa teica, — tomēr tas ir dīvaini. Man grūti to saprast, jo līdz šim viņa nekad nav kļūdījusies.

Lietus meitene vēl aizvien sauca māsu, un viņas aicinājums saplūda ar putnu balsīm, taču Uenuku apgalvoja, ka viņa maldoties. Beidzot Hine-vai vairs ilgāk nevarēja gaidīt. Vīrs un sieva dzirdēja, kā viņas balss kļūst klusāka un klusāka, jo viņa devās projām no zemes.

— Esmu pārliecināta, ka kaut kas nav kārtībā, — Miglas meitene, pilnīgi pamodusies, pēkšņi iesaucās. — Paklausies, kā mežā dzied putni!

Abi klausījās. Hine-vai bija jau projām, un putni dziedāja varen skaļi, maraē dzirdēja cilvēku balsis. Hine-pu; kohu-rangi pieskrēja pie durvīm, aizmirsusi savu apmetni. Viņa atvēra durvis, un vharē ieplūda dienas gaisma. Mirkli Miglas meitene sastinga uz vietas, un ļaudīm aizrāvās elpa, jo viņa bija tik slaida un skaista, ka neviens neko tik brīnišķīgu nekad nebija redzējis. Meitene izskatījās kā būtne no citas pasaules.

Uenuku smaidīja, stāvēdams viņai aiz muguras, jo visi viņu apskauda par tik skaistu sievu. Kad Uenuku iznāca pa durvīm, Hine uzlēca uz mājas jumta. Viņas stāvu sedza tikai garie mati.

Ļaužu izbrīna saucieni apklusa, kad Miglas meitene sāka dziedāt. Viņas dziesmā skanēja sāpes un ilgas, un mīlestība uz Uenuku. Tad notika kaut kas pavisam dī-: vains.

No skaidrām debesīm nolaidās mazs mākonītis. Tas vijās ap Hini, līdz beidzot viņa vairs nebija redzama, tikai no mākoņīša vēl atlidoja viņas baiss. Tad dziesma apklusa un iestājās klusums. Mākonītis aizslīdēja prom no jumta, cēlās aizvien augstāk un augstāk, līdz šķita, ka tas izgaist spožajā saules gaismā.

Uenuku sirds aiz sāpēm vai lūza. Viņš nespēja skatīties draugu līdzjūtības pilnajās acīs. Uenuku vhare nu bija auksta un nemīlīga. Nakti pēc nakts viņš gaidīja atgriežamies Miglas meiteni, tomēr viņa nekad vairs neatgriezās.

Kādu dienu Uenuku pameta mājas un devās meklēt sievu. Viņam

bija daudz piedzīvojumu, un viņš klīda pa daudzām svešām zemēm, bet neviens viņam nevarēja pateikt, kas noticis ar Hini-pukohu-rangi.

Viņš meklēja sievu gadu pēc gada, novecoja, salīka un pazaudēja zobus, līdz beidzoi vīlies un vientuļš nomira kādā tālā zemē.

Uenuku dārgi samaksāja par savu lielību un neapdomību, un tāpēc Visuma dieviem kļuva viņa žēl. Dievi pacēla viņa veco ķermeni, pārvērta to par daudzkrāsainu varavīksni un pielika pie debesīm, kur visi to vēl aizvien var redzēt.

Hine-pukohu-rangi vēl vienmēr ceļas augšup no zemes, kad saule nāk pār kalniem un sasilda mitro zemi. Tad Uenuku, vizošā varavīksne, apvij savu daiļo sievu ar spožu, krāsainu lenti.

PAZEME

…

Mataora un Nivareka pazemē

Sensenos laikos karotāju virsaitis Mataora reiz pa miegam nemierīgi mētājās. Viņš sapņoja, ka viņam rokā Ir taiaha un viņš pašreiz cīnās ar nāvi. Visapkārt zemē sēdēja vīrieši un sievietes, par katru dūrienu un sitienu aiz prieka iekliegdamies. Tad sapnī ļaužu kliedzieni pārvērtās smieklos. Mataora izbrīnījies pavērās apkārt. Miegs aizbēga no viņa acīm, un viņš pielēca kājās. No durvīm un logiem viņā nolūkojās bālas sejas. Viņš paskatījās ciešāk un ieraudzīja, ka sejas ietver matu liesmas, kas viz kā toetoe rīta saulē.

— Kas jūs.esat? — viņš iesaucās.

— Mēs esam turehu, — skanēja atbilde.

— No kurienes jūs nākat?

— Mēs nākam no Pazemes. Kas esi tu? Vai tu esi dievs? — kāda balss vaicāja.

Kāda cita prasīja:

— Vai tu esi vīrietis?

Un tad viņas atkal smējās, jo visas bija sievietes.

— Kāpēc jūs tā jautājat? — Mataora saniknots vaicāja. — Vai tad jūs neredzat, ka es esmu vīrietis?

Atnācējas atkal smējās.

— Mēs nevaram to zināt, jo tu neesi tetovēts. Tava seja ir tikai izkrāsota.

Mataora pārsteigts lūkojās uz atnācējām.

— Kā gan citādi var tetovēt?— viņš jautāja.

Labu brīdi neviena neatbildēja, tad ierunājās slaida meitene:

— Varbūt kādu dienu ;tu to uzzināsi.

Mataora tūlīt aizmirsa viņas teikto. Viņu bija pārņēmusi ziņkārība, jo turehu nekad agrāk šai apkaimē nebija redzēti.

— Nāciet iekšā! — viņš lūdza. — Es jūs pacienāšu.

— Jā, mēs labprāt kaut ko ēstu, tomēr pagaidīsim ārā.

Mataora steidzās uz savu pieliekamo un atnesa ceptu ēdienu.

Turehu izturējās ļoti dīvaini.

— Vai šis ēdiens ir labs? — viņas vaicāja.

Un dažas, kas bija aplūkojušas to, teica:

— Nē, tas nemaz nav ēdams.

To izdzirdīs., Mataora saskaitās.

— Lūk! — viņš iesaucās. — Es jums parādīšu, cik tas ir labs.

Un viņš pats mazliet nobaudīja no cienasta.

Turehu, drūzmējās ap Mataoru un, vērodamas viņu, savā nodabā smaidīja un purināja galvu. Viena pavēra vajā viņa muti un, ieskatījusies tajā, iekliedzās:

— Ai, viņš apēda gliemjus!

Un vairākas citas sauca:

— Tas ir slikts ēdiens!

Tādas runas klausīdamies, Mataora atcerējās kādreiz dzirdējis, ka turehu visu ēdot tikai neceptu un nevārītu, tāpēc aizgāja uz ezeriņu, noķēra dažas zivis un nolika tās priekšā gaišādainajām sievietēm.

Turehu aiz prieka atkal smējās un naigi vien notiesāja cienastu. Kamēr sievietes ēda, Mataora cieši vēroja viņas. Viņām bija gaiša āda un linu balti mati līdz pat jostas vietai. Viņas turējās stalti, un viņu deguni bija šauri. Sievietes bija tērpušās kaltētu jūraszāļu svārciņos.

Kad turehu bija beigušas maltīti, Mataora pielēca kājās un dejoja viņām par godu. Virpuļodams dejā, viņš pamanīja jaunu sievieti, kas, acu nenolaizdama, noraudzījās viņā. Meitene bija garāka par citām, un Mataora viņu tūlīt ievēroja starp pārējām. Katru reizi, kad abu skatieni sastapās, Mataora juta sevī uzplūstam mīlestību.

Beidzot Mataora apsēdās, un visas turehu sāka cēlu deju, kas nebija līdzīga tām poi, kuras Mataora savā mūžā bija redzējis. Slaidā meitene, kura bija vērojusi Mataoru, iznāca priekšā un rakstā cilāja kājas. Pārējās sadevās rokās un pievienojās viņai, noliekdamās, izvīdamās un izslīdēdamas zem draudzenes rokām, līdz Mataora, viņas vērodams, gluži vai noreiba. Meitenes dejodamas dziedāja, taču viņš saprata tikai vārdus:

«Te dejo Nivareka, Nivareka, Nivareka.»

Kad deja bija beigusies, Mataora jautāja meitenēm, vai varot vienu no viņām izvēlēties par sievu.

— Kuru no mums tu gribi? — meitenes, ziņkārīgi sadruzmējušās ap Mataoru, prasīja.

Viņš norādīja uz slaido meiteni, kas stāvēja savām draudzenēm aizmugurē. Meitenes irgojās un grūstījās, līdz beidzot jaunā sieviete kautrīgi iznāca priekšā un piespieda savu degunu pie Mataoras deguna.*1* Turēdams viņas roku savējā, Mataora juta sirdī dziļu apmierinājumu.

Citas turehu devās projām, bet viņa sieva palika pie durvīm un noskatījās viņām pakaļ.

— Kurp viņas tagad aiziet? — Mataora jautāja, un Nivareka mazliet skumji atbildēja: — Atpakaļ uz Pazemi, kur viss ir skaists un gaismas apmirdzēts.

Mataora apskāva sievu.

— Ai nē, īsto gaismu, tu atradīsi tikai tur, kur parādās Ta-Ra — Karstā Saule. Pastāsti, mana sieva, kas ir tavs

tēvs?

Viņa pagriezās pret vīru.

— Mani sauc Nivareka. Es esmu augstdzimušā Uetongas no Rarohengas — Pazemes — meita, bet tagad es piederu Mataoram,

varenajam virsaitim virszemē.

Mataora sirsnīgi mīlēja savu sievu, un, dienām ejot, viņa mīlestība kļuva aizvien dziļāka. Tikai viens tumšs mākonis cēlās pie viņu debesīm. Mataoram dažkārt mācās virsū slikta oma, un vienā šādā reizē viņš iesita sievai. Viņa pārmetoši paskatījās uz vīru, jo turehu ir maigi un nav pieraduši pie vardarbības.

Tai naktī Nivareka aizbēga no mājām, un, kaut arī Mataora sievu visur meklēja, tomēr nekur neatrada. Viņš sāpīgi izjuta sievas trūkumu un skuma, jo viņa dzīvei bija zudusi gaisma. Kad pēc daudzām dienām sieva vēl nebija atgriezusies, Mataora saprata, ka viņa aizgājusi atpakaļ uz savām mājām Rarohengā. Mataora nolēma sekot sievai, kaut gan labi zināja, kādas briesmas viņu gaida šai ceļojumā.

Drīz vien viņš nonāca Vēju Namā, no kurienes nomirušo dvēseles dodas uz Rarohengu. Viņš jautāja vēju sargam:

— Vai tu neesi redzējis pa šo ceļu garam paejam kādu sievieti?

— Kāda viņa izskatās?

— Viņa ir skaista un bāla, ar gariem linu matiem, gaišu ādu un taisnu degunu.

— Ai, jā, es viņu redzēju. Viņa jau pirms daudzām dienām raudādama aizgāja pa šo ceļu.

— Vai es drīkstu viņai sekot?

— Jā, — atbildēja Vēju Nama sargs, — tu vari iet viņai pakaļ, ja vien tev pietiek drosmes. Es tev parādīšu ceļu.

Viņš pavēra kādas durvis, un Mataora ieraudzīja eju, kas veda lejup. Mataora nolaidās tajā, un durvis aiz viņa aizvērās. Nekur nemanīja ne mazākā gaismas stariņa, trūka gaisa, un bija auksts. Mataora taustījās lejup dzijajā tumsībā. Pilnīgā klusumā klupdams krizdams nogājis vairākas stundas, viņš samanīja tālumā spīdam gaisinu, steidzās uz priekšu un drīz vien satika balodi Tivaivaku.

— Vai tu neredzēji pa šo ceļu aizejam kādu sievieti? — Mataora viņam jautāja.

— Jā, redzēju gan. Viņas acis bija apsarkušas no raudāšanas, — Tivaivaka atbildēja.

Mataora pielika soli, līdz nonāca ejas galā. Viņš atradās jaunā pasaulē. Te nebija ne saules, ne zilu debesu virs galvas. Griestu vietā bija klintis. Tomēr visa šī pasaule bija gaismas pilna, kokos dziedāja putni, un zāle viļņojās vieglā vēja pūsmā. Kaut kur viņš dzirdēja ūdeni plūstam pāri akmeņiem. Mataora gāja tikai uz priekšu, kamēr nonāca pie ciemata, kurā dzīvoja Nivarekas tēvs Ue-tonga.

Ue-tonga sēdēja zemē, un Mataora apstājās, lai viņu pavērotu. Jauns vīrietis bija izstiepies visā garumā pie zemes, un Ue-tonga ar kaula kaitinu un veserīti iegrieza viņa sejā līnijas, bet pēc tam iezieda tajās krāsu. Izbrīnījies Mataora ieraudzīja, ka zem kalta asajām šķautnēm plūst asinis.

— Tā taču nav nekāda tetovēšanai — viņš iesaucās. — Mēs izkrāsojam seju ar sarkanu, baltu un zilu krāsu.

Ue-tonga pacēla acis uz Mataoru.

— Noliec galvu! — viņš pavēlēja.

MataOra nolieca galvu, un Ue-tonga ar roku ātri vien noberzēja viņa seju tīru. Uzkrāsotais tetovējums bija noslaucīts, un Mataora izdzirda gaišmataino cilvēku smieklus, tādus pašus kā tos, kas bija viņu pamodinājuši no sapņa, kad viņš pirmo reizi sastapa Nivareku. Viņš raudzījās visapkārt, vai kaut kur neieraudzīs par visām citām slaidāku sievieti, tomēr nevienu nepazina.

— Palūk nu, tavs krāsojums taču nekur nederi — Ue-tonga sacīja. — Tu neesi iemācījies īsto tetovēšanas mākslu. Seit, Rarohengā, mēs iegriežam tetovējumu miesā, lai tas nekad neizzūd.

Mataora cieši pavērās Ue-tongas sejā un ieraudzīja ar krāsu ieziestas rievas un grumbas — tetovējumu, kas iztur daudzus jo daudzus gadus. Redzēdams sarežģītos vijumus, kurus bija radījusi tetovēšanas mākslas meistara

roka, viņš nokaunējās par vienkāršo tetovējumu, kas bija bijis uzkrāsots uz viņa sejas.

— Tu iznīcināji manu moko, — viņš teica Ue-tongam, — tagad tev tas jāiegriež manā miesā.

— Labi, — Ue-tonga vienkārši atbildēja. — Gulsties zemē!

Mataora nogūlās zemē uz muguras. Vispirms tetovējumu ar ogli uzzīmēja uz viņa sejas, tad Ue-tonga noliecās pār Mataoru un iedzina kaula kaltu viņa miesā. Mataora nodrebēja, juzdams tā asmeni. Viņš ar roku satvēra kušķīti zāles un norāva to līdz pašām saknēm. Miesā iedzītais kalts lēnām pārvietojās pa viņa seju, un joņiem viņa ķermeni

sagrāba neciešamas sāpes.

Drīz vien viņš sāka dziedāt:

«Nivareka, kur tu esi?

Nivareka, parādies!

Vien mīla mani atveda šurp,

Nivareka, Nivareka!»

Turpat netālu bija Nivarekas jaunākā māsa. Izdzirdusi dziesmas vārdus, viņa aizsteidzās pie māsas.

— Tur pašlaik tetovē kādu vīrieti, un viņš bez mitas sauc tavu vārdu. Kas gan viņš varētu būt?

Nivarekas draudzenes iesaucās:

— Iesim un paskatīsimies!

Meitenes sadrūzmējās laukumā, kur notika tetovēšana.

Ue-tonga bija sašutis par traucējumu un uzsauca:

— Ko jūs šeit meklējat?

— Mēs atnācām, lai aizvestu svešinieku uz ciematu un pakavētu viņam laiku, — atbildēja Nivareka.

Ue-tonga darbu pagaidām bija beidzis, jo tetovēšana sagādāja stipras sāpes un viņš redzēja, ka Mataora vairs ilgāk nespēs izturēt. Brūnādainais vīrietis lēnām piecēlās kājās. Viņa seja bija uztūkuši un izķēmota un mirka vienās asinis, tā ka neviena no meitenēm viņu nepazina, tomēr atskanēja daudzi atzinīgi izsaucieni par viņa platajiem pleciem un skaisto augumu. Nivareka cieši vēroja Mafaoru.

— Tas ir Mataoras augums, — viņa teica, — un tā ir drāna, kuru es viņam noaudu.

Kad Mataora nosēdās zemē, Nivareka apstājās netālu no viņa un jautāja:

— Vai tu esi Mataora?

Mataora nevarēja saskatīt Nivareku, jo viņa acis bija Iegrimušas uztūkušajā sejā, taču, tiklīdz Nivareka sāka runāt, viņš pazina sievas balsi. Mataora pamāja ar roku, mi Nivareka tūlīt saprata, ka tas no tiesas ir viņas vīrs, pienāca pie viņa un aiz prieka apraudājās.

Kad tetovēšana bija pabeigta un brūces sadzijušas, Mataora sacīja Nivarekai:

— Tagad atgriezīsimies uz savu veco pasauli virs Rarohengas!

Nivareka paskatījās uz viņu un teica:

— Bet es domāju, ka mēs paliksim šeit. Labāk pavaicāsim tēvam!

Ue-tonga tūdaļ iebilda:

— Ej vien atpakaļ viens pats, Mataora! Nivareka paliks tepat. — Viņš cieši noraudzījās savā znotā. — Esmu dzirdējis, ka virszemē vīrieši dažkārt sitot sievas.

Mataora ļoti nokaunējās.

— Kas bijis, bijis. Turpmāk es darīšu tikai labu vien, kā to dara Rarohengā.

Ue-tonga pasmaidīja.

— Ja tavi vārdi nāk no sirds, mans dēls, tu vari iet un ņemt līdzi Nivareku. Virszemes pasaulē valda tumsa, bet mūsu Rarohenga ir gaismas pilna. Aiznes mazliet no mūsu gaismas uz savu tumsības pasauli!

— Ieskaties man sejā! — Mataora sacīja. — Tu iegriezi tajā Pazemes moko, un tas nekad neizzudīs. Tāda pati ir mana vēlēšanās iet pa miera un mīlestības ceļu.

Atkal vienoti, vīrs un sieva aizgāja. Kad viņi nonāca pie ieejas ceļā uz virszemi, viņus sastapa Tivaivaka.

— Jums vajadzēs kādu, kas rāda ceļu. Ņemiet līdzi pūci Popoiu un sikspārni Peku!

— Ja mēs ņemsim viņus līdzi, Tanes meža putni viņus vajās.

— Popoia un Peka paslēpsies nakts tumsā, — Tivaivaka apgalvoja.

Un tā Mataora un Nivareka paņēma līdzi pūci un sikspārni, lai tie kļūtu par nakts putniem un parādītu viņiem ceļu pa eju.

Beidzot viņi sasniedza Četru Vēju Namu, un tā sargs jautāja Nivarekai:

— Kas ir sainī, ko tu nes līdzi?

— Nekas cits kā tikai drānas, kas mums būs jāvalkā Virszemē.

Sargs savilka pieri grumbās.

— Tur ir vēl kas cits arī. Jūs mēģināt mani piekrāpt. Es vairs nevienam neļaušu nākt no Rarohengas uz Virszemi. Cels ir slēgts. Tikai mirušo gari drīkst iet pa ceļu uz Rarohengu. Jums līdzi ir apmetnis rangihaupapa*2*

— Tā ir, — atzinās Nivareka, jo viņa bija paņēmusi to līdzi uz Virszemi par skaistu tērpa apmalojuma paraugu; vēlāk sievietes to izmantoja saviem ģērbiem.

Sargs pastiepa roku, un Nivareka atdeva viņam saini Viņš atritināja tērpu un izpleta pie sienas, un tā krāsas brīnišķīgi mirdzēja šai drūmajā vietā.

Kamēr sargs bija pagriezis muguru, Mataora un Nivareka pagāja viņam garām. Viņi atgriezās mājās un tur nodzīvoja laimīgi visas atlikušās mūža dienas.

Mataora atklāja cilvēkiem tā moko noslēpumu, kuru nevar noslaucīt, un Nivareka iemācīja sievietēm, kā aust krāsainas apmales tērpiem. Abas šis lietas radās pašā pasaules sākumā no Mataoras un Nivarekas mīlestības

Miru

Atua Miru atnāca no Pazemes uz Ao-maramu un ieraudzīja skaistu jaunu meiteni Hini-rangi. Cilts ļaudis bija uzcēluši viņai vhari patālu no citām. Miru no pirmā acu uzmetiena iemīlēja Hini-rangi un naktī, kad visi gulēja klusi iegāja pie viņas un noskandēja karakiu, kas parno dināja meitenē siltas jūtas pret jaunekli. Nākamajā dienā Hines-rangi acu priekšā nemitīgi stāvēja tikai glītā [jaunekļa seja, un, kad naktī viņš atkal ielavījās pie mei tenes, viņa to apskāva laimīgā atdevībā.

Beigu beigās kļuva redzams, ka nošķirtībā dzīvojusi augstdzimusī jaunā sieviete kļūs māte, un viņu sāka iz l'autāt. Iline-rangi stāvēja maraē sava tēva — ariki, ran gatiru un tohungas priekšā un lepni teica:

— Jūs nevarat redzēt manu vīru. Viņš nav vīrietis no šīs pasaules.

Meiteni aizsūtīja projām no sanāksmes un sāka kaldināt plānus, kā noķert viņas nekaunīgo mīļāko, kas varēja nemanīts ierasties tikai naktī. Meitenes vecāki ķērās pie pazīstamā paņēmiena un aizsedza visus caurumus vharē, lai tajā neiekļūtu rīta gaisma, un Miru tika atklāts.

Izrādījās, ka viņš ir patīkams jauneklis, un viņu uzņēma cilts ļaužu kopienā. Jaunajam pārim piedzima dēls, kuru nosauca par Tongu-te-uru, bet vēlāk otram bērnam deva vārdu Uru-makave. Par spīti mīlestībai uz sievu un bērniem, Miru ilgojās pēc savām, mājām Pazemē. Miru lūdza sievastēvu un visus viņa ciltsbrāļus pavadīt viņu uz Pazemi. Ariki piekrita, bet pastāvēja uz to, ka Hineirangi jāpaliek mājās pieskatīt bērnus.

Viņi visi devās uz dīvaino pasauli, līdzi viņiem gāja arī Hines-rangi jaunākā māsa Hine-mai-te-uru. Kad viņi nonāca Miru ciematā, viņus ieveda lielā zinību namā, kurā tohungas mācīja pārējiem visu,, ko paši zināja, kā arī dažādas spēles — rotaļu ar virvēm, rotaļu ar sprvtngulīšiem —, mācīja darināt koka lelles,, kas dejo haku,

Sai lielajā mājā mācekļi apguva visas vēlamās zināšanas, un tino tohunga — galvenais skolotājs un lietpratējs tajā bija Miru.

Miru sievastēvs saprata, cik svarīgas ir šādas zināšanas, un kā atlīdzību par to iemācīšanu atdeva jauneklim savu meitu Hini-mai-te-uru. Iemācījies visu, ko vien varēja, sievastēvs ar saviem ļaudīm aizgāja, atstājot pie Miru savu jaunāko meitu, kā jau bija norunāts. Hine-maite-uru iepriecināja Miru, bet Hine-rangi rūgti raudāja, domājot par to, ka viņas vīrs nekad vairs neatgriezīsies no Pazemes.

Kaut arī Miru kļuva neuzticīgs savai pirmajai, sievai, šīspasaules cilvēki par daudz ko var pateikties Miru. Virs zemes tika uzcelts gluži tāds pats zinību nams, un ariki visas savas zināšanas atstāja

mantojumā mazdēlam Tongam-te-uru. Tonga, savukārt, atstāja tās saviem ciltsbrāļiem zinību namā, kuru tā nosauca pēc Pazemes parauga. Kā vēsta leģenda, tas esot bijis pirmais tāds cilvēku pasaulē.

Hine-maraima

Divi zēni bāreņi dzīvoja un auga vieni paši. Viņu vārdi bija Rangi-rua un Kaeo. Viņu mājoklis bija vhare klajumā meža vidū. Kad brāļi bija pieauguši, viņi sāka aptvert, cik vientuļi ir, un saprata, kā pārmainītos dzīve, ja abus aprūpētu kāda sieviete. Rangi-rua, uzņēmīgākais no abiem, aizgāja uz tuvējo ciematu un centās iegūt jaunas sievietes Hines-maramas labvēlību. Meitene ātri vien atsaucās uz viņa mīlestību un ar vecāku atļiauju kopā ar viņu aizgāja uz vhari meža klajumā. Viņa pierādīja, ka ir mīloša sieva, un labi rūpējās par abiem brāļiem.

Var iedomāties, kādas bēdas uzbruka jaunekļiem, kad Hine-marama saslima un nomira. Par to tika paziņots meitenes radiem, un apraudāšanas rituāls — tangi ilga vairākas dienas. Kad brāļi atkal palika vieni, Rangi-rua ļāvās bēdām. Brālis centās viņu mierināt.

— Mums abiem pietrūkst Hines-maramas, — viņš teica, — tomēr ir vēl citas jaunas sievietes, kurām tu varētu iepatikties. Tev tikai jāaiziet uz kādu kaingu un jāizvēlas.

— Tu mani nevari saprast, — Rangi-rua atbildēja. — Tev viņa bija tikai kā māte un māsa, bet man — sieva. Man nekad vairs nevar būt citas Hines-maramas.

— Ja tev tik ļoti pietrūkst Hines-maramas, tev vajadzētu iet pie viņas uz Rarohengu, lai jūs būtu atkal kopā, — Kaeo pamācīja brāli.

— Jā, tā es arī darīšu. Ao-maramā gaisma ir zudusi, kopš no manis aizgājusi Hine-marama.

— Ja iesi tu, iešu arī es, — Kaeo teica.

Trīs grozos brāļi paņēma līdzi pārtiku ceļojumam nezināmajā, un, kad viņi bija sasnieguši Reingu, bija atlicis vairs tikai viens. Abi brāļi kāpa lejup pa stāvo kalna nogāzi, pieķērās pie vecas pohuiukavas zara un izkrita cauri brūnaļģu mudžeklim. Vienu mirkli viņiem ausīs ducināja pērkons un dārdēja bangojošs ūdens, bet pēc mirkļa nesamaņas viņi jau atradās svešā zemē, kur auga koki un zāle, un papardes un netālu tecēja dziļa, strauja upe.

Brāļi gāja pa upes krastu un drīz vien sastapa vecu sievieti.

— Esiet sveicināti! Esiet sveicināti! — sieviete viņiem uzsauca, pārliecināta, ka viņi ir gari tālajā ceļā uz Rarohengu. — No kādas cilts jūs esat?

— Nga-puhi.

— Esiet sveicināti! Pirms pāris dienām es aizvedu jaunu sievieti no nga-puhi cilts uz viņas šejienes mājokli.

— Kā viņu sauca? — Rangi-rua dedzīgi prasīja.

— Hine-marama.

— Tā ir mana sieva. Kur viņa atrodas?

— Viņa pārcēlās pāri pār upi. Jūs viņu atradīsiet upes otrā krastā kaingā starp kokiem.

— Kā lai tiekam pāri upei?

— Ja iesiet tālāk pa krastu un pasauksiet, pārcēlājs atbrauks jums pakaļ.

Brāļi pateicās sievietei un pagāja vēl kādu gabaliņu i;ar upi uz leju, kamēr ieraudzīja starp kokiem kaingas vhares. Viņi ilgi sauca, līdz pamanīja no otra krasta atlaužamies kanoe, kas brauca pie viņiem. Kanoe bija neliela, un to airēja nepievilcīga izskata gars.

— Pasteidzieties! — viņš strupi uzsauca. — Man vēl ir daudz darba. Man nav laika gaidīt.

— Tava kanoe ir pārāk maza mums abiem ar brāli, — Rangi-rua teica. — Tev būs jāpārved pāri vispirms viens no mums un pēc tam jābrauc pakaļ otram.

Pārcēlājs rādījās aizvainots.

— Vai jūs iedomājaties, ka varat man pavēlēt? — viņš nikni noprasīja. — Gari ir viegli, šī kanoe vienā reizē ir pārveduši pāri upei daudz vīriešu un sieviešu. Kad notiek kāda kauja, viņu šeit drūzmējas tūkstošiem.

Rangi un Kaeo paslepus saskatījās. Ja pārcēlājs pamana, ka viņi ir mirstīgie, viņiem draud briesmas.

— Es tikšu pāri upei pats. Paņem laivā manu brāli, fjan es pārpeldēšu! — Rangi-rua steigšus iesaucās.

Iekāms pārcēlājs paspēja ko iebilst, Kaeo iekāpa kanoe, un Rangi-rua atgrūda to no krasta. Vēl aizvien neapmierināti purpinādams, pārcēlājs paņēma airi, bet Rangi ieslīdēja ūdenī un sāka peldēt pāri upei. Viņš sasniedza otru krastu gandrīz reizē ar kanoe, un abi brāļi kopā gāja uz kaingu.

Ap brāļiem sapulcējās bariņš ļaužu, un abi pazina to vidū savu tēvu Pakiru un māti Torelu. Aiz viņiem stāvēja Hine-marama. Satikušies viņi visi apraudājās. Līdzko varēja, Rangi-rua paveda sāņus Hini-maramu. Viņas acis mirdzēja.

— Kā tas notika, ka tu atnāci tik drīz?

— Es atnācu, lai vestu tevi atpakaļ uz mājām.

Hines-maramas seja sāpēs nobāla.

— Ai, mans vīrs, mēs esam gari un nekad vairs nevarēsim atgriezties Ao-maramā.

— Ai, sieva, tu redzēsi dīvainas lietas! Kaeo un es, mēs neesam gari. Mēs izvairījāmies no sargiem un atnācam šeit, būdami vēl dzīvi cilvēki. Ieved mūs savā vharē. Mēs nedrīkstam piesaistīt šejieniešu uzmanību.

Kad visi bija iegājuši iekšā, brāļi savu noslēpumu atklāja arī mātei un tēvam.

Toretu teica:

— Jūs droši vien esat izsalkuši pēc garā ceļa. Apsēdieties un iebaudiet pirmo maltīti Rarohengā!

Viņa nolika dēliem priekšā ēdienu, taču viņi nepatikā atrāvās no tā. Paskatoties vien uz šo cienastu, brāļiem kļuva nelabi, turklāt tas smirdēja ari.

— Neēdiet! — Pakira satraukts iesaucās. — Ja jūs to nobaudīsiet, jūs nekad vairs nevarēsiet atgriezties gaismas pasaulē.

— Nebaidies! — Rangi mierināja tēvu. — Mēs paņēmām līdzi cilvēku audzētu barību.

Viņš attaisīja kumaras grozu. Toretu acis pildījās asarām.

— Tas man atgādina laimīgās dienas, kad mēs dzīvojām kopā ar radiniekiem un mūsu dēli vēl bija mazi. Tāpēc, ka esam ēduši vairuu ēdienu, mēs vairs nevaram baudīt cilvēku barību. Ēdiet to, dēli, un dodiet arī Hineimaraniai! Viņa pie mums ir tik īsu bridi, ka vēl nemaz nav ēdusi.

Pēc maltītes dēli izgāja ārā un atvadījās no vecākiem un citiem radiniekiem, kas bija sapulcējušies viņus apsveikt. Tad Rangi-rua un Hine-marama iesēdās kanoe.

— Ko jūs darāt? — pārcēlājs pārsteigts iesaucās.

— Mēs gribam, lai tu pārcel mūs uz otru krastu.

— Uz turieni neviens netiek. Mans pienākums ir pārcelt garus uz šo krastu. Vairua, kas ierodas Raroliengā, nekad vairs neatgriežas otrā krastā.

— Bet es neesmu gars, es esmu cilvēks.

Pārcēlājs satvēra Rangi aiz pleciem, aptaustīja viņa rokas un kājas un padauzīja pa vēderu.

— Jā, tu esi cilvēks! — viņš iesaucās. — Tev nav tiesību šeit atrasties. Es tevi pārcelšu pāri pār upi. Tev tagad jāsteidzas tikt projām, un tu vairs nekad nedrīksti atgriezties!

Kad viņi sasniedza otru krastu, Rangi-rua izkāpa malā un pastiepa roku, lai palīdzētu Hinei-maramai.

— Sieviete paliks pie manis. Viņa ir vairua, — pārcēlājs paziņoja.

— Viņa nav ēdusi pazemes ēdienu, — Rangi-rua iebilda. — Viņa ir mana sieva un nāks kopā ar mani.

Hine satvēra vīra roku, lai kāptu laukā no kanoe, taču pārcēlājs sagrāba viņu aiz potītes. Abi rāva Hini katrs uz savu pusi. Rangi palīgos nāca Kaeo, kas bija jau pārpeldējis pāri upei. Rangi iespēra ar kāju pa kanoe priekšgalu. Lai nezaudētu līdzsvaru, pārcēlājs palaida sievieti vaļā, un brāļi izvilka Hini krastā.

Visi trīs bēgļi skrēja gar upi uz augšu. Viņi atkal sa«; tika veco sievieti, kas nolūkojās viņos ar stulbu skatienu un ķērca:

— Vai jūs ejat pakaļ vēl citiem? Labi, labi. Es jums. parādīšu ceļu.

Bēgļi pasteidzās sievietei garām, uzkāpa pie virpuļo-»., ijošā ūdens un mūžam kustīgajām brūnaļģēm. Cauri tām, viņi varēja jau saskatīt brīnišķīgo saules mirdzu. Vēf brīdis baiļu un mulsuma, taču brāļi cieši turēja Hini-ma* ramu. Tad kļuva dzirdama viļņu skalošanās, un viņi sa« juta silto saules un vēja skūpstu.

Kad viņi bija atgriezušies savā" vharē, bija vēl kas (jāizdara, jo Hine-marama nebija ne cilvēks, ne gars.

— Tev jāizrok mans ķermenis, — Hine teica vīram. — Tas jānomazgā, un tad mans gars atkal ieies atpakaļ mirušajā miesā. Es atkal būšu dzīva un tava sieva uz mūžīgiem laikiem.

Un tā arī notika.

Hutu un Pa re

Hutu, kas bija kritis par upuri sievietes mīlestībai, vienmēr tiks pieminēts par to, kā viņš izglābās no pazemes. Hutu bija glīts jauns vīrietis un veikls šķēpa inelējs. Reiz viņš aizgāja uz kaimiņu ciematu, kur svētku laikā notika sacensības, un viņam bija labāki panākumi nekā citiem sacensību dalībniekiem.

Piedalīdamies spēlēs, Hutu nemaz nemanīja, ka viņu cieši vēro Pare, dižciltīga jaunava, kura tika turēta ieslodzīta palisādēm iežogotā mājā un kuru nemitīgi apsargāja sevišķi izraudzīti kalpotāji.

Pare bija pilnīgi zaudējusi sirdi svešinieka dēļ, un, kad neilgi pirms spēļu beigām Hutu šķēps nokrita tuvu pie Pares mājas, viņa izskrēja laukā, paķēra nelielo šķēpu un ienesa iekšā. Hutu sekoja jaunavai līdz durvīm un lūdza, lai atdod šķēpu, taču viņa negribēja to dot un nicināja Hutu ienākt mājā. Saskaņā ar augstdzimušu sieviešu paražām, šis aicinājums bija nepārprotama mīlēs-, libas atklāšana. Tomēr Hutu atteicās, aizbildinādamies, ka bīstoties no ļaužu dusmām, ja neievēros jaunavas tapu. Jaunā sieviete augstprātīgi atmeta galvu un atbildēja, ka viņas ļaudis darīšot, ko viņa pavēlēšot. Tad Hutu atzinās, nespējot atbildēt uz viņas mīlestību, jo viņam mājās Ģsot sieva un divi bērni.

Kauna un bēdu pārņemta, Pare klusēdama atdeva šķēpu, aizvēra durvis un, palikusi viena, tūdaļ nonāvējās.

Mājā tik ilgi bija pavisam kluss, ka kalpotāji gāja iekšā, lai paraudzītos, kas noticis, un atrada savu pavēlnieci mirušu. Cilvēki bija redzējuši Hutu runājam ar Pari. Saniknotie ļaudis viņu sagūstīja un ar skubu notiesāja uz nāvi. Hutu gan apgalvoja, ka neesot jaunavu aizskāris un īstenībā esot pat noraidījis viņas tuvošanās mēģinājumu, taču viss bija velti. Redzēdams, ka glābiņa nav, Hutu lūdza, lai pirms nāves viņam dāvā vēl trīs dienas, un pēc neilgām pārrunām cilts vecākie bija ar mieru. Hutu aizveda uz nelielu vhari un turēja tur ieslodzītu.

Tad Hutu, kas pats bija rangatira, atcerējās karakiu, kuru bija skandējis viņa cilts tohunga pie ariki nāvesgullas. Viņš to atkārtoja, izvēlēdamies visiedarbīgākos buramvārdus. Drīz vien viņa dvēsele — vairua atstāja viņa miesas, pametot ķermeni bez dzīvības guļam uz grīdas, un sāka ceļojumu uz Reingu. Hutu vairua pagāja garām sargiem un beidzot sasniedza garu pasauli, kur mirušo dvēseles staigāja savās ikdienas gaitās. Viņš meklēja Pari, un viņam pastāstīja, ka Pare esot iegājusi viņai sagatavotajā mājā, bet atteikusies tikties vai sarunāties ar kādu citu vairuu.

Atcerēdamies, cik drošsirdīgs viņš bijis zemes dzīvē, Hutu izdomāja ne vien to, kā piesaistīt Pares uzmanību, bet ari to, kā viņi

abi varētu izbēgt. Pieaicinājis palīgā dažus jaunus vīriešus, viņš apcirta zarus kādam augstam kokam, kamēr palika tikai kails stumbrs. Pie koka galotnes piesēja stingri savītas virves, un Hutu lika pārējiem tās vilkt uz leju, kamēr koks izliecās kā stops. Hutu un kāds šejienietis uzsēdās noliektā koka galotnē un cieši pieķērās pie tās. Kad viņi uzsauca, virves palaida vaļā, koks izslējās taisns un abi vīrieši aizlidoja pa gaisu un tad viegli nolaidās zemē. Visi bija ļoti satraukti un vēlējās piedalīties jaunajā rotaļā. Smiekli un klaigas izvilināja no mājas Pari, jo viņa gribēja redzēt, kas notiek. Mirkli viņa stāvēja vērodama, tad viņas skatiens sastapās ar Hutu acīm. Viņa smaidīdama pienāca pie jaunā vīrieša un teica:

— Ļauj arī man pašūpoties kokā, tikai es gribu sēdēt tev blakus, lai varu cieši turēties pie tevis.

Viņi kopā uzkāpa kokā, un Pare cieši pieķērās pie sava iemīļotā.

— Velciet, velciet! — Hutu kliedza. — Vēli Lai koka galotne pieskaras pie zemes!

Virves tika pievilktas, koks aiz piepūles krakšķēja, bet beigu beigās galotne pieskārās pie zemes.

— Nu, laidiet vaļā! — Hutu uzsauca.

Virves atlaida, koks izslējās, un Pare un Hutu tika uzsviesti augstu jo augstu Reingas debesīs. Viņi lidoja aizvien augstāk un augstāk, tuvāk un tuvāk Pazemes griestiem, pie zāles un puķu, un lielo koku saknēm, kas iestiepušās dziļi augsnē. Hutu ar rokām satvēra kāda koka sakni. Pare bija apķērusies viņam ap kaklu. Viņu abu lidojums bija beidzies, un viņi pa spraugām augsnē varēja uzrāpties virszemē.

Roku rokā viņi gāja pa mežu, līdz sasniedza Pares ciematu. Tur viņu abu dvēseles atkal atgriezās miesās, un viņi dzīvi un veseli parādījās ciemata iemītniekiem. Valdīja liels prieks, Hutu tika piedots, un viņam ļāva atgriezties pie savas cilts.

Kas notika vēlāk, mēs nezinām, tomēr acīmredzot kopā pārdzīvotās briesmas abus jaunos cilvēkus bija tuvinājušas, jo galu galā Hutu atgriezās un apprecēja Pari. Viņi dzīvoja kopā, un viņiem bija daudz bērnu. Varbūt Hutu paturēja abas sievas, tomēr jaunā sieva kļuva par daļu no viņa paša, jo vēlāk viņu sauca nevis par Hutu, bet par Pari-hutu.

Pulavai

Reiz Vetenga ar trim tuvākajiem draugiem aizgāja uz mežu medībās. Pēcpusdienā viņš nošķīrās no saviem biedriem. Kādu laiku viņi vēl sasaucās, bet tad Vetengas draugu balsis izgaisa tālumā. Jauneklis, meklējot putnus, bija tā aizrāvies, ka nepievērsa lielu uzmanību apkaimei. Beidzot viņš saprata, ka ir nomaldījies, un tāpēc jutās mazliet atvieglots, izdzirdis atkal kādu saucienu. Viņš steidzās uz sauciena pusi un pēkšņi atradās aci pret aci ar nekad neredzētu neparasti lielu vīrieti.

— Kas tu esi? — svešinieks jautāja.

— Es esmu Vetenga.

— Ko tu dari te mežā?

— Es pazaudēju draugus. Tagad meklēju viņus.

— Nāc man līdzi! — svešinieks uzsauca. — Es tevi aizvedīšu pie viņiem.

Viņš mudīgi vien sāka lauzt ceļu starp kokiem, un Vetenga turējās viņam cieši uz papēžiem. Nepagāja necik ilgs laiks, un putnu mednieks apmulsa, jo noprata, ka viņu vadā apkārt vien. No lielās līkumošanas viņam noreiba galva, viņš paklupa un atsitās pret koka stumbru. Vadātājs zibenīgi pagriezās atpakaļ, norāva liānas līdz pašām saknēm un ar tām piesēja Vetengu pie koka. Nu viņš ņēmās izsmiet jaunekli:

— Tu nemaz nezini, kas es tāds, esmu, jo tad nebūtu man uzticējies. Mani sauc par Hiri-toto. Es esmu vairua, un ēšanai man vajag jaunas sievietes.

— Ko tu darīsi ar mani? — Vetenga vaicāja, cenzdamies atbrīvoties no liānām.

— Tu būsi ēsma, jaunais draugs. Tu esi glīts vīrietis. Ciematā kāda meitene skums pēc tevis, ja tu neatgriezīsies. Man šķiet, nepaies nemaz ilgs laiks, un viņa nāks tevi meklēt.

Vetenga nodrebēja. Viņš saprata, ka Hiri-toto ir taisnība. Viņš un Putavai bija ļoti iemīlējuši viens otru. Ja Vetenga neatgriezīsies, meitene droši vien nāks viņu meklēt.

Jāgaida bija ilgi. Atgriezušies mājās, mednieki mierināja Putavai:

— Nē, ar mums kopā viņa gan nav, mēs mežā izšķīrāmies, taču Vetenga ir veikls mednieks. Nebēdājies, varbūt viņš aizgājis tālāk, nekā domāts. Gan viņš drīz vien atkal būs mājās.

Tomēr Vetenga neatgriezās ne tai naktī, ne nākamajā. Trešajā dienā devās ceļā pulciņš meklētāju, un Putavai gāja viņiem līdzi. Gadījās, ka arī viņa nošķīrās no citiem. Viņa bija nogājusi garu ceļu un jutās nogurusi un izslāpusi. Putavai noliecās pie strauta, lai padzertos, bet, dzirdēdama kādu smejamies, tūlīt izslējās stāvus.

Smējās Hiri-toto. Neteicis ne vārda, viņš ar vienu roku satvēra

meiteni, kaut arī viņa pretojās, pārsvieda sev pār plecu un pacēlās gaisā. Lidodams virs koku galotnēm, viņš nonāca kādā ielejā un nolaidās zemē. Hiri-toto ar meiteni uz pleca iegāja dziļā, noslēpumainā alā. Kad pazuda dienas gaisma, Putavai zaudēja samaņu.

Viņa atguvās Rarohengas dīvainajā gaismā. Viņu bija ielenkuši vairuas, kuriem bija dēmonu patupai-arehu bālā āda un sarkanie mati. Hiri-toto atkal iesmējās.

— Kā jums patīk šis apaļais balodītis? — viņš teica draugiem. — Sargājiet viņu labi, kamēr es iešu iekurt uguni!

Kad viņš nozuda, pār Putavai noliecās vēl lielāks un diezgan labsirdīgs vairua. Viņa acīs mirdzēja līdzjūtība. Vairua izslējās un pagriezās pret pārējiem.

— Ko jūs vēl gaidāt? Ejiet palīgā Hiri-toto! Jāsalasa žagari ugunskuram.

Viņi mudīgi vien aizgāja. Vairua iedrošinādams uzsmaidīja meitenei un atraisīja virves, ar kurām viņa tika sasieta, līdz Hiri-toto bija nonesis viņu pazemē.

— Mans vārds ir Manoa, — viņš stāstīja. — Man nepatīk maltītes, kas sagādā tik lielu prieku Hiri-toto un viņa draugiem. Esmu vientuļš un būtu laimīgs, ja tu kļūtu mana sieva. Vai nāksi man līdzi?

Putavai saprata, ka tā viņai ir vienīgā iespēja aizbēgt un labāk būt par vairītas sievu nekā par gaļu, kas cepinās umu — zemes krāsnī. Viņa aplika rokas Manoam ap kaklu, un viņu atkal nesa pa gaisu. Viņi nolaidās šausmīgā pazemes vietā — pie spitālīgo mājokļa. Par spīti savam pretīgajam izskatam, spitālīgie tomēr meiteni sargāja. Drīz vien, saniknoti par zaudējumu, atlidoja Hiritoto un viņa draugi un mēģināja atgūt savu laupījumu. Spitālīgie darīja visu, kas bija viņu spēkos, tomēr bija par vārgiem, lai spētu pretoties. Manoa atkal satvēra Putavai rokās un lidoja, kamēr nonāca pazemes nostūrī, kur pulcējās aklie vairuas. Hiri-toto ar saviem pavadoņiem viņus atkal panāca, un Manoa aizbēga uz savu dzimto ciematu, kur ciltsbrāļi gāja viņam palīgā un padzina Hiri-toto. Manoa saprata, ka būtu vajadzējis uzreiz lidot šurp, nevis meklēt palīdzību pie spitālīgajiem un aklajiem. Manoa apņēma Putavai par sievu, un viņa kā prazdama pacieta dīvaino pasauli un garu sabiedrību,

* *

Kad draugi atrada Vetengu, viņš bija jau uz nāves sliekšņa. Vetenga izskatījās nožēlojams — piesiets stāvus pie koka, ilgi izticis bez barības un ūdens, liānas nežēlīgi iegrauzušās viņa ādā. Viņu atbrīvoja no liānām un aiznesa atpakaļ uz ciematu, tomēr pagāja daudzas nedēļas, līdz viņš atlaba. Jaunekli vajāja ļauni murgi par mīļotās sagūstīšanu, jo viņš to bija redzējis. Atkopies viņš saprata, ka nespēj neko darīt, lai viņai palīdzētu. Putavai bija aiznesta uz pazemi,

kur neviens mirstīgais viņai nevar sekot. Kad Vetenga bija pilnīgi atguvis spēkus, viņš sāka piedalīties ciemata ļaužu darbos un izpriecās, un ar laiku atmiņas par Putavai izbālēja.

Kādu dienu Vetenga ieraudzīja svešu sievieti.

— Esi sveicināta! — viņš teica. — Kā tevi sauc?

— Putavai.

— Tu nevari būt Putavai. Viņa bija mana mīļotā, bet viņu apēda vairua.

Meitene pienāca tuvāk.

— Paraugies uz mani, Vetenga! Vai es vēl aizvien neesmu tava mīļotā?

Vetenga steigšus atkāpās.

— Nē, nē! Tu esi vairua. Tu gribi mani apmānīt.

Putavai sekoja viņam un uzlika savu roku uz viņējās.

— Apskauj mani, Vetenga! Aptausti! Es neesmu vairua. Es vēl aizvien esmu tava Putavai. Es atnācu pie tevis atpakaļ no garu valstības.

Kad Vetenga beidzot saprata, ka mīļotā patiešām atgriezusies pie viņa, tā bija brīnišķīgi laimīga atkalredzēšanās. Lieki netērējot laiku, viņi tūlīt apprecējās, tomēr tam, ka jaunā sieva kādu laiku pavadījusi pazemē, bija dīvainas sekas. Vhares tumsā viņa vīram pastāstīja visu, kas ar viņu bija noticis Rarohengā, — visu, izņemot to, ka viņa kādu laiku bijusi vairuas Manoas sieva.

Kādu nakti Vetenga pamodās, izdzirdis raudāšanu. Tās bija pavisam maza zīdaiņa raudas. Pēkšņi tās apklusa. Vetenga tumsā sataustīja sievu un zīdaini, kas bija aprimis, kad sieva to bija pielikusi pie krūts.

— Tas ir mans bērns, — viņa lepni pateica.

— Tavs bērns? — Vetenga neticīgi jautāja.

— Jā. Tas ir bērns, kuru es pazemē dzemdēju Manoam. Es tev par to nestāstīju, bažīdamās, ka būsi greizsirdīgs, tomēr ilgāk tas vairs nav noslēpjams.

— Kāpēc es par bērnu neko nezināju? Kur viņš paliek pa dienu?

— Nˆaidies, vīrs! Pirms ausmas atnāk Manoa un paņem bērnu līdzi. Bērns ir vairua, un gaismas pasaulē viņam nav vietas.

Vetenga bija neapmierināts. Neviens cilvēks ar pašcieņu nevarētu paciest vairuas apciemojumus, un tieši par to Vetengam bija aizdomas. Viņš satvēra savu taiahu un palika nomodā, taču uz rīta pusi sāka snauduļot un aizmiga. Tā notika katru nakti, un Vetenga atskārta, ka viņu iemidzina vairuas burvestības.

Kad viņš dienā izjautāja Putavai, viņa tikai smējās un mēģināja viņam iestāstīt, ka viņš esot sapņojis. Un skaidrajā rīta gaismā patiešām šķita, ka viņai ir taisnība, taču naktī zīdainis bija atkal klāt un Vetenga bija gatavs cīnīties ar vairuu, līdz rītausmā viņam atkal

uznāca miegs.

Tad bērnu sāka atradināt no krūts, un, Vetenga aizmirsa savas aizdomas kā ļaunu sapni un laimīgs dzīvoja kopā ar sievu. Stāsta, ka viņš kļuvis par lielas ģimenes tēvu un katrs viņa bērns traucējis viņa miegu vairāk nekā zīdainis no garu pasaules.

VARONI! UN VARONDARBI

Maui piedzīvojumi

Tālu, tālu, okeāna vidū, viļņos cēlās un grima liels jūraszāļu vīkšķis. Virs tā gaisā riņķoja un klaigāja jūras putni. Tur viļņos šūpojās mazs bērniņš, cieši ietīts mātes matos, lai pasargātu viņu no putniem un briesmām dziļajā ūdenī. Tas bija Maui, mazais Maui, ievīstīts tikai savas mātes Tarangas matos, piektais — negribētais dēls, kas bija ticis iesviests jūrā.

Drīz vien jūraszāles tika izskalotas malā un palika krastā guļam. Ap tām čumēja un mudžēja mušas, un arī putni kļuva drošāki. Mazulis sāka brēkt, jo jūraszāles sačokurojās un nokrita un mušas sametās uz bērna maigās ādas. Savās klinšu mājās lielais Tama no debesīm izdzirda bērna vārgo brēkšanu. Viņš pieskrēja pie jūraszāļu kaudzītes, noņēma sapinkotos matus un iztina mazuli. Viņš aiz izbrīna acis vien iepleta, ieraudzījis mazo Maui. Ļoti uzmanīgi turēdams bērnu, viņš devās atpakaļ uz mājām, iekāra mazo pie spāres un vieglītēm šūpoja ugunskura siltumā. Mazulis drīz vien sāka smieties un vicināt rociņas.

Tas bija Maui pirmais piedzīvojums, kad viņu izglāba jūraszāles un vecais vīrs, kas dzīvoja uz debesu robežas.

Augdams Maui daudz mācījās no gudrā, vecā Ta« mas — putnu ceļus un putnu valodu, uzzināja par zivju viltību, iemācījās bērnu rotaļas un uzklausīja vecu cilvēku gudrības, kad viņi vakaros sēdēja ap ugunskuru un runājās.

Maui stiepās garumā un mācījās visu, kas jāzina par meža radījumiem, arī dažādas burvestības, kā kļūt par to draugu, Un beigu beigās viņš uzzināja, kur dzīvo viņa māte.

— Tagad es iešu pie savējiem, — kādu dienu viņš paziņoja Tamam.

— Jā, tu iesi pie savējiem, — Tarna skumji atbildēja. — Tu atstāsi veco vīru, kas tev tik daudz iemācījis. Tu veiksi daudz brīnumainu, darbu. Tev būs daudz piedzīvojumu, tomēr beigās būs pats lielākais, un tajā tu būsi zaudētājs. Nē, dēls, es tev neteikšu, kas tas būs. Sī cīņa būs laba cīņa, bet tam, ka tu zaudēsi, nav nekādas nozīmes. To cīņu zaudējam mēs visi, Maui. Tagad ej žigli, dēls! Pasaule tevi gaida.

Maui aizskrēja pa smilšainajām kāpām Viņš devās uz rietumiem, kāpa kalnos un nokāpa līdzenumos. Tālumā manīja māju, no kuras cēlās viegla dūmu strūkliņa. Sirdī viņš juta, ka tā ir viņa mātes vhare. Kad viņš nonāca pie mājas, bija jau satumsis, taču cauri mežam viņu bija izvadījušas dziesmas skaņas. Viņš ielūkojās pa durvīm un ieraudzīja, ka plāna vidū kuras ugunskurs un dūmi virpuļo pa visu māju. Maui kā ēna ieslīdēja iekšā un nosēdās vienam no saviem brāļiem aiz muguras, tā ka neviens viņu nepamanīja. Drīz vien pie

bērniem ienāca māte un teica:

— Piecelieties, kad es jūs saukšu, lai mēs varam padejot! Mauī-taha!

Vecākais dēls piecēlās.

— Tas ir viens. Maui-roto! Tas ir divi. Maui-pae! Tas ir trīs. Maui-vaho! Tas ir četri. Visi mani dēli ir gatavi dejai.

Tad piecēlās mazais Maui un iznāca no pakrēslas.

— Es arī esmu Maui, — viņš teica.

M'āte skatījās uz viņu.

— Ai, nē, tu neesi Maui. Visi mani dēli ir šeit. Es pati viņus saskaitīju.

— Es esmu Maui, — zēns uzstāja. — Un šie ir mani brāļi. Redzi, es zinu viņu vārdus: Maui-taha, Maui-roto,

Maui-pae un Maui-vaho. Un tagad atnācu ari es, un es esmu Maui mazais.

— Es tevi nekad agrāk neesmu redzējusi, — māte atbildēja, kamēr Maui-taha, Maui-roto, Maui-pae un Mauivaho izbrīnījušies blenza uz brāli. — Nē, mazais svešiniek, tu nevari būt Maui. No kurienes tu ieradies?

— Es nāku no jūras. Viļņi bija mans šūpulis, zivis un putni cīnījās manis dēļ, kad es gulēju ievīstīts mātes matos.

Māte paķēra degošu lāpu un pielika to tuvu pie Maui sejas.

— Kā mani sauc? — viņa pēkšņi vaicāja.

— Tu esi mana māte Taranga.

Māte pieliecās un pievilka zēnu sev klāt.

— Jā, tu patiesi esi mans mazais Maui, — viņa iesaucās. — Es tevi atkal esmu atradusi. Tu būsi piektais Maui, un tavs vārds turpmāk būs Maui-tikitiki-a-Taranga — Maui, kas bija ietīts savas mātes Tarangas matos. Tu dzīvosi šeit kopā ar brāļiem un atkal būsi mans mazais dēls.

Maui-tikitiki-a-laranga bija liels resgalis, un tagad viņam bija četri brāļi, ko mocīt. Kad visi rotaļājās ar pūķiem, mazais Maui savējo uzlidināja visaugstāk. Kad viņi spēlēja vi — «sunīšus», Maui allaž skrēja visātrāk. Kad svieda šķēpu, Maui paparžu šķēps vienmēr aizlidoja vistālāk. Elpas aizturēšanas sacīkstēs Maui spēja visilgāk neelpot. Peldēšanā un niršanā Maui bija visdrošākais. Viņš bija draugos ar visiem meža iemītniekiem, un ar burvestībām, kuras viņam bija iemācījis Tama, viņš varēja pārvērsties par putnu un aizbēgt no brāļiem, kad viņi bija noskaitušies uz mazo.

Tāpēc, ka viņš visu to varēja un zobojās par brāļiem — viņi esot gausi un garlaicīgi —, brāļi viņu ienīda. Bet Maui tas bija vienalga, viņš pasmējās un aizgāja rotaļāties ar saviem draugiem putniem. Bija tikai viena nelaime — Maui nekad nebija redzējis savu tēvu. Katru nakti viņš gulēja vharē uz grīdas blakus mātei, taču, kad no rīta pamodās, mātes vairs nebija, un viņu neredzēja līdz pašam vakaram.

— Kur mana māte varētu palikt pa dienu? — Maui vaicāja brāļiem.

— Kā lai mēs to zinām! — viņi attrauca.

— Jūs taču pazīstat viņu ilgāk nekā es.

— Lai viņa iet uz ziemeļiem vai dienvidiem, austrumiem vai rietumiem, kas mums tur par daļu!

Kad Maui saprata, ka brāļi viņam neko nepastāstīs, I viņš nolēma noskaidrot pats.

Kādu nakti Maui palika nomodā un, izdzirdis mātes ļ kluso elpu un pārliecinājies, ka viņa aizmigusi, pielīda pie viņas, paņēma viņas skaisto jostu un gurnu apsēju un noslēpa zem guļampaklāja. Tad viņš aizklāja visus mājas logus un aizbāza visas spraugas, pa kurām no rīta ļ varēja ieplūst gaisma.

Dienai austot, Maui māte pamodās un piecēlās, lai paļ skatītos, vai ārā nav jau gaišs. Mākoņi pie debesīm jau | sārtojās rožaini, bet vharē nemanīja ne gaismas stariņa. Viņa atkal apgūlās un aizmiga. Kad viņa pamodās otrreiz, vharē vēl aizvien bija tumšs, taču ārā dziedāja putni. Taranga pielēca kājās, atvēra logus un ieraudzīja, ka viss jau zeltainas gaismas pieliets. Viņa gribēja paņemt savu jostu un gurnu apsēju, tomēr tie nebija savā vietā. Viņa tos nemaz nemeklēja, bet uzmeta uz pleciem vecu apmetni un izskrēja laukā.

Pēkšņi vharē iespīdējusī gaisma pamodināja Maui, viņš izslīdēja laukā pakaļ mātei un ieraudzīja, ka viņa noliecas un izrauj kušķi zāles. Zem tā bija liels caurums, kurā Taranga lēni ielīda un tad uzvilka zāles kušķi atpakaļ vietā.

Maui tagad zināja, ka viņa māte dienas pavada krēslainajā pazemē. Viņš ar skubu aizskrēja atpakaļ pie brāļiem.

— Es uzzināju, kur māte iet pa dienu! — viņš sauca. — Viņa iet pie mūsu tēva uz ēnu valstību. Brāļi, sekosim viņai!

— Kāpēc mums jāzina, kur viņa iet? *;* — jautāja viens no brāļiem, un visi pārējie viņam piekrita. — Jā, kāpēc mums jāzina? Rangi, Lielās Debesis, ir mūsu tēvs, un Papa, Zeme, ir mūsu māte.

— Tomēr es viņu sameklēšu, — Maui teica. — Viņa ir mana māte. — Viņa nes mums ēdienu un paliek pie mums pa nakti. Viņa mūs mīl. Es viņu atradīšu.

Maui paņēma mātes jostu un apmetni un uzģērba tos. Kamēr brāļi viņu vēroja, viņš saruka desmit reižu mazāks. Tai vietā, kur bija stāvējis Maui, tagad atradās skaists balodis. Uz viņa krūtīm balta un tīra mirdzēja josta, un maigi vizošās mātes apmetņa krāsas liegi mirgoja putna spalvās. Brāļi aiz prieka iekliedzās, kad

balodis izpleta spārnus, uzspurdza virs kokiem un aizlidoja līdz tai vietai, kur bija nozudusi māte. Pēc mirkļa viņš bija jau pacēlis zāles kušķi un ielīdis caurumā zem tā.

Kur ala bija šaura, putns sakļāva spārnus, bet plašākajās vietās izpleta tos un lidoja. Ala veda uz pazemi. Beidzot Maui nokļuva skaistā zemē, kur nebija saules un gaiss bija pavisam rāms. Tur auga lieli koki ar kuplām lapotnēm, tomēr nejuta ne vēja pūsmas, kas liktu ietrīsēa lies lapām. Putns nolaidās uz pazema zara un palika tur tupam.

Drīz vien garām pagāja vairāki vīrieši un sievietes.! Divi apstājās un nosēdās zem koka, kura zarā tupēja Maui. Sieviete bija Maui māte, un Maui bija skaidrs, ka vīrietim jābūt viņa tēvam. Viņš paķēra knābī ogu un uzmeta to tēvam uz galvas. Māte teica:

— So ogu nosvieda putns.

— Nē, tā bija jau nogatavojusies, un bija pienācis laiks tai nokrist.

Tad Maui paņēma veselu ķekaru ogu un meta tā, ka trāpīja i mātei, i tēvam. Abi pielēca kājās. Pie viņiem steidzās vēl citi, kas arī bija ieraudzījuši balodi. Pazemes putni bija vienmuļi un pelēki. Vīrieši svieda ar akmeņiem skaistajam putnam, cenzdamies aizdzīt viņu no zara. Maui šaudījās no vienas puses uz otru un izvairījās no akmeņiem.

Beidzot akmeni svieda Maui tēvs, un balodis tūlīt nokrita no zara un nolidinājās pie viņa kājām. Balodis pamazām kļuva lielāks, zaudēja putna izskatu, stiepās garumā un kļuva slaids, līdz beidzot putna vietā

stāvēja jauns vīrietis ar skaistu apmetni ap pleciem un baltu jostu, kas atmirdzēja uz viņa brūnās ādas.

Maui māte pazina savu dēlu.

— Tas nav Maui-taha, mans pirmdzimtais, ne ari Maui-roto, otrais, ne ari Maui-pae trešais, ne arī Mauivaho. Tas ir mans mazais Maui, mans jaunākais dēls Maui-tikitiki-a-Taranga. — Un viņa piekļāva dēlu cieši sev klāt. — So bērnu man atdeva vējš un viļņi. Maui, tu pasaulei nesīsi prieku un bēdas, tu sasaistīsi sauli, varbūt pat uzvarēsi pašu nāvi.

Maui aizgāja kopā ar tēvu, lai viņam varētu dot vārdu — izpildītu tohi rituālu. Un burvju vārdi, kuri tika skandēti tohi laikā, palīdzēja viņam kļūt drošsirdīgam un palikt neuzvaramam līdz pašām beigām.

Mazais Maui dzīvoja laimīgs kopā ar vecākiem, un baloži, kas lidinājās virs krūmiem, bija laimīgi, jo viņiem tagad bija Maui mātes apmetņa spilgtās krāsas.

Taču Makea-tu-tara, Maui tēvs, un Taranga, Maui māte, bija nobēdājušies, jo, kad Maui deva vārdu, bija aizmirsta tā burvestības daļa, kas varētu Maui palīdzēt uzvarēt nāves dievieti viņa pēdējā un lielākajā cīņā.

* * *

Iepazinies ar pazemi, Maui ievēroja, ka ik dienas rūpīgi sagatavo ēdienu un aiznes kādam, kura vārdu nekad nepiemin. Maui visu gribēja noskaidrot un tāpēc vaicāja:

— Kam nes šo ēdienu?

— To nes tavam vectēvam Muri-rangi-vhenuam.

— A, par viņu esmu jau dzirdējis, — Maui teica un palūdza: — Ļaujiet man aiznest viņam ēdienu!

Maui paņēma ēdiena groziņu, lai aiznestu uz drūmo māju, kurā dzīvoja Muri, tomēr neatdeva vis to vecajam vīram, bet noslēpa tumšā kaktā, kur tas nebija redzams. Katru dienu Maui paņēma ēdiena groziņu un noslēpa, līdz Muri aiz izsalkuma vairs nespēja izturēt, un viņa balss dārdēdama aizskanēja pa arkveida alām:

— Kur ir mans ēdiens? Kas mani aplaupa?

Maui stāvēja pavisam mierīgs, kamēr vectēvs ošņāja, kur varētu būt palicis ēdiens.

— Ja es noķeršu vainīgo, es viņu apēdīšu, — vecais vīrs draudēja.

Muri pagriezās un sāka ošņāt dienvidu vēju, tomēr neko nevarēja saost, pagriezās pret ziemeļiem — atkal nekā, pagriezās pret austrumiem, bet arī tur nebija nekādas smakas. Beidzot viņš pagriezās pret rietumiem.

— A! — viņš iesaucās. — Es viņu saožu. Ko dara klusējošs cilvēks pazemē? — Viņš atkal paošņāja gaisu. — Vai tas ir mans mazdēls pastarītis Maui?

— Jā, tas esmu es, Maui-tikitiki-a-Taranga.

—r Kāpēc tu paņem manu ēdienu, mazais Maui? Ko tu gribi, mazais Maui?

— Es gribu tavu žokļa kaulu, Muri, mans vectētiņ, — Maui atbildēja. — Dod man savu žokļa kaulu, un es atdošu tavu ēdienu un likšu tev mieru.

Muri bridi pārdomāja.

— Atnes ēdienu! — atkal atskanēja dārdošā balss. <— Atnes man visu ēdienu! Es esmu vecs, un žokļa kaula inan vairs nevajag. Ņem to, drīz vien tev tas noderēs!

Maui bezbailīgi piegāja vectēvam klāt un, paņēmis svēto Muri žokļa kaulu, steidzās atpakaļ uz mātes mājām. Viņš paslēpa to zem sava pītā paklāja un glabāja kā lielu dārgumu, gaidīdams brīdi, kad varēs to izlietot.

iķ jķ tķ

Maui pieauga un kļuva par vīru. Viņš apprecēja sievieti no augšējās pasaules un aizgāja dzīvot uz to pašu ciematu, kur mita viņa brāļi. Katru dienu pie debesīm parādījās saules dievs un ātri jo ātri nostaigāja savu ceļu. Kamēr bija vēl gaišs, cilvēki ar skubu pagatavoja un paēda brokastis, bet tad kādu laiku atkal bija tumšs. Ļaudis

kurnēja, jo saules gaismas stundas bija pārāk īsas, tomēr nevienam neienāca prātā mēģināt ko pārgrozīt. Vienīgi Maui, vērodams sauli steidzamies pa debesīm, domāja par to, kamēr viņam beidzot kļuva skaidrs, kas jādara.

— Dienas ir pārāk īsas, — viņš teica saviem brāļiem.

— Jā, tās nav vis pietiekami garas, lai mēs paspētu padarīt visus darbus. Tāpēc spēles mēs allaž rīkojam tumsā, — viņi sacīja.

— Mums dienas jāpadara garākas! — paziņoja Maui.

Brāļi tikai smējās.

— Vai tad saule ir putns, ko var noķert, kamēr tas tup uz zara? — viņi vaicāja.

— Jā, — Maui nopietni atbildēja. — Es viņu noķeršu cilpā kā tupošu putnu.

Brāļi smējās vēl skaļāk.

— Vai tu esi dievs, ja iedomājies, ka vari stāties pretim spēcīgajam saules dievam?

Maui acis iezibsnījās.

— Jūs pārāk ātri esat aizmirsuši manas spējas, brāļi. Vai cs nepārvērtos par putnu? Vai es neesmu stiprākais no visiem cilvēkiem? Kuram pieder mūsu vectēva Muri burvju žokļa kauls? Rīt mēs dosimies pretim lecošajai saulei un uztaisīsim cilpu no stipras virves. Cilpā mēs noķersim sauli un padarīsim to rāmu.

— Bet virve sadegs. Saules dievs to pārraus kā smalku pavedienu, un mēs sačokurosimies viņa dusmu karstumā, — brāļi iebilda.

— Lieciet savām sievām, lai atnes linu šķiedras, un mēs tūlīt novīsim virves! — Maui noteikti sacīja, un tāpēc, ka viņa acis liesmoja un brāļiem bija no viņa bail, viņi apsēdās un novija stipru virvi. Tad Maui paņēma burvju žokļa kaulu un devās uz to pusi, kur lec saule. Brāļi viņam sekoja, nesdami virvi. Dienā viņi noslēpās, taču naktī ātri gāja tālāk, līdz beidzot sasniedza pasaules malu. Tur viņi no māliem uztaisīja garu valni, aiz kura paslēpties un pasargāties no saules karstuma. No zariem viņi uzcēla mājas abos vaļņa galos un paslēpās

tajās, Maui vienā, bet brāļi otrā. Virs tās vietas, kur lēca saule, viņi uzrīkoja lielu virves cilpu un nosedza to ar zariem un zaļām lapām.

Drīz vien saule uzlēca visā savā varenībā. Brāļi turēja rokās virves galus.

— Rāmi! — čukstēja Maui. — Pagaidiet, kamēr cilpai cauri ir pleci! A! Nu!

Brāļi vilka virvi. Ai, viņi vilka virvi, kas bija apvijusies ap saules dieva Tamas ķermeni, līdz virve sāka trīcēt un dziedāt dziesmu, kuru stipra virve dzied, kad ir saspringta kā loka stīga. Tama juta sāpes kā ugunīgu apli visapkārt ķermenim. Viņš ieraudzīja valni un no zariem taisītās būdas, un virvi, kas sniedzās no viņa auguma līdz būdas durvīm. Niknumā viņš svaidījās no vienas puses uz otru un, satvēris rokās linu virvi, mēģināja to pārraut, tomēr tā bija pārāk stipra. Dievs atspērās ar kājām pret zemi, un virves dziesma kļuva skaļa kā kukaiņu spindzoņa vasarā krūmos. Virve slīdēja brāļu rokās, un viņu smagā elšana bija sadzirdama cauri saules rēkoņai.

Maui iznāca no būdas ar ieroci rokā un vaļņa aizsegā pieskrēja pie dieva. Viņš izslējās un no visa spēka iesita ar Muri žokļa kaulu Tamam pa galvu. Viņš sita un sita, un gaiss drebēja no saules dieva kliedzieniem. Viņa galva noslīga, un Maui brāļi savilka ciešāk atslābušo virvi. Maui sitieni vēl arvien skanēja kā koku sprakšķi, kad tie krīt par upuri uguns liesmām. Beidzot saules dievs bija uzvarēts un, nokritis uz ceļiem, lūdza žēlastību.

Brāļi palaida dievu vaļā, jo viņš bija smagi ievainots un zaudējis pēdējos spēkus. Saule vairs nesteidzās ātri pa savu taku no rīta līdz vakaram, bet gāja lēnām, un tā tas notiek vēl šobaltdien.

* » *

Maui rosīgais prāts nekad neapmierinājās ar atbildēm, kuras viņš saņēma uz saviem jautājumiem.

— No kurienes rodas uguns? — viņš gribēja zināt.

— Te tā ir, — viņam nepacietīgi atbildēja. — Kāpēc tu gribi zināt, no kā tā radusies? Ja tā mums ir, kālab mums jāzina, kā tā cēlusies?

— Bet kas notiek, ja uguns izdziest?

— Mēs neļaujam tai izdzist. Bet, ja arī uguns izdzistu, mūsu māte zina, kur to dabūt, tikai viņa negrib mums to teikt.

Naktī, kad visi bija aizmiguši, Maui atstāja savu vhari un piezagās pie ugunskura, uz kura parasti gatavoja ēdienu. Ogles tumsā gailēja. Maui klusītēm aplēja tās ar ūdeni, līdz bija izdzisusi pati pēdējā dzirkstelīte.

Līdzko debesīs ievizējās pirmie ausmas stari, Maui uzsauca saviem kalpiem:

— Esmu izsalcis. Atri pagatavojiet man ko ēdamu!

Kalpi žigli piesteidzās pie ugunskura, bet tā vietā atrada tikai

pelēku pelnu kaudzīti. Kad kalpi bija ar šo ziņu apskraidījuši visus ciemata iemītniekus, sacēlās liela brēka. Maui palika savā vharē un, izdzirdis troksni, klusi smaidīja. Drīz vien viņš saklausīja balsis ciematnieku sastapšanās vietā — maraē. Maui māte lika vergiem doties uz pazemi un dabūt uguni.

Maui uzmeta uz pleciem savu kivi spalvu apmetni un ari aizgāja uz marai. Vergi šausmās bija saspiedušies bariņā, jo viņi baidījās no pazemes.

— Māt, es aiziešu pēc uguns. Kā lai es atrodu tumsības valsti? Kas glabā uguni?

Taranga aizdomīgi noraudzījās uz savu dēlu.

— Ja neviens cits neiet, tad šai ceļā jādodas manam jaunākajam dēlam. Ja tu turēsies uz takas, kuru es tev parādīšu, tu nonāksi Mahuikas, savas vecmāmiņas, mājās. Viņa ir uguns sargātāja. Ja viņa vaicā pēc tava vārda, pastāsti viņai, kas tu esi. Esi uzmanīgs un izturies ar cieņu! Mēs pazīstam savu Maui-tikitiki-a-Tarangu, taču tava sence ir varena, un ja tu mēģināsi viņu piekrāpt, viņa tevi sodīs.

Maui blēdīgi pasmaidīja un tūlīt lieliem, drošiem soliem devās ceļā. Drīz vien viņš nonāca ēnainajā zemē, kur dzīvoja uguns dieviete, un pie skaistas vhares, kuru bagātīgi rotāja kokgriezumi ar gliemežvāku acīm, kas

tumsā spīdēja kā uguns atblāzma. Maui izdzirda vecu, aizlauztu sievietes balsi, kas izklausījās kā zaru sprakšķēšana ugunskurā.

— Kas ir drosmīgais mirstīgais, kurš aplūko Uguns Mahuikas vhari?

— Es esmu Maui.

— Man ir pieci mazbērni, kurus visus sauc par Maui. Vai tu esi Maui-tikitiki-a-Taranga?

— Jā, tas es esmu.

Vecā sieviete klusi iesmējās.

— Ko tu gribi no savas vecāsmātes, Maui pēdējais?

— Es gribu uguni, ko aiznest mātei un brāļiem.

— Es varu tev iedot uguni, Maui.

Mahuika norāva nagu vienam rokas pirkstam, un nags uzliesmoja.

— Nes to uzmanīgi, Maui, un aizdedzini ugunskurul

Maui paņēma nagu, taču, nogājis mazu gabaliņu, nosvieda nagu zemē un samīdīja, tā ka uguns izdzisa. Viņš aizgāja_ atpakaļ uz vecāsmātes vhari.

— A, tas atkal esi tu, Maui! — iesaucās Mahuika. — Ko tu tagad gribi?

— Uguni. Es pazaudēju to. Liesmas nodzisa.

Mahuika drūmi saviebās.

— Tu esi bijis neuzmanīgs, mans mazdēl. Es došu tev otru pirksta nagu, bet nesot tev uguns jāaizsargā ar plaukstu.

Maui paņēma degošo nagu. Līdzko Mahuika viņu vairs nevarēja redzēt, viņš samīdīja liesmu un atkal atgriezās pie Mahuikas. Uguns dieviete viņu norāja un, neapmierināti purpinādama, iedeva viņam vēl vienu degošu nagu.

Piecas reizes Maui gāja projām ar uguni un piecas reizes atkal nāca atpakaļ pie Mahuikas tukšām rokām. Desmit reižu viņš aizgāja un atkal atgriezās. Visi Mahuikas pirkstu nagi bija atdoti. Kurnēdama Mahuika iedeva Maui vienu no kāju pirkstu nagiem, taču pēc brīža viltīgais Maui jau nāca atpakaļ pēc nākamā. Deviņas reizes viņš aizgāja un deviņas reizes atgriezās tukšām rokām.

Tad beidzot Mahuikas pacietība bija izsīkusi. Pazemes liesmas nodrebināja māju, un Maui bija jālaužas cauri milzīgam karstumam un dūmiem, kas vēlās no mājas logiem un durvīm. Mahuikas acis tumsā uzliesmoja kā zibens. Viņa paķēra pēdējo kājas nagu un svieda ar to Maui. Tas netrāpīja, bet nokrita zemē ar tādu troksni kā pērkona dārdi, un liesmu aizkars vēja ātrumā tuvojās Maui, kas deva kājām ziņu un skrēja, cik ātri vien spēja, taču liesmas viņam aiz muguras rūca ka tanivha. Maui pārvērtās par vanagu un lidoja projām ar plašiem spārnu vēzieniem, tomēr liesmas viņu panāca. Maui juta, kā karstums apsvilina viņa spalvas, un līdz šai baltai dienai var redzēt, ka toreiz liesmu skartās vanaga spalvas ir brūnas.

Maui priekšā gadījās dīķis, un viņš, spārnus sakļāvis, metās ūdenī, tomēr tas tūlīt sakarsa. Maui neveikli pērās dīķa dibenā. Sāka kļūt karsti. Pēc dažiem mirkļiem ūdens jau vārījās, un Maui atkal pacēlās spārnos. Gaiss bija liesmu pilns. Dega mežs, un liesmas sniedzās līdz pat debesīm.

Šķita, ka visai pasaulei draud bojāeja no uguns. Tad Maui atcerējās dievus, par kuriem bija uzzinājis Tamas inājās. Viņš piesauca tos, un dievi pamanīja, ka zeme ir briesmās. Viņi sūtīja lietu, īstu lietus gāzmu, kas metās virsū liesmām, nolīdzināja to mēles un

izlauzās cauri uguns sienai. Kāda skarba balss šausmās iesaucās. Mahuika atradās pašā liesmu vidū, un, kad viņa pagriezusies skrēja atpakaļ uz mājām, viņai sāka zust spēki. Uguns aprima un pārvērtās mazās, šaudīgās liesmiņās, kas pēkšņi kļuva par tvaika mutuļiem. Pēdējo uguni Mahuika iesvieda mežā, un tas pasargāja un izglāba uguni cilvēkbērniem. Uguns bija iemesta korķa kokā un sarkankokā.

Galu galā no šā Maui nedarba radās liels labums, jo cilvēki iemācījās berzēt šo koku gabaliņus vienu pret otru un iegūt uguni, un tā viņi allaž var pasaukt palīgā Mahuikas uguns bērnus.

Maui mīlīgi plaukšķināja ar roku pa savu zivju ķeramo āķi. Tas bija taisīts no viņa vectēva Muri-rangivhenuas žokļa kaula un izrotāts ar perlamutru un suņa vilnas kušķiem, un zem tā pulētās virsmas slēpās dziļa burvestība.

Saule vēl nebija pacēlusies virs jūras, kad Maui jau izlavījās no savas vhares un iekāpa brāļu kanoe. Viņš pacēla dēļus un, ieslīdējis šaurajā spraugā zem tiem un nogūlies laivas dibenā, uzvilka dēļus atkal sev virsū.

Viņam nebija ilgi jāgaida. Debesu austrumu pamale, vēl tikai sārtojās, kad Maui brāļi jau salika savas mak šķeres kanoe un devās jūrā.

Šoreiz mēs esam tikuši vaļā no mazulīša Maui, —< Maui-pae priecājās. — Viņš vēl guļ.

— Maui neguļ vis, — sacīja kāda dobja balss.

Brāļi izbrīnā raudzījās apkārt. Šķita, ka balss būtiļ

skanējusi zem laivas.

— Varbūt tā bija kaija, — Maui-vaho teica, tornēr brāļi viņam neticēja.

Viņi atkal pacēla airus, un kanoe šāvās uz priekšu. Pēc kāda laika tā apstājās. Šoreiz nevarēja būt nekādu šaubu. Tas bija Maui, kas izsmēja savus brāļus. Viņi pacēla dēļus, un tur jau.viņš bija un ņirgājās kā kāds ļauns gars.

— Maui! — brāļi iesaucās. — Mēs neņemsim tevi hdzi! Tu sabojāsi mums zveju.

Maui pasmaidīja vēl platāk.

— Jūs ņemsiet gan mani līdzi, — viņš teica.

— Nē! Tagad mēs brauksim atpakaļ. Mūsu kanoe ir pietiekami liela Maui-paem, Maui-roto, Maui-vaho, Mauitaham, bet tā ir par mazu Maui-tikitiki-a-Tarangam.

— Jūs ņemsiet mani līdzi! — Maui apgalvoja.

Viņš izstiepa roku un norādīja uz zemes pusi. Brāļi

paskatījās, taču redzēja vairs tikai dieva Kivas zilo okeānu, jo ar savām burvestībām Maui bija izpletis okeānu plašumā, un zeme bija pazudusi aiz augstajiem viļņiem.

— Airējiet! — viņš pavēlēja.

— Nē! — pretojās brāļi, nolikdami airus.

— Airējiet! — Maui kliedza.

Smaids bija nozudis no viņa sejas, un viņa acis bija aukstas un cietas kā nefrīta šķembas. Četri brāļi pacēla airus un nolieca muguras.

Kad Maui lika apstāties, viņi bija noguruši.

— Izmetiet makšķeres! — Maui pavēlēja. — Tad mēs redzēsim, ko dos manis izvēlētā zvejas vieta.

Brāļi klusēdami uzsprauda ēsmu uz āķiem un iemeta tos ūdenī. Drīz vien makšķerauklas sāka raustīties un laivas dibens pildījās ar zivīm.

— Pietiks, — sacīja vecākais brālis. — Loms ir labs. Tagad diezgan.

Maui uzpūta dvašu uz sava āķa un nopriecājās, kā tas atstaro gaismu.

— Jūs savu darbu esat padarījuši, brāļi, — viņš klusi teica, — tomēr manējais nav pat iesākts,

— Nē, nē! — tūlīt iesaucās brāļi. — Zivju pietiek gan mums, gan tev, Maui. Brauksim tagad mājās pie sievām un bērniem!

— Ai, brāļi, jūs vēl neesat redzējuši, kā zvejo Maui! Es tikai vienu reizi izmetīšu savu makšķeri. Iedodiet man ēsmu!

Brāļi negribēja viņam to dot, jo baidījās, no tā, ko brālis varētu izdarīt. Tad Maui savilka roku dūrē un iesita sev pa degunu tik spēcīgi, ka tas sāka asiņot. Viņš uzzieda asinis uz āķa un pārmeta makšķerauklu pār laivas malu.

Makšķeraukla asi pēc ass slīdēja starp viņa pirkstiem. Drīz vien Maui juta, ka āķis kaut kam pieskaras. Maui klusi elsoja, un brāļi, neteikdami ne vārda, lūkojās uz viņu. Maui lēni pakustināja auklu, tālu lejā āķis kaut kur bija ieķēries.

Klusajā Tangaroas*1* mājvietā Maui āķis bija aizķēries aiz jūras dieva Tonganui mājas namdurvīm. Maui atspērās ar kājām pret kanoe sānu un vilka auklu visiem spēkiem. Tonganui māja nobrīkšķēja. Tā mazliet pacēlās uz augšu, tomēr noslīga atkal atpakaļ, un tad, kad sasprindzinājumā drebošā aukla rāvās augšup, kopā ar to no jūras dibena pacēlās arī liels gabals zemes.

Maui dziedāja dziesmu, kas lielus smagumus padara vieglākus. Viņā.brāļi dziļi iegremdēja airus ūdenī. Maui sāka dziedāt skaļāk. Viņa roku muskuļi saspringa un izskatījās kā koku saknes. Aukla spalgi džinkstēja.

Brāļi dobji iekliedzās, kad no jūras lēni pacēlās tekoteko—kokā grieztais cilvēka veidols no Tonganui mājas jumta un tam sekoja mājas sāni un durvis, kurās bija ieķēries burvju āķis. Un tad zem mājas parādījās zeme kā mirdzoša zivs, kuras aste stiepās tik tālu, ka pazuda skatienam. Tā pacēla kanoe augstu virs ūdens, atsviezdama okeānu no saviem sāniem.

Tāda bija Maui zivs — Te Ika a Maui.

— Palieciet uz vietas un neizdvesiet ne skaņas! — Maui pavēlēja brāļiem. — Jūras dievs ir saniknots, un man jāsalīgst ar viņu miers. Pēc tam mēs varēsim šo zemi sadalīt savā starpā.

Lieliem soļiem viņš aizsteidzās projām. Gluda un gaiša, un mirdzoša bija pasaule, kuru Maui bija izvilcis

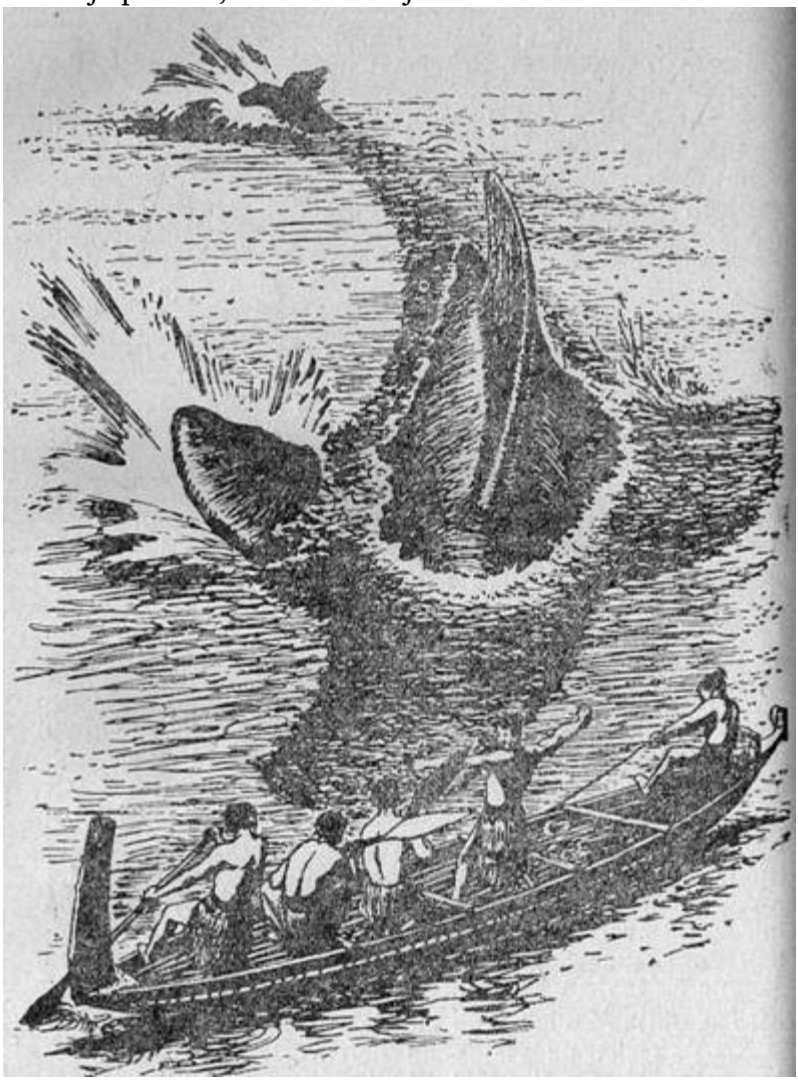

no jfrras dibena. Tās plašumos bija mājas, ugunskuri raidīja rāmajā gaisā dūmu strēles. Dziedāja putni, un čaloja strauti.

— Sis zemes gabals pieder man! — kliedza Maui-taha.

— Nē, tas ir mans! — iesaucās Maui-vaho.

— Nu, tad to ņemšu es, — nenocietās Maui-pae.

Brāļi izlēca no kanoe un skraidīja šurpu turpu pa zemi,

iecirzdami tajā savus ieročus un pieteikdami tiesības uz zemes gabaliem.

Zivs sajuta viņu skrejošās kājas un ieroču sitienus. Tā bija mierīgi gulējusi uz okeāna virsmas, taču brāļi to bija uzmodinājuši. Zivs sāka mētāties ūdenī, un pār tās sāniem pārskrēja trīsas, bet tās gludā virsma tika sakrokota.

Tā Maui Lielā Zivs tika sagrumbota kalnos un ielejās, un tai radās asa un klinšaina krasta līnija. Ja brāļi būtu likuši tai mieru, tā vēl šobaltdien būtu gluda.

Sī Maui zveja notika sen, sen. Šo Ao Tea Roas — Jaunzēlandes Ziemeļsalu sauc Te Ika a Maui — Maui Lielā Zivs. Ir saglabājies arī āķis — tas veido Houka līča krastu līdz zemesragam Te Matua-a-Maui — Maui Makšķerāķim.

* Oc *

Tuna-roa bija visu zušu tēvs. Viņš dzīvoja purvā uz tās zivs muguras, kuru Maui bija izvilcis no jūras. Maui ar savu sievu Minu kādu laiku arī dzīvoja uz šīs lielās salas. Ik dienas Hina gāja uz purvu piepildīt ar ūdeni savu ķirbja trauku.

Kādu rītu, kad viņa noliecās, lai iegremdētu trauku ūdenī, dīķī sacēlās virpulis un garš, lokans ķermenis iznira virs ūdens līmeņa. Tas bija Tuna-roa. Kad viņš izsfēja galvu augstu gaisā, no viņa pilēja ūdens. Hina atrāvās atpakaļ un pagriezās, lai bēgtu projām, taču bija jau par vēlu. Tunas galva šāvās uz priekšu un trāpīja viņai starp lāpstiņām, tā ka viņa nokrita ar seju zemē. Tuna izslīdēja no ūdens un apvija savus glumos gredzenus ap viņu. Pēc tam viņš atkal pazuda ūdenī.

Hina vīram neko neteica. Nākamajā dienā, iegremdējot ķirbja trauku ūdenī, viņa uzmanīgi skatījās visapkārt. Atkal viņa ieraudzīja kaut ko peldam pa rāmo, tumšo ūdeni. Viņa pameta ūdens trauku un bēga, taču viņai aizķērās kāja aiz akmens, un viņa pakrita. Atkal Tunas miklais ķermenis uz brīdi apvijās viņai apkārt.

Šoreiz Hina par to pastāstīja vīram. Maui saniknojās. Viņš aizgāja mežā un nobūra kokus, lai tie rīkotos pēc viņa pavēles. Pēc tam viņš kokus nocirta un uztaisīja no tiem darbarīkus un ieročus — lāpstas, kas pašas ātri un dziļi cērtas zemē, pat ja tās nepiemin ar kāju, šķēpus, kas viegli ieduras miesā, nažus, kas griež asi un žigli. Tos viņš aiznesa uz purvu un lika tiem ķerties pie darba. Lāpstas izraka platu grāvi no purva uz jūru. Maui izpleta grāvim pāri tīklu, apsēdās un gaidīja. Drīz vien sāka 1it. Mazās straumītes satecēja purvā. Ūdens sāka celties un sasniedza grāvi. Tur tas atsitās pret zemes valni, kuru bija atstājušas lāpstas. Straume nesa līdzi lielus zemes pikučus, koku saknes un dažādus augus, bet straumes vidū ķepurojās Tuna-roa.

Satrakotie ūdeņi svaidīja un mētāja Tunu kā nevarīgu skaidiņu, līdz viņš juta, ka ir sapinies tīklā. Tad Maui pacēla nazi un iecirta to Tunam kaklā. Tunas galva nokrita, un ūdens aiznesa to jūrā. Maui nocirta Tunam asti un lielās dusmās sacirta viņu pašu sīkos gabaliņos.

ļ

Tomēr tas nebija Tunas gals. Viņa galva pārvērtās par zivi, aste kļuva par jūras zuti un mazie gabaliņi — par saldūdens zušiem. Tā Tuna kļuva par zušu tēvu.

* * *

Gāja gadi, un Maui novecoja. Viņš bija tikpat jautrs kā agrāk, taču viņa matos vizēja sudraboti pavedieni, un viņa divi dēli bija jau pieauguši vīri. Viņi līdzinājās savam tēvam — nekad nebija nopietni, un Maui kļuva greizsirdīgs. Kādu dienu, saulei rietot, viņš pasauca dēlus pie sevis.

— Dēli, — viņš sacīja, — es sāku nogurt no stāstiem par jūsu nedarbiem. Jūs mani apkaunojat. Ir pienācis laiks jums atstāt šo pasauli. Tomēr cilvēki jūs neaizmirsīs, — viņš vēl piebilda, uzlikdams rokas uz dēlu pleciem. — Es jūs pārvērtīšu par zvaigznēm. Kas gaidīs pienākam nakti, redzēs jūs, un jūs iepriecināsiet tos, kuri ilgojas pēc ausmas. Palieciet sveiki, mani dēli!

Maui pieskārās dēliem ar roku, viņi pārvērtās un sāka izstarot gaismu. Viņš paņēma dēlu žokļu kaulus, lai pievienotu tos saviem makšķerāķu krājumiem. Maui pacēla dēlus rokās un aizsvieda tālu izplatījumā, līdz viņi ieņēma savas vietas kopā ar citām zvaigznēm. Un tur, plaši izplestajā Rangi apmetnī, viņi spīd vēl aizvien. Viens no viņiem ir Rītazvaigzne, otrs — Vakarzvaigzne.*2*

Taki, Maui vecākais brālis, bija vērojis jaunekļu likteni. laki bija vecs un noguris. Viņš redzēja zvaigznes mierīgi mirguļojam debesīs un pats ilgojās pēc šāda miera.

— Iesvied mani debesīs, tāpat kā tu to izdarīji ar maniem brāļadēliem! — viņš lūdzās. — Tad es mūžīgi dzīvošu un cilvēki mani redzēs.

Maui domīgi nolūkojās brālī. Taki zobi bija balti un stipri pat vēl vecumā. No Taki žokļa kaula iznāktu lielisks makšķerāķis, bet Taki pats bija kļuvis resns un smags.

— Es nevaru tevi iesviest debesīs, — Maui teica, — bet atdod man savu žokļa kaulu, un es tev parādīšu, kā uzkāpt pa tīmekli, kas stiepjas līdz debesīm.

Taki bija ar mieru, un Maui palīdzēja viņam uzkāpt galvu reibinošos augstumos. Kad viņš nokļuva savā vietā debesīs, viena viņa acs kļuva aizvien spožāka, un tur tā spīd vēl šobaltdien. Tā ir Takiara*3* — ceļa zvaigzne.

* * *

Maui devās uz zveju kopā ar Iravaru, savas sievasmāsas vīru. Viņam bija līdzi slavenais no ‚Muri žokļa kaula taisītais makšķerāķis. Taču, par spīti tā skaistumam un burvestībai, Maui neko nenoķēra, bet Iravaru ķērās zivs pēc zivs un krājās sudrabotā kaudzē kanoe dibenā. Maui garastāvoklis kļuva pavisam slikts.

Drīz vien viņš juta, ka kaut kas rausta viņa makšķeri, un žigli parāva to. Abu makšķeru auklas bija sakrustojušās, un Maui kliedza:-

— Atbrīvo manu auklu no sava āķa! Tā ir mana zivs!

Iravaru atlaida savu auklu vaļīgāk, un abi vilka katrs savu auklu. Kad zivs, muti plātīdama, gulēja kanoe, skaidri varēja redzēt, ka tā uzķērusies uz Iravaru āķa.

Maui centās slēpt savas dusmas. Viņi airēja atpakaļ uz krastu, un, kad sasniedza malu, Maui uzsauca Iravaru, lai viņš iznesot laivu krastā. Tiklīdz Iravaru noliecās, lai uzceltu laivu mugurā, Maui nosvieda airi un uzlēca uz smagās laivas. Zem tik liela svara Iravaru nokrita un nevarīgs saļima zemē. Smagā laiva spieda viņu pie akmeņiem. Maui mīdīja viņu ar kājām, kamēr Iravaru

mugura izstiepās gara jo gara. Viņa āda apauga ar vilnu, rokas un kājas saruka pavisam īsas, izauga aste, un galva pārvērtās. Iravaru vietā stāvēja vilnains maori suns, pats pirmais suns.

Iravaru sieva sastapa Maui, kad viņš devās prom no krasta.

— Kur ir Iravaru? — viņa jautāja.

— Viņš palika pie kanoe, — Maui smiedamies atbildēja, tomēr viņa acīs nemanīja ne smaida ēnas. — Ej pie viņa un palīdzi viņam, mana sievasmāsa! Ja tu nevari viņu atrast, pasauc viņu! Sauc: «Mo-i, mo-i, mo-i!» — un viņš tev atbildēs.

Sieviete steidzās uz krastu, taču savu vīru neredzēja. Viņa sauca

vīru vārdā, bet atbildes nebija. Tad viņa atcerējās Maui vārdus un kliedza: «Mo-i, mo-i!». Tūlīt iečabējās krūmi, no tiem izskrēja dīvains dzīvnieks un lēkāja viņai apkārt. Kad Hinauri, Iravaru sieva, to ieraudzīja, viņa klusēdama gāja atpakaļ uz kaingu, sapratusi, ka Maui ir atriebies viņas vīram, un viņas sirds bija smagu skumju pilna.

* *

Maui kļuva vecs. Viņa dēli bija kopā ar zvaigznēm un naktīs mirdzēja pie debesīm. Saule, lēni virzīdamās pa debesjumu, atgādināja viņam, cik drosmīgs viņš bijis jaunībā. Viņš dzīvoja uz zemes, kuru bija izrāvis no okeāna dzīlēm. Viņa vakariņas tika gatavotas uz uguns, kuru viņš bija nozadzis Mahuikai.

Viņa ļaudis atcerējās šos darbus. Par spīti Maui sliktajam raksturam, viņi atcerējās, cik daudz viņiem bija devusi viņa nepacietība, un gaidīja no Maui vēl lielākus brīnumus. Un vecumdienās Maui izdomāja savu lielāko darbu — viņš nolēma uzvarēt briesmīgo nāves dievieti Hini-nui-te-Po.

Nāves dievieti Maui ieraudzīja jau no tālienes. Viņas acis kvēloja, garie, kuplie mati apklāja viņu kā viļņu izpluinītas jūraszāles, un, kad viņa runāja, balss dārdēja kā pērkons.

Maui pasauca savus draugus putnus, un tie atlidoja pie viņa. Viņi nāca no jūras un purva, un krastmalas un paklausīja Maui pavēlēm. Maui pieprasīja ūdeni, un pukeko aizlidoja to sadabūt. Maui jutās iepriecināts, noķēra

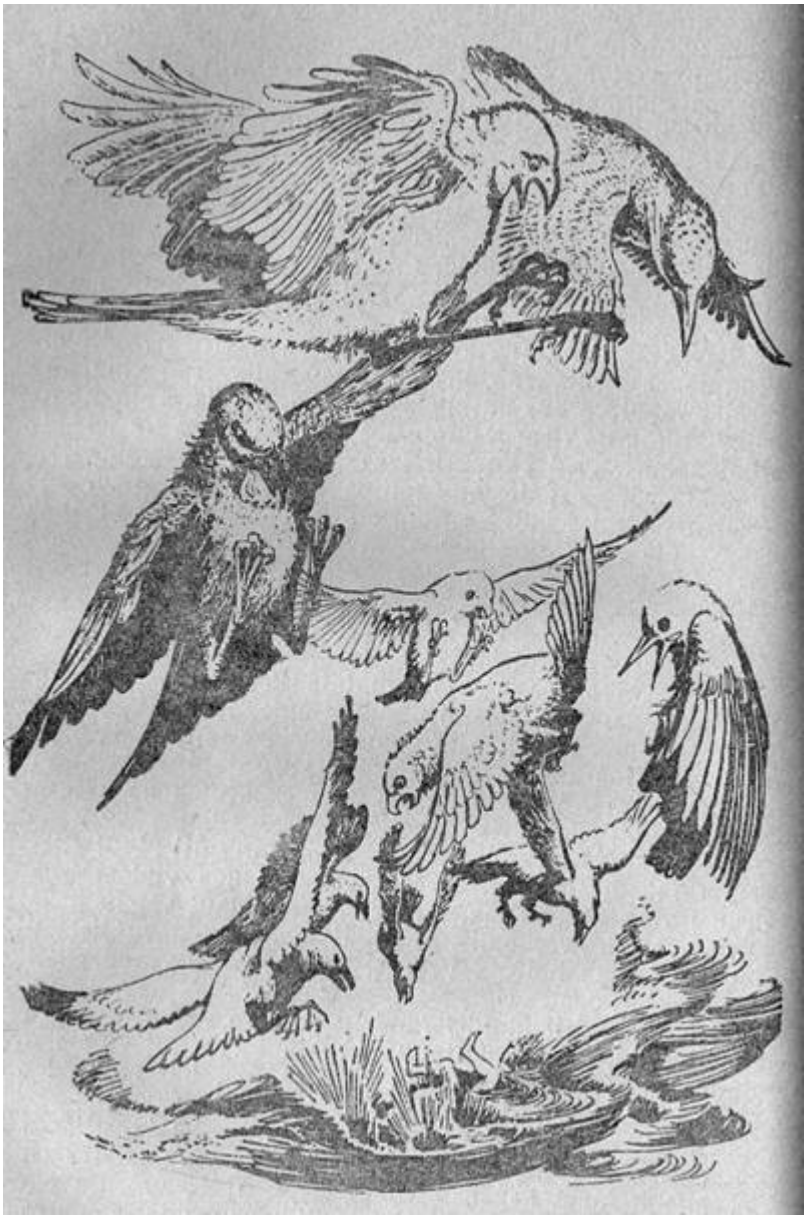

pukeko un izstiepa tam garas un tievas kājas, tā ka putns droši varēja staigāt pa savu dzimto dumbrāju seklajiem ūdeņiem. Kad Maui tuvojās dievietei, kopā ar viņu bija tikai putni.

Hine bija aizmigusi, un mute viņai bija plaši atvērta. Maui nosvieda savu apmetni un sagatavojās līst viņai mutē.

— Paklausieties! — viņš pačukstēja putniem. — Kad es līdīšu viņai mutē, neviens nedrīkst smieties, kaut arī tas izskatīsies jocīgi. Kad es izlīdisu atkal laukā, tad jūs varēsiet smieties un dziedāt, jo es būšu nogalinājis dievieti un cilvēki un putni vairs nekad nemirs.

Klusēdams Maui uz galvas ielēca Hines atvērtajā mutē. Kā klinšu

izciļņi pār,viņu nokarājās Hines zobi, un izbiedētie putni neizdvesa ne skaņas. Maui rāpās dziļāk, līdz beidzot laukā palika tikai viņa tetovētās kājas. Kad viņš pagriezās vai sakustējās, kājas tirinājās gaisā. Mazajam priecīgajam balodim Tivaivakam, to redzot, pēkšņi spruka vaļā spalgi smiekli, kurus viņš vairs nespēja novaldīt. Hine pamodās. No viņas sarkanajām acīm uzzibsnīja zibens, un viņa ar varenu grāvienu sacirta zobus.

Tikai mazā Tivaivakas smiekli (tagad viņš vairs nesmejas), tikai tie un buramvārdi, kurus bija aizmirsis Maui tēvs, neļāva Maui pieveikt nāvi.

Vienu dienu un vienu nakti putni skuma un klusēja, pieminēdami savu draugu Maui. Un tad arī putni viņu aizmirsa, jo dzīvē ir pārāk īsa, lai to pavadītu skumstot, un nāve ir kā miegs, kas pārņem nogurušos.

Tinirau un valis

Tinirau nolēma, ka slavenajam tohungam Kaein no tāla ciemata jādod vārds viņa dēiam. Un viņš sūtīja savu laivu, lai atvestu tohungu Kai uz svinīgo notikumu.

Kad bija izdarīts viss, ko paredz paražas, un noskaitīti visi buramvārdi, kas kādā dienā padara bērnu par drosmīgu un bezbailīgu karotāju, Tinirau un Kae abi aizgāja uz krastmalu. Tiklīdz viņi bija sasnieguši klintis, i.nirau skaļā balsī iesaucās:

— Tutunui!

Kae izbrīnījies raudzījās apkart, jo nekur, neviena neredzēja. Krastmala bija tukša un pamesta, un smiltīs bij-a vienīgi viņu pašu atstātās pēdas. Kae pavērās uz zemes pusi, taču starp manukām — tējaskokiem arī nemanīja nekādu dzīvības zīmju. Viņš skatījās uz okeānu, domādams, ka varbūt tur ir kāds zvejnieks, taču visas laivas bija izvilktas krastā.

Tad Kae pārsteigts ieraudzīja no ūdens paceļamies 'lielu, bezveidīgu masu. Tas bija valis. Ūdens no viņa muguras gāzās kā ūdenskritums, divas karstu tvaiku strūklas pacēlās gaisā un laiski plivinājās vējā. Kae nekad nebija tik tuvu redzējis dzīvu vali. Viņam par izbrīnu, valis tuvojās abiem vīriešiem, līdz tā ķermenis pieskārās klintij, uz kuras viņi stāvēja.

Tinirau no milzeņa pleca izgrieza gabalu gaļas. Valis pabolīja savas mazās ačeles, nopūtās un ieslīdēja atpakaļ dziļajā ūdenī.

Kae negribēja ticēt savām acīm. Tinirau pamanīja viņa izbrīnu un smējās.

— Vai tu nekad neesi dzirdējis par manu mīluli vali? — viņš vaicāja. — Tas ir Tutunui, mans draugs. Viņš nes mani pāri jūrai ātrāk nekā jebkura kanoe. Viņš ir man ļoti pieķēries.

Kae lāgā nezināja, ko teikt.

— Bet kāpēc tu izgriezi viņam gabalu gaļas?

— To tu redzēsi, kad mēs būsim izņēmuši gaļu no cepamās krāsns un tu iecirtīsi tajā zobus.

Tai naktī Kae nemierīgi svaidījās uz pītā paklāja viesu mājā, jo pārāk negausīgi bija baudījis vaļa gaļu un nevarēja aizmigt. Nomodā gulēdams, viņš domāja un domāja, un beidzot sāka iekārot Tinirau vali.

Kad pienāca laiks Kaem atgriezties savā ciematā, Tinirau bija sagatavojis viņam kanoe, tomēr Kae nebija ar to apmierināts.

— Tinirau, — viņš teica, — vai tev bija pa prātam karakia, kuru es noskandēju tavam dēlam?

— Protams, man tā patika, — atbildēja Tinirau.

— Un vai tev šķiet, ka tā padarīs tavu dēlu par dižu cīnītāju?

— Esmu par to pārliecināts, draugs.

— Bet varbūt tavas paša cilts tohunga būtu to izdarījis tikpat labi?

— Nē, nē, — Tinirau steigšus iesaucās, jo nevēlējās aizvainot Kai_. — Nē, tikai Kae ir tik varens, un dievi viņam ir labvēlīgi.

— Tad es lūgšu no tevis pakalpojumu.

— Runā!

— Pasauc Tutunui un liec viņam aiznest mani atpakaļ uz mājām!

Tinirau nepatika Kaes priekšlikums.

— Tev būs daudz ērtāk braukt ar kanoe, — viņš mēģināja iestāstīt. — Tā ir daudz piemērotāka dižam tohimgam. Un tu jau

nezini, kā jājāj uz Tutunui.

Kaes seja sadrūma.

— Vai tu domā, ka man nepietiks veiklības vai gudrības? — viņš prasīja. — Vai tev šķiet, ka man nepietiks spēka vadīt tavu vali? Piesargies, Tinirau!

Virsaitis zināja, ka ir bīstami aizkaitināt tohungu. Viņš steidzās salīgt mieru.

— Es tikai pajokoju. Valis aiznesīs tevi uz tavu pa. Bet atceries, Kae, — kad būsi tuvu krastam, Tutunui sāks drebēt. Tā ir zīme, ka viņam vairs nav droši doties tālāk. Tiklīdz viņš dod šo zīmi, lec ātri nost no viņa labajā pusē un peldi uz krastu!

— Labi, labi! — I<ae nepacietīgi iesaucās.

Tinirau aizgāja krastmalā un pacēla roku pie mutes.

— Tutunui! — viņš sauca.

Jau pēc brīža viņi redzēja vali peldam šurp.

Kae uzrāpās valim mugurā, un sākās viņa dīvainais ceļojums. Tas nevilkās ilgi, jo Tutunui peldēja ātri. Kae drīz vien aprada ar sajūtu, kāda ir, jājot uz vaļa muguras.

Pēc neilga laika viņi jau tuvojās Kaes ciematam. Valis nodrebinājās, lai Kae saprastu, ka pienācis brīdis lēkt nost, taču Kae nelikās ne zinis. Tutunui nodrebinājās vēlreiz, bet Kae tikai ciešāk piespiedās pie vaļa muguras, skaitīdams buramvārdus, līdz beidzot Tutunui iegrima smiltīs seklajā ūdenī. Valis centās atbrīvoties no jātnieka, taču Kae vēl aizvien smagi gulēja uz viņa muguras. Beidzot valis palika guļam mīkstajās smiltīs. Sīkie smilšu graudiņi iespiedās vaļa elpošanas spraugās, un, vēlreiz noraustījies, viņš norima un nobeidzās.

Tai vakarā Kaes ciematā bija dzīres. Pār krāsnīm, kur cepās vaļa gaļa, cēlās tvaiki, bet apkārt tām sēdēja visi cienrtita ļaudis.

Tālu Motutapu — Svētajā salā Tinirau velti gaidīja vaļa atgriešanos. Agrāk viņa sauciens «Tutunui!» vienmēr bija atvedis viņa mīluli krastā. Šovakar Tinirau balss aizskanēja tālu pāri ūdenim un izgaisa tālumā. Pēkšņi viņš pacēla galvu, un viņa nāsis iepletās — vakara vēsmiņa no tālās Tihi-o-Mariono, kur dzīvoja Kae ar saviem ļaudīm, atnesa garda ēdiena smaržu.

* * :

Kad mēness bija pārmetis sudraba tiltu pāri jūrai, Tinirau uzrunāja savus ciltsbrāļus:

— Kae ir nozadzis manu vali. Kas nāks man līdzi, lai atriebtu šo apvainojumu?

Visi karotāji ar skubu pielēca kājās.

— Mēs visi iesim tev līdzi, Tinirau! — viņi vienā balsi sauca.

— Nē, — atskanēja maiga balss. — Iešu es. Es — Hine-te-ivaiva.

Visi izbrīnījušies raudzījās uz viņu.

— Jā, jā, iešu es, un visas pārējās cilts sievietes nāks man līdzi. Kaem ir daudz karotāju. Ļauj iet sievietēm! Mēs viņu atvedīsim pie tevis, neizlejot asinis, lai tu, ai, Tinirau, varētu atriebties par apvainojumu.

* * *

Kaes mājās skanēja smiekli. Hine-te-ivaiva un daudz citu sieviešu no Tinirau cilts bija tur. Viņas bija gājušas no ciemata uz ciematu un iepriecinājušas visus ar dziesmām un dejām. Neviens nezināja, kas viņas ir. Tagad bija salasījušies Kaes cilts vīrieši un sievietes, lai noskatītos viņu dejas un noklausītos dziesmas.

Dejojot Hine-te-ivaiva un viņas draudzenes uzmanīgi raudzījās apkārt. Kaut kur šai mājā bija viņu ienaidnieks Kae. Kad Kae sāks smieties, viņas to pazīs pec aplūzušajiem, nelīdzenajiem zobiem.

Sievietes rādīja savas rotaļas, un ļaužu smiekli tricināja mājas spāres. Tikai viens vienīgs vīrietis ar saīgušu seju sēdēja klusēdams, lūpas sakniebis. Savus labākos priekšnesumus sievietes bija pataupījušas uz beigām, un tad pat klusais vīrietis bija spiests iesmieties. Viņš atmetq galvu un pavēra muti smieklos, tā ka visi varēja redzēt viņa neglītos aplūzušos zobus. Tas bija Kae.

Kad ugunskurs bija izdzisis un mājā valdīja klusums, sievietes dziedāja klusu burvestības dziesmu, kas iemidzināja saimniekus dzijā miegā. Sievietes aizzagās līdz durvīm un sastājās divās garās rindās. Tad viņas vieglītēm pacēla Kai, ietina pītos guļampaklājos, aiznesa uz krastu un ielika savā laivā. Kae gulēja burvestības miegā, un sievietes steidzās atpakaļ uz Svēto salu. Debesis jau iegaismojās ausmā, kad viņas savu nastu aiznesa uz Tinirau māju, kur atkal nolika uz pītā paklāja.

Kad Kae pamodās, bija jau gaiša diena. Tinirau gāja uz savu māj.U, un viņa ciltsbrāļi sauca:

— Tinirau nāk! Lūk, kur nāk Tinirau!

Kaes prāts vēl bija tīts miglas plīvuros, un viņš iedomājās, ka atrodas savās mājās. Tinirau piegāja pie durvīm un sauca:

— Esi sveicināts, o, Kae!

— Kāpēc tu esi atnācis pie manis? — Kae jautāja.

— A! — Tinirau iesaucās. — Kāpēc gan tu esi atnācis pie manis?

— Kas tev nāk prātā! Sīs ir manas mājas.

— Paskaties apkārt, o, Kae!

Kae paraudzījās vērīgāk. Māja šķita citāda, niedru pinuma raksts nebija tāds kā viņa mājā, kokā grieztie stabi arī bija sveši. Kae paskatījās laukā pa durvīm garām Tinirau un ieraudzīja' tikai nelaipnas, ņirdzīgas svešinieku sejas.

Tad viņš visu saprata un nolieca galvu.

Vaļa Tutunui nāve tika atriebta.

Drosmīgais Tavhaki

Uz plakanas klints, kas iesniedzās tālu jūrā, kur augstos viļņos šūpojās baltas putas, zvejoja Tavhaki un viņa četri svaiņi. Ikreiz, kad viņi izvilka savas linu makšķerauklas ar kaula āķiem, sudrabotie zivju kalni aiz viņiem pacēlās augstāk. Bet, kad saule slīdēja uz rieta pusi, Tavhaki zivju kaudze bija tik liela kā visu četru viņa svaiņu kaudzes kopā.

T' /haki smiedamies savāca zivis grozā un ņēmās zobot savus radiniekus. Viņiem nebija, ko atbildēt, tomēr savā prātā viņi cieši apņēmās īstenot nodomu, ar kādu bija aicinājuši Tavhaki uz zveju. īstais cēlonis bija greizsirdība. Tavhaki bija visveiklākais visā ciltī gan darbā un karā, gan skriešanā un peldēšanā, gan kaujā un mīlesˆ tībā. Celdams plecos savu grozu, Tavhaki sāka dziedat, jo viņam ne sapņos nerādījās, kas ir aiz ādas viņa radiniekiem.

I\ad saule jau grima jūrā, divi no viņiem ar pilniem groziem ieradās ciematā un māsa viņus sagaidīja.

— Kur ir mans vīrs? — viņa jautāja.

— Mēs viņu atstājām kopā ar brāļiem, — viņi veikli vien atbildēja, it kā šādu jautājumu jau būtu gaidījuši. Māsa savilka pieri un stingri paraudzījās uz viņiem. Viņa juta, ka brāļu runā jaušas kas dīvains. Viņi nedēļām ilgi pret viņas vīru bija izturējušies tik tikko pieklājīgi, tomēr šorīt jau agri bija ieradušies viņas vharē un glaimīgiem vārdiem pierunājuši Tavhaki iet kopā ar viņiem zvejot. Māsa palūkojās uz brāļu pilnajiem groziem. Visi zināja, ka viņas brāļi nav nekādi labie zvejnieki.

Viņa steidzās uz krastmalu, kur sastapa otrus divus brāļus.

tKur ir mans vīrs?

Māsas balss skanēja asi, un brāļu smiekli — neīsti pat viņu pašu ausīm, kad viņi teica:

— Kāpēc tu prasi mums? Viņš aizgāja uz mājām kopā ar mūsu brāļiem. Mēs taču neesam tava vīra aukļi!

Neteikusi vairs ne vārda, māsa metās skriet pa pēdām smiltīs. Sāka jau tumst, tomēr pēdas pie paša ūdens vēl mazliet varēja saskatīt. Sirds viņai aiz bailēm drebēja. Smiltīs kā melns plankums gulēja klinšainā zemesraga ēna un vīdēja kaut kas tumšs. Viņa nokrita ceļos tam blakus. Tas bija Tavhaki. Viņa pieglauda seju pie vīra sejas un sajuta, ka viņš vēl elpo, tik klusi, ka to gandrīz nevarēja sadzirdēt vilnīšu šalkoņā, kuri apšļakstīja viņa izstiepto roku. Sieviete pacēla vīra galvu. Viņš sakustējās un pavēra acis, bet lūpas savilkās smaidā.

— Tavi brāļi, — viņš vārgi čukstēja. — Viņiem trūkst veiklības cīņā tāpat kā sacensībā. Viņi ir pārliecināti, ka nogalinājuši mani.

Vīra galva atkal atslīga atpakaļ. Dievi deva spēku Tavhaki sievai,

un viņa uzvēla Tavhaki sev plecos. Lai cik smags bija vīrs, tomēr sieviete beidzot pacēla viņa kājas no smiltīm. Smagi likdama soli pēc soļa, viņa atgriezās pa savām gandrīz jau smilšu aizputinātajām pēdām.

Tavhaki atvēra acis tikai otrā rītā.

— Vai vhares tuvumā ir kāds garš koka gabals? — .viņš dusmīgi noprasīja. — Atnes to un ieliec ugunskurā!

Sieva atvilka no krūmiem lielu baļķi.

— Nesacērt to! — Tavhaki teica. — Ieliec ugunskurā tādu, kāds tas ir!

Kad liesmas laizīja koka mizu, vīrs sildīdamies izstiepa pret tām rokas.

— Kā uguns apēd šo koku, tā mani bērni apēdīs tavu brāļu bērnus, — viņš teica, un viņa acīs dega uguns mežonīgā kvēle. — Kad

piedzims mūsu dēls, mēs nosauksim viņu par Vahierou, vārds atgādinās viņam tēva gribu. Garais Baļķis Ugunskuram — tas būs viņa vārds.

Gāja mēneši, un piedzima Tavhaki dēls. Viņam tika dots vārds Vahieroa.

Tavhaki sasauca kopā savus radiniekus un karotājus.

— Sā ciemata iedzīvotājiem nevar uzticēties, — viņš teica. — Paņemsim līdzi ģimenes un uzcelsim paši savu pa. Iesim uz kalnu, kas noraugās uz šo vietu, iesim uz pašu kalna virsotni, kur visilgāk kavējas saules gaisma. Iesim tūlīt, kamēr neuzticamie vēl slēpjas savās vharēs. Neviens neuzdrīkstēsies aizkavēt mūsu aiziešanu, un mēs viņus nežēlosim.

Viņi uzcēla savu pa kalna virsotnē. Pret rīta debesīm varēja saskatīt ciemata augstās palisādes un sargus torņos. Naktī viņu sasaukšanās skanēja pāri krūmājiem aiz* augušajām ielejām pat līdz ciematam pie jūras, kur laiski un bezrūpīgi dzīvoja nodevīgie brāļi. Viņi tagad, kad Tavhaki bija aizgājis, jutās laimīgāki, un pat asais palisāžu siluets, kas vīdēja pie pašām debesīm, nespēja traucēt viņu mieru.

Taču Tavhaki neko nebija aizmirsis. Mātes rokās dusošais mazais Vahieroa pastāvīgi atgādināja viņa solījumu.

— Atriebību nedrīkst atstāt dēlam, — viņš domaja. — Apvainots esmu es, un man arī jāatriebj.

Tavhaki uzkāpa visaugstākajā virsotnē, ktir šķita, ka mākoņi peld tikai izstieptas rokas attālumā. Viņš pacēla rokas un piesauca dievus, savus senčus, lai no debesīm uzsūta plūdus. Zemu pār zemi noslīga smagi melni mākoņi. Vējš norima, un iestājās klusums. Tad debesis pavērās. Mazie strauti pārvērtās par dārdošām straumēm, tomēr šo troksni vēl pārspēja lietus šņākoņa. Kad satrakotās upes metās jūrā, rāmais ūdens tika sakults putās, mazie vilnīši ātrāk nekā paisums pa smiltīm pielīda pie ciemata, kur slepkavas tupēja paslēpušies savās vharēs.

Viņi vēroja, kā ūdens aizlien līdz kraujai, kas šķīra srail* šaino liedagu no zālainā paugura. Ūdens virpuļoja jau mar-aē un burbuļoja pie viņu kājām. Ūdens siena slējās aizvien augstāk, un, iekāms viņi paspēja iziei pa~durvīrn, ūdens bija pacēlies līdz jumta tekoteko un noslāpēja viņu kliedzienus.

No mākoņiem nolija pēdējās lietus lāses, un saule atkal atspīdēja pār izpostīto pasauli, kurā bija kopā sajucis mežs ar trakojošo jūru. Skatīdamies cauri ūdens tvaikiem, kas cēlās no izmirkušajiem kokiem un pakalniem, Tavhaki redzēja, kā ūdens pamazām atplūst no ciemata kalna pakājē. Tekoteko slēja savas ņirdzīgās galvas virs viļņiem, vharu palmu lapu jumtus kopā ar Tavhaki sievasbrāļiem bija aiznesis klusais ūdens. Vienīgi kailās vharu sijas norādīja, kur bija dzīvojuši tie,

kuriem nevarēja uzticēties.

Kādu laiku pēc lielajiem plūdiem Tavhaki atcerējās savus vecākus, kurus pirms daudziem gadiem bija nolaupījuši ponaturi, dīvaini ļaudis, kas nakti pārguļ uz zemes, bet pirms ausmas ielien jūrā, jo baidās no saules. Viņš juta, ka viņam jāatstāj mājas un jāuzmeklē vecāki.

Paņēmis līdzi jaunāko brāli Karihi, viņš devās prom no savas mājas kalna virsotnē un sāka meklēt ponaturi. Neviens nezināja, kur viņi dzīvo. Tavhaki teica brālim:

— Viņu guļvietai jābūt kaut kur netālu no krasta, jo viņi neuzdrošināsies aiziet nekur tālu no jūras. Mums viņi jāmeklē krasta tuvumā.

Brāļi nogāja garu ceļu un pārgulēja daudzas naktis zem klajām debesīm. Kādā dienā viņi šķērsoja kalna kori, un viņiem atklājās skats uz izrobotu krastmalu. Netālu no krasta bija milzīga vientuļa vhare. Neviena cita celtne nebija redzama, tikai šī vhare, kuras jumta kore slējās augstu pāri tai blakus augošajiem kokiem.

— Tas ir ponaturi mājoklis! — iesaucās Tavhaki., — Par to es esmu pārliecināts, jo ir tūkstošiem šo jūras iemītnieku, un līdz šim mēs neesam redzējuši tik lielu māju, kas varētu uzņemt viņus visus.

Abi brāļi drosmīgi gāja pa zāli blakus smilšu joslai, jo bija pats dienas vidus un ponaturi paslēpušies okeāna tumšajās ielejās. Ejot tuvāk, Tavhaki sāka dziedāt senu

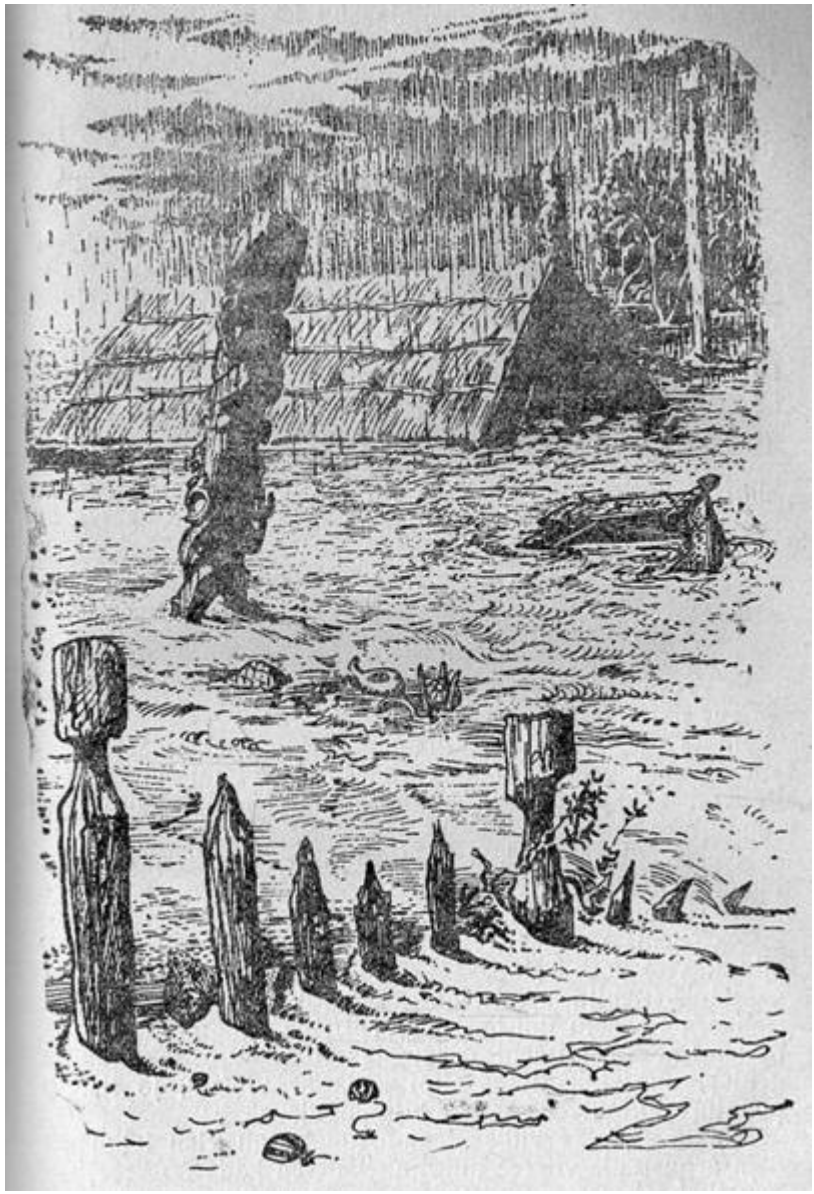

dziesmu, pēc tam brāļi apstājās un ieklausījās. Kaut kur vharēs augšā viņi izdzirdēja grabam kaulus. Tavhaki mati sacēlās stāvus kā suņa vilna.

— Tie ir mūsu tēva kauli, — viņš teica Karihi. — Tie grab aiz laimes, ka esam atnākuši. Mans tēvs zina, ka tiks atriebts.

— Sī patiešām ir ponaturi māja, — Karihi piebilda.

— Un pie durvīm stāv mūsu māte.

Pazinusi savus dēlus, vecā sieva sāka raudāt. Viņa apskāva dēlus un, mazliet nomierinājusies, teica;

— Jums tūlīt jāatgriežas mājās. Jūsu tēvu jūras ļaudis

nogalināja, bet mani bērni nedrīkst iet bojā.

— Mēs neatgriezīsimies mājās, iekāms nebūsim atriebuši tēvu, — Tavhaki stingri noteica. — Mēs dzirdējām, kā tēva kauli pauda prieku par mūsu ierašanos. Nekas nespēs mainīt mūsu nodomu.

— Mani dēli, jūs nevarat stāties viņiem pretim, — māte skumji sacīja. — Ejiet projām, kamēr vēl laiks!

— Mūsu lēmums ir negrozāms. Tev būs jāpaslēpj mūs vharē, — Karihi atbildēja.

— Tas nevar labi beigties, mani dēli. Ponaturi ieraudzīs jūs pat tumsā.

— Mēs kļūsim neredzami, — Karihi iebilda.

— Viņi tomēr saodīs cilvēka smaku.

— To mēs vēl redzēsim! — Tavhaki strupi noteica.

— Tev jānāk mums talkā, māt!

Māte nolieca galvu. Viņa palīdzēja dēliem aizbāzt visus caurumus un spraugas vharēs sienās un noskatījās, kā viņi uzkāpj biezajā palmu lapu segumā, kas klāja, jumtu.

Naktij pienākot, kad brāļi bija noslēpušies, pirmais ponaturi pabāza galvu pa durvīm.

— Tatau! — viņš sauca. — Es saožu cilvēka smaku.

— Nieki, — sieviete atbildēja. — Seit nav neviena cita kā vien vecā Tatau.

Izlūks nebija apmierināts, taču, kamēr viņš apostīja sienas, pa krastu jau bariem šurp nāca ponaturi un, purinādami no sevis ūdeni, drūzmējās vharē. Viņi nogūlās uz grīdas,j un izlūks likās slīpi kopā ar viņiem, jo lielajā ponaturi pūlī cilvēka smaka bija pagaisusi.

Nakts stundas vilkās lēnām, un Tatau visu laiku sēdēja ārpusē pie vharēs durvīm. Sad tad kāds no vecajiem ponaturi sakustējās un iesaucās:

— Ei, Tatau, vai gaisma jau aust?

— Nē, nē, vēl ir dziļa nakts, vēl ilgi būs nakts, klusa, mierīga nakts. Guliet vien, guliet!

Drīz vien debesu austrumos izpletās ausmas sārtie pirksti un zvaigznes nobālēja. Tavhaki un Karihi stāvēja blakus mātei un klausījās. Kāda balss iesaucās:

— Tatau, droši vien jau aust gaisma?

Vecā sieviete atbildēja:

— Nē, nē, ir nakts, vēl ir dziļa nakts, mierīga nakts. Guliet vien, guliet!

Rangi dienas gaismas apmetnis jau klājās no austrumiem līdz

rietumiem, un saule spoži apspīdēja māju. Vairākas balsis nepacietīgi sauca:

— Tatau! Tatau! Drīz jānāk ausmai, vai nav jau gaišs?

Kad dēli deva Tatau zīmi, viņa iekliedzās:

— Jā, ir jau gaišs!

Tatau atrāva vaļā durvis, bet Tavhaki un Karihi pieskrēja pie loga un izlauza niedru sienas, lai saules gaisma ieplūst visā mājā. Ponaturi bija pielēkuši kājās, un saules stari tos ķēra, pirms viņi paspēja izkustēties no vietas. Viņi izkusa kā migla. No visiem dzīvs palika vienīgi Kanae — lasis, izsprucis cauri salauztajai sienai un ātri aizskrējis uz jūru, lēkādams pa smiltīm gluži tāpat, kā tas dara vēl šobaltdien, lēkādams pa upju ūdenskritumiem.

Brāļi bijīgi paņēma tēva kaulus, kas bija pakārti pie spāres, un ietina tos. Viņi aizdedzināja lielo ponaturi māju un aizveda līdzi savu māti. Iedami pāri kalna korei, viņi palūkojās atpakaļ un redzēja vēl atlikušo pārogojošos mājas koka daļu sabrūkam pelēkos pelnos. Tieva dūmu strūkla, kas cēlās pret debesīm, bija vienīgā zīme uz daudzo ponaturi kapa.

* * *

Gāja gadi, un Tavhaki kļuva vientuļš — viņa māte un sieva bija jau aizgājušas uz Reingu un dēls apņēmis sievu. Tomēr Tavhaki slava bija aizskanējusi tālu, pat līdz debesīm. Raudzīdamās lejup no savām mājām debesīs, kāda dievu meita bija padzirdējusi par viņa varoņdarbiem un ievērojusi viņa locekļu spēku, muskuļus, kas saspringa zem ādas, dziļos tetovējumus, uguni, kas zibsnīja acīs, skaidri veidotos sejas pantus, kā arī to, cik stalti viņš soļoja un cik bezbailīgi runāja.

Viņa nokāpa no septītajām debesīm un dzīvoja kopā ;ir Tavhaki. Ar laiku viņiem piedzima meita — nemirstīgas mātes un mirstīga tēva atvase. Viņi laimīgi vadīja dienas, līdz kādreiz Tavhaki, neko ļaunu nedomājot, nejauši izteica kādu piezīmi par meitu un tā aizvainoja viņas dievišķīgo māti. Viņa nebija tāda kā zemes sievietes. Satvērusi rokās savu bērnu, viņa pacēlās augšup uz debesīm. Tavhaki saprata, kādas sekas būs viņa bezrūpīgi izteiktajiem vārdiem. Hapai, viņa sieva, aiziet uz debesīm, kur Tavhaki vairs nevarēs viņu sasniegt. Bridi viņa kavējās pie tekoteko uz jumta kores un skumji noraudzījās savā vīrā.

— Es nekad vairs neatgriezīšos.

— Pasaki man, ko es varu paturēt par piemiņu no tevis! — Tavhaki iesaucās.

Hapai mirkli klusēja.

— Tu man sekosi, Tavhaki. Es to zinu. Mans vēstījums tev ir — kad kāpsi debesu augstumos, piesargies no staipekņa, kas šūpojas vējā! Izvēlies to, kura saknes turas dziļi zemē. Paliec sveiks!

Mēness bija audzis nakti pēc nakts, tad dilis nakti pēc nakts, kamēr bija kļuvis par sudraba stīgu debesīs.

— Nāc, Karihi! — Tavhaki aicināja savu brāli. — Iesim abi atkal projām!

— Kurp mēs iesim?

— Tālu ceļu, brāli. Es meklēšu savu sievu un meitu.

Brāļi kopā ceļoja tālu pa zemi, līdz ieraudzīja staipekņu stīgas, kas kā milzīga zirnekļa tīkls izpletās starp debesīm un zemi. Brāļi steidzās pie staipekņiem, bet tur, turēdama rokās stīgas, sēdēja viņu vecmāmiņa, vecā, aklā Matakerepo. Viņai priekšā bija noliktas desmit taro saknes, Tavhaki un Karihi klusu piegāja klāt vecītei un vēroja viņu. Ar brīvo roku viņa taustīja saknes un lēnām skaitīja tās:

— Viena, divas, trīs, četras, piecas, sešas, septiņas, astoņas, deviņas…

Pamirkšķinājis ar aci brālim, Tavhaki klusītēm paņēma vienu sakni. Vecmāmiņa samulsusi savilka pieri dziļās grumbās. Domādama, ka ir kļūdījusies, viņa sāka skaitīt no jauna:

— Viena, divas, trīs, četras, piecas, sešas, septiņas, astoņas..,

Šoreiz Karihi paķēra vienu sakni.

.Matakerepo kaut ko nobubināja un skaitīja saknes vēlreiz.

— Viena, divas, trīs, četras, piecas, sešas, septiņas…

Brīdi viņa sēdēja klusēdama un domas iegrimusi

Kāds zaga viņas saknes. Tad viņa zibenīgi satvēra ieroci un vēzēja to sev apkārt ar tādu spēku, ka varētu pārcirst vīrieša galvaskausu. Tavhaki un Karihi vēroja viņu kā vanagi un, kad ierocis džinkstēdams šķēla gaisu, nometās guļus' zemē, tā ka tas, nenodarījis neko ļaunu, nožvīkstēja viņiem pāri.

Vecmāmuļa nolika ieroci un atkal iegrima pārdomās. Tavhaki palīda uz priekšu un rotaļīgi iesita viņai pa seju. Vecā sieviete satrūkās. Atlaidusi vajā staipekņus, viņa paslēpa seju rokās un žēli iesaucās:

— Kas tu tāds esi? Kas te notiek?

Tavhaki iesita viņai pa acīm, un viņa tūlīt atguva redzi. Mirkšķinādama acis neierastajā gaismā, viņa pētīgi raudzījās abiem vīriešiem sejā. Tad viņa aiz prieka skaļi iekliedzās:

— Tie esat jūs, mani mazdēli! Tavhaki un Karihi!

Vecīte apskāva abus mazdēlus un, kad viņi bija apsveicinājušies, pajautāja, kurp viņas mazdēli ejot.

— Es meklēju savu sievu un meitu, — Tavhaki teica.

— Kur tad viņas ir?

— Viņas ir kaut kur augšā, debesu valstībā.

Vecā sieviete samirkšķināja acis.

— Kāpēc viņas aizgāja uz debesīm, Tavhaki?

— Mana sieva Hapai bija dieviete, vecmāmuļ. Viņa bija

nonākusi uz zemes un kādu laiku dzīvoja kopā ar mani, bet tad atgriezās atkal debesīs. Dienas ir tukšas bez sievas un meitas, tāpēc devos viņas meklēt.

— Te ir tavas kāpnes uz debesīm! — vecmāmuļa atbildēja, atkal satverdama stīgas. — Pa tām tev ir jākāpj. Piesargies no staipekņiem, kas šūpojas vējā, un, kad tu atradīsies starp debesīm un zemi, mazdēl, neskaties uz leju, lai nenoreibtu! Vienmēr lūkojies tikai augšup!

Pa to laiku Karihi jau apskatīja staipekņus. Nenoklausījies,-4co stāsta vecmāmuļa, viņš palēcās un kādu satvēra, bet tas bija viens no tiem, kuri vaļīgi karājās virs zemes. Tiklīdz viņa pirksti bija satvēruši virvei līdzīgo stīgu, vēja brāzma sagrāba to un aiznesa Karihi tālu projām. Viņam aizrāvās elpa, kad zem viņa milzīgā ātrumā aizzibēja meži un jūras — zaļā un zilā krāsa

\

pārmaiņus zibsnīja vien. Mirkli vēlāk mežonīga vēja brāzma svieda Karihi pret debesīm, tad viņš krita un no spēcīga grūdiena viņam gandrīz vai norāva rokas. Pēc tam viņu no jauna aiznesa pret apvārsni. Tāļu lejā viņš redzēja Tavhaki un Matakerepo. Pēkšņi viņi atkal tuvojās, un Tavhaki kliedza:

— Laid vaļā stīgu!

Kad staipeknis lidoja viņiem garām, Karihi palaida to vaļā un nokrita brālim pie kājām.

Tavhaki bija nobažījies par brāļa dzīvību. Nebija tik viegli

ielauzties dievu cietoksnī. Savā sirdī viņš juta, ka Karihi nav piemērots stāties pretim briesmām, kas gaida viņus ceļā uz debesīm.

— Ej mājās, Karihi, pie mūsu ļaudīm! — viņš laipni teica. — Mūsu ģimenēm nepieciešams aizstāvis. Ej atpakaļ uz pa, kamēr vēl laiks, jo es varu arī neatgriezties, un labāk ir, ja zaudēts viens virsaitis, nevis divi!

Karihi saprata, ka brālim taisnība. Viņš ilgojās doties reibinošajā kāpienā uz debesīm, taču Tavhaki zina labāk, kas ir pareizi, tāpēc viņš atgriezās savā ciematā kalna virsotnē.

Tavhaki rūpīgi izvēlējās pamatīgi iesakņojušos staipekni un stingri pieķērās pie tā ar rokām. Viņš kāpa droši, turēdamies pie stigas arī ar kāju pirkstiem. Tavhaki nenovērsdamies raudzījās augšup, kur pret zilajām debesīm skaidri bija redzama stīga, kas augšdaļā šķita tieva kā pavediens, līdz beidzot izzuda skatienam. Vecmāmuļas balss atplūda līdz Tavhaki aizvien klusāka un klusāka, tomēr spēcināja viņu.

— Turies cieši, Tavhaki! Turies cieši! Pieķeries ar rokām pie staipekņa stingri jo stingri!

Drīz vien balss pavisam pagaisa un nedzirdēja vairs neko citu kā tikai staipekņa stīgas dzinkstoņu gaisā un nerimtīgo vēju — nemierīgo Tavhiri-mateas bērnu — čukstus. Tavhaki ilgojās redzēt mierinošo zemi un varbūt ari tālo punktiņu, kas varētu būt Matakerepo, tomēr viņš nocietās un skatījās tikai augšup. Tukšajā izplatījumā bija auksti, taču viņš skandēja buramvārdus, kas deva spēku viņa rokām un siltumu ķermenim.

Pirms Tavhaki pats spēja to aptvert, viņš jau atradās debesu valstībā, gulēja papardēs un smagi elsa. Drīz vien viņš piecēlās kājās un palūkojās apkārt. Koki auga cieši cits pie cita, viņš tuvumā dzirdēja balsis un dobjus cirvja cirtienus, kaut gan nekas nebija redzams. Tavhaki

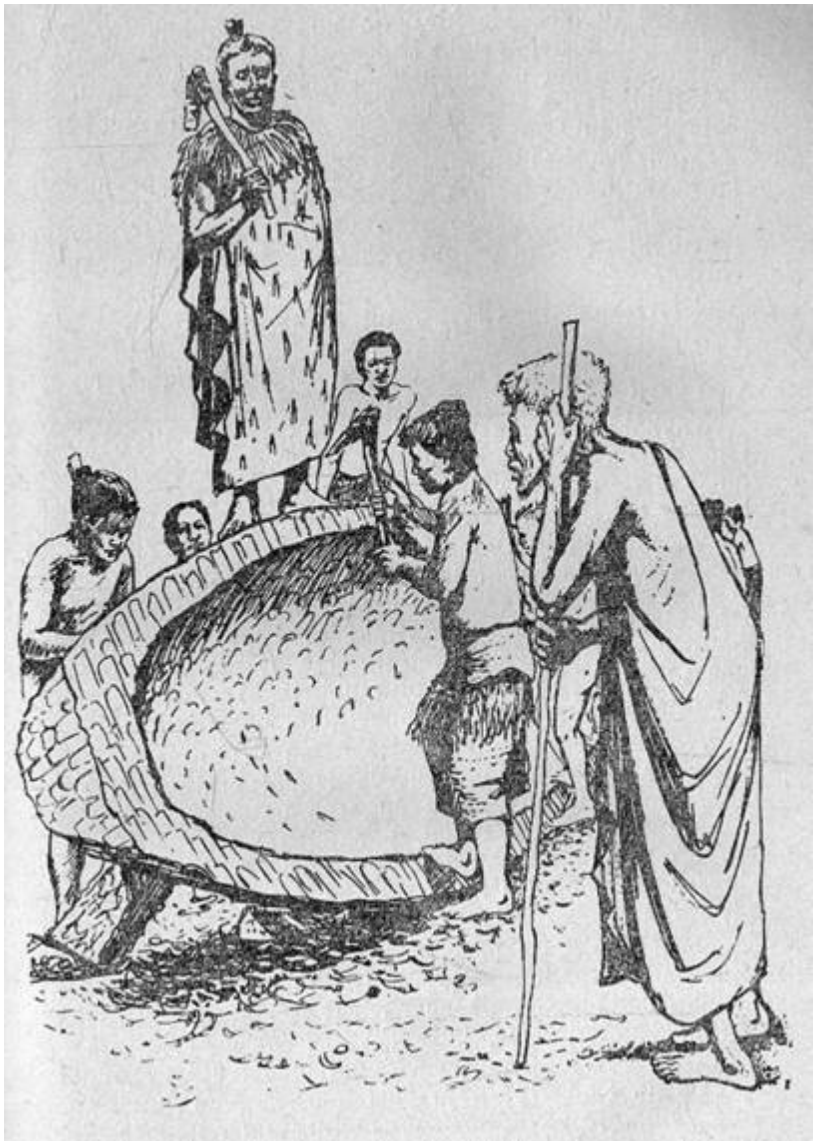

pārvērtās par vecu, sirmu viru, vāju un salikušu, un spraucās cauri pamežam.

Viņš nonāca pie klajuma un vēroja, kas tur notiek. Zemē gulēja nepabeigta kanoe, un kādi desmit dievi strādāja, apdarinot un nogludinot garo laivas korpusu. Strādātāji bija viņa sievas, dievietes Hapai, brāļi, un Tavhaki saprata, ka nu būs atradis meklēto.

Kad Tavhaki tuvojās dieviem, viņi pārtrauca darbu, lai nopētītu pienācēju. Viens no viņiem iesaucās:

— Paskaties uz šo veco vīru! Pasteigsimies, vakars jau tuvu! Beigsim darbu! Vecais varēs aiznest mūsu darbarīkus.

Dievi nometa cirvjus, un viens no viņiem uzsauca Tavhaki:

— Nāc, vergs, pacel cirvjus un seko mums, cik ātri vien vari!

Tavhaki paņēma darbarīkus un sekoja dieviem, kas bija iegrimuši sarunā. Viņš palēnām kliboja pa paēnu, un drīz vien dievi vairs nebija redzami. Tad Tavhaki pagriezās un steidzās atpakaļ pie kanoe. Nometis savu apmetni, viņš paņēma cērti un, piespiedis aso šķautni pie raupjā koka, ātri vien nogludināja laivai abus sānus. Zem nefrita asmens koks sačokurojās skaidās, un nelīdzenā koka vietā jau bija gluda virsma. Tavhaki vairākas reizes piespieda cērtes asmeni pie milzīgā baļķa, un dažos mirkļos viņa veiklie pirksti bija pabeiguši apdarināt baļķi, kas bija pārvērties gludā pabeigtā kanoe korpusā.

Vecs un vārgs, smagi salīcis zem cirvju smaguma, pa ceļam uz ciematu, kur dzīvoja Hapai brāļi, viņš satika divas sievietes, kas lasīja žagarus ugunskuram.

— Lūk, jaunais vergs, par kuru mums stāstīja! — viena no viņām iesaucās. — Kāpēc mums pašām būtu jānes kurināmais, ja ir vergs, kas to izdara? Nāc, vecais, nāc šurp!

Tavhaki piegāja pie sievietēm un noliecās, lai tās varētu uzlikt viņam uz muguras žagaru nastu. Un tā apkrauts viņš aizgāja uz savas sievas mājām — Tavhaki, virsaitis un karotājs, kuram virs zemes nebija, līdzīga, tagad'bija sakumpis vecs vīrs un piedzīvoja negodu būt par vergu. Kad viņš gāja pāri maraei, par viņu smējās. Viņš pamanīja savu sievu un meitu, tomēr nedeva viņām nekādu zīmi. Vēl aizvien salīcis zem nastas, viņš gāja tieši pie viņām.

— Noliec kurināmo šeit, vergs! — kāds viņam uzsauca.

Tomēr Tavhaki nelikās ne zinis. Viņš gāja tieši pie Hapai, kura sildīdamās sēdēja pie ugunskura. Tur viņš» nometa savu nastu un lēnām un piesardzīgi, kā jau vecs vīrs, noslīga zemē un izstiepa rokas pret ugunskuru.

— Muļķis! — iekliedzās kāds jauneklis. — Nosēzdamies tik tuvuaugstdzimušajai Hapai, tu esi padarījis sevi par tapu.

Tavhaki neatbildēja, bet, acu nenolaidis, cauri šaudīgajām liesmām skatījās uz savu sievu un meitu, taču viņas nemaz neievēroja veco vīru, kas tur gulēja tumsā.

Nākamajā rītā Tavhaki pamodināja sauciens:

— Celies, vergs, un aiznes darbarīkus pie kanoe!

Lēnām, kā jau sirmgalvis, viņš piecēlās un atlieca

taisni muguru, paņēma cērtes un sekoja dieviem cauri krūmiem pie laivas. Kad dievi bija nonākuši klajumā, Tavhaki dzirdēja viņus pārsteigumā iesaucamies un savā nodabā pasmīnēja. Dievi nemaz nemanīja, ka Tavhaki nolicis darbarīkus zemē un klausās, ko viņi runā, staigādami ap pusgatavo laivu un pētīdami darbu, kas padarīts pēc viņu aiziešanas.

Kad klajums sāka tīties krēslā, dievi devās atkal prom, neko daudz nepastrādājuši, un Tavhaki ar cērtēm sekoja viņiem. Tiklīdz dievi bija aizgājuši tik tālu, ka nevarēja viņu redzēt, viņš žigliem soļiem

atgriezās un ēvelēja un gludināja laivu, kamēr tā bija gandrīz gatava.

Nākamajā rītā dievi bija vēl vairāk pārsteigti un at« kal daudz runāja. Vēlu vakarā Tavhaki atgriezās kla« jumā pabeigt pēdējos smalkos darbus — nolīdzināt zaru vietas laivas priekšgalā un pakaļgalā. Viņš bija atmetis savu veca vīra izskatu un, ticis līdz cēlajiem kokgriezumiem stabā kanoe pakaļgalā, izskatījās kā dievs. Np pameža viņu vēroja spridzīgas acis,' jo šoreiz viņa svaiņi bija paslēpušies biežņā, lai redzētu veiklo strādātāju, kas pabeidz viņu darbu. Ne vārda neteikusi, dievi steidzās uz ciematu un sameklēja savu māsu Hapai.

— Pastāsti, kāds izskatās tavs vīrs! Vai viņš ir vīrietis pašā spēku briedumā?

— Jā.

— Siaids un stalts ka kauri?

— Jā.

— Vai viņa mati ir melni un acis kā zvaigznes?

— Jā.

— Tad tas, kas pabeidz taisīt mūsu kanoe, ir Tavhaki. Paskaties, kad viņš atnāks!

Drīz vien vecais virs nāca uz marai tieši pie Hapai. Viņa uzmanīgi nopētīja veco. Viņa mugura bija sakumpusi, seja grumbaina un āda vaļīgi nokarājās no kauliem.

— Kas tu esi?

Nebildis ne vārda, vecais vīrs gāja tikai tālāk.

— Pasaki, vai tu esi Tavhaki?

Tavhaki apstājās pie Hapai meitas. Viņš pacēla meiteni un cieši piespieda pie krūtīm. Kad viņš atslējās taisni, viņa locekļi bija kļuvuši vingri un muskuļi rotājās uz platās muguras. Kad viņš pagriezās pret Hapai, viņa seja bija jauna un skaista, bet acīs lēkāja prieka dzirkstelītes.

— Tas ir Tavhaki! — dievi sauca cits caur citu, bet Hapai nolieca galvu un raudāja, jo viņas sirds vai kusa aiz laimes.

Tai naktī Tavhaki ieņēma savu vietu sievas vharē. Kad lēca saule, viņi izlauza mājas sienu un aiznesa mazo meiteni uz tādu vietu, kur pirms tam neviens nav kāju spēris, un deva viņai vārdu. Kopā ar dieviem bija meitenes tēvs, drosmīgais Tavhaki, un, kur vien viņš lika soli, zem viņa kājām trakoja pērkons un zibens.

Kad debesīs uzliesmo zibens un dārdina pērkons, cilvēki klausās, raugās augstajās debesīs un saka cits citam:

*— Tavhaki staigā pa debesīm.

Klaiņotais RaJa

Sis ir stāsts par Ratu, Tavhaki tin viņa mirstīgās srevas mazdēlu. Kad Rata pieauga par vīru, viņš devās garā ceļojumā pie milža cilvēkēdāja Matuku, kas pirms daudziem gadiem bija nogalinājis viņa tēvu. Visu mūžu Rata bija vingrinājies kara mākslā, gatavodamies dienai, kad atriebs tēva nāvi.

Līdzi viņš paņēma pulciņu karotāju. Kad viņi bija sasnieguši Matuku mājas, Rata noskaitīja dažādus burvju vārdus, lai pasargātu savus karotājus no Matuku ellišķīgajām burvestībām. Matuku tobrīd nebija mājās, tur bija tikai kāda veca sieviete, kas palīdzēja Ratam.

— Aizdedzini ugunskuru! — viņa teica. — Matuku steigsies uz mājām skatīties, kāpēc tas sakurts. Uzkar virs durvīm cilpu, un, tiklīdz viņš ienāks iekšā, tā uzkritīs viņam virsū. Sažņaudz cilpu ap vidukli! Nav nekādas jēgas ķerties Matuku pie kakla, ļo tas ir stiprs. Viduklī viņam nav daudz spēka.

Drīz vien uzliesmoja Ratas un viņa karotāju sakurtais ugunskurs, un nepagāja ilgs laiks, kad nodrebēja zeme. Matuku steidzās mājup. Karotāji bija paslēpušies abās pusēs durvīm un gaidīja viņu ienākam. Dažus soļus no durvīm Matuku apstājās un ar savu garo degunu sāka ošņāt gaisu.

— Ā! — viņš iesaucās. — Es saožu dzīvus cilvēkus!

— Nē jel, nē, — vecā sieviete atsaucās. — Te neviena nav. Nāc tik iekšā!

Taču Matuku bija aizdomīgs.

— Es saožu svaigu gaļu. Gaisā jaušas briesmas.

— Nē, nē, — vecā sieviete atkārtoja. — Nekā nav. Dvako gaļa, kas tev uz pleca, un tu jūti tās smaku.

Matuku nāca iekšā. Cilpa viegli pārkrita pāri viņa pleciem, un, kad viņš rāvās atpakaļ, karotāji savilka virvi. Tā vienā rāvienā saspringa, un Matuku nokrita zemē.

— HāF — kliedza Rata, mezdamies uz priekšu. — Tu nogalināji manu tēvu. Tagad tu pats tiksi nogalināts.

Bet Matuku tikai smējās.

— Tu nevari mani nogalināt, — viņš rēca.

Rata zvēla viņam ar mēri un nocirta vienu roku, pēc tam otru. Matuku atkal smējās. Viņa balss šaurajā telpā dārdēja tik skaļi kā vēl nekad. Rata pacēla savu meri trešo reizi un ar vienu cirtienu nocirta milzim galvu.

Kad karotāji gavilēdami sāka raisīt vaļā linu virves, Matuku pēkšņi ierēcās no jauna. Viņa kājas kļuva tievas, garfe mati, kas klāja ķermeni, pārvērtās par spalvām, viņš saruka mazs un izslīdēja no virvēm. Matuku bija pārvērties par dumpi. Paskrējis garām

pārsteigtajiem karotājiem, putns nozuda naktī. Saskatīt viņi to nevarēja, taču tālu purvā dzirdēja tā dūcošo balsi.

Un vēl aizvien viņš dūc vientuļos purvos, un purva dumpi sauc par matuku.

Kad dumpis bija aizskrējis, atkal parādījās vecā sieviete, smaidīdama ar savu bezzobu muti.

— Labi gan, — viņa teica. — Tagad es varēšu atpūsties.

Rata piegāja pie viņas.

— Pasaki, kur atrodas mana tēva Vahieroas kauli! — Rata lūdza.

Seit to nav.

— Kur tad tie ir?

Vecā sieviete, cieši skatīdamās uz viņu, sacīja;

— To neviens nevar pateikt.

— Kas tos aiznesa?

— Sveši ļaudis. Tie dzīvo kaut kur tālu projām, — viņa izvairīgi atbildēja.

Rata ar karotājiem atgriezās mājās un dienām ilgi sēdēja savā vharē, iegrimis dziļās domās. Kad viņš iznāca atkal ārā, viņa gaitā jautās jauns dzīvīgums. Viņš bija izdomājis, kas jādara. Ja viņš varētu uztaisīt kanoe un apveltīt to ar spēku un gudrību, tā aizvestu viņu uz vietu, kur atrodas viņa tēva kauli.

Rata meklēja augstu, taisnu koku un, atradis tādu, kas bija viņam pa prātam, iecirta tajā savu cirvi. Asā nefrīta šķautne iekodās cietajā kokā, un drīz vien koks brīkšķēdams iekrita pamežā un norībēja pret zemi. Rata nocirta tā zaļo galotni.

Bija jau vakars, un viņš atgriezās kaingā. Kamēr viņš gulēja, mežā notika dīvainas lietas. Tanes bērni bija saniknoti, ka ticis nocirsts tieši šis koks — visa meža lepnums. Tanes bērnu ir tik daudz, cik smilšu graudiņu piekrastē — vairāk, nekā cilvēks spēj saskaitīt. Vienīgi Tane var pateikt, cik bērnu viņam pavisam ir. Krūmi bija pilni ar putniem — tur bija riro, tui, hihi, popokotea, mohua, balodis kuku, zvaniņputns korimako, zaļais papagailis kaka, vārna, kokako, strazds huia un vēl daudzi, daudzi citi. Arī kukaiņu bija papilnam — tie, kas tekalē pa koku mizu-un lapām, un tie, kuri lodā pa zemi, un vēl arī spārnainie. Sapulcējās visi kopā un sāka vilkt meža milzeni. Tas neveikli sakustējās savā zāles gultā. Gaisu pildīja spārnu švīkoņa. Lēnām koks slējās stāvus un nostājās vecajā vietā. Vismazākie kukaiņi nesa sīkas šķembiņas un skaidiņas un lika tās atpakaļ, kur vajadzīgs.

«Lidojiet kopā, skaidas un šķembas!

Turieties cieši kopā!

Turieties cieši kopā!

Stāvi atkal izslējies, koks!»

Tāda bija neskaitāmo kukaiņu un putnu dziesma.

Kad Rata no rīta atgriezās, lai turpinātu darbu, viņš neticēja

savām acīm. Mirkli viņš iedomājās, ka ir

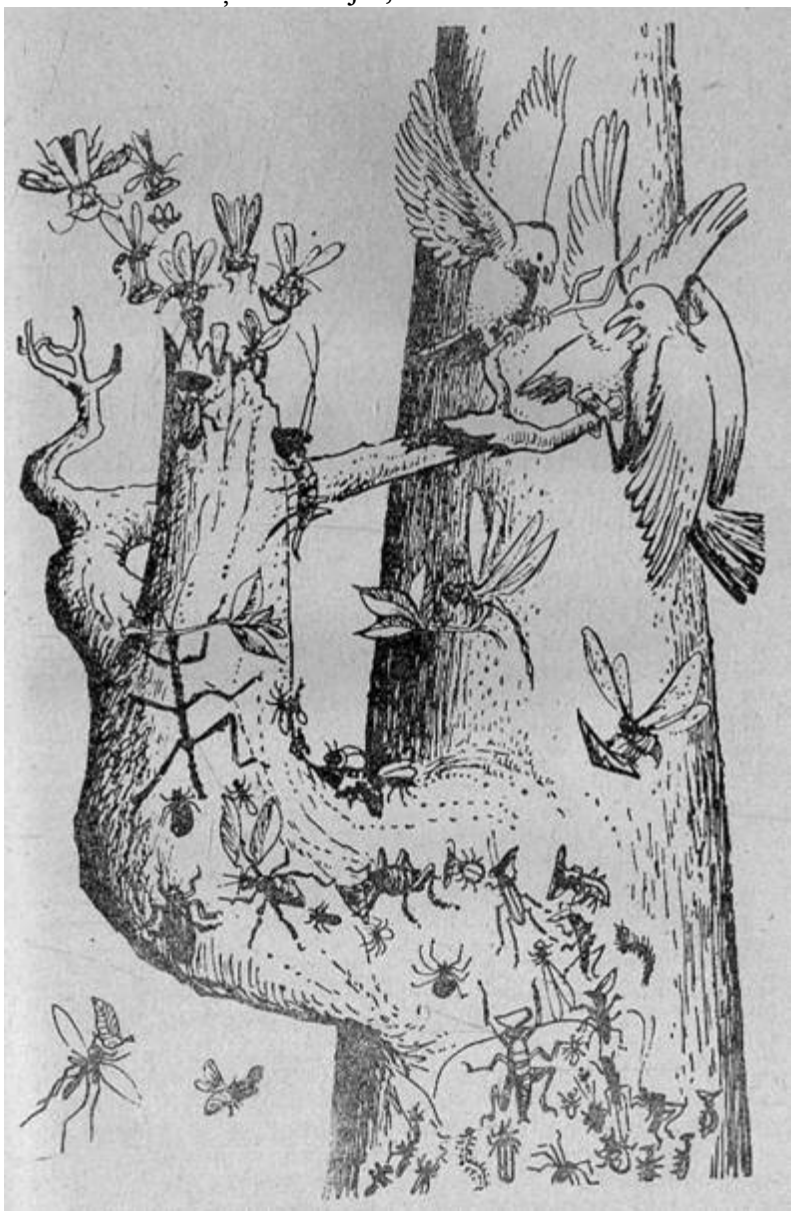

nomaldījies un aizgājis nepareizā virzienā, tomēr tad'saprata, ka tas nevar būt, jo viņš allaž prata mežā atrast īsto vietu. Apskatījies visapkārt, viņš ieraudzīja nolauztos krūmu zarus un lapas un pat nepārprotamu ierievu zemē, kuru bija iespiedis koka stumbrs. Tomēr koks atkal stā-V .vēja turpat, kur bija audzis jau vairākus cilvēka mūžus.

Rata noskandēja buramvārdus, lai tiktu pasargāts no ļauniem gariem, un tad paņēma cirvi un sāka atkal cirst koku. Viņš strādāja ātri, un drīz vien koks gulēja, izstiepies visā garumā, un tā galotne bija

apdarināta. Ratas cērte steidzās pa taisno stumbru, sakrokojot platas skaidas, — tāpat kā viņa vectēva cērte debesīs pirms daudziem gadiem. Kad pienāca vakars, no koka bija jau izveidotas graciozas kanoe kontūras. Bija vēl tikai jāizdobj vidus.

Bet, kad Rata otrā rītā atgriezās, no viņa darba vairs nebija ne miņas. Tanes bērni bija darbojušies -visu cauru mēness a-pmirdzēto nakti un atkal uzcēluši koku stāvus, un tas, lepni izslējies, šūpoja savus zarus pār zemākajiem meža kokiem.

Trešo reizi Rata'cirta koka stumbru un trešo reizi nogāza to zemē. Vairāk neko nedarījis, Rata paņēma cirvi un aizgāja uz ciemata pusi. Kādu gabaliņu pagājis, viņš nogriezās no takas un klusītēm izslīdēja cauri kuplajām papardēm, līdz atkal varēja redzēt to vietu, kur koks gulēja.

Un tad viņš izdzirda klusu dziesmu:

«Lidojiet kopā, skaidas un šķembas!

Turieties cieši kopā!

Turieties cieši kopā!

Stāvi atkal izslējies, koks!»

Skaņa bija tāda kā vasaru mežā dzirdamā trīsošā melodija, no kuras šķiet drebam viss gaiss. Rata redzēja zibam spārnus. Seit nekad vienuviet nebija bijis tik daudz putnu. Bezspārnainie vekas un kivi tekalēja ap nogāzto koku, balodis satraukts plivinājās virs tā, un pūce ruru un zaļais-papagailis kaka, un pūču papagailis kakapo, un tūkstošiem citu vilka un rāva. Rata ieskatījās ciešāk un ieraudzīja kukaiņus, kas. skraidīja šurpu turpu, aiz lielas vēlēšanās palīdzēt klupdami krizdami cits pār citu. Sanoņa kļuva dobjāka, tā drebēja kā milzīgais gongs ciematā. Rata juta, kāds spēks ir daudzo balsu skandētajiem buramvārdiem. Viņam šķita, ka pat viņa kājas gandrīz vai raujas nost no zemes. Vesela putnu bara aizslēpts, koks,Ratas acu priekšā slējās atkal stāvus. Beidzot tas nostājās taisni, viegli balstīdamies uz celma, tikai stumbrā vēl bija Ratas cirvja atstātās pēdas. Kukaiņi uzvirmoja virs zemes, akurāti pielāgojot vissīkākās šķembiņas īstajā vietā.

— Hā! — iekliedzās Rata, pielēkdams kājās un steigdamies pie koka. — Tātad jūs esat tie, kas izposta manu darbu?

Ap Ratu sadrūzmējās putni.

— Ak, tas esi tu, Rata, kas uzdrīkstējies nocirst meža dievu! Mēs esam Tanes dārza sargātāji.

Rata sakaunējās, ka darbojies pret Tanes mazajiem mīluļiem.

— Ko lai es daru? — viņš jautāja. — Mana sirds ilgojas pēc cēlas kanoe, ar kuru es spētu, godinot senčus, atvest sava tēva kaulus, lai guldītu tur, kur tiem pienākas būt.

Meža sargātāji atkal skaļi iedziedājās:

— Atgriezies mājās, Rata! Mēs uztaisīsim tev kanoe.

Rata aizgāja, atstādams varenās kanoe taisīšanu mazo meža iemītnieku ziņā. Tā bija gatava vienā dienā, un to nosauca par Rivaru — Lielo Prieku.

Uz paliktņiem laivu aizvilka cauri mežam un nolaida ūdenī. Tā peldēja lepni un cēli, tajā varēja sasēsties simt četrdesmit cilvēku. Ratas karotāji iekāpa kanoe un sāka airēt, un Rivaru viegli aizlidoja pa viļņiem kā kaija, kas laižas zemu pār ūdeni, paceldamās pretim katram jaunam vilnim.

Aiz kanoe palika putojoša ķīļūdens vaga, taisna un plata, un drīz vien Rata un viņa karotāji ieraudzīja krastu, kur dzīvoja ponaturi, ienaidnieki, kas bija paņēmuši Vahieroas kaulus.

Naktij pienākot, Rata, atstājis kanoe jūrā, viens pats aizpeldēja uz krastu. Tur netālu no meža gaiši dega ponaturi sakurtie ugunskuri. Rata paslēpās aiz Linu ceriem un vēroja notiekošo. Viņš juta iedarbojamies burvju varu, kas sevišķi spēcīga bija tieši ugunskura tuvumā. Ratam mati slējās stāvus, kad ponaturi tohungas sita viņa tēva kaulus citu pret citu, lai tas palīdzētu viņu burvestībās.

Tohungas skandēja savus ļoti iedarbīgos buramvārdus, un kopa ar ugunskuru gaismu izplatījās spēcīga burvestība. Rata gulēja kā sastindzis un centās iegaumēt buramvārdus. Kad Rata tos zināja tik labi, ka vairs nebija iespējams aizmirst, viņš pielēca kājās un ieskrēja tohungu pulkā ar meri rokā. Tohungas neko tādu nebija gaidījuši. Viņu buršanās nebija atklājusi, ka ienaidnieks ir tik tuvu. Valiieroas kauli nebija nodevuši savu dēlu. Pēc mirkļa tohungas jau gulēja zemē beigti un pārogļojušos kokus ugunskurā laizīja pēdējās liesmu mēlītes. Dziestošo ugunskuru gaismā Rata savāca kopā tēva kaulus un ar skubu atgriezās savā kanoe. Saulei lecot, Rivaru viegli pieslīdēja krastā pie Ratas ciemata.

Rītā ponaturi atrada tohungas stīvus un aukstus guļam zemē, bet Vahieroas kauli bija pazuduši.

— Rata! — viņi kliedza. — To ir izdarījis Vahieroas dēls Rata!

Viņi tūlīt sanāca visi kopā, un kanoe sakāpa tūkstoš vīru. Viņi sekoja pa pēdām Rivaru, kamēr sasniedza Ratas ciematu.

Tur tika izcīnīta varena kauja, un sešdesmit Ratas karotāju gāja bojā viļņos no ponaturi rokas. Katru Ratas vīru aplenca ducis ponaturi, un cīņa pavērsās par ļaunu uzbrukuma upuriem.

Rata izdzirda troksni. Vahieroas kauliem bija kaut kas pavēstāms viņam. Rata atcerējās buramvārdus, kurus bija dzirdējis no tohungām tai naktī, kad viņus pārsteidza nāve. Viņš drosmīgi noskaitīja tos, un viņa mirušie karotāji cēlās kājās, viņu dzīslās atkal ritēja karstas asinis. Ponaturi kļuva nedroši, kad vidiem ar ieročiem rokās pretim stājās nogalinātie ienaidnieki. Viņi sāka bažīgi lūkoties apkārt, tad pagrieza ienaidniekam muguru un skriešus metās uz savām kanoe, tomēr bija par vēlu. No visieni tūkstoš ponaturi neviens neatgriezās

mājās, lai pavēstītu par notikušo.

Tas ir stāsts par Ratu. Tāpēc, ka viņš bija tik drosmīgs, mazie meža iemītnieki nāca viņam talkā. Kopš tā laika, kad viņi palīdzēja Ratam, spožā saule jau neskaitāmas reizes ir pacēlusies no jūras. Tanes bērni ir laipnīgi pret tiem, kas mīl Tanes dārzu, bet tur, no kurienes Tanes bērnus padzen, pār zemi brāžas Tavhiri-mateas vēji un birst Tēva-Debesu asaras, aizskalojot auglīgo augsni un atstājot tikai Mātes-Zemes kailos kaulus, kas nespēj pabarot nevienu dzīvu būtni.

Ao Tea Roas bērni, neaizmirstiet to!

ZEME UN JŪRA

..

Milzis un valis

Reiz senos laikos Dicnvidsalā dzīvoja kāds milzis. Kādu dienu viņš apciemoja Ziemeļsalu. Nonācis pie Raukavas jūras šauruma, kas atdalīja šīs salas, viņš spēra tik lielu soli, ka pārkāpa tam pāri un tā pārgāja no vienas salas uz otru. Jūras šaurumā virs ūdens gulēja valis. Milzis ieraudzīja karstā tvaika strūklu virmojam vēja pūsmā un, pastiepis roku, satvēra vali. Pasitis to padusē, viņš gāja pa krastu, kamēr nonāca pie mazas upītes. Viņš apsēdās upītes krastā un apēda vali ar visu ādu, tikai skelets nebija viņam pa zobam. Paēdis milzis atlaidās uz mīkstā koku paklāja un aizmiga.

Seit dzīvojošie maori nemaz nepriecājās, ieraudzījuši milzi. Viena milža kāja bija pieliekusi pie zemes viņu jaunos kumaras dēstus, un roku milzis bija nolicis priekšā ieejai ciematā. Kamēr aizmigušā milža elpa šūpoja koku galotnes, pie Tokomaru milzim tika sagatavotas lamatas. Lielam kokam apdarināja visus zarus un pašu ar virvi nostiprināja pie zemes. Maori cerēja, ka milzis iespers kāju lamatās un tiks noķerts.

Pamodies milzis piecēlās, un, dažus soļus pagājis, ieraudzīja lamatas. Garām ejot, viņš tās nicīgi paspēra ar kāju. Atbrīvotā atspere ietriecās pakalnā un sašķēla to trīs atsevišķos pauguros. Nākamais solis aiznesa milzi līdz Austrumu zemesragam, kur viņš ienira jūrā un pēc tam nekad vairs nav redzēts.

Vai šis stāsts ir patiess? Kas to lai zinai Tomēr uz Austrumu zemesraga ir milža pēdas nospiedums, Pie jūras līcīša netālu no Gisbornas atrodas vaļa skelets. Pie Tokomaru līča trīs nelielu pakalnu virsotnes ir tik cieši kopā, ka veido trīsstūri.

Nemierīgie kalni

Dievu dzīves laikos daudzi kalni laimīgi dzīvoja vienuviet pie Taupo ezera Maui Zivs vidū. Viņi ēda un strādāja, un priecājās, un mīlēja visi kopā, tomēr, laikam ejot, sāka strīdēties cits ar citu. Daži jaunākie aizceļoja uz ziemeļiem vai dienvidiem, ātri soļojot visu nakti, līdz viņus apstādināja lecošā saule.

Tongariro, Ruapehs un Ngauruhoe vienīgie palika uz vietas. Tongariro apņēma par sievu Pihangu, graciozo, nelielo kalnu, kas dzīvoja viņam blakus. Viņu bērni bija Sniegs, Krusa, Lietus un Slapjdraņķis.

Pihanga mīlēja Tongariro ar balto galvu, un, kad platplecainais Taranaki mēģināja iegūt viņas labvēlību, viņas vīrs briesmīgi sadusmojās un aizdzina Taranaki uz rietumiem. Steidzoties uz jūru, viņš aiz sevis atstāja dziļo Vonganujas*1* upes gultni. Sasniedzis jūru, viņš jutās drošībā un vairs nebijās no Tongariro atriebības, kaut gan vēl aizvien varēja redzēt, kā vējš dzenā dūmus no saniknotā kalna.

Taranaki paraustīja plecus un lēnām soļoja gar krastu. Kādu brīdi viņš atpūtās pie Ngaeres, un, kad atkal turpināja ceļu, zemē bija palicis liels nospiedums, kas vēlāk kļuva par Ngaeres purvu.

Dienai ausiot, Taranaki bija sasniedzis zemesragu, kas iesniedzās tālu jūrā,*2* un palika tur uz mūžīgiem laikiem. Dažreiz viņš raud pēc Pihangas un ir tīts miglā. Tongariro citkārt atceras tālā Taranaki nekaunību, un tad viņa krūtīs uzliesmo dusmas un virs galvas sakrājas biezs melnu dūmu mākonis.

* $ *

Kakcpuku ir vientulīgs kalns Vaipas plakankalnē. Kakepuku uz šejieni ceļoja no dienvidiem, līdz nonāca pie Vaipas upes. Tur viņš ieraudzīja skaistu kalnu, kuru sauca par Kavu. Tā bija Pirongias un Paupiri meita. Kakepuku, ieraudzījis mazā kalna piemīlīgo apveidu, iemīlējās no pirmā acu uzmetiena un palika tam blakus, Taču bija vēl divi citi kalni, kas mīlēja to pašu skaisto, apaļīgo Kavu, — drosmīgais klinšainais Kareva un papardēm apaugušais Puke-tarata viņpus purviem. Viņi bija greizsirdīgi par labvēlību, kādu Kava parādīja Kakepuku, un sīvi cīnījās ar viņu. Puke-tarata jo drīz tika ievainots un pagāja malā sadziedēt savas brūces, bet Kareva turpināja cīnīties. Abi kalni sauca talkā vulkāniskos spēkus. No kalnu virsotnēm virpuļoja biezi dūmu mutuļi, un balti kvēlojoša lava plūda pa to nogāzēm, kad viņi augu nakti cīnījās ugunīgajā kampienā. No virsotnes uz virsotni atbalsojās pērkona dārdi, un tumšo dūmu mākuļus brīžiem apgaismoja zibens uzliesmojumi.' Koki sadega, strauti izžuva, un zeme drebēja zem viņu kājām.

Drīz vien Kareva zaudēja spēkus un, cenzdamies izsargāties no

balti nokaitētajiem akmeņiem, ar kuriem viņu apmētāja Kakepuku, bēga uz rietumiem. Viņš brida cauri purvam un papardēm, lidz nonāca jūras krastā. Tad Kareva metās viļņos un peldēja prom. Kad atausa dienas gaisma, viņš palika stāvam tālu no krasta. Pakehi sauc šo kalnu par Geneta salu. Iegareni, maigi mākoņi dažkārt vēja pūsmā peld no viņa virsotnes un nolaižas uz Kavas, atgādinādami, ka Karevam viņa vēl aizvien ir dārga.

Tomēr Kava mīl vareno Kakepuku. Pagriezusi muguru biklajam Puke-taratam, viņa sniedzas ar rokām pāri ielejai pretim mīļotajam. Kad migla vieno abus kalnus maigā skāvienā, maori saka:

— Šī patiešām ir Kakepuku un Kavas kāzu nakts.

Mimi-o-Paoa

Reiz Paoa*3* un viņa ļaudis, izgājuši cauri Motu mežam, šķērsoja kalnu grēdas kori netālu no Arovhanas un nokāpa Mangatu mežā. Paoa ieraudzīja dažus neparasti lielus sarkankokus un teica:

— No tiem varētu iztaisīt labas kanoe, lai brauktu pa Kivas okeānu.

— Bet kāds no kokiem labums, ja tie atrodas šeit? — viens no pavadoņiem ievaicājās. — Piekraste ir tālu, un mēs nespēsim kanoe izvilkt cauri mežam.

— Taisīsim kanoe!

Paoas mana bija tik liela, ka viņa ļaudis tūlīt iekārtoja nometni un metās pie darba — cirta un izdoba kokus, nebilstot pretim vairs ne vārdiņa. Kad darbs bija pabeigts un gatavās kanoe gulēja uz paliktņiem, Paoa teica:

— Rīt mēs tās nolaidīsim plašajos upes ūdeņos.

Sākās satrauktas pārrunas par šo neizprotamo teicienu, taču Paoa tajās nepiedalījās. Viņš nogāja savrup, vairāk reižu skandēdams daudzus buramvārdus, un pec tam urinēja. Ūdens straumīte izauga par lielu upi. Otra rītā Te Mimi-o-Paoa*4* bija pietiekami dziļa un plata, lai aiznestu kanoe uz jūru.

Teanava ezers*5*

Pavisam tuvu pie Vaitahas kaingas bija avots, par kuru ticēja, ka tam neesot dibena. Avotu no visām pusēm apņēma koki, un tas bija tik labi noslēpts, ka to bija redzējuši vienīgi ciemata tohunga un viņa sieva. Viņi bija avota sargātāji. Avotam piemita burvestība, kas pasargājot ciemata iedzīvotājus no Jauna. No avota ieguva arī pārtiku — kad ievajadzējās zivju, tohunga noskaitīja karakiu un ielaida tīklu avotā, un labs loms allaž bija nodrošināts.

Savrupajā ielejā nonāca baumas par karu Otakou, un tohunga Te Horo devās tālā ceļā uz piekrasti, lai uzzinātu, kas īsti notiek. Pirms aiziešanas viņš centās iegalvot savai sievai Houmu-te-iti, ka nepieciešams skandēt īstos buramvārdus, ja viņa grib noķert zivis, un stingri jo stingri pieteica, lai neļauj nevienai svešai acij redzēt burvju avotu.

Houmu-te-iti vīrs nezināja, ka viņa sievai ir mīļākais Marino, kas visu laiku lūdzās, lai parāda viņam avotu. Houmu-te-iti paņēma viņu līdzi uz svēto birzi. Viņš ziņkārīgi skatījās dzidrajā ūdenī, vērodams tajā peldošās zivis, un noliecās pār avotu tik zemu, ka viņa seja atspoguļojās ūdenī. Tiklīdz avots uztvēra attēlu, tas sāka viļņoties augšup, klusi un baismīgi. Ūdens pletās plašumā un kļuva dziļāks, pārplūdinot kaingu, noslīcinot grēcīgos mīlētājus un ciemata iedzīvotājus, piepildot visu ieleju no viena gala līdz otram, un izpleta savas garās rokas starp kalniem.

Tohunga vēl nebija aizgājis visai tālu. No kalnu nogāzes aiz Tuapekas viņš paskatījās atpakaļ uz mājām un satrūkās, ieraudzījis starp kalniem spīguļojam lielu ezeru. Baidīdamies no visļaunākā, viņš steidzās atpakaļ, bet ne no viņa sievas, ne ļaudīm un viņu mājām vairs nebija ne vēsts — viss bija pazudis, noslīcis Teanava ezera kāpjošajos ūdeņos. Pievilts un ar salauztu sirdi viņš gāja pa pakalniem, līdz sasniedza Piopiotahi*6* , kur nodzīvoja līdz mūža galam, jo nespēja vairs skatīties uz ūdeņiem, kas bija noslīcinājuši viņa sievu un atgādināja, ka viņš ticis pievilts. Viņa vārdā nošauta klinti pie Anitas līča Piopiotahi.

Pēc šīs cilts iznīcināšanas tās vietā uzradās dīvaini ļaudis, kas bija izniruši no pazemes ejām Aorangi*7* kalna nogāzēs. Viņi dzīvoja dažādos nostūros, arī jauna Teanava ezera krastos.

Moiu-rau

Koro-nae un Motu-rau bija vienīgie dzīvi palikušie virsaiša Rakaspa-tiras bērni. Jauno meiteņu brāļi bija nogalināti cīņā, un tagad, kad Raka bija vecs un vārgs, viņš ar sievu un abām meitām dzīvoja Piopiotahi, savā ciematā Ujrutahi.

Koro-nae bieži gāja uz mežu lasīt puķes un ogas. Kādu dienu viņa vairs neatgriezās. Tā kā Raka bija pārāk vecs, lai vadītu meklēšanu, kāds vieds tohunga, jauno meiteņu tēvocis, darīja to viņa vietā. Piecas dienas visi ciemata iemītnieki, kam vien bija pa spēkam, cītīgi pārmeklēja ielejas. Dienas vidū un pusnaktī tohunga sazinājās ar atuu un meklēja palīdzību pie kalnu un meža, un jūras gariem, tomēr no pazudušās Koro-naes nebija ne miņas.

Piektajā naktī, kad ļaudis pārguruši gulēja un Koronaes vecāki aiz vecuma un satraukuma bija jau tuvu nāvei, Motu-rau redzēja sapnī, ka viņas māsa guļ mežā zem nogruvuma, vēl gan dzīva, bet jau nāves mokās. Motu-rau aizskrēja pie sava tēvoča tohungas un izstāstīja viņam savu' sapni un kāda izskatījusies vieta, kur viņa redzējusi māsu.

— Man jāiet pie viņas, — Motu-rau lūdzās. *1* — Pasaki man, kur lai viņu meklēju!

— Tev jābūt drosmīgai un jāgaida. Es runāšu ar savu atuu, un viņš man pateiks, kas jādara.

Motu-rau aizgāja. Kad viņa atkal atgriezās, tēvocis sacīja:

— Es uztaisīju sarkanu pūķi, lai tas tevi aizved pie Koro-naes. Tu turēsi rokā auklu un dienā redzēsi pūķi slīdam pāri koku galotnēm, bet naktī tas kā putns nolaidīsies lejā. Trīs dienas tu sekosi pūķim un trīs naktis gulēsi mežā. Ja tu nepagursi, tu atradīsi savu māsu.

Kad tohunga bija beidzis runāt, sāka pūst rietumu vējš, un sarkanais pūķis pacēlās virs kokiem.

— Tagad ej! Tev jābūt drošsirdīgai, lai sameklētu māsu!

Vecais tohunga bēdīgi noskatījās, kā meitene ieskrien mežā, turēdama rokā stingri nostiepto auklu. Tohunga bija ieraudzījis sarkanu mākoni aiz pūķa un zināja, ka ceļa galā meiteni gaida sūras bēdas.

Trešajā dienā pūķis sāka celties arvien augstāk un augstāk, vezdams Motu-rau arvien tālāk no piekrastes uz kādu plakankalni starp diviem kalniem. Beidzot tas nokrita zemē kā noguris putns, un, kad Motu-rau bija uzrāpušies pa stāvo kalna nogāzi, viņa atrada pūķi guļam ar izplestiem sarkanajiem spārniem, un viņas māsa gulēja tam blakus.

Motu-rau nometās ceļos, un viņai apbira asaras. Koronae bija tuvu nāvei. Zemes nogruvums bija salauzis viņai kaulus, un viņas asaras bija plūdušas pa visu plakankalni. Motu-rau maigi satvēra māsu rokās,

un viņas asaras sajaucās ar māsas asarām. Koro-nae uzsmaidīja Moturau un viegli nopūtās. Viņas dvēsele pameta miesu un sāka ilgo ceļojumu uz Te Reingu. Tomēr viņas gars ceļā mazliet pakavējās, lai sagaidītu, kamēr māsas Moturau vairua pievienosies viņējam, un tad abas dvēseles varēja turpināt nāves ceļu roku rokā.

Māsu asaras plūda starp kalniem un izveidoja Manapouri — Sērojošās sirds ezeru*8* .

Kaurikoks un valis

Vislielākais no okeāna iemītniekiem, izņemot pasakaino briesmoni, kas aprij jūras un rada atvarus, kuri iznīcina laivas un cilvēkus, ir valis Tohora. Uz zemes visvarenākais dzīvais radījums ir kaurikoks, kas stāv taisns un spēcīgs, šūpodams vējā savus lielos zarus.

Ja jūs apskatāt kauri stumbru, jūs redzat, ka tam ir gluda, pelēka miza, kas pilna ar dzintara sveķiem. Kopš senseniem laikiem cilvēki meklējuši šos sveķus zaru žuburos un rakuši pārakmeņojušos sveķus no zemes tajās vietās, kur pirms tūkstošiem gadu zaļojuši un miruši kaurikoki.

Bija skaidrs, ka mežu milzim un jūras milzim jākļūst draugiem. Reiz Tobora piepeldēja tuvu pie meža klātā zemesraga un aicināja savu draugu Kauri līdzi okeānā.

— Nāc man līdzi! — viņš sauca. — Ja tu paliksi šeit, cilvēki tevi nocirtīs, lai taisītu kanoe. Tu nevari būt drošs te,-kur tagad esi.

Kauri purināja savas lapotās rokas.

— Kas man daļas par mazajiem smieklīgajiem cilvēciņiem! — viņš lepni iesaucās. — Viņi man nevar nodarīt neko ļaunu.

— Ā, to tu nevari zināt, — Tohora iebilda. — Viņi paši var būt mazi un smieklīgi, bet viņu asie nefrīta cirvji iekodīsies tevī un viņu uguns tevi sadedzinās. Nāc man līdzi, kamēr vēl laiks!

— Nē, Tohora, — Kauri atteica. — Ja es lūgšu tevi dzīvot šeit kopā ar mani, tu bezpalīdzīgi gulēsi zemē. Tavs smagums spiedīs tevi pie zemes, un tu nevarēsi kustēties, kā to dari okeānā. Un, ja es sekošu tev, mani mētās apkārt straumes. Manas lapas nobirs, un beigu beigās es nogrimšu Tangaroas klusajā mājoklī. Es vairs neredzēšu spožo sauli un nejutīšu uz lapām maigo lietu. Es vairs nevarēšu izslieties, lai cīnītos pret vēju kā ta-. gad, kad manas saknes spēcīgi un cieši turas Mātē-Zemē.

Tohora mirkli pārdomāja drauga teikto.

— Tev taisnība, — viņš beidzot piekrita. — Tomēr tu esi mans draugs, un es gribu tev palīdzēt. Es vēlos, lai tu mani paturētu piemiņā. Apmainīsimies ar ādām, lai atcerētos viens otru!

Tam Kauri piekrita. Viņš atdeva savu mizu Tohorarn un ietērpās vaļa ādā, kas ir gluda un pelēka. Kopš tā laika milzīgais koks ir pilns sveķu, tāpat kā viņa draugs valis ir pilns tauku.

Klejojošie līdzenuma koki

Reiz bija divi kāpostkoki, kas saucās garā vārdā Ti« vhakaaveave-a-Ngatoro-i-rangi. Jums var likties, ka tas ir pārāk garš vārds divām vēja šūpotām palmām vientuļajā Kaingaroas plakankalnē, tomēr vispirms noklausieties stāstu par tām.

Daudzus simtus gadu pirms ieradās baltais cilvēks un iedēstīja

līdz tam neredzētās priedes kailajā, tukšajā pla«. kankalnē, slavenais tohunga Ngatoro-i-rangi, kas ar kanoe Aravu bija ieradies Ao Tea Roā, kopā ar savām māsām ceļoja pa plakankalni. Abas māsas bija burves un turēja savās rokās varu pār uguni un tumsību, un burvestībām. Viņu vārdi bija Kuivai un Haungaroa. Ceļotā-, jus pavadīja kalpones, kas nesa pārtiku, taču ūdeni ne-, vajadzēja nest līdzi. Kad viņiem slāpa, Ngatoro spēra

kāju pret zemi, un no augsnes sāka burbuļot skaidrūdens avots. Pusceļā pa plakankalni Ngatoro un viņa māsas apstājās, lai ieturētu maltīti. Haungaroa bija izsalkusi, tik daudz stundu līdz galīgam nogurumam ejot pa putekļaino, porainiem akmeņiem nosēto zemi, un viņa ēda vēl ilgi pēc tam, kad brālis un māsa jau bija beiguši ieturēties. Sievietes, kam bija jānes pārtika, sačukstējās un smējās par viņu.

— Cik daudz laika gan vajag Haungaroai, lai paēstul

No tā laika līdzenumu sauc Te l\aingaroa-a-Haungaroa — Haungaroas ilgā maltīte.

Nežēlīgajai tohungai tas nemaz nešķita smieklīgi. Viņa saskaitās uz savām verdzenēm un, apbērdama viņas ar nikniem vārdiem un sitieniem, dzina sev pa priekšu kā vējš. Bailes aiznesa verdzenes tik tālu, ka Haungaroa vairs nespēja viņas aizsniegt, taču tohunga novēlēja viņām vēl ļaunāku likteni, pārvērzdama abas par kāpostkokiem.

Visā Ao Tea Roā ne tuvu, ne tālu nav šiem līdzīgu kāpostkoku. Tie nespēja iesakņoties zemē, bet bija nolādēti klejot bez mājām pa visu līdzenumu, kur tik ilgi bija ēdusi Haungaroa. Maori tos sauc par Ti-vhakaaveave-a-Ngatoro-i-rangi — klejojošiem kāpostkokiem. Ceļinieki var redzēt tos tikai no tālienes, jo viņu acu priekšā' koki pazūd un tad atkal parādās citā vietā tālu miglā, kas virpuļo akmeņainajā plakankalnē.

Beigu beigās novecojuši un piekususi abi koki iesakņojās un izauga par augstiem kokiem ar resniem stumbriem, un abi sagaidīja galu. Viens no maoru virsaiša nefrīta cirvja, otrs — no pakehu cirvja. Tā beidzās mazais joks par Haungarou, un verdzenes beidzot guva mieru.

Hinau no Ruafahunas

Ruatahunā auga kāds svēts hinau koks, kuru sauca par Te-liio-o-Kataka. Pats Tane reiz bija atpūties zem tā kuplajiem zariem un pasniedzies, lai noplūktu koka augļus, bet kāda balss viņu bija brīdinājusi:

— Es esmu daļa no tavas meitas Kāitakas.

Tane apveltīja koku ar savu manu, tā ka tas kļuva svēts. Sievas, pārliecinātas, ka koks, kuru padarījis svētu auglības dievs, palīdzēs viņām kļūt par mātēm, nāca pie tā pēc palīdzības. Stāsta, ja sieviete apskaujot koka stumbru austrumu pusē, piedzimstot zēns, ja rietumu pusē —*1* bērns esot meitene. Koka spējas padarīt sievietes auglīgas neesot radījušas nekādu šaubu.

Dziedošais ņohutukava

Beigsim nostāstus par kokiem ar stāstu par pohutukavu Tapuai, kas aug Rotoiti ezera Ohoukavas līča krastā un spēj paredzēt, kāds vējš pūtīs. Tas, mezglains un vecs karādamies augstas klints kraujā, vēl aizvien vasarā prie* cīgi lepojas ar saviem spilgti sarkanajiem ziediem. Kad koka zari snaudulīgi murmina kā zilā muša Ngaro, tā ir zīme, ka būs skaists laiks un zilas debesis, bet, ja tās sačukstas maigā vēsmiņā, tas ir brīdinājums, ka līs urt būs vējains. Dažreiz čukstošā dziesma kļūst par griezīgu spiegšanu. Zvejnieki uz ezera, to izdzirduši, ar skubu airē uz krastu, jo zina, ka tuvojas vētra.

Visos kokos mīt spēcīga burvestība, kopš Tane tos ir pasludinājis par saviem bērniem un baro ar Mātes-Zemes ūdeni un melno augsni, un ierādījis tajos mājokli citiem saviem mīļajiem bērniem — putniem.

Kumara

Sensenos laikos uz zemes nekur nebija kumaras. Tā auga debesīs zvaigznes Vhanui aizgādībā. Tajos laikos Mataoras zemē dzīvoja kāds laulāts pāris, Rongo-maui un Pani. Viņi bija dzirdējuši, ka tālu debesīs varot atrast brīnišķīgu barību. Rongo atstāja sievu un uzkāpa debesīs, kur sameklēja zvaigžņu dievu viņa mājoklī. Rongo lūdza, lai Vhanui iedod viņam dažus no saviem mīļotajiem bērniem — kumaras gurnus, bet dievs atteicās to darīt.

— Tie ir mani, — viņš sacīja, — un mūžīgi paliks manā mājoklī.

Rongo aizgāja vhares kaktā. Viņš nolikās uz guļampaklāja un, izlikdamies pārguris pēc ilgā ceļojuma, aizvēra acis un sāka krākt. Vhanui vēl kādu laiku palika nomodā, tomēr itin drīz galva viņam sāka klanīties.

Rongo atvēra acis un paraudzījās uz Vhanui, kas sēdēja, ar muguru atspiedies pret sienu. Zods dievam bija noslīdzis uz krūtīm. Rongo lēnītēm uztrausās sēdus, bet Vhanui i nepakustējās. Tad Rongo piecēlās kājās un uz pirkstgaliem aiztipināja pie zvaigžņu dieva, bet Vhanui vēl aizvien pat nepakustējās. Sprīdi pa sprīdim Rongo roka ielīda dieva grozā un izcēla dažus gurnus. Viņš klusu aizgāja līdz vhares durvīm, izslīdēja laukā un bez skaņas aizvēra durvis ciet. Trakā steigā, bažīdamies, ka Vhanui varētu pamosties un pamanīt dažu kumaras gumu trūkumu, viņš kāpa atpakaļ uz zemi.

Tā bija pati pirmā reize, kad kaut kas tika nozagts uz zemes vai jūrā, vai debesīs, taču tā bija zādzība, kura atnesa lielu svētību

cilvēkiem. Vhanui neaizmirst savus bērnus, kas nonesti lejā uz zemes. Kad viņš agri jo agri kā mirgojošs gaismas plankums parādās pie debesīm austrumos, cilts viedie vīri zina, ka laiks stādīt kumaru un zvaigzne viņiem uzsmaidīs, kad viņi taisīs iedobītes gurniem. Rongomaui ir kļuvis par kumaras tēvu, un Pani ir tās māte.

TANES BĒRNI, TANGAROA5 BĒRNI

Ruakapangas lielais putns

Maori nosauca putnu moa*1* par Te Manu Nui a Ruakapanga, un tas nozīmē — Ruakapangas lielais putns. Kopš tā laika, kad moa vairs cēli nesoļo pa mūsu pakalniem un ielejām, ir pagājuši jau neskaitāmi gadsimti, bet agrāk Tanem bija daudz šo garkājaino bērnu.

Ruakapanga bija viens no pirmajiem cilvēkiem, kas ieradās Ao Tea Roā. Viņš kopā ar saviem pavadoņiem klīda pa krūmiem Plenti līča apkaimē, medīdams savvaļas putnus un pārlikdams no ogām un paparžu saknēm, līdz kādu dienu pamanīja tālumā milzīgus putnus, kuri mierīgi varētu sagūstīt viņu pašu. Ne Ruakapanga, ne viņa draugi neko tādu savu mūžu nebija redzējuši. Ceļojot ar kanoe no Havaiki, viņi varbūt bija redzējuši vaļus, tomēr viņiem ne sapņos nebija nācis prātā, ka arī uz sauszemes dzīvo tik milzīgi radījumi.

Slepenībā baiļodamies, Ruakapanga sagatavoja lamatas, lai noķertu putnus. Viņš kopā ar draugiem čakli vija un pina staipekņus milzeņu ķeršanai. Lamatās ielika ēsmu, un, kad kāds moa, ilgi vērojis lamatas, uzdrošinājās tajās ieiet, Rua un viņa vīri aiz sajūsmas sāka kliegt, tomēr viņi bija priecājusies par agru. Ar kājām, kas bija lielas ka koki, moa spārdījās tā, ka saplosīja lamatas, un putns aizskrēja projām. Rua pacietīgi ielika salabotajās lamatās atkal ēsmu, taču otrs moa aizbēga tikpat vienkārši kā pirmais. Daudz reižu kāds moa gan iekļuva lamatās, bet allaž aizbēga.

Tad Rua sasauca kopā savus vīrus, un viņi uztaisīja tādas lamatas, kuras, izmisīgi pūlēdamies, nespētu saplosīt pat valis Paraoa. Kad, neko ļaunu nedomādams, kāds moa iegāja lamatās, un izdzirdis mednieku kliedzienus, nikni pagriežas pret viņiem, tas juta, ka vairs nespēj tikt brīvībā. Drīz vien karotāju šķēpi ieurbās putnā, un tas nobeidzās.

Kopš tā laika par godu bezbailīgajam medniekam Ruakapangam šos putnus sāka saukt par Ruakapangas lielajiem putniem.

Pou un milzu putns

Stipriniekam Pou-rangahuam, kas dzīvoja Turangā*2* , bija mazs zēns, kuru viņš ļoti mīlēja. I < o vien bērns iekāroja, Pou-rangahua bija gatavs viņam sagādāt par katru cenu. Kad zēns paaugās, Pou ievēroja, ka viņš bieži izbāž mēli un allaž tikai vienā virzienā. Ja zēns gulēja, viņš apvēlās uz otriem sāniem, lai izbāztu mēli, un, ja stāvēja, tad apgriezās apkārt un ar mēli rādīja uz to pašu pusi.

Pou par to aprunājās ar sievu, un viņi nolēma, ka mazais ir izsalcis un ar mēli rāda, kur ir laba ēdmaņa.

— Es viņam to atradīšu, -— teica stiprais Pou-rangahua.

Viņš apjoza ieročus, paņēma līdzi pārtiku un iestūma savu kanoe viļņos. Sieva palika noskatāmies, kā viņš aizbrauc. Viņa redzēja, kā rotājas muskuļi uz vīra muguras, kad viņš cilā airi. Un redzēja arī, cik neliela un vientuļa ir kanoe, ar katru mirkli kļūdama mazāka, un kā ik reizi, paceļot airi, iezibas tā šķautnes. Tad kanoe bija vairs tikai sīks punktiņš un beidzot pazuda pavisam. Pou-rangahua airēja neskaitāmas jūras jūdzes pa atklātu okeānu, lai atrastu ēdienu dēlam.

Viņš brauca pa bezgalīgo jūras klaju dienu pēc dienas, līdz beidzot kanoe čirkstēdama atdūrās tālas zemes krasta smiltīs. Pou izlēca malā laimīgs, ka atkal jūt zemi zem kājām. Viņš itin drīz iedraudzējās ar šejieniešiem, un tie dalījās ar viņu savās vakariņās. Pou aiz prieka iekliedzās, nogaršojis kūpošus dārzeņus, kas grozā bija nolikti viņam priekšā. Tie bija saldāki par visām paparžu saknēm, kādas viņš bija baudījis. Tā bija kumara. Pou nekad agrāk par to nebija pat dzirdējis. Tā neauga lielajā, gaišajā zemē, no kuras nāca viņš, un viņam uzreiz bija skaidrs, ka pēc šā ēdiena kārojis viņa dēlēns.

Kādu laiku Pou palika jaunajā zemē, taču ilgojās nokļūt savās mājās Turangā un redzēt dēla seju, kad viņš būs nogaršojis kumaru. Bet — ak vai! — Pou kanoe bija nozudusi. Varbūt vētra to bija satriekusi pret krastu gabalu gabalos, varbūt paisums to bija maigi pacēlis un aiznesis projām. Pou vairs nebija laivas, ar kuru atgriezties mājās.

Ariki Tane bija viņa draugs, un nākamajā naktī, kad abi gulēja blakus uz guļampaklājiem un Pou lūkojās uz tām pašām spožajām zvaigznēm, kas mirdz arī virs viņa mājas tālajā Turangā, viņš izsūdzēja savas bēdas Tanem. Tane atspiedās uz elkoņa.

— Ir tikai viena iespēja, — viņš teica, — un tā ir bīstama, bet cilvēks, kas grib atgriezties mājās pēc gara ceļojuma, daudz nedomā par briesmām.

— Kad braucu pa Kivas okeānu, briesmas draudēja uz katra soļa, dažbrīd nebiju tālu no nāves, tomēr es tās pārvarēju, — atbildēja Pou.

— Kāds lielāks posts gan var mani piemeklēt kā nelaime uz jūras, kad mani no bezgalīgajiem ūdeņiem šķīra tikai izdobts baļķis?

— Tu biji briesmās toreiz, — Tane piekrita, — un briesmas tev draudēs arī tagad. Tev būs jāceļo uz Ruakapangas lielā putna muguras.

Pou sažņaudza rokas tā, ka kauliņi zem tumšās ādas kļuva balti.

— Uz Ruakapangas lielā putna muguras, — viņš čukstēja. — Bet kā viņš mani aiznesīs, draugs?

— Es jau teicu, ka tas būs bīstami, — Tane atbildēja. — Ja tikai tev pietiek drosmes, vari rāpties viņam mugurā un cieši turēties pie viņa. Putns ātri vien aiznesīs

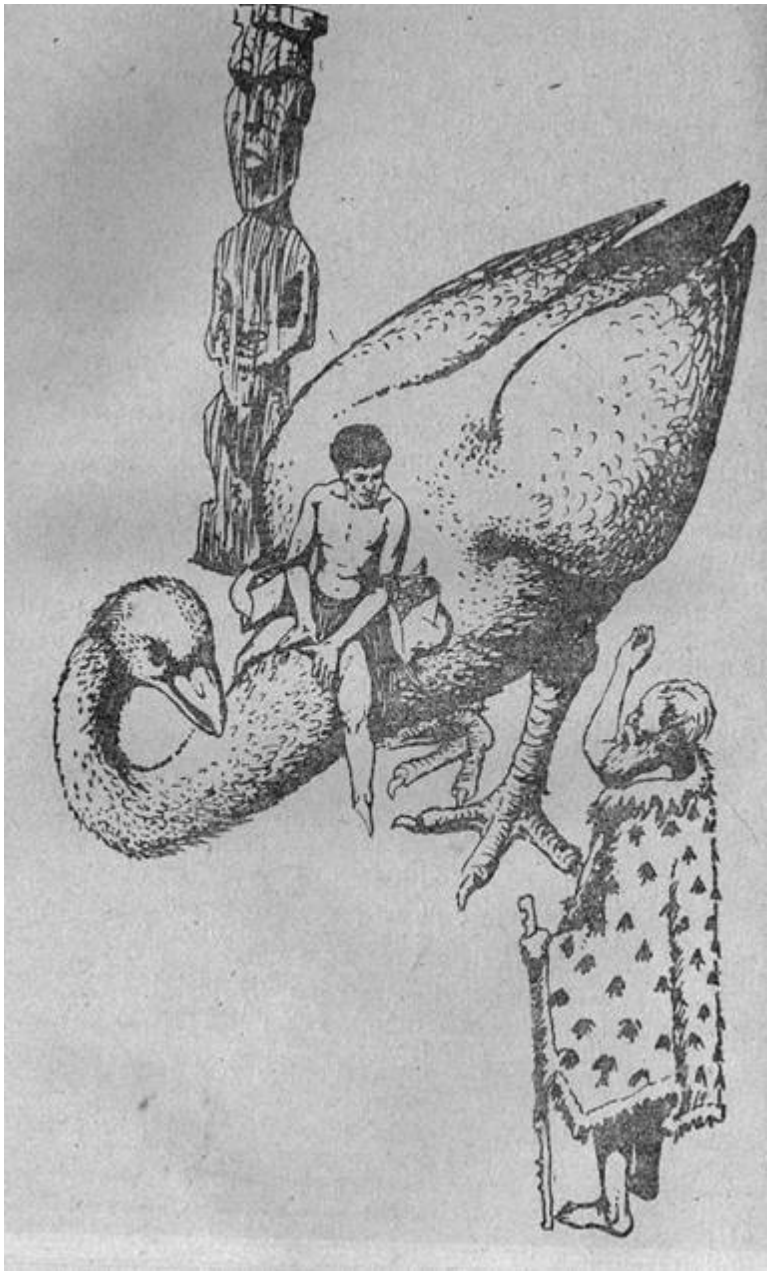

tevi uz mājām. Pusceļā no dziļā okeāna paceļas augsts kalns Hikurangi, tur dzīvo milzis cilvēkēdājs Tama. No viņa tev jāpiesargās, jo, ja tu kritīsi viņa nagos, tavs spēks neko nelīdzēs.

— Kā es varu izvairīties no šā briesmoņa?

— Tev jānogaida brīdis, kad saule riet okeānā, tad tās stari padara milzi aklu un, ja tu būsi drošsirdīgs, varēsi palidot viņam garām tā, ka viņš nepaspēs tevi noķert.

Nākamajā rītā agri Pou-rangahua paņēma divus grozus un uzkāpa

mugurā lielajam putnam moa. Tais laikos Ruakapangas lielais putns vēl spēja lidot. Tas sasita spārnus un bez piepūles pacēla Pou un viņa smagos grozus. Laiski vicinādams spārnus, putns devās uz dienvidiem. Pou palūkojās lejup un tālu lejā ieraudzīja savu draugu mazos stāvus. Uz tuvējās klints stāvēja Tane un, ar roku sargādams acis no spilgtās gaismas, vēroja, kā Pou uzsāk bīstamo lidojumu.

Tik daudz jūdžu, cik Pou bija nobraucis kanoe vienā dienā, tagad viņš nolidoja vienā stundā, un, kad saule sāka rietēt, viņš ieraudzīja augsto Hikurangi kalnu. Pou paraustīja putnu aiz kakia, un tas sāka lidot lēnāk, kamēr saule skāra jau jūru. Tad žilbinoši spilgtajā gaismā viņi metās garām kalnam. Izdzirdis milzu spārnu vēzienus, Tama ierēcās, taču, iekāms viņš pamanīja lidoņus, tie bija jau garām un drošībā.

Kad kļuva redzami Ao Tea Roas krasti, Pou sirds salēcās, iedomājoties, ka viņš atkal redzēs sievu un bērnu un kāds prieks viņiem būs par Pou dārgumu. Steigdamies ātrāk nokļūt mājās, Pou pastrādāja divus ļaunus darbus. Pirmkārt, viņš izrāva lielajam putnam divas spalvas, un tas bija smags grēks. Pēc tam viņš piespieda putnu aiznest viņu tieši uz mājām, kaut gan Tane bija brīdinājis, lai viņš, aizlidojis' līdz zemei, kāpj nost no putna; bet Pou dedzīgi vēlējās ātrāk nokļūt mājās un savā steigā kļuva patmīlīgs, kādi cilvēki dažkārt mēdz būt.

Pou sagaidīja ar sajūsmu, un viņa dāvana Ao Tea Roai bija lieliska, jo ikvienā ciemā cilvēkiem bija iemesls slavināt Pou-rangahuu un jauno ēdamo, ko viņš atvedis uz Turangu.

Viņpus jūras dienas vilkās lēni, un Tane velti gaidīja putnu, kuru bija aizdevis Pou. Tas bija aizkavēts pārāk ilgi, un Hikurangi Tama ar savām burvestībām to noķēra un aprija karstā dienvidū.

Ruakapangas lielais putns ir miris. Tikai milzīgo oli čaumalu gabali un kauli mums par viņu atgādina — tikai tie. un viņa mazais brālis kivi, un pie zemes noslīdzl korķkoks, kuru redzot mēs atceramies, ka to saminis moa pirms daudziem gadiem.

Kāpēc tāriiņam brūnas krūfiņas

Pihoihoi, cīrulis, un Kukuruatu, tārtiņš, vienmēr nav bijuši putni. Senos, senos laikos tie bija divi jaunekļi, kas abi bija iemīlējušies skaistā meitenē Vhano. Viņi nebija pirmie, kas iemīlēja šo meiteni, bet viņas vecāmāte notvēra visus meitenes pielūdzējus un turēja gūstā.

— Mums jābūt piesardzīgiem, — Pihoihoi teica draugam. — Ej tu pirmais un pamēģini iegūt viņas labvēlību. Ja tu neatgriezīsies, es zināšu, ka tev nav veicies, un izmēģināšu savu laimi.

Kukuruatu pārmēru priecājās par drauga augstsirdību. Viņš klusām piezagās pie vhares, kurā dzīvoja Vhano ar vecmāmuļu. Vecā sagrāba jaunekli un iesvieda nocietinātā celtnē, no kuras nebija iespējams izbēgt. Tad vecāmāte ar kvēlojošu ogli iededzināja Kukuruatu uz krūtīm zīmi, sodīdama viņu par lielo nekaunību.

Kad Kukuruatu neatgriezās, Pihoihoi zināja, ka viņam stāv priekšā grūts uzdevums, tomēr, pa gabalu ieraudzījis meiteni, saprata, ka ieguvums būtu pūļu vērts. Pihoihoi bezbailīgi tuvojās vharei. Vecā sieviete jau izstiepa rokas, tomēr viņš izvairījās no viņas tvēriena.

— Mirkli pagaidi! — viņš smiedamies teica. — Nesteidzies mani sagūstīt! Vispirms noklausies manu dziesmu!

Stāvēdams pa gabalu no vecās' sievas, viņš atmeta galvu un dziedāja neparastu dziesmu, kurā trīsēja mīla un smiekli. Dziesma izvilināja Vhano pie durvīm paklausīties. Kad jauneklis bija beidzis dziedāt, vecā atkal pastiepa rokas, bet Pihoihoi vēlreiz pakāpās sāņus.

— Paklausies manas dziesmas otro pantu!

Gaisā šūpojās piemīlīgas skaņas. Pihoihoi lēkāja no vienas puses uz otru kā lapa vējā. Pēc kāda trauksmaina lēciena viņš pēkšņi atradās pie vhares durvīm. Jauneklis zibenīgi apskāva meiteni un nesa prom.

— Nāc atpakaļ! Nāc atpakaļ! — kliedza vecā sieviete, taču Pihoihoi lidoja kā putns ar savu skaisto nastu. Lidojot viņš sāka pārvērsties, kamēr kļuva par mazu dziedātājputnu, kuru mēs saucam par cīruli jeb pihoihoi.

Par Kukuruatu mēs nevaram pastāstīt neko vairāk, kā vien to, ka arī viņš kļuva par putnu, kam uz krūtīm ir tumša zīme, kuru tur uzspiedusi Vhano vecmāmuļa.

Vēdekļastes balodis Tivaivaka

Tivaivaka bez mitas lidinājās ap uguns dievietes Mahuikas vhari. Sienas bija ugunī pāroglojušās un zaļie krūmi pārvērtušies pelnos. Dūmi vēl cēlās no tuksnesīgās zemes, kur bija plosījušās liesmas.

No pašas Mahuikas nebija ne miņas. Pusdievs Maui bija nozadzis uguns sēklas, un Mahuika, pamanījusi to, mēģināja viņu iznīcināt. Tagad Maui bija atnācis atpakaļ, lai sameklētu dievieti. Visur velti izmeklējies Mahuiku, viņš ieraudzīja vēdekļastes balodi Tivaivaku un, iekāms tas paspēja aizbēgt, cieši sagrāba to rokā un prasīja, lai tas pasaka, kur palikusi Maui vecmāmuļa.

— Nē, — putns tiepās, — es neteikšu.

Maui žņaudza putna kaklu, kamēr tam gandrīz vai acis izsprāga no pieres un aste izpletās kā vēdeklis un atliecās uz augšu.

— Pasaki! — Maui nikni uzsauca. — Pasaki, kur viņa aizgājusi!

Tivaivaka vairs ilgāk nespēja paciest sāpes.

— Es nezinu, — viņš izdvesa. — Es nezinu, kur viņa aizgājusi.

— Vismaz pasaki man, kur viņa noslēpusi uguni! Es zinu, ka viņa to ir kaut kur noglabājusi, un gribu aiznest to saviem ļaudīm.

— Ja tu dāvināsi to cilvēkiem, — Tivaivaka teica, — tad es tev pastāstīšu, kur tā ir. Kad aiziesi atpakaļ uz mājām, paņem divus kaikomako koka gabaliņus un berzē tos vienu pret otru! Tur Mahuika ir noslēpusi uguni — kaikomako kokā. Kad berzēsi šā koka gabaliņus, tu redzēsi, ka tur ir uguns, kas tikai gaida, lai tiktu laukā un darītu, ko tev vajag.

Mazā Tivaivakas acis vēl aizvien ir izspiedušās, un atliektā aste atgādina vēdekli, jo Maui turēja putnu varen cieši, kad meklēja uguns sēklas. Taču Tivaivaka par to

neuztraucas. Viņa astes platais vēdeklis darbojas kā kuģ buras, un putns ātri var mainīt virzienu, ķerot kukaiņu no kuriem tas pārtiek.

Hokioi un vanags

Kad saule ir nogājusi un mēnesi Maramu aprijuši mākoņi, kad šaudīgā ugunskuru gaisma atspīd uz mājas sienām un sarunas un smiekli ir apklusuši, dažreiz tumšā naktī atskan spārnu švīkoņa. Saredzēt nevar neko, bet jūs dzirdat kliedzienu un drausmīgus smieklus, kas nāk kaut kur no augšas: «Hokioi! Hokioi!» Kliedziens pāriet dīvainā svelpoņā, kas krīt un ceļas melni tumšajās un klusajās nakts debesīs.

Tas ir Hokioi*3* , neredzamais putns, kas gavilēdams izkliedz savu vārdu, lai vanags to dzirdētu un nokaunētos., Stāsts par to ir šāds.

Kādreiz senos laikos Kahu un Hokioi sastrīdējās.

— Tu esi liels un neveikls, — Kahu teica, — un nevari uzlidot augstāk par kokiem.

— Tu esi liellbnieks, tukšs lielibnieks, — Hokioi ieķērcās. — Es varu lidot daudz augstāk nekā tu. Es varu uzlidot tik augstu, ka tu mani nemaz vairs neredzēsi. — Viņš vai plīsa aiz dusmām. — Es tevi izaicinu! — viņš ķērca, ar naidā degošām acīm lūkodamies uz Kahu. — Sāksim sacensību tūlīt! Lai visi putni redz, kurš ir tas neveiklais.

Kahu pamanīja, ka citi putni ir dzirdējuši viņu strīdu, tāpēc pieņēma Hokioi izaicinājumu. Abi savēcināja spārnus un Uzlidoja debesīs. Hokioi visu laiku skatījās augšup, piepūlēdams savus muskuļus, lai lidotu ātrāk un uzlidotu augstāk nekā Kahu. Vanags lidoja, kā allaž vērdamies ūz zemi, un drīz vien ieraudzīja, ka virs meža paceļas dūmu mākulis un liesmas laiza koku galotnes. Vienā mirklī viņš aizmirsa Hokioi izaicinājumu un, aiz prieka iekliegdamies, ar vēju aizslīdēja uz mežmalu, lai sagaidītu žurkas un ķirzakas, kas ar skubu bēga no uguns.'

Hokioi par to neko nezināja. Viņa acis vēl aizvien bija pievērstas zilajām debesīm, bet spārni nenogurdami nesa viņu augstāk un augstāk. Hokioi uzlidoja tik augstu, ka putni, kas vēroja sacensību, vairs nevarēja viņu saredzēt.

Diena pārvērtās nakti, un iemirdzējās visas zvaigznes, bet Hokioi vēl joprojām lidoja un lidoja. Tikai tad, kad nta blāzma sārtoja debesis, viņš apstājās un palūkojās lejup. Nebija vairs ne miņas no Kahu, un ari zeme bija pazudusi.

Tāpēc šo putnu nav redzējis neviens mirstīgais, bet tumšās naktīs viņš atkal lido un kaitina Kahu, saukdams savu vārdu:

— Hokioi! Hokioi!

Kavau

Kupe*4* ieradās Ae Tea Roā ar diviem putniem — meža balodi Rupi un jūras kraukli Te Kavau.-Katram putnam bija savi pienākumi — Rupe meklēja mežā augļus, sēklas un citu ēdamo, bet Te Kavau pētīja, kādas upes ir salā un Vai līčos ir augsts paisums.

Kad viņi piestāja Manukau līcī, Kupe aizsūtīja Kavau uz priekšu un lika rūpīgi izpētīt visas apmetņu vietas, sākot no Manukau līča līdz Vanganui-a-tara līcim. Kavau drīz atgriezās un pastāstīja, ka straumes upēs neesot sevišķi spēcīgas. Tad Kupe sūtīja kraukli uz Ziemeļsalas rietumu piekrasti, lai viņš izpēta turienes upes un līčus, un Kavau atkal ziņoja, ka Kupem nav jābaidās — viņa laiva var mierīgi braukt pa tām. Visu šo laiku krauklis Kavau tik daudz lidoja un klaiņoja pa upēm, ka viņa kājas un spārni kļuva neparasti spēcīgi, un viņš gribēja atrast straumi, ar kuru pa īstam varētu pacīkstēties. Pat paisuma viļņi Raukavā*5* neiedvesa viņam bailes.

Kupe devās uz dienvidiem, un, kad viņš bija ierīkojis apmetni, pie viņa ieradās viesi.

— Kur jūs dzīvojat? — Kupe jautāja atlidojušajiem putniem.

— Mēs nākam no otras salas.

— Kādu barību jūs tur ēdat?

— Daudz, daudz sēklu, kas ir labas Tanes bērniem,

Kavau ziņkārīgi izslēja-galvu.

— Kādas ir straumes jūsu zemē? — viņš vaicāja. — Es apskatīju' Raukavu, bet tur dižens ir tikai nosaukums. Straumes ir vājas.

Putni no Dienvidsalas sāka tā kliegt, ka vai ausis krita ciet,

— Mūsu zemē straumes ir spēcīgas. Atlidojiet paši u apskatieties! Mēs parādīsim jums ceļu.

Kavau pacēlās spārnos, un pārējie putni veda viņu uz jūras šaurumu starp Rangitoto*6* un Dienvidsalu.

— Skaties! — viņi sauca.

Kavau paskatījās uz leju un ieraudzīja, ka ūdens jūras šauruma virpuļo kā krāce straujā upē.

— Sis ūdens ir izmēģināšanas vērtsl — iekliedzās Kavau un laidās lejup.

Tā nebija maigā paisuma un bēguma viļņošanās okeānā, pat ne arī niknie viļņi vētrā. Drīzāk jau ūdens gazas kā no stāvas kraujas. Viens Kavau spārns pieskārās ūdenim un tika parauts zem tā, it kā to būtu saķērusi kada milzīga roka. Kavau nokrita ceļos un izpleta otru spārnu, mēģinādams to pārstiept pāri jūras šaurumam, taču ūdens viņu satvēra un trieca lejup pa augsto un stāvo nogāzi, salauzdams spārnu. Tā mira drošsirdīgais Kavau.

Franču līcī līdz šim laikam guļ milzu klints, kas aizšķērso ceļu

augstajiem paisuma viļņiem un straujajai straumei. Tas ir pārakmeņojies Kavau, klints, kas nosaukta par godu putnam, kurš izaicināja ūdeņus. Ja Kavau būtu bijis stiprāks, šaurums uz visiem laikiem paliktu cilvēkiem nepārvarams, taču, tā kā Kavau pārlauza spārnu, tagad tie, kuriem pietiek drosmes, var laivā pārbraukt pāri šaurumam.

Pūce Popoia

Tais laikos, kad Mataora atbrīvoja savu sievu no pazemes, kuru apgaismo tikai lāpas, un izveda viņu gaismas pasaulē, vēdckļastes balodis Tivaivaka bija putnu virsaitis pazemē. Mataoras un viņa sievas gājiens bija tāls un briesmu pilns, un Tivaivaka sūtīja pūci Popoiu un sikspārni Peku, lai tie viņiem rādītu ceļu.

Mataoram ceļš no pazemes bija jāizcīna, un, baidīdamies, ka viņa ceļvežus var nogalināt, viņš tos slēpa nokarenos krūmos un citās tumšās vietās, kur tos nebija viegli ieraudzīt. Tāpēc Popoia un Peka vēl šobaltdien mīl tumsu. Viņi ir pieraduši pie krēslas un dienā labi neredz.

Kad jūs ieraugāt Popoiu dienas gaismā snaudulīgi blisinām acis, tad ziniet, ka dienā viņa neko nevar skaidri

saskatīt un varbūt domā par pelēm, kuras ēdīs, kad pienāks viņas draudzene nakts. Un tad atcerieties, kā viņa un Peka palīdzēja Nivarekai sasniegt saules apmirdzētos zemes plašumus, pār kuriem vēdī svaigi vēji.

Zīlīte Miromiro

Zīlīte ar baltajām krūtiņām ir mazs, priecīgs, spulg-acains putniņš, kas nemitīgi meklē kukaiņus.

— Lai tev būtu zīlītes acis! — saka maori, kad redz kādu meklējam kaut ko pazudušu.

Tēvs Mirantiro mīl savu sievu un, kad viņa ir aizņemta, būvējot ligzdiņu brūnajām oliņām, ne tikai pienes viņai klāt zāli un sīkus zariņus, lai palīdzētu uztaisīt ligzdu, bet arī pabaro viņu.

Tāpēc Mkonairo sūta pārvest mājās izbēgušas sievas un vīrus. Dažkārt vīriešiem un sievietēm apnīk viņu mājas un viņi 3izbēg. Mazo, brašo zīlīti Miromiro sūta atvest viņus atpakaļ. Lai cik tālu viņi būtu aizbēguši, Miromiro aizlido viņiem pakaļ. Atradis pazudušo, Miromiro nolaižas uz viņa galvas, un viņš uzreiz sāk ilgoties pēc savām mājārn.

Mazais, laimīgais Miromiro — mīlestības sūtnis.

Ko papagailis Kaka nozaga papagailim Kakariki

Kādreiz senos laikos glītajam, mazajam papagailim Kakariki bija sarkanas krūtiņas. Viņš bija īsts skaistulis zaļā tērpā ar spilgti sarkanajām krūtīm. Kaka apskauda Kakariki. Viņa spalvas bija tumšas un brūnas, un viņš ilgojās pēc spilgtajām Kakariki krāsām.

— Muļķa putns, — viņš teica Kakariki, — ak tu muļķi, labāk būtu noslēpis savas sarkanās krūtis!

Kakariki sašutis čivināja:

— Kāpēc man būtu jāslēpj manas krāsas? Manas krūtis ir sarkanas, sarkanas kā Tavhaki7 asinis, visi mani apbrīno.

— Ai, mazais, cik dumjš gan tu esi! — Kaka mīlīgi sacīja. — Kad Tane deva man manas brūnās spalvas, tā bija vislabākā dāvana. Mūsu Māte-Zeme ir brūna, un kukaiņi mani nemaz nepamana, kad mans knābis jau šaujas uz priekšu un to dzīve beidzas. Tane mīl brūno, krāsu.

— Tomēr Tane Māti-Zemi ir ietērpis zaļā apģērbā, — Kakariki teica, tuvodamies Kakam. — Un debesis saulrietā ir sarkanas. Pats par sevi saprotams, ka Tanem labāk patīk zaļa un sarkana krāsa.

— Tā nav vis, Kakariki. Tevi tas apbēdinās, taču skaidrs, ka Tane tevi nav mīlējis, citādi viņš nebūtu tev devis šīs bezgaumīgās krāsas.

Kakariki nokaunējies paskatījās uz savām sarkanajām krūtiņām un centās tās apsegt ar spārniem.

— Kā lai es tieku vaļā no sarkanajām spalvām? —viņš bēdīgi vaicāja.

— Ir tikai viens ceļš, — Kaka pamācīja, — atdod tās man! Tā kā es tevi ļoti mīļu, es tās paslēpšu sev zem spārniem, kur neviens nevarēs tās redzēt.

Kakariki izplūca savas sarkanās spalvas, un Kaka tās piestiprināja pie saviem spārniem. Aiz prieka iekliedzies aizsmakušā balsī, viņš izpleta spārnus un aizlaidās pāri koku galotnēm. Viņš pacēlās augstu jo augstu kvēlojošās rieta saules staros. Tad Kakariki ieraudzīja, cik skaists ir kļuvis Kaka, un saprata, ka ar glaimīgiem vārdiem Kaka nolaupījis viņa mantojumu. Kakariki tērps tagad ir zaļš, bet Kaka mlrdzina savas sarkanās spalvas, lai tās redz visa pasaule..

Jūs droši vien esat dzirdējuši Kakariki dziesmu, kad viņš skumst pēc savām spalvām, tomēr dažkārt viņš, tērzēdams ar saviem draugiem kokos, arī smejas. Varbūt viņš domā, ka Tane tagad, kad viņš vairs nav sarkans, mīl viņu vēl vairāk.

Popokorua un kikihi

Skudra, popokorua, kas aizvien ir ļoti aizņemta, vācot pārtiku koku mizās un zemē starp saknēm, bija norūpējusies par cikādes vieglprātību — tā tikai gozējās saulītē un nemaz nedomāja par nākotni.

— Ai, draudzene! — popokorua teica. —Strādāsim abas kopā un sagatavosim pārtikas krājumus ziemai, kad zeme būs auksta un kaila!

Kikihi skaļi un čērkstoši iesmējās.

— Es zinu ko daudz labāku, draudzene, — viņa at< bildēja. — Uzkāp pie manis saulītē un dziedāsim slavas dziesmas Tanem!

Redzēdama, ka cikāde nav pierunājama, skudra nelikās vairs par viņu ne zinis un mierīgi turpināja strādāt. Viņa dziedāja: «Steidzies, draugs! Neatliec darbu uz rītu! Skudras darbs ir veidot aliņas, kur paslēpties no debesu lietiem un aukstuma, kas dzeldina naktī, un vākt sēkliņas iztikai, lai uzturētu dzīvību.» Nepagāja ilgs laiks, un popokorua bija jau savākusi bagātīgus pārtikas krājumus. Cikāde nolūkojās uz draudzeni no augšas. «Kāda muļķe viņa ir!» cikāde domāja. «Man gribētos, lai viņa uzkāpj te augšā un dzied kopā ar mani». Un cikāde uzsāka dziesmu, kūru kikihi dzied garajās vasaras dienās: «Kas man sagādā prieku? Neko nedarīt, gozēties saulē uz zara un tikai plivināt spārnus.» Tad saule zaudēja siltumu, pie Mātes-Zemes

apmetās Hine-takurua— Ziemas meitene, un Tio-roa*8* sasaldēja ūdeņus. Cikāde aizgāja bojā no aukstuma un bada, bet cik mājīgi jutās skudra savā ērtajā miteklī ar lieliem pārtikas krājumiem!

Ods un knislis

Savās meža mājās pie tumša, milzīgu koku apēnota ezeriņa satikās ods Naeroa un knislis Namu.

— Kādu varoņdarbu mēs varētu veikt? — jautāja Namu.

Naeroa savēcināja savus caurspīdīgos spārniņus, tā ka tie sāka sīkt klusajā gaisā.

— Ir kāds darbs, kuru mēs varētu veikt, lai kļūtu slaveni, — uzbruksim cilvēkam!

Namu satraukts dejoja gaisā.

— Jā! — viņš sauca. — Iesim tūlīt! Nogaršosim cilvēka asinis!

Ods noraidoši papurināja galvu.

— Tu esi pārāk nepacietīgs, draugs Namu. Ja mēs uzbruksim tagad, cilvēks redzēs mūs nākam un mēs tiksim sakauti. Pagaidi nakti! Cilvēks naktī nevar redzēt. Tad ir īstais laiks mesties viņam virsū un sūkt asinis.

Taču Namu bija nepacietīgs un gribēja doties uzbrukumā tūlīt.

— Es negaidīšu. Es nebaidos no cilvēka, — viņš lielījās. — Tu vari gaidīt, kamēr debesīm aizvilks nakts aizkaru. Manējie uzbruks saules gaismā. Daudzus nogalinās, tomēr mēs pieveiksim cilvēku.

Namu klusi iesīcās, un viņa ciltsbrāļi pacēlās gaisā kā .melns mākonis un aizlidoja pāri kokiem. Naeroa nometās uz kādas lapas un noskatījās tiem pakaļ.

Dīķis snauda piesaulē, jo saules stari bija izlauzušies cauri nokarenajiem koku zariem, un Naeroa netraucēts gulēja.

l(ad saule bija norietējusi un ezeriņš koku ēna kļuvis vēl tumšāks, Naeroa paskatījās uz augšu. Ap ezeriņu riņķoja Namu. Viņš nolaidās zemāk un nosēdās blakus Naeroam.

— Kā veicās kaujā? — jautāja Naeroa, un acis viņam spīdēja. Par atbildi Namu nokāra galvu un dziedāja sakāves dziesmu.

— Mēs nogaršojām asinis, — viņš pavēstīja, beidzis dziesmu. — Cilvēks gan nespēja mūs aizkavēt, tomēr ir varcn stiprs. Plaukš! — viņš uzsita ar savu lielo roku, un tūkstošiem manu ciltsbrāļu tika nogalināti. Plaukš! — viņš sita vēl un vēl, līdzko mēs uzmetāmies uz viņa, un tikai es viens atgriezos. Mani ciltsbrāļi visi ir beigti.

— Tu darīji nepareizi, iedams pie cilvēka dienā, — Naeroa sacīja. — Es tevi brīdināju.

Namu lepni izslēja galvu.

— Mūs sakāva, — viņš teica, — bet mēs nepadosimies. Cilvēks ir mūsu ienaidnieks. Mēs viņam uzbruksim atkal un atkal.

— A, bet tagad jūs esat uzvarēti, — Naeroa sacīja. — Mans ceļš ir labāks.

Bija iestājusies nakts. Naeroa viegli un strauji pacēlās gaisā, un,

kad viņš aizlidoja blāvajā zvaigžņu gaismā, visi odi viņam klusi sekoja.

Cilvēks nezināja, ka ieradīsies odi. Viņš gulēja savā mājā, taču pēkšņi satrūkās. Gaisu pildīja spalga spindzoņa, kas strauji tuvojās. No šīs skaņas cilvēkam asinis stinga dzīslās. Tad spindzoņa apklusa.

— Ahā! — iesaucās cilvēks. — Tas ir Naeroa. Viņš uzmetās uz manis, bet es viņu nogalināšu tāpat kā Namu un viņa. ciltsbrāļus, es iznīcināšu arī Naerou.

Cilvēks sita ar plaukstu, bet Naeroas tur vairs nebija. Spalgo cīņas dziesmu cilvēks izdzirda tieši pie auss. Cilvēks tā iesita pats sev, ka viņam apreiba galva, bet Naeroa jau bija nosēdies viņam uz kājas un dzēra viņa asinis.

Cilvēks juta dūrienu un piecēlās sēdus, lai sistu pa kāju, taču Naeroa bija jau projām un kāds viņa ciltsbrālis rāpoja pa cilvēka plecu.

Stundu pēc stundas cilvēks cīnījās ar Naerou. Naeroas klusēšana bija tikpat baismīga kā viņa spiedzīgā spindzoņa. Kad pienāca rīts, Naeroa kopā ar saviem karotājiem aizlidoja, atstājot cilvēku sakostu, uztūkušu un asinīm notrieptu.

Namu redzēja Naerou atgriežamies un dzirdēja viņa uzvaras dziesmu. Namu jutās laimīgs, jo viņa sakāve bija atriebta.

Un tā Namu un Naeroa kļuva par cilvēka ienaidniekiem un vēl joprojām uzbrūk viņam — Namu dienā un Naeroa naktī. Taču Naeroa ir tas, no kura cilvēks baidās.

Suns un ķirzaka

Kur tikai pameta acis, visur bija ķirzakas — brūnas un zaļas, un pelēkas. Tās nekustīgi gulēja uz saulītē sakarsušajām klintīm vai arī bija pabēgušas zem akmeņiem un atlupušas koka mizas. Bija ari varen daudz suņu, melni suņi un balti suņi, ar gariem ķermeņiem, kuplām astēm un gariem purniem. Maoru zemes suņi un ķirzakas nemīlēja viens otru.

Un tā, kad kādu dienu ķirzaka un suns satikās uz šauras taciņas, kurai gar abām pusēm auga lipīgais krūmājs taramoa, ne viens, ne otrs negribēja griezt ceļu.

— Meža takas pieder mani — suns skaļi un naidīgi uzkliedza.

Ķirzaka nekustīgi stāvēja uz kailās zemes un neļāvās iebiedēties. Redzēdami, ka ne viens, ne otrs neatkāpsies un nepalaidīs pretinieku garām, abi apgriezās un gāja atpakaļ, lai paziņotu par šo notikumu savai ciltij. Suņu sapulcē un tāpat arī ķirzaku sanāksmē notika dedzīgi strīdi, tomēr par vienu visi bija vienisprātis — jāsāk karš.

Katra cilts sapulcējās vienkop, un abas sastapās klajā laukā. Cīņa bija sīva, taču ķirzakas nebija nekādi pretinieki suņu stiprajiem zobiem un tāpēc tika smagi sakautas.

Kad kauja bija beigusies, suņi pārēdās ķirzaku gaļas,

un stāsta, ka kopš tā laika suņi uz mūžiem zaudējuši auglību. Un varbūt tā ir patiesība, jo maoru suns ir izmi*:* ris tāpat kā putns moa.

Haizivs un ķirzaka

Ķirzaka ir tik nekaitīgs dzīvnieks, ka jābrīnās, cik pārdroši tā turējās pretim suņu ciltij, tomēr maori baidās no ķirzakām — tādēļ ka tās varbūt ir rada upju, ezeru un tumšo aizu tanivhām. Un vai ķirzaka un haizivs nav viena tēva bērni? Pasaules sākumā abas dzīvoja jūrā. Ķirzaka bija vecākā māsa. Pēc vēju dieva Tavhiri-mateas un okeāna dieva Tangaroas kaujas ķirzakai apriebās viņas māsa haizivs un viņa pameta jūru. Ķirzaka izlīda krastā un atgūlās uz klints, kur varēja siidīt muguru piesaulē.

Haizivs piepeldēja viņai tik tuvu, cik vien varēja, un sauca:

— Kāpēc tu nepaliec kopā ar mani ūdeni?

— Es esmu laimīga šeit saulītē un spirgtajā vējiņā. Kāds labums man tiktu no tā, ja es paliktu kopā ar tevi nemierīgajos ūdeņos tumšajās okeāna dzīlēs? — ķirzaka atbildēja.

— Okeānā ir brīvība, — apgalvoja haizivs. — Mums nav jāslēpjas klinšu dobumos un jāsargās no putnu nagiem un asajiem knābjiem.

— Man dziļais ūdens būtu tikpat bīstams, māsa.

Haizivs izbrīnā iepleta acis.

— Bet ūdens ir mūsu mājas! Kā gan tas varētu būt bīstams?

Ķirzakai šī saruna bija apnikusi. Viņa saprata, ka to var izbeigt, vienīgi apvainojot neatlaidīgo māsu. Ķirzaka apklusa, cenzdamās izdomāt kādus zaimus, kas nāvīgi apvainotu haizivi. «Ahā! Es pateikšu, ka viņu var noķert un izcept! Tad viņa pārskaitīsies uz mani un aizpeldēs projām.»

— Bīstams? Protams, tas ir bīstams. Ja es paliktu pie tevis, cilvēks varētu mani noķert už makšķerāķa un apēst, kā tas kādā jaukā dienā notiks ar tevi. Redzi, tevi noteikti ieliks kā gardu kumosu barības groziņā!

Haizivs dusmās spēcīgi sita ar asti un velti mēģināja notvert ķirzaku savos nāvi nesošajos žokļos.

— Nu, tad paliec, kur esi! — viņa kliedza. — Kādu dienu cilvēks aizdedzinās papardes un izceps tevi. Redzēsim, kā tev tas patiks!

Ķirzaka tikai atmeta galvu un smējās.

— Tu mani nepazīsti. Es ar plaši ieplestām acīm nikni skatīšos un kliegšu: «Peu!» Kad es stāvēšu, taisni izslējusies, cilvēki domās, ka es esmu dēmonu tēvs. Viņi bīsies manis, un es valdīšu visā zemē.

Ķirzaka izlocīja garo asti un aizslīdēja lejup pa klinti zālē un krūmu biežņā, gatava iebaidīt Tu*9* dēlus.

Zivju uzvara

Kādam zvejniekam tā bija apnicis viņa sievas slinkums, ka viņš vairs ilgāk nespēja izturēt. Atgriezies krastā ar brangu lomu, viņš, tāpat kā viņa draugi, atstāja zivis kanoe, lai sieva aiznes tās uz mājām. Ikreiz viņš jutās pārsteigts, redzot, cik maz zivju atnests. Pavērojis sievu, zvejnieks atklāja, ka lielu daļu zivju viņa gluži vienkārši iemet atpakaļ jūrā, lai nebūtu tik daudz jānes. Vīrs par sievas izdarībām bija tā noskaities, ka nolēma pamest mājas. Nebildis sievai ne vārda, viņš paņēma līdzi tikai pašu nepieciešamāko un aizgāja.

Ejot pa mežu, viņš skandēja karakiu, lai pielabinātu garus un tie viņam palīdzētu saglabāt noslēpumu. Zvejnieks lūdza kokus un strautu neteikt sievai, uz kuru pusi viņš aiziet, kā arī pastāstīja tiem, kāpēc bēg no sievas. Beidzot viņš nonāca kādā ciematā visai tālu no savām mājām. Ciemata iedzīvotāji viņu viesmīlīgi uzņēma un pēc tam, kad viņš bija pastāstījis savu bēdu stāstu, piedāvāja apmesties uz dzīvi pie viņiem.

Ķad pamestā sieva pāris dienu veltīgi bija nogaidījušies vīru, viņu pārņēma izmisums. Pa vīra pēdām viņa aizgāja līdz mežmalai, bet tur pēdas pazaudēja. Viņa lūdza kokus:

— 0, koki! Pasakiet, vai neesat redzējuši manu vīru?

Vienīgā atbilde bija klusa, neskaidra lapu šalkoņa

vējā.

— O, strauts! — sieva iesaucās, nonākusi tā krastā. — Pasaki, vai neesi redzējis manu vīru?

Vienīgā atbilde bija ūdens čalas, traucot pāri akmeņiem.

Sieva noskumusi atgriezās mājās un vaicāja ugunij: O, uguns! Vai tu nevari pateikt, kur aizgājis mans vīrs?

Vienīgā atbilde bija mēmā liesmu deja.

Mājas sienas negribēja ne klausīties viņā, nedz durvis, nedz makšķeraukla, nedz drānas nepievērsa viņai ne mazāko uzmanību. Visu nakti sieviete nosēdēja pavisam viena, liedama rūgtas asaras. Rītausmā viņai iegribējās padzerties, viņa pacēla pie mutes krūzi, un tai kļuva sievietes žēl, tāpēc tā teica:

— Neskumsti! Nomet mani zemē un saplēs, tad salasi lauskas, ieliec grozā un dodies ceļā! Es parādīšu tev ceļu, pa kuru aizgājis tavs vīrs.

Sieviete pateicās krūzei un nosvieda to zemē. Salasījusi lauskas un salikusi tās grozā, viņa devās ceļā. Viņa aizgāja līdz strautam. Kad viņa brida tam pāri, grozā iekļuva ūdens, un otrā krastā krūzes lauskas vairs nevarēja neko pateikt.

Bēdu sagrauztā sieviete atgriezās mājās, jo taku zem kokiem bija desmitiem un viņa nezināja, pa kuru iet. Tumšajā naktī viņas sirds bija

pilna rūgtuma, tāpēc ka vīrs viņu pametis. Izdzirdusi, ka okeāna viļņi veļ bangas pret krastu, viņa nolēma lūgt jūras dievu Tangarou, lai tas palīdz atriebt viņai nodarīto ļaunumu. Kā meža zvērs viņa zagās starp kokiem, līdz nonāca gaišajā smilšu krastā. Pacēlusi seju pret zvaigznēm un izstiepusi rokas, viņa skaļi sauca:

— Uzklausi manu lūgšanu, jūras valdniek! Man gauži nodarījis pāri mans vīrs un tāpat arī tie cilvēki, kas viņu noslēpuši no manis. Sniedz man mierinājumu un sodi šos ļaunos radījumus!

Tangarou nevajadzēja ilgi pierunāt, lai viņš uzbruktu sava brāļa pavalstniekiem uz zemes. Pērkonīgā balsī viņš sauca savus karotājus, okeāna iemītniekus. Tie visi, gan lieli, gan mazi, cik vien to bija, steidzās pie viņa. Tais laikos visi, kas mita okeānā, bija tērpti Ikasteres'*10* bērnu pelēkajos tērpos un vienāda paskata, bet atšķīrās tikai ar savu lielumu. Vislielākais bija valis Tohora un vismazākā — Inangi, sardīne. Lielais karotāju pulks peldēja uz krastu, uz to ciematu, kur dzīvoja aizbēgušais vīrs. Pirmie peldēja jūrasgaiļi, bet pēdējie — vaļi, kuru milzīgajiem ķermeņiem vajadzēja aizšķērsot ceļu mazākajām zivīm, ja tas bēgtu no maoru uzbrukuma. Zivis sasniedza jūras malu un izkāpa krastā — tais sensenajās dienās

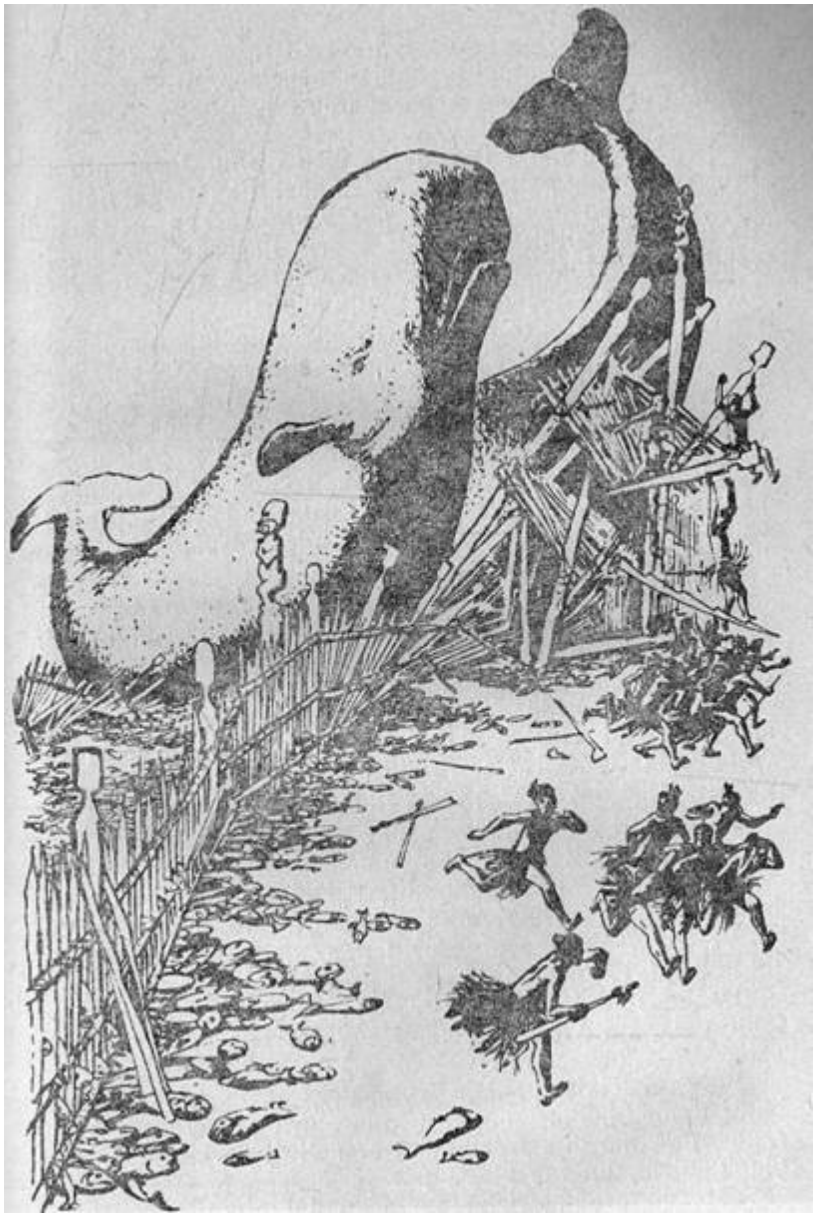

zivis pēl prata pārvietoties pa sauszemi. Tās lauzās cauri biezoknim, spīdīgie ķermeņi neveikli līda uz priekšu. Un tad atskanēja mežonīgs kaujas sauciens, jo maori bija pamanījuši zem kokiem parādāmies uzbrucēju bāli pelēkos stāvus.

Briesmīgā kauja turpinājās visu dienu. Jūrasgaiļi uzbruka ciemata palisādēm, un daudzi tika nogalināti, tā ka viņu pašu asinis viņus nokrāsoja sarkanus, un tādi tie ir vēl šobaltdien. Melnais asaris Parora palīdzēja jurasgaiļiem, viņa karotāji turējās cieši aiz tiem, tādēļ arī viņus klāja sarecējušās jūrasgaiļu asinis.

Cīņā metās cilts pēc cilts. Kad saule jau tuvojās debesu rietumu

pamalei, zivis ieraudzīja sev visapkārt gulošos cīņasbiedru līķus, un mazās zivis nobijās. Viņas apgriezās un bēga atpakaļ vēsajā krūmu paēnā, kur stāvēja rezervē Tohora ar saviem lielajiem karotājiem.

Ieraudzījis mazās zivis bēgam, Tohora izkliedza savas pavēles, un vaļi devās uz priekšu. Kad vaļi spraucās cauri kokiem, tie tika izsvaidīti kā niedres vējā. Palisādes no viņu uzbrukuma krakšķēja un sašķīda gabalu gabalos, krizdamas ar tādu troksni, ka nodrebēja visa zeme.

Ciemata aizstāvji, šausmu pārņemti, bēga, un uzvara piederēja zivīm. Jūras iemītnieki bija sakāvuši zemes apdzīvotājus.

Nākamajā dienā Tangaroa nostājās sava dzimtā okeāna vidū, un viņa uzvarējusī armija lielā lokā peldēja viņam apkārt. Katrai zivju ciltij, kas peldēja garām Tangaroam, tika dāvāts tas, ko tā lūdza.

Jūrasgaiļi atalgojumam par uzticīgu kalpošanu saņēma zivju armijas priekšpulku asinssarkano godazīmi.

Plekste Patiki ciematā bija redzējusi kāda bērna rotaļlietu un nu gribēja kļūt līdzīga rotaļu pūķim.

Vējzivs Takere zem savām spurām lepni nesa šķēpu un lūdza, lai ļauj viņai to nēsāt uz galvas.

Dzeloņrajai Vhai ari bija šķēps ar divām rindām dzeloņu galā, un viņa gribēja, .lai viņai būtu tādi dzeloņi astē.

Pats pēdējais peldēja jūraszirgs Araara, turēdams baltu apmetni, kuru bija atņēmis sievu pametušajam vīram. Apmetnis bija izraibināts ar spilgti sarkaniem asins plankumiem, un tas kļuva par jūraszirga tērpu.

Tā Tangaroa atrieba nodarīto ļaunumu un dāvāja katrai zivij tās brīnišķīgo ķermeņa veidu un krāsas. Ikasteres bērni līdz pat šai dienai lepojas ar kara rētāin un goda zīmēm, ko saņēmuši tajā dienā, kad uzvarēja cilvēkus.

Delfīns iocis*11*

Ilgi priekš pirmā baltā cilvēka ierašanās pie Peloresas jūras šauruma dzīvoja divi maori. Abi mīlēja kādu jaunu meiteni, kura izvēlējās par vīru vienu no viņiem. Atraidītais precinieks tā noskaitās, ka paķēra meiteni, uznesa kraujā klintī un nosvieda lejā. Meitene, krizdama no augstās klints, nositās.

Otrs jauneklis redzēja šo slepkavību, tomēr atradās pārāk tālu, lai to aizkavētu. Kad viņš atskrēja, meitene bija jau mirusi. Pat vēl elpu neatguvis, viņš metās virsū sāncensim Ruru, kuram nenācās grūti viņu pievārēt. Viņš nokrita turpat, kur viņa mīļotā. Savā neprātā Ruru izkliedza ļaiunu lāstu, piesaukdams dievus, lai tie iznīcina jaunekļa miesu un dvēseli, — tik ļaunu un neģēlīgu lāstu, ka tas iespiedās kāda delfīna smadzenēs un nonāvēja to. Ruru kalna galā redzēja, kā viļņi pacēla pelēko ķermeni un izmeta smiltīs.

Tad ārprāts atkāpās un Ruru aptvēra, kādu šausmu darbu pastrādājis. Viņa drausmīgā niknuma dēļ tagad krastā gulēja trīs nedzīvi ķermeņi. Viņš aizgāja pie savas cilts tohungas un pastāstīja, ko izdarījis, lūgdams, lai tohunga viņam palīdz. Ruru vajadzēja tikt sodītam par viņa pārsteidzību. Izmantodams pārdabisku spēku — makutu, tohunga lika Ruru dvēselei iemiesoties nogalinātā delfīna ķermenī un palikt tur uz mūžīgiem laikiem. Delfīnam bija jāsagaida katra kanoe, kas iebrauca šais ūdeņos.

Gāja gadi, un delfīnā iemiesotā Ruru dvēsele joprojām izpirka savu noziegumu. Katru gadu viņš atgriezās pie tohungas un lūdza viņu atbrīvot, taču tohunga lūgumu allaž noraidīja. Priesteris nomira, un, no jauna cerēdams uz atbrīvošanu, Ruru lūdza jauno tohungu darīt galu viņa ciešanām, taču nevienam citam priesterim nebija tiesību viņu atbrīvot, un vecā tohungas vairs nebija starp dzīvajiem.

Gāja gadsimts pēc gadsimta, un Ruru ar sāpošu sirdi pavadīja katru kanoe.

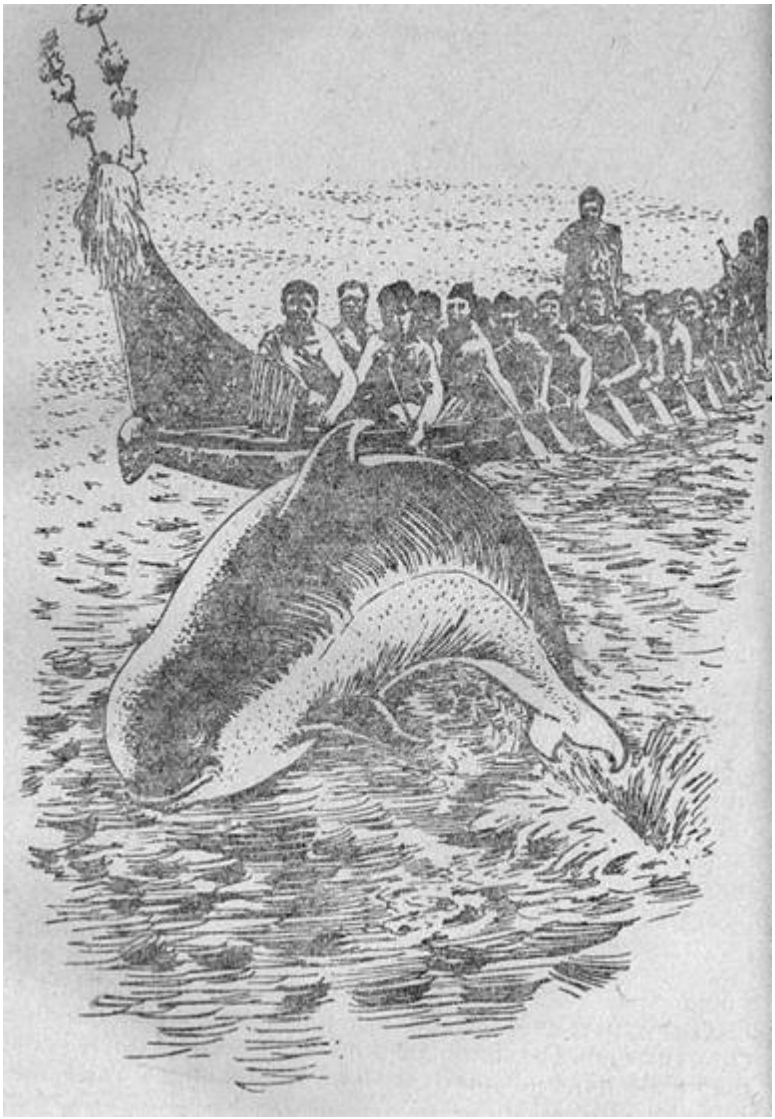

TAHIVHAS Lidojošais ianivha

Pateas krastmalā gulēja dīvaina pelēka masa, kas krēslā atgādināja klinti. Kāds mednieks, pēc medībām steigdamies mājup uz savu kaingu, ieraudzīja neparasto veidolu un gāja pa smiltīm tuvāk, lai uzzinātu, kas tur īsti ir. Tam apkārt skalojās viļņi un, plūzdami pa krasta slīpumu atpakaļ, aiznesa prom smiltis. Kad mednieks pieskārās gulošajai masai ar šķēpu, tā atgādināja dzīvu miesu, un, nodomājis to esam zivi, viņš iedūra tajā. Gulošais nezvērs aiz sāpēm ierēcās un metās virsū savam mocītājam. Pastiepās ķepas ar briesmīgiem nagiem un sagrāba mednieku ap vidukli. Gaisā kā kanoe buras izpletās divi spārni, un mednieks tika pacelts un riests augšup,, jo dīvainais nezvērs bija lidojošs tanivha.

Mednieks redzēja zem sevis aizzibam smilšaino krastu. Virs galvas spēcīgi sitās spārni, celdami viņu augstāk un augstāk. Kad uzlēca mēness, kļuva aukstāks. Mežs un ezers tālu lejā šķita kā pavisam sveša pasaule. Drīz vien sauszeme izzuda un neredzēja vairs neko citu kā vien mēness gaismā vizošas baltas viļņu galotnes un caurspīdīgas mākoņu driskas, kas uz mirkli skāra viņus un atkal izgaisa.

Viņi lidoja visu nakti, un, kad pienāca rīts, saule lēca pār citu zemi. Tā bija Havaiki, maoru dzimtene. Tanivha kādu laiku riņķoja gaisā, tad nolaidās klajumā starp augstiem kokiem. Mednieks neredzēja ne piemīlīgās tropu puķes, ne augļus, kas karājās koku zaros un mētājās zemē. Visur, kur vien viņš paraudzījās, bija tanivhas, milzīgi radījumi ar sakļautiem spārniem, tādiem nagiem kā putniem un nemirkšķinošām acīm.

Tanivha, kas bija sagūstījis mednieku, sāka runāt, un viņa balss atgādināja nogruvuma dārdoņu, tomēr lielāko daļu vārdu mednieks saprata.

— Sis cilvēķelis mani ievainoja. Viņam jāmirst!

— No kurienes viņš ir? — jautāja kāds cits tanivha.

— No Kupes zemes. Viņš dzīvo uz Maui Zivs.

— Ko tu tur darīji, o, tanivha?

— Es atpūtos.

— Kur tu atpūties, o, tanivha?

— Pateas krastmalā.

— Vai tu gulēji smiltīs vai ūdenī?

— Kamēr biju krastā aizmidzis, mani nemanot bija apskalojis ūdens.

Kāds vecs, tūkstoš gados izbalējis tanivha piecēlās kājās un izpleta savus sadriskātos spārnus.

— O, tanivha, — viņš teica dobjā balsī, — tava paša mēle ir tevi notiesājusi. Tavas mājas ir gaiss, un, kad esi noguris, tu vari atpūsties

uz zemes. Gaiss nav īstā vieta ūdens tanivham; ūdens nav īstā vieta gaisa tanivham. Sim cilvēkam bija tiesības nogalināt tevi tur, kur tu atradies.

Pārējie tanivhas piekrītot māja ar galvu.

— Ko mēs darīsim ar šo cilvēku? — ievaicājās viens no jaunākajiem tanivhām.

Vecais tanivha ar savu nagaino ķepu norādīja uz viņu.

— Tu, visjaunākais tanivha, aiznesīsi cilvēku atpakaļ uz Maui Zivi! — viņš teica. — Un dari to tūlit!

Tā mednieks lidoja atpakaļ uz mājām. Kad viņi bija netālu no Pateas, mednieks pastiepa roku un izrāva dažas spalvas no tanivhas spārna. Sīs spalvas viņam kļuva par lielu dārgumu. Vienu no tām viņš iedeva Tainamahuam, kas dzīvoja pie Vonganujas. Tamam bija otras mājas Vaitotarā, taču ceļš uz turieni bija ilgs un nogurdinošs. Dabūjis vienu no tanivhas spalvām, Tama pats kļuva par tādu kā tanivhu: cieši sažņaudzis saujā šo talismanu, viņš aukstajā mēness gaismā mēdza lidot pāri koku galotnēm no Vonganujas uz Vaitotaru.

Pieradinātais fanīvha

Tu-ariki, kurš dzīvoja pie Rangitikcjas', devās uz zveju Vhakatu*2* . Kad kanoe bija jau dziļākā ūdenī, Tuariki noķēra jaunu haizivi. Zivs mētājās pa kanoe dibenu, un Tu-ariki tā iepatikās. Šķita, ka haizivs atšķiras no visām citām — tās acu skatiens bija gandrīz vai draudzīgs. Visu ceļu līdz Vhakatu zivs gulēja laivas dibenā un raudzījās uz Tu-ariki tā, ka viņš nespēja to nogalināt.

Līdzko kanoe piestāja krastā, Tu-ariki paņēma haizivi rokās. Haizivs mierīgi ļāva sevi aiznest pa krastu līdz dziļam, milzīgu akmeņu ierobežotam ezeriņam klintīs,

Tur Tu-ariki ielaida zivi. Tā lēnām apmeta loku ezeriņā

un pēc tam piepeldēja pie krasta tai pusē, kur stāvēja Tu, un apstājās.

Tu-ariki katru dienu baroja haizivi. Tā peldēja viņam klāt un, kamēr viņš tur kavējās, neatstājās no viņa. Tuariki pat sarunājās ar zivi un deva tai vārdu Tutaeporoporo. Kad zvejnieki beidzot bija gatavi atgriezties mājās, Tu-ariki bija tā iemīļojis zivi, ka nespēja no tās šķirties, un tāpēc paņēma to līdzi un ielaida Rangitikejas upē.

— Kāpēc tu rūpējies par Tutai-poroporo? — viņa ciltsbrāļi jautāja, jo visi pazina Tu pieradināto haizivi.

— Tas pats, kas suns ii; kivi medniekam, haizivs ir man, — Tu atbildēja.

Labi barota, Tutae-poroporo kļuva tik liela kā valis, un tai gandrīz vairs nebija vietas upē, tomēr tā nelīdzinājās ne valim, ne haizivij, un tad Tu iešāvās prātā, ka Tutae-poroporo ir īsts tanivha.

Kādu dienu pie Rangitikejas ieradās karotāji no Vonganujas un Tu-ariki tika nogalināts un apēsts. Tai vakarā Tutae-poroporo gaidīja savu draugu, tomēr viņš neieradās. Visu nakti Tutae-poroporo bija nemierīga. Kad pienāca rīts un Tu-ariki vēl aizvien nerādījās, Tutae-poroporo iznāca no upes un devās prom pa takām, pa kurām bija gājis Tu. Tanivha sajuta Tu-ariki smaku uz tām un līda uz priekšu, ar savu vareno augumu nolauzdams kokus un izpostīdams sējumus, visur meklēdams savu saimnieku, tomēr velti.

Lielās bēdās tanivha ielēca upē un aizpeldēja līdz jūrai. Sajutis zem sevis jūras viļņus, viņš izbāza no ūdens galvu un grozīja uz visām pusēm, ostīdams vēju. Ziemeļos nebija nekā, rietumos juta tikai svaigo jūras smaržu, dienvidos — aha! — no dienvidiem plūda spēcīga asins smaka. Uzsitis ar asti pa ūdeni, tanivha apsviedās apkārt un steidzās uz dienvidiem līdz Vonganujas grīvai. Tur smaka kļuva spēcīgāka, un tanivhas sirds iekaisa dusmās. Viņš kādu laiku peldēja upes lejtecē, gaidīdams, kad krastā parādīsies Tu-ariki slepkavas, taču velti. Tad viņš peldēja pa upi uz augšu, līdz nonāca dziļā atvarā zem Tau-maha-

autes*3* klints un apmetās tur uz dzīvi. Drīz vien kādreizējais Tu-ariki mīlulis kļuva par īstu Vonganujas sodību. Neviena kanoe nevarēja pabraukt garām viņa slēptuvei. Tiklīdz aizas sienās atbalsojās airu vēzieni, Tutae pacēlās no upes dibena un aprija braucējus.

Apkārtējie iedzīvotāji sākumā neko nezināja par ta nivhu upē, bet drīz vien pazuda tik daudz kanoe, ka viņi izsūtīja meklētājus. Noskaidrojuši patiesību par briesmoni cilvēkēdāju, viņi aizbēga no saviem ciematiem, taču dau dzām ciltīm zemes iekšienē Vonganujas upe bija vienīgais ceļš, tāpēc laivām bija jābrauc pa to arī turpmāk.

Tama-ahua, kuram piederēja burvju spalva, aizlidoja uz savu māju Vaitotarā un lūdza palīdzību slavenajam tanivhu nogalinātājam, vārdā Ao-kehu:

— Zeme ir izmisusi tanivhas dēļ. Bērni sēro par saviem tēviem un sievas par saviem vīriem.

— Es jums palīdzēšu, — Ao-kehu atbildēja.

Pēc dažām dienām viņš ieradās kopā ar septiņdesmit saviem ļaudīm, paņēmis līdzi divus nāvējošus ieročus: tai-timu un tai-parou, kas bija izveidoti kā zāģi ar haizivs zobiem.

Velti netērējot laiku, Ao-kehu lika saviem ļaudīm uztaisīt kasti ar cieši piegulošu vāku, tik lielu, lai tajā ietilptu viņš pats un viņa ieroči. Kasti aiznesa uz augšu gar upi līdz tanivhas slēptuvei. Ao-kehu, paņēmis tai-timu un tai-parou, ielīda kastē, tad vāku aiztaisīja ciet un nosēja. Caurumus un spraugas kokā aizzieda ar māliem, tā ka nepalika nevienas spraudziņas, pa kuru varētu izplūst gaiss. Kasti aiznesa pie upes un palaida ūdenī.

Kad kaste nonāca līdz Tau-maha-autes klintij, tanivha sajuta cilvēka smaku. Ļaudis, kas notiekošo vēroja no kalna kores otrpus upei, redzēja Tutai-poroporo paceļamies no ūdens kā milzīgu gludu klinti. Tanivha pavēra rīkli, norija kasti un nozuda atkal ūdenī, tikai sīki vilnīši novirmoja zem klints.

Savilcies čokurā šaurajā kastē, Ao-kehu piesauca palīgā dievus. Viņš sajuta spēju grūdienu, kad tanivha norija kasti un ienira līdz pašam upes dibenam. Ar saviem ieročiem viņš nozāģēja kastes vāku un uzbruka tanivham no iekšpuses. Briesmonis mētājās no vienas puses uz otru, un Ao-kehu tika svaidīts tumšajās nezvēra iekšās, taču beidzot tanivha nokrita uz sāniem un izlaida garu.

Ļaudis ieraudzīja tanivhas ķermeni peldam prom pa upi un sekoja tam pa krastu, kamēr to izmeta sausumā. Viņi tūdaļ ķērās pie darba, pārcirta tanivhu pušu un atbrīvoja Ao-kehu. Pēc tam viņi izņēma laukā to cilvēku ķermeņus, kurus tanivha bija nogalinājis, un apbedīja, kā pienākas.

Tutai-poroporo viņi atstāja par barību putniem, un

visi priecājās par viņa nāvi. Bet savā mājvietā krēslai najā pazemē to varbūt uzzināja arī Tu-ariki un droši vien bēdājās par uzticamo draugu.

Vaikaremoanas ezera tanivha

Jaukākais no ezeriem — Vaikaremoanas ezers ar ņirbošiem vilnīšiem tagad rāmi dus zem vasaras debesīm, bet sensenos laikos šai ezerā reiz sacēlās īsta vētra, kas šim mazajam ezeriņam deva tā vārdu.*4*

Mahu bija izslāpis. Viņš lika savai meitai Hau-mapuhiai aiziet uz ezeru un atnest ūdeni. Taču Hau atteicās iet. Mahu viņai uzkliedza, bet viņa tomēr nepaklausīja. Nekas cits neatlika, Mahu pašam bija jāiet pēc ūdens.

Kad Mahu noliecās pār ūdeni, viņš juta, ka dusmas aug augumā. Pārējie viņa bērni arī nebija klausījuši un tāpēc tikuši pārvērsti par akmeņiem, taču tagad Hau draudēja vēl ļaunāks liktenis. Mahu palika pie ezera līdz vēlam vakaram. Beidzot viņš izdzirdēja soļus — Hau meklēja tēvu. Kad meita bija pienākusi klāt, Mahu iznāca no krūmu aizsega un iesvieda meitu ezerā. Viņš gremdēja meiteni arvien dziļāk, līdz viņas galva pazuda zem ūdens. Mahu visu laiku turēja meiteni ciet, kamēr viņa beidza pretoties. Tad viņš aizgāja prom no ezera tieši uz jūru.

Taču Hau nebija mirusi. Viņa zaudēja jaunas meitenes apaļīgo veidolu, rokas kļuva līdzīgas zivs spurām, kājas saauga kopā, ķermeni pārklāja zvīņas. Seja kļuva neglīta, un garie mati pārvērtās par pinkainām jūraszālēm. Kādu brīdi viņa nekustīgi gulēja ezera dibenā, tad viņā sāka riņķot aukstās asinis un viņa traucās dziļāk ezerā. Hau bija kļuvusi par tanivhu.

Ezeriņā viņai bija pārāk maz vietas, un viņa mēģināja izlauzties brīvībā vispirms uz ziemeļiem — pāršķēla klintis, atsvieda sānis kalnus, ar pleciem apvērsa zemes slāņus tikpat vienkārši, kā ar ko uzrušina kurnaras lauku. Tanivhu apturēja tikai lielā Hiarau kalnu grēda, kas gadījās ceļā. Ūdens gāzās viņas izraktajā ejā, bet viņa pati griezās atpakaļ un mēģināja izlauzties līdz okeānam austrumu pusē. Arī šis nodoms neizdevās, jo viņa bija iekļuvusi klinšu plaisā, pa kuru ūdens tecēja prom no ezera. Kamēr Hau tur cīnījās, viņas izraktajās gravās urdzēdams ieplūda ūdens, un tā izveidojās ezera pietekas

Viņa dzirdēja Kivas okeāna murdoņu tālumā un izmisīgi cīnījās savā šaurajā gultnē.

Pēdu pa pēdai viņa vilkās uz priekšu, sakuldama putās ūdeni un kliegdama neparastā tanivhas balsī. Mahu izdzirda viņu, un sūtīja viņai zivis, lai viņa varētu remdēt izsalkumu, — tās zivis, kas tagad peld rāmajā Vaikaremoanā. Paēdusi Hau vēl aizvien jutās izsalkusi, un Mahu sūtīja viņai moluskus, kuru čaulas vēl joprojām var atrast iespiestas klintīs. Tās tur palikušas no tiem sensenajiem laikiem līdz pat šai baltai dienai. Kad uzlēca saule, tanivha Hau-mapuhia

nobeidzās un palika mierīgi guļam. Ezera ūdens vēl aizvien šļakstās pāri viņai un rotājas ar viņas ūdenszāļu matiem.

Pakehi viņā saredz tikai klinti, taču maori zina patiesību. Tā ir tanivha Hau-mapuhia, kas izveidoja šauros un līkumotos Vaikaremoanas līčus un lika ezera ūdeņiem trakot vētrā tai garajā naktī, kad viņa cīnījās, lai izkļūtu brīvībā plašajā Kivas okeānā.

Hotu-puku

Daudzi no tiem, kas ceļoja no Rotoruas ezera uz Tanpo ezeru, bija gājuši bojā. Ļaudīm radās aizdomas, ka ceļiniekus notver un nogalina kādas svešas, naidīgas ciits karotāji. Tika nolemts uz šo apkaimi nosūtīt tauu karapulku, lai tas izsekotu un iznīcinātu ienaidniekus. No katra ciemata ieradās noteiktais skaits vīru, un drīz vien karapulks devās ceļā. Otrās dienas novakarē viņi sasniedza Taupo ezera ziemeļu galu, pārcēlās pāri Vaikatas upei un pa Kaingaroas līdzenumu aizgāja līdz Kapengai.

Karotāji nezināja, ka tur dzīvo tanivha Hotu-puku. Tas bija uzglūnējis ceļiniekiem un viņus aprijis. Hotupuku nāsīs iesitās cilvēka smaka, un viņš izlēca no savas alas un metās virsū karotājiem. Tie nebija gaidījuši uzbrukumu no slēpņa atklātā līdzenumā un nebija sagatavojuši ieročus cīņai. Nav nekāds brīnums, ka rūdītie karotāji pārbijās un bēga kur kurais, jo Hotu-puku bija tik liels kā kalns. Viņam bija punains mugurkauls kā okeāna nezvēram. Dažus cilvēkus briesmonis samīdīja, citi nozuda viņa mutē kā milzīgā alā un tika aprīti dzīvi. Karotāju pulks tomēr bija tik liels, ka Hotu-puku ar visiem netika galā. No nezvēra izbēgušie karotāji ar pūlēm nokļuva līdz Rotoruai un tur pastāstīja par lielo nelaimi.

Rotoruas karotāji tūda] ķērās pie ieročiem un izveidoja' 170 vīru lielu karapulku, kas ar skubu devās uz Ķapengu. Pa ceļam viņi pārsprieda cīņas plānu un drīz vien ķērās pie darba — vāca ti palmu lapas un pina un vija no tām stipras virves.

Kamēr tika teiktas svinīgās runas, kas ievada katru kauju, briesmonis omulīgi snauda savā alā un varbūt vēl gremoja Taupo karotājus, kurus bija notiesājis. Viens no pieredzējušākiem virsaišiem teica:

— Uzklausiet mani! Ķersimies pie darba mierīgi! Ne iesim pārāk tuvu briesmonim, bet paliksim pa gabalu no viņa! Pašreiz vējš pūš uz viņa pusi, un, ja mēs pieiesim pārāk tuvu viņa midzenim, viņš saodīs mūsu smaku. Mums jau stāstīja, cik liels viņš ir. Ja viņš mums negaidīti uzbruks, mēs tiksim iznīcināti — viņš mūs nogalinās ar savu lielo ķermeni vien. Nogaidīsim, kamēr vējš sāks pūst uz mūsu pusi, tad varēsim nemanīti viņam piezagties. Mums jāsagatavojas cīņai tā, ka viņš to nemaz nepamana.

Virsaiša padomu ņēma vērā. Karotāji gaidīja, kamēr vējš iegriezās no viņiem vēlamās puses. Viņi dzirdēja tanivhas gārdzošo elpu, un bija skaidrs, ka briesmonis vēl aizvien ir aizmidzis. Virvju lamatas ierīkoja pa gabalu no alas. Pulciņš vīru ar metamiem un cērtamiem ieročiem nostājās abpus alas ieejai, citi turēja virvju galus, bet trešais pulciņš — jaunākie un drošsirdīgākie karotāji — nostājās pretim alas ieejai, lai

izvilinātu tanivhu laukā. Viņi piesardzīgi tuvojās alai, bet necik tālu netika, kad jau izdzirda rīboņu. Zeme nodrebēja, un tumšajā alas ieejā parādījās milzīgais Hotu-puku ķermenis. Neviens vīrs neatkāpās ne soli, daži pat pagāja vēl tuvāk, lai izaicinātu tanivhu.

Hotu-puku aiz labpatikas ierēcās. Žokļus atplētis, viņš metās uz priekšu, un viņa garā mēle šaudījās no vienas puses uz otru, mēģinādama satvert muļķa vīrus. Kad tanivha iznāca dienas gaismā, karotāji piesardzīgi atkāpās. Virves gulēja zemē kā nejauši nokritušas, taču īstenībā katra bija nolikta savā vietā, un vīri centās tās nesajaukt.

Karotāji sāka skriet uz neliela pakalna pusi. Hotupoku pielika soli, meimurodams lejup pa nogāzi. Viņa zvērojošās acis un kampienam gatavā rīkle, kā arī varcn lielais ķermenis varēja iedzīt bailes, tomēr aravu vīri nenobijās. Viņi uzskrēja pakalnā un palika stāvam tā virsotnē, vicinādami rokas un izsmiedami tanivhu. Nokaitinātais nezvērs metās pie viņiem un ielika kāju tieši cilpā, kas apjoza kalna virsotni.

Tanivha satrūkās no pēkšņa kliedziena, kad desmitiem vīru sāka vilkt virves un cilpa atlēca no zemes. Hotupuku priekškājas bija cieši sasaistītas kopā. Citas virves kā dzīvas aptvēra viņa pakaļkājas, nostiepās pāri mugurai, apvijās viņam ap kaklu un žokļiem — sākumā tikko jūtami, bet drīz vien nežēlīgi iegrauzās tanivhas miesā. Satrauktie karotāji no visām pusēm metās viņam virsū. Arī tie, kas bija izvilinājuši tanivhu no alas, piedalījās uzbrukumā. Brīva bija palikusi vairs tikai milzeņa aste, kuru Hotu-puku vicināja, gāzdams nost no kājām vīrus, kas patrāpījās ceļā, tomēr viņš sāpīgi sajuta nieru un taiahu belzienus un dūrienus.

Vai traks aiz sāpēm, Hotu-puku kāpās atpakaļ, cenzdamies atbrīvoties no virvēm. Taču virves bija aptītas ap stingri zemē iedzītiem stabiem, un tanivha, noasiņojis no simtiem ievainojumu, beidzot palika guļam bez dzīvības. Viņš izskatījās pēc zirnekļa kūniņas, ja tikai to var iedomāties tik lielu kā valis, vai arī pēc tuatetes — tagad jau izmirušas briesmīgas ķirzakas ar zvīņām un dzeloņainiem izaugumiem.

Kāds virsaitis ieteica karotājiem uzšķērst briesmoni, lai redzētu, kas tam vēdērā. Ar parastajiem griežamajiem daiktiem — akmens nažiem un obsidiāna plāksnēm, kā ari ar koka darbarīku, kurā iestrādāti trīsstūraini haizivs zobi, un ar gliemežvākiem — vispirms uzšķērda vairākas tauku kārtas, un tad satrauktie karotāji atklāja šausminošu noliktavu. Hotu-puku vēdērā bija viss tas pats, kas bija ticis atrasts citu slavenu tanivhu vēderos. Tur bija daudzu vīriešu, sieviešu un bērnu līķi. Sie cilvēki bija aprīti nesen, jo vēl nebija sagremoti. Bija arī bez skaita daudz atsevišķu locekļu, rumpju un galvu. Tanivha bija aprijis savus upurus kopā ar visu, kas viņiem bijis klāt: vēderā bija nefrīta meres, koka taiahas un kokiri, no vaļa kauliem

un haizivs zobiem laisīti ieroči, nefrīta rotaslietas, paklāji, dārgi apģērbi no suņu vilnas, ar albatrosa, kivi un papagaiļa kakas spalvām rotāti apmetņi, apstrādāti un neapstrādāti lini un daudz citu dārgu priekšmetu.

No tanivhas izņemtie līķi tika apglabāti, pēc tam nezvēru sagrieza gabalos un no tā taukiem izspieda eļļu. Karotāji apēda tanivhu, tā apliecinādami savu uzvaru pār ienaidnieku.

Tanivha ķirzaka

Ai, jūs būtu šausmās nobālējuši, ieraugot Kaivhakaruakil No dzīves tumšajā alā mežā viņa āda bija kļuvusi mikla un izbalējusi. Kad viņš vilka savu pretīgo augumu pa zemi, pat putni aizlidoja. Reiz, meklējot mežā barību, viņš nejauši satika kādu sievieti. Nelikdamies ne zinis par sievietes kliedzieniem, viņš aizvilka viņu uz savu alu un apņēma par sievu. Tanivha nebaidījās, ka sieviete var aizbēgt, jo, būdams alā, viņš ar savu ķermeni aizsprostoja alas izeju, bet, kad gāja laukā, piesēja sievietei pie matiem garu linu virvi, kuras otru galu turēja ciet. Laiku pa laikam viņš virvi paraustīja, lai pārliecinātos, vai sieviete vēl ir turpat.

Gāja dienas, un sieviete nemitīgi domāja, kā lai izbēg. Tanivha skrēja ātrāk par viņu, tādēļ brīvību varēja atgūt tikai ar viltību. Beidzot viņa bija izprātojusi, kā aizbēgt.

Kad Kai devās prom, lai sameklētu barību, sieviete izgāja no alas un ar asu gliemežvāku pārgrieza virvi. Virves galu viņa apsēja ap kādu mazu kociņu. Viņa dzirdēja, kā tālumā brikšķēdami lūst koki, kur nezvērs lien pa mežu, un bēg projām izbiedētie putni. Pēkšņi virve saspringa. Mazais kociņš no rāviena saliecās, bet tad atkal izslējās. Sieviete krietnu brīdi aizturēja elpu. Beidzot, izdzirdusi tanivhu aizejam tālāk, viņa saprata, ka ir drošībā.

Sieviete steidzās uz dzimto ciematu un izstāstīja savus piedzīvojumus draugiem, un viņi nolēma iznīcināt tanivhu, Vīrieši uztaisīja tik lielu māju, ka tajā pietika vietas milzīgajam Kaivhakaruaki. Kad māja bija pabeigta, kāds jauneklis devās uz mežu, lai ielūgtu tanivhu pārnākt uz dzīvi pie viņiem.

Jauneklis piesardzīgi iegāja mežā, cik skaļi vien spēdams izkliedza savu ielūgumu un skrēja atpakaļ.

Visi apsēdās maraē, bažīgi vērodami mežu tai vietā, kur tas pienāca vistuvāk kādai vharei. Pēc brīža krūmi pašķīrās-un no meža iznāca Kaivhakaruaki. Bērni paslēpa galvas mātēm pie krūtīm un pat karotāji pakāpās atpakaļ, kad šausmīgais nezvērs gāzelēdamies nāca tuvāk. Viņa galva sniedzās pāri māju jumtiem un acis kvēloja kā ogles ugunskurā.

— Kur ir mana sieva? — viņš aizsmakušā balsī jautāja.

Sieviete drosmīgi izgāja priekšā, nodarīdama kaunu karotājiem.

— Nebaidies, Kaivhaka, te es esmu, tava sieva, — viņa maigā balsī teica.

— Kāpēc tu aizbēgi?

— Es nevarēju vairs paciest aukstumu un mitrumu tavā alā, — viņa teica. — Te ir manas mājas, un tev jānāk un jādzīvo šeit kopā ar mani. Lūk, šo māju manas cilts vīrieši uzcēla mums!

Kaivhakaruaki pagrieza galvu un palūkojās uz milzīgo māju, kas nule kā bija pabeigta. Viņš šķita apmierināts un teica:

— Es jau nodomāju, ka tu esi pārvērtusies par koku, bet, ja tu

esi te, tad ari es palikšu pie tevis.

Tanivha izslēja galvu un raudzījās uz ļaudīm.

— Pieraugiet, lai es būtu labi paēdis! — viņš teica. — Bīstieties no Kaivhakaruaki dusmām! Tagad es iešu gulēt. Atsūtiet manu sievu pie manis!

Un viņš neveikli ielumpačoja vharē.

— Nu ir īstais laiks, — sieviete čukstēja. — Jūs jau zināt, kas jādara.

Vīrieši sāka kraut pie mājas sienām žagarus un manukas — tējaskoka — zarus.

— Kur ir mana sieva? — nodārdināja Kai. — Sūtiet viņu pie manis, jo sāk jau tumst!

Kamēr kaudzi krāva aizvien augstāku, pa durvīm iebīdīja sievietes drānās tērptu koka gabalu un durvis ar skubu atkal aiztaisīja ciet. Drīz vien malkas kaudze bija sakrauta un virsaitis iesvieda tajā degošu lāpu. Sausie zari un žagari sprakšķēdami uzliesmoja tumsā.

Kai pagriezās uz otriem sāniem, un ļaudis juta, ka zeme zem viņu kājām nodreb.

— Kas tas par troksni? — tanivha iesaucās.

— Kuš, tur tikai vējš šalc koku galotnēs! — vīrieši kliedza. — Tuvojas vētra.

Tagad jau liesmoja vhares sienas, un Kai saprata, ka ir ievilināts lamatās. Viņš mētājās šurpu turpu pa šauro cietumu, taču liesmas dzina viņu atpakaļ, kamēr beidzot jumta spāres lēni iekrita mājā, pret debesīm pacēlās dzirksteļu spiets un tanivha bija pagalam.

Tomēr Kaivhakaruaki nebija pavisam sadedzis. Bija palikusi viņa aste. Atdalījusies no ķermeņa, tā izlocījās zem degošās malkas un aizbēga uz mežu, kur tās bērni dzīvo vēl šobaltdien kā moko papa — mazās koku ķirzakas.

liet tas jau ir cits stāsts, tikpat patiess kā stāsts par Kai, — jo vai tad mazajām Kaivhakaruaki pēctecēm nepiemīt spēja nomest astes, un viņas pašas no tā nemaz necieš?

Tanivha no Kaiparas

No kādas kaingas, kas atradās dienvidos no Kaiparas ostas, trīs sievietes bija aizgājušas uz mežu vākt tavas koka augļus. Viena, pati jaunākā, bija skaista meitene, bet pārējās divas — neizskatīgas, pat neglītas. Augļus meklējot, viņas aizklīda tālu no mājām. Kad bija jau savākts krietni daudz augļu, sievietes negaidot uzgāja platu taku, kuru agrāk nekad nebija redzējušas. Šķita, ka pa taku daudz staigāts, un sievietēm sagribējās uzzināt, kurp tā ved. Viņas nogāja labu gabalu, līdz nonāca pie palisādes, kas bija apaugusi ar staipekņiem. Sievietes mēģināja pa spraugām ielūkoties iekšā. Pēkšņi viņas izdzirda briesmīgu rēkšanu, un, zemei drebot, parādījās tanivha. Sievietes metās bēgt pa taku, skrienot izbārstīdamas savāktos augļus. Tanivha ar milzīgiem lēcieniem brāzās viņām pakaļ un vienu noķēra. Ieskatījies sievietei sejā, viņš aizsvieda to sāņus un turpināja vajāt abas pārējās. Noķēris otru sievieti, viņš atkal bija neapmierināts, bet, notvēris trešo, kas bija jauna un glīta, viņš to aiznesa uz savu alu.

Par tanivhām stāstīja, ka tie stingri sargājot gūstekņus. Jaunajai sievietei vajadzēja samierināties ar savu nelaimīgo likteni, un, gadiem ejot, viņa dzemdēja tanivham vairākus dēlus. Trīs bija briesmoņi tāpat kā viņu tēvs, otri trīs bija cilvēkbērni un izauga par spēcīgiem jaunekļiem. Sieviete gribēja, lai dēli viņai palīdz izbēgt un atriebties briesmīgajam vīram. Tā kā tanivha visu laiku greizsirdīgi viņu uzraudzīja, viņa bērnus audzināja it kā taisnīgi. Briesmoņiem viņa mācīja aušanas, ēdiena gatavošanas un dažādu mājas darbu iemaņas, bet saviem īstajiem dēliem — karošanas māku. Māte palīdzēja viņiem uztaisīt ieročus un pamācīja, kā tie lietojami, Tanivha bija apmierināts, būdams pārliecināts, ka ģimene spēs gan mājās aprūpēt viņu, gan sagādāt viņam pārtiku mežā.

Beidzot pienāca diena, kad tanivhas nebija mājās. Sieviete sasauca kopā savus bērnus un ieteica visiem kopā iet ķert zušus. Dēli bija gatavi gājēji, un nesaderīgā ģimene devās ceļā. Kad viņi bija nonākuši kādā meža klajumā, sieviete apsēdās un lika saviem īstajiem bērniem parādīt veiklību uzbrūkot un aizstāvoties. Kad dēli bija jau iekaisuši cīniņā, sieviete iesaucās:

— Tagad uzbrūciet saviem brāļiem!

Dēli nelikās lūgties, jo jau sen neieredzēja savus brāļus briesmoņus. Viņi uzbruka tiem ar merēm un taiahām. Tanivhas bērni nespēja viņiem pretoties un drīz vien tika nogalināti.

— Šodien jūs esat izdarījuši labu darbu, — māte uzslavēja savus trīs zēnus. — Tagad jūs zināt, ka esat cilvēki un piederat pie mana tēva cilts. Jūs esat mani dēli! Vai jūs atbrīvosiet mani no tanivhas, jūsu tēva?

Zēni bija ar mieru. Viņi ātri un klusi piezagās pie tumšās alas. Tēvs bija jau atgriezies mājās.

— Nu! — satraukta čukstēja māte.

Tanivha nepaguva ne pamosties, kad zēni bija jau iebrāzušies alā, un pēc pāris mirkļiem no turienes plūstošās asinis liecināja, ka tanivha ir pagalam un mātes gadiem ilgās ciešanas atriebtas. Lai būtu pavisam droši, zēni nocirta tanivhas locekļus un nometa tos alas priekšā.

Pēc ilga gājiena pāri kalniem un cauri mežiem, māte kopā ar trim dēliem atgriezās dzimtajā kaingā. Ciltsbrāļi viņu pazina un aiz prieka gan smējās, gan raudāja. Tai vakarā kaingā valdīja līksme. Pat cilts vecie vīri slavināja sievietes dēlus par drosmi un uzticību. Tad viens no vecajiem piecēlās un lūdza uzklausīt viņu.

— Ko jūs izdarījāt ar tanivhas ķermeni? — viņš vaicāja.

— Mēs nocirtām tam ķepas un atstājam ārpusē pie alas, — zēni atbildēja.

— Un kur palika ķermenis?

— Tas vēl guļ alā.

— Vai tas ir liels un resns?

— Jā, tas ir milzīgs un labi nobarots.

Vecais vīrs uzmanīgi pavērās uz saviem ciltsbrāļiem.

— Es saožu ceptu gaļu, — viņš teica. — Tanivhas gaļa ir trekna un sulīga.

Skaļi klaigādami, pārējie pauda piekrišanu vecajam vīram. Nākamajā dienā visi hapu locekļi devās uz kalniem, tanivhas dēli rādīja viņiem ceļu. Kā jau viņi bija stāstījuši, ārpusē pie alas bija ķepas, bet alā — tanivhas ķermenis. Tika pagatavota milzīga krāsns, kurā ielika ķermeni, kā arī ķepas. Visi gaidīja, kad gaļa būs izcepusies, un tad novāca virsū uzlikto zemi un paklājus. Šausmās ļaudis ieraudzīja, ka tanivha sāk bolīt acis un viņa ķermenis lokās un raustās. Ķepas pašas no sevis atkal pievienojās ķermenim. Tanivha izlēca no kūpošās bedres un uzbruka pārsteigumā sastingušajiem ļaudīm. Daudzus viņš uz vietas nogalināja. Citi pārbīlī centās izvairīties no briesmoņa plati atplestās mutes un nāvīgajiem astes un ķepu sitieniem. Tanivha metās pakaļ bēgļiem. Kāda sieviete uzskrēja klintī pie pašas jūras, un tanivha viņu iesvieda uz galvas ūdenī. Stāsta, ka okeāna atuas esot viņu paglābuši. Viņi guldījuši sievieti uz mīkstiem sūkļiem un jūraszālēm, barojuši ar zivīm un gliemežiem un šūpojuši viļņos, kamēr izskalojuši krastā. Tur jūraszāļu blāķi ieraudzījuši zvejnieki un attinuši vaļā. Viņi tajā atraduši dzīvu sievieti un aizveduši viņu atpakaļ uz mājām.

Tur viņa sastapās ar draugiem, jo atdzīvojies tanivha nebija visus nogalinājis, vairums bija aizbēguši. Vīrieši no jauna sapulcējās kopā un, kad briesmonis, cilvēku gaļas saēdies, atdusējās, uzrāpās viņam virsū un nosita to otrreiz. Šoreiz viņi bija ļoti piesardzīgi un sacirta

briesmoņa ķermeni sīkos gabaliņos, kurus sadedzināja citu pēc cita, lai nezvērs vairs nevarētu atdzīvoties. Kaulus iepriekš izņēma laukā, un no tiem pagatavoja āķus zivju ķeršanai un šķēpu uzgaļus.

Runājošais tanivha no Rotoruas

Kādam tanivham, kas dzīvoja kalnos, kaut kur starp Rotoruas ezeru un Vaikatas upi un kura vārdu neviens neatceras, bija melni spārni kā sikspārnim, divpadsmit pēdu plati. Viņa lielā galva uz resnā kakla beidzās ar asu snuķi. Mute bija pilna ar zobiem, un kājām un pleciem nagi tik asi kā izkapts.

No takas, kas veda pāri kalniem, izvairījās visi ceļinieki, vienīgi vaikatu cilts virsaitis Kahu-ki-te-rangi, kas bija iemīlējis aravu cilts tohungas Pou-vhenuas meitu Koku, staigāja pa to. Kahu zināja, ka aravu cilts ļaudis labprāt ierīkotu īsāku taku pāri kalniem, lai nevajadzētu mest lielo līkumu, taču tohunga uzskatīja, ka nav iespējams ierīkot jaunu taku, kamēr kalnos dzīvo tanivha.

Kalni paglaimoja vecajam vīram:

— Tu ar savu burvja māku noteikti varētu uzveikt briesmoni. Ja tu to izdarīsi, mani ļaudis ierīkos platu, gludu taku pāri kalniem un cauri mežiem.

— Un ko tu gribi par savu augstsirdīgo piedāvājumu? — tohunga aizdomīgi vaicāja.

— Es neprasu neko vairāk kā tikai tavu meitu Koku par sievu.

Tohunga pārdomāja Kaliu priekšlikumu. Viņš saprata, ka šīs precības stiprinātu saites starp aravu un vaikatu ciltīm, un jaunais ceļš palīdzētu vienotiem spēkiem cīnīties pret kopējo ienaidnieku. Viņš no visas sirds piekrita Kahu priekšlikumam, un Kahu-ki-te-rangi atgriezās mājās savākt ļaudis, kas ierīkos jauno taku.

Kahu zināja, ka var paļauties uz saviem spēkiem. Viņa tēvs bija tanivhu mednieks un, tā kā viņš bija sastapis daudzus šos dīvainos un pretīgos radījumus, bija iemācījies viņu valodu un savas zināšanas atklāja arī dēlam. Kahu uzkāpa kalnā un piegāja pie tanivhas midzeņa. Viņš sāka glāstīt un ieskāt briesmoņa muguru, tā viņu ļoti iepriecinādams. Tā nu karstajā pēcpusdienas saulē tanivha sāka runāties ar cilvēku.

— Tev vajadzētu apņemt sievu, — Kahu sacīja tanivham. — Sieviete tevi aprūpētu un paieskātu tavu ādu, kad tā kļūst sausa un sāk niezēt.

— Tā ir lieliska doma, — tanivha atbildēja. — Tici vai netici, bet es jau pats par to tiku prātojis. Saki, kur lai dabūju sievu? Tagad neviens cits, izņemot tevi, vairs nestaigā pa šo taku, jo visi zina, ka te dzīvoju es.

— Es varu tev palīdzēt, — teica viltīgais Kahu. — Tikai, ja es tev sameklēšu sievu, tev man kaut kas jāapsola.

— Kas tad?

— Tev japārvācas uz kalna otru pusi un jāliek mierā Vaikatas un

Rotoruas ļaudis.

— To es darīšu labprāt, — tanivha solījās. — Nav nekādas jēgas palikt šeit, kur nekad neiet garām nekāds ēdamais.

— Nu, tad divās dienās sieva tev būs roka. Tikai turi savu solījumu!

Kahu atgriezās pie savas cilis un aizgāja pie vecas sievietes Pukaku. Viņa bija pretīga izskata, netīrīga un nekārtīga, turklāt viņai bija nejauks raksturs. Pukakas pienākums bija apbērēt mirušos, un tādēļ visi cilvēki no viņas vairījās.

— O, Pukaka, es atradu tev vīru, — Kahu teica.

Vecā sieva atglauda no sejas savus pinkainos matus

un neuzticīgi paskatījās uz I<ahu.

— Neviens no laba prāta neņems mani par sievu, — viņa nomurmināja.

— Ņems gan. Tavs nākamais vīrs tevi jau nepacietīgi gaida.

— Kur viņš ir?

>— Viņš dzīvo kalnā starp mūsu ciematu un Rotoruu.

— Bet tur jau vienīgais dzīvais radījums ir tanivha!

— Jā, tavs nākamais virs arī ir tanivha. Viņš rūpēsies un gādās par tevi.

Vecā sieva kļuva domīga.

— Vīrs vecumdienās? Jā, labāk tomēr dzīvot pie tanivhas nekā mirt badā. Es iešu pie viņa par sievu.

Saņēmis viņas netīro roku savējā, Kahu aizveda Pukaku pa taku pie tanivhas alas. Tanivha un vecā sieva nepatika viens otram, taču abi nolēma to neizrādīt un palikt kopā.

Kahu atvadījās no viņiem un aizejot vēl teica Pukaka i:

— Neaizmirsti pakasīt viņa muguru, kad tā sāk kniest, un viņš darīs visu, ko gribēsi! Parūpējies, lai viņš paliek kalna otrā pusē, citādi būs slikti gan tev, gan man.

Kad Kahu-ki-te-rangi kāpa lejup pa taku, tanivha uzcēla Pukaku sev mugurā, savēcināja spārnus un uzlidoja augstu gaisā. Tad viņš lēni nolaidās nogāzē otrpus kalna, lai iekārtotu sev un sievai jaunas mājas.

Kad briesmas vairs nedraudēja, Vaikatu vīri ķērās pie ceļa ierīkošanas: izdzina stigu pamežā, nocirta kokus, kas auga tieši ceļā, noklāja ar zariem purvainās vietas. Drīz vien Kahu un viņa draugi varēja ātri un droši aiziet uz Rotoruas ciematu. Kahu apprecēja Koku, un kāzas turpinājās vairākas dienas. Beidzot pienāca laiks atgriezties mājās. Ļaudis gāja, izstiepusies garā virknē — vīrieši, sievietes un bērni. Līdzi gāja arī visskaistākās meitenes no Rotoruas, pavadīdamas savas draudzenes uz Vaikatu.

Neviens pats ir neiedomājās par tanivhu, kas agrāk te bija apdraudējis ceļiniekus. Smiekli būtu aizķērušies viņiem kaklā, ja viņi zinātu, ka tas slēpjas turpat netālu pakalnā augšpus ceļa garām

papardēm aizaugušā iedobē.

Tanivha nebija apmierināts ar savu sievu. Tālumā izdzirdis laimīgo cilvēku sarunas un smieklus, viņš ziņkārības dzīts bija atlidojis uz šo paslēptuvi.

Tanivha kļuva vai zils aiz dusmām, redzēdams Kahu un viņa skaisto sievu, kurus pavadīja apaļīgas un pievilcīgas jaunas sievietes, un iedomādamies, ka viņam iemānīta kaulainā, netīrā vecā Vaikatas līķu apbērētāja. Viņš metās ārā no slēptuves un ar vienu ķepu sagrāba divas trīs jaunas sievietes. Kahu, izdzirdis kliedzienus, skrēja skatīties, kas tur notiek. Tanivha, aizslīdēdams viņam pār galvu, ar otru ķepu paķēra vēl Koku, un tad aizlidoja pāri kokiem atpakaļ uz savu veco alu kalna virsotnē.

* * *

*

Dziļi satriektais Kahu aprunājās ar savu tēvu, lūgdams padomu, kā pievārēt tanivhu, kas bija lauzis doto solījumu. Abu izdomātais plāns bija labs, un Kahu sagatavojoties parūpējās, lai katrs sīkums tiktu kārtīgi izdarīts. Pēc pāris dienām no ciemata izgāja bariņš jaunu vīriešu. Ātri sasnieguši to vietu, kur nolauztie zari un nomīdītā zāle rādīja ceļu uz tanivhas alu, viņi kādā atklātā vietā pāri takai novilka resnu linu virvi. Tā bija sasieta cilpā, kuras viena daļa tika pacelta augstu gaisā ar galā i.ešķeltu koku. Cilpas galus pa garo zāli aizvilka līdz mežam, kur tos turēja simtiem roku.

Kahu nometa apģērbu un viens pats uzkāpa augšā kalnā. Viņš nemaz nemēģināja slēpties. Iznācis klajumiņā alas priekšā, viņš brīdi pastāvēja, un sirds viņam nodrebēja drūmās nojautās. Asiņaini kauli un miesas gabali skaidri liecināja, ka tanivha mielojies ar abu cilšu jaunajām sievietēm.

Kahu skaļi iesaucās;

— Gļēvulīgais briesmoni, nodevīgais radījum, nāc ārā!

Alas'ieejā parādījās tanivhas galva.

— A, tas esi tu, Kahu! Vai tu atnāci apskatīt manu jauno sievu, kas ir apaļīga un skaista? Vai varbūt tu labāk vēlies par sievu Pukaku? Viņa tevi gaida kalna otrā pusē. Tu vari viņu ņemt, un tad mēs abi būsim apmierināti.

Kur ir Koka? — Kahu aizsmacis jautāja.

— Alā, protams. Neuztraucies, es labi rūpējos par viņu.

— Es atnācu, lai aizvestu viņu sev līdzi, — Kahu auksti teica. — Nekas nespēs mani aizkavēt. Bet vispirms es tevi nogalināšu un sadedzināšu tavu pretīgo ķermeni.

Tanivha smējās.

— Vajag milzumu tādu knišļu kā tu, lai mani sagūstītu. Ja tu tūlīt neiesi projām, es tevi pārkodīšu uz pusēm un nometīšu par barību suņiem un žurkām.

Kahu uz viņa draudiem neko neatbildēja, tikai izbāza mēli, lai parādītu, cik ļoti viņš nicina briesmoni. Tanivha, neizturējis tādu apvainojumu, izlēca no alas un metās virsū jaunajam vīrietim, kas pagriezās un bēga. Abi drāzās lejā pa kalna "nogāzi — Kahu, slaids un kails, skrēja viegli palēkdamies, un cieši viņam uz papēžiem tanivha. Jauneklis izskrēja cauri cilpai un iekliedzās:

— Nu!

Viens no Kahu draugiem parāva nost koku, kas turēja cilpu uz augšu, tieši tajā brīdī, kad tanivha bija klāt, un virve viegli apmetās nezvēram ap kaklu un savilkās, iegriezdamās miesā. Briesmonis tika noķerts tai mirklī, kad gribēja celties spārnos.

Kahu palīgi stingri turēja virvi, līdz cilpa savilkās tik cieši, ka nožņaudza nodevīgo tanivhu.

Kahu-ki-te-rangi uzkāpa kalnā trešo reizi. Viņš saņēma sievu savās stiprajās rokās un nomierināja viņu, tad noveda lejā pa jauno taku uz Vaikatu.

STĀSTI par PĀRDABISKĀM BŪTNĒM
Ihenga*1*

Ihengam ļoti gribējās uzzināt, vai dūmakainā strēle, kas laiski paceļas no kalna gala, ir dūmi vai migla. Atstājis sievu kanoe, viņš izkāpa krastā un rāpās augšup pa kalna nogāzi. Viņu nebaidīja žēlās dziesmas, kas gan klusāk, gan skaļāk skanēja no miklā meža, tomēr viņš ar acs kaktiņu vēroja dīvainus, kustīgus tēlus, kas viņam sekoja.

. Vēja brāzma izklīdināja miglu kalna virsotnē, ur Ihenga ieraudzīja kāda ciemata pālisādes, bet mazliet tuvāk — koku, kas liesmoja kā lāpa. Viņš nolauza vienu zaru.

Atskanēja kliedziens, un pie Ihengas steidzās baltādainas būtnes. Viņš sāka griezt liesmojošo zaru ugunīgā lokā sev apkārt, un patupaiarehes atkāpās. Ihenga iesvieda zaru krūmos, un gaisā uzvirmoja smacējoši dūmi un sprikstošas dzirksteles. Gari atkāpās vēl tālāk, un viņš pa kalna nogāzi bēga atpakaļ pie sievas.

Vēlāk Ihenga apmetās pie Vaiteti upes kalna pakājē un nolēma nodibināt draudzīgus sakarus ar nenotveramajiem baltādainajiem ļaudīm. Viņam ļoti patika dīvainās liegās dziesmas, kuras tie dziedāja, kad kalnu ietina migla. Ihenga izvēlējās jauku dienu, kad pie debesīm nebija neviena mākoniša, un, izgājis no sava ciemata, kāpa kalnā. Krūmāji un papardes traucēja iešanu, tādēļ Ihenga nogura, un viņu sāka mocīt slāpes. Viņš apskatījās pēc ūdens, taču neatrada neviena strautiņa. Ihenga jau tuvojās kalna virsotnei, un viņam bija skaidrs, ka arī tur nav cerību remdēt slāpes. Pašķīris koku zarus, viņš pēkšņi atradās klajumā. Caur koku lapām viņš ieraudzīja pālisādes, un aiz tām mājas un šķūņus. Ciematā bija daudz cilvēku ar neparasti gaišu ādu un sarkaniem matiem. Ihenga uzsauca, un ļaudis skriešus steidzās viņam pretim, runādami valodā, kas nebija Ihengas valoda, tomēr dīvaini līdzīga tai, tā ka Ihenga varēja saprast, ko viņi saka,

Ihenga lūdza padzerties, un skaista jauna sieviete pasniedza viņam ķirbja trauku ar koka snīpi. Tas bija augstsirdīgi, jo ciematā ūdens bija ļoti maz. Tuvākais avots atradās diezgan tālu — Kauaes gravā. Ihenga krietni padzērās. Patupaiarehes, sastājušies ap viņu, savā starpā apsprieda viņa izskatu.

Pēc šī notikuma Ihenga nosauca kalnu par Ngongotahu. Nosaukums sastāv no diviem vārdiem — ngongo, kas nozīmē «dzert» un taha — «krūze».

Dīvainie ļaudis, kas mita Te Tuahu-a-te-atuā — dievu svētvietā — Ngongotahas virsotnē, nelaida Ihengu projām. Tie viņu izprašņāja, aptaustīja viņa ķermeni. Aiz pārsteiguma Ihenga sākumā nepretojās, taču, pamanījis, ka tie nav līdzīgi parastajiem cilvēkiem, saprata, ka

tie nav zemes būtnes, un nobijās.

Ihenga izrāvās no šo ļaužu ielenkuma, izspraucās cauri palisādei un skrēja lejup pa kalna nogāzi. Bailes spārnoja Ihengas kājas, un pamazām viņš attālinājās no kliedzošā pūļa, tomēr kāds viņam gandrīz vai mina uz papēžiem. Tā bija jaunā sieviete, kas bija viņam piedāvājusi dzērienu no sava ķirbja trauka. Viņa nometa apģērbu, lai tas netraucētu skriet, un drāzās viņam pakaļ. Ihenga zināja — ja šī skaistā sieviete viņu panāks, tā laupīs viņam atmiņu un viņš nekad vairs neredzēs savu sievu.

Izmisumā viņš atcerējās, ka patupaiarehes atbaida sarkanais okers un viņiem ir pretīga ēdiena un eļļas smaka. Kabatā viņam glabājās mazs gabaliņš ar haizivs taukiem sajaukta okera. Nepalēninādams skrējienu, Ihenga izņēma to no kabatas un iezieda ādā.

Ar ilgu un vilšanās pilnu skumju kliedzienu glītā meitene no burvju ciemata apstājās. Kad Ihenga palūkojās atpakaļ, viņš ieraudzīja meiteni nekustīgi stāvam starp kokiem.

Pēc šīs laimīgās izglābšanās ziņkārīgais Ihenga turpmāk izturējās ar cieņu pret meža gariem. Nākamajos gados viņu starpā valdīja trauksmains pamiers.

Paaudzi pēc paaudzes ngati-vhatuu cilts maori, kas dzīvoja ciematā, kuru bija cēlis viņu sencis Ihenga pie Vaitcti upes, ieklausījās šo burvju radījumu smalkajās balsīs un iemācījās to dziesmas.

Maoru skaits vairojās. Viņu kanoe braukāja pa ezeru, un dūmi un ēdiena smarža cēlās augšup no zemes krāsnīm ne vairs vienā, bet jau daudzās kaingās. Karotāju pulki iemina takas mežā, putnu mednieki iespiedās visapslēptākajos biezokņos, un pat bērni dažreiz uzdrošinājās doties augšup pa Ngongotahas nogāzēm. Uguns iznīcināja biezos krūmus, un tā pamazām patupaiarehes tika aizdzīti no viņu mājām pie ezera.

Pēdīgi patupaiarehes kopā ar savu virsaiti Tongu-kohu devās prom no Ngongotahas. Daži aizgāja uz Moehau*2* , citi uz Pirongias kalnu. Maori ir saglabājuši Tongaskohu bēdu dziesmu:

«Nakts ēnas krīt, Sūras sāpes plosa manu sirdi, Bēdas par mājām, kuras pametu, Par manu svētīto dusas vietu. Es pametu savu dzimto pagalvi

Ngosgo augstajā virsotnē. Mans kalns stāv tik vientuļš, Mahuiķas liesmu noslaucīts. Es aizeju tālu,

Uz Moenau, uz Pirongias virsotnēm

Meklēt citas mājas.

Ai Rotokohu! Ļauj man vēl mirkli,

Ļauj man atvadīties no mana svētā meža,

No dievu svētvietas, ko pametu.

Dod man vēl vienu dienu,

Vēl tikai vienu dienu. Un tad es iešu

Un vairs nekad neatgriezīšos.»

Ruarangi un furchu

Pirongias kalna — Vaikatas apvidus sarga — nogāzē dzīvoja Ruarangi un viņa sieva. Reiz, kad vīrs bija projām no mājām, no meža iznāca turehu un aiznesa sievu.

Nabaga Ruarangi, atgriezies mājās un neatradis sievu, bija gluži kā bez prāta. Daži draugi viņam mēģināja iegalvot, ka sieva aizbēgusi, bet viņš zināja, ka tā nav, jo viņi ar sievu bija ļoti mīlējuši viens otru. Paņēmis šķēpu un milnu ar nefrīta galu, Ruarangi devās meklēt pazudušo. Viņš to izmeklējās gan tuvu, gan tālu, kāpelēja pa stāvajām Pirongias aizām, kur koku galotnes sakļaujas virs galvas un no sūnu klātajiem stumbriem nokarājas garas staipekņu vijas, bet novakares krēslainā gaisma pazūd zem biezās zaļās lapotnes. Šādās vietās mita neparastas būtnes, tomēr Ruarangi acis mirdzēja cīņas kārē un viņa sirds nepazina baiļu, tikai naidu pret gaišādainajiem radījumiem, jo viņš bija pārliecināts, ka tie nolaupījuši viņa sievu.

Kādu dienu Ruarangi paēdis atlaidās uz muguras mitrajās sūnās. Mežā jau sāka krēslot. Pēkšņi viņš izberzēja acis un, pielēcis kājās, iekliedzās, jo strauta viņā krastā bija ieraudzījis savu sievu kopā ar briesmīgu turehu.

Par pārsteigumu Ruarangi, sieva, paskatījusies uz viņu, pagriezās un iebēga mežā. Vienu mirkli Ruarangi pat nespēja ticēt savām acīm. Bet tad viņš saprata, ka sieva droši vien ir noburta. Paķēris ieročus, Ruarangi metās bēgļiem pakaļ.

Turehu skrēja pavisam bez trokšņa, bet Ruarangi dzirdēja savu sievu laužamies cauri brikšņiem. Drīz vien viņš aptvēra, ka sievu panāks, jo lūstošo zaru troksnis kļuva skaļāks. Ruarangi beidzot izskrēja līdzenā, ar zāli noaugušā klajumā, kur gulēja krituši koki. Turehu mudināja viņa sievu steigties meža patvērumā.

Ruarangi apstājās un rūpīgi notēmēja. Viņa slaidais šķēps, gaisā dziedādams, lidoja tieši virsū turehu. Tomēr, kā šķita, kāda neredzama vara novērsa šķēpu sāņus. Tas palidoja garām turehu un trīcēdams iedūrās zemē.

Vēl mirklis, un bēgļi būs projām. Kļuva aizvien tumšāks, un Ruarangi baidījās tumsā viņus pazaudēt. Viņam līdzi bija vēl vārīto pusdienu paliekas, un roka satvēra vārītu kumaru. Ruarangi sieva un turehu jau bija sasnieguši mežmalu, taču kumara trāpīja sievai tieši pa muguru.

Ruarangi sirds priekā salēcās, jo viņš saprata, ka vārītā kumara atbrīvos viņa sievu no burvestības varas. Brīdi sieva palika stāvam, tad izrāva roku no gūstītāja rokas un pagriezās atpakaļ. Tur stāvēja viņas vīrs un gaidīja viņu! Aiz prieka iekliegdamās, sieva pieskrēja pie vīra un metās viņa rokās.

Vīrs un sieva steidzās, cik ātri vien spēja, nemeklēdami takas, lai tikai drīzāk tiktu prom no drausmīgās turehu mājvietas; viņi spraucās cauri krūmiem, uzdūrās kokiem un klupa pār saknēm. Beidzot viņi izkļuva ārā no meža un ieraudzīja Pirongias pakāji rāmu un bezrūpīgu sudrabotajā mēness gaismā.

Kad viņi jau gulēja, Ruarangi mierināja sievu ar laipniem vārdiem un neizprašņāja viņu. Sieva neko daudz arī nespēja pastāstīt par savu dzīvi kopā ar turehu. Viņa drebēja, jau dzirdēdama vien šo briesmīgo vārdu, un Ruarangi to neminēja. Tomēr nākamajā rītā sieva šķita jau gandrīz tāda pati kā senāk. Viņa teica:

— Mums jābūt ļoti piesardzīgiem. Turehu noteikti nāks atpakaļ pēc manis.

— Kā mēs varētu viņu aizkavēt? — Ruarangi jautāja. — Vai turehu no kaut kā baidās?

Sieva mirkli pārdomāja.

— Jā, no sarkanā okera! Viņi baidās no svētās krāsas.

Pagāja dažas dienas, un no gaišādainajiem meža

iemītniekiem nebija ne miņas. Ruarangi sievas bailes pamazām gaisa, bet tad kādu vakaru, kad abi stāvēja mājas priekšā, viņa iekliedzās:

— Skaties!

Turehu lieliem soļiem nāca šurp pie viņiem.

Vīrs un sieva ieskrēja mājā. Ruarangi paķēra sarkano okeru un nozieda ar to sievu. Tai pašā brīdī pa durvīm ieskrēja turehu. Krēslā viņš šķita milzīgs, atņirgtiem zobiem. Turehu baltā āda spīdēja ar aukstu spožumu. Šķita, ka reizē ar viņu mājā ielauzies aukstums.

Ruarangi iezieda ari sevi ar okeru un uzsauca;

— Neuzdrīksties mūs aiztikt!

Ieraudzījis svēto krāsu, turehu atrāvās atpakaļ. Ruarangi paberzēja ar okeru durvis. Klusi ievaidēdamies, turehu izlēca pa logu. Saniknotais vīrs viņam sekoja. Viņš novilka ar okeru svītras uz zemes, un turehu lēca tām pāri.-Drīz vien bija palicis vēl tikai neliels

laukumiņš maraē, kur viņam stāvēt. Kad turehu ieraudzīja, ka visas vietas sargā sarkanā krāsa, kurai viņš nedrīkst pieskarties, viņš ar vienu lēcienu bija augšā uz Ruarangi mājas jumta. Skumji pārlaidis skatienu kaingai, turehu sāka dziedāt atvadu dziesmu, jo arī viņš bija mīlējis Ruarangi sievu. Izdzirduši spokaino balsi, no savām mājām bailīgi pavērās ārā ciemata ļaudis. Dziesmā skanēja žēlas raudas, un maoriem uz visiem laikiem iespiedās atmiņā turehu atvadu dziesma.

Tad turehu nolēca zemē un pazuda mānīgajā mēness gaismā kā spokains naktstauriņš.

Un stāsta, ka tā esot patiesība. Ja jūs noziedīsiet savas durvis ar sarkano okeru, jūsu mājās nekad neparādīsies ne turehu, ne patupaiarehe.

Ruru

Ruru ar savu draugu Kari-avu devās uz upi ķert zušus. Viņiem bija līdzi cietā akeakes koka rungas, ar ko apdullināt zivis. Viņi brida pa upi līdz dziļam atvaram, kurā redzēja peldam vairākus zušus. Ruru dzina tos pie drauga, kas tos nogalināja un izsvieda krastā. Abiem palika prātā noķerto zušu skaits — to bija tikai četri.

Nonākuši pie otra atvara, viņi bija pārsteigti, ka arī tajā ir tieši tikpat zušu. Draugi tos ātri vien noķēra. Kare-ava par šo sagadīšanos bija satraukts un atzinās Ruru, ka viņam bail, jo, pēc viņa domām, tā esot patupaiarehu noliktava, tic turot katrā atvarā vienādu skaitu zušu. Ruru tikai pasmējās par drauga izbailēm, taču

Kare-ava vairs negribēja ķert zivis, un abi draugi sastrīdējās un izšķīrās. l<are-ava atgriezās tajā vietā, kur viņi bija atstājuši savas drēbes, bet Ruru devās tālāk.

Pie nākamā atvara arī Ruru sāka bažīties, jo dzidrajā ūdenī atkal ieraudzīja lokāmies četrus baltus zušus. Tomēr viņa izbailes drīz pārgāja. Ruru noķēra vienu zuti un steidzās atpakaļ pie drauga, saukdams:

— Paskaties, ko es dabūju!

Ieraudzījis balto zuti, Kare-ava izbrīnā iekliedzās, bet, kad viņš izdzirda, ka atvarā atkal bijuši četri zuši, viņam kļuva dīvaini ap sirdi.

— Tev tas jāielaiž atpakaļ ūdenī! — viņš nopietni teica. — Balts zutis noteikti pieder patupaiarehēm, un tas, ka tu trīs reizes atradi pa četriem zušiem, to tikai vēl apliecina. Ja tu sakaitināsi šīs būtnes, notiks nelaime, Ruru.

Ruru tikai smējās.

— Es to tūlīt apēdīšu!

Par spīti drauga iebildumiem, viņš sakūra ugunskuru un izcepa un apēda zuti.

Kare-ava sēdēja pa gabalu no drauga un, lai kā arī viņam kārojās treknā zuša, neņēma nevienu no Ruru piedāvātajiem gardajiem kumosiem.

Kare-ava palika turpat, bet Ruru no jauna devās ķert zušus. Taču izrādījās, ka visi citi atvari ir tukši, un Ruru savā nodabā nosmējās, iedomādamies, kādu seju rādīs Kare-ava, kad to uzzinās.

Ruru bija nonācis pie kādas pietekas un aizgāja līdz pašai tās iztekai, taču neatrada neviena zuša. Tuvojās vakars, un zem nokarenajiem koku zariem jau ložņāja krēsla. Ruru noprata, ka aizgājis tālāk no viņu apmetnes, nekā domājis. Viņam iešāvās prātā, ka, ejot taisni cauri mežam, viņš ātrāk nokļūs pie drauga. Kādu laiku gājis, viņš juta, ka zeme kļūst arvien nelīdzenāka, turklāt ik uz soļa traucēja ērkšķaini krūmi un lipīgas liānas, kas auga abpus takai. Ruru

vairs nedzirdēja upes šalkoņu un, lai kā arī skatījās, nekur nevarēja ieraudzīt apmetnes ugunskuru. Cerēdams pievērst drauga uzmanību, viņš sāka kliegt. Kaut kur tālumā atskanēja atbilde, taču Ruru bija pārsteigts, ka tā nāca no aizmugures. Ruru gandrīz vai nespēja ticēt, ka ir apmaldījies un vairs nezina, uz kuru pusi jāiet. Viņš iekliedzās vairākas reizes, taču atbilde aizvien skanēja viņam aiz muguras. Viņš apgriezās un gāja atpakaļ, bet bija jau noguris, Ruru atsitās pret kokiem un klupa pār celmiem, un viņa ādu saskrāpēja ērkšķi.

Ruru izmeimuroja kādā klajumā, kur viņu tūdaļ ielenca baltādaini radījumi, kas viņu satvēra savos nagos un žigli nesa prom. Kad Ruru bija uzstiepts kalna virsotnē, viņu stingri apsargāja un turēja pusmiegā, kā patupaiarehes mēdz darīt. Baltādainie meža radījumi mīlēja pievilcīgas jaunas sievietes, bet Ruru bija jāpiedzīvo daudz aizvainojumu. Patupaiarehes berzēja Ruru ar plaukstām un kāju pēdām, un no tā viņa āda pārklājās ar ķērpjiem. Ruru izkrita mati, un viņš kļuva plikgalvis. Vēlāk viņam ļāva mazliet brīvības un viņš drīkstēja klīst pa mežu un lasīt ogas. Viņam deva ēst ari zušus un putnus, tomēr, tā kā patupaiarehes nedrīkst lietot uguni, šī barība bija nebaudāma.

Kare-ava tai naktī .velti nogaidijās savu draugu. No rīta viņš ilgi klīda pa upes krastu un sauca Ruru. Viņš atrada trīs Ruru atstātos baltos zušus, bet no drauga paša nebija ne miņas. Nožēlodams drauga likteni, viņš atgriezās kaingā un pastāstīja, ka, viņaprāt, Ruru esot apvainojis patupaiarehes un tie viņu droši vien sagūstījuši un nogalinājuši.

Skaistā Tangi-roa, Ruru sieva, nemitējās sērot. Viņa plosīja krūtis ar asiem gliemežvākiem, un asaras, kas ritēja no acīm, sajaucās ar asinīm, kuras plūda no krūtīm. Tangi-roa palika uzticīga vīra piemiņai daudzus mēnešus, bet. gadalaiki mijās, ļaudis aizmirsa Ruru, un arī Tangiroas bēdas aprima. Kare-ava pacietīgi gaidīja, bet, kad manīja, ka Tangi-roa vairs nesēro pēc vīra, atzinās viņai mīlestībā un lūdza, lai drauga atraitne precas ar viņu.

Kaut arī Kare-ava bija zemas kārtas, viņš bija jauns un izskatīgs, un Tangi-roa droši vien būtu ar viņu apprecējusies, ja nebūtu virsaiša un tohun'gas Maringi-rangi, kas arī tīkoja pēc viņas. Maringi-rangi bija vecs un grumbains, un karotāja gadi viņam bija jau aiz muguras, tomēr viņš bija augstas kārtas un gudrs, un varens. Tangiroa vilcinājās ar izvēli, taču būtu laikam apņēmusi par vīru vecāko un piedzīvojušāko, ja nebūtu iejaukusies vēl kāda sieviete.

Ari Urunga bija skaista, turklāt jannāka par Tangirou. .Viņa bija iemīlējusi Kari-avu un nemaz neslēpa, ka ilgojas pēc viņa. Tangi-roā pamodās greizsirdība. Jau iedomājoties vien, ka cita sieviete kaut vai uz mirkli var pievērst sev viņas pielūdzēja uzmanību, Tangi-rou pārņēma bezgalīga greizsirdība. Tangi-roa tūlīt pateica jauneklim, ka

viņas sirds piederot vienīgi viņam un viņa esot gatava kļūt par viņa sievu.

Maringi-rangi mežonīgi pārskaitās par to, ka tik vienkārši ticis atraidīts. Viņa lepnums, viņa mana bija aizvainoti, un virsaitis izteica tumšus draudus, kas radīja daudz baumu un baiļu viņa ciltī. Maringi teica:

— Sai lietā iejaukti četri — Tangi-roa, Kare-ava, tohunga Maringi-rangi un Ruru, kuru sagūstījuši patupaiarelies. Tangi-roa nav nekas, Kare-ava nav nekās. Neviens nevar pateikt, kur ir Ruru. Vēl paliek tikai Maringi-rangi un palupaiarehes, un šī lieta jānokārto viņiem.

Tas bija tik biedējošs un asinis stindzinošs drauds, ka visa cilts vērsās pret Tangi-rou un Kari-avu. Viņu laulības tika atliktas, kamēr noskaidrosies, kas īsti notiks.

Pēc pāris dienām Maringi-rangi aizgāja jūras krastā un, noskaitījis sevišķi spēcīgus buramvārdus, nolikās gulēt. Pamodies viņš ieraudzīja sev blakus kādu svešinieku. Vīrietis bija kails un viscaur apaudzis ar tādām kā sūnām, bet uz galvas nebija neviena mata, un tā izskatījās kā gluds akmens.

Maringi-rangi apbēra viņu ar jautājumiem, gribēdams uzzināt, kas viņš ir un no kādas cilts, bet savādais svešinieks neko neatbildēja. Tohunga nodomāja, ka viņš laikam ir kāda pārdabiska būtne vai ari vājprātīgais. Maringi-rangi nopētīja svešinieku vēl ciešāk un zem ķērpju kušķiem ieraudzīja maora brūno ādu un tetovējumus.

— Tu esi cilvēks, — viņš teica.

Beidzot svešinieks sāka runāt.

— Es esmu Ruru.

Tohunga pasmaidīja.

— Ai, Ruru, es nemaz neesmu pārsteigts. Tu esi izbēdzis no patupaiarehēm, bet tevi atbrīvoja tikai mani burvju vārdi. Nāc man līdzi!

Viņš veda Ruru, kas vēl aizvien bija nedrošs uz kājām un lāgā nevarēja arī parunāt, pa krastu līdz kaingas vārtiem. Sievietes šausmās iekliedzās:

— Vājprātīgais!

Viņas bēga meklēt patvērumu savās mājās, bet Ma« ringi-rangi viņas drošināja.

— Nebaidieties! — viņš teica. — Tas nav nekāds vājprātīgais. Tas ir mūsu ciltsbrālis Ruru. Pienāciet tuvāk un pašas apskatiet viņu! Aizejiet pie Tangi-roas un pasakiet viņai, ka viņas vīrs ir izrauts no patupaiarehu nagiem un atnācis atpakaļ pie savas sievas!

Pieskrēja Tangi-roa, taču riebumā atrāvās atpakaļ, ieraudzījusi plikpauraino, ķērpjiem klāto, izķēmoto cilvēku, kas stāvēja blakus tohungam. Kad Maringi-rangi pieveda Ruru pie Tangi-roas, viņa

paslēpa seju rokās un rūgti raudāja.

— Tas ir tavs atalgojums par uzticību, Tangi-roa, — tohunga ar ļaunu smīnu teica. — Apsveic savu mīļoto vīru!

Tomēr pēc kāda laika Maringi-rangi sirds atmaiga pret jauno sievieti, kas uz brīdi bija viņam iepatikusies. Viņš nolēma, ka kauna traips — Tangi-roas atraidījums — ir nomazgāts. Uzvarēja labākās viņa rakstura īpašības, viņš pieprasīja siltu ūdeni, viscaur nomazgāja Ruru, skaitīdams attiecīgos buramvārdus. Sūnas viegli nogāja, un sieva atguva savu kādreizējo izskatīgo vīru.

Tomēr Ruru līdz pat mūža galam nēsāja piemiņu par savu nelaimīgo piedzīvojumu, jo viņa galva tā arī palika bez matiem, gluda, kā ūdens nopulēts akmens upē, kurā viņš bija nogalinājis patupaiarehu zušus.

Kahukura un turehu zvejnieki

Kahukura bija virsaitis. Viņš nelīdzinājās citiem vīriešiem, jo viņa āda bija gaiša kā smiltis liedagā. Kahukuras mati saulē vizēja vara spožumā un viena no otras tālu stāvošās acis vērās kaut kur tālumā, it kā raudzītos kādā citā pasaulē.

Kad uz zemes, krita īsas ēnas un jaunie ļaudis strādāja kumaras laukos, vecie vīri klusās, dobjās vecu karotāju balsīs runāja par virsaiti.

— Paskatieties uz viņu! — teica vecais karotājs Tohe ar bālganu rētu, kas stiepās pāri vaiga tetovējuma zigzagiem. — Ir pienācis laiks vīriem atcerēties savas jaunības dienas. Kad mums būs jādodas tālajā ceļā uz Reingu, mēs piedzīvosim to, ko varam iedomāties tikai

sapņos. Kahukura ir jauns. Ko gan viņš saskata pāri Kivas okeānam tādu, ko neredz mūsu acis?

Neviens no vīriem nepakustējās, bet gaišas acis vērās pāri darbīgajam ciematam un augstajai palisādei uz tālo zemesragu, uz kura pret debesīm melnēja kāds stāvs.

Kahukura sapņoja. Acis viņam bija vaļā, ar kājām viņš cieši balstījās uz zemes, bet lūkojās uz jūru un bangām, kas lejā triecās pret klintīm. Klints pakājē sašķīda liels vilnis, un Kahukuru apšļakstīja ūdens, taču viņš pat nepakustējās. Viņa gars kavējās kādā zemē tālu ziemeļos,skaistajā kalnu un mežu, upju un smilšainu sēkļu zemē, kur gaisā riņķo un kliedz kaijas un mirušo gari droši soļo uz Te Reingu, kur pie Nāves vārtiem aug milzīgais poliutukavas koks.

Laiku pa laikam Kahukuram rādījās šis sapnis, viņu vilināja tālā ziemeļu zeme, it kā viņu kāds aicinātu un mudinātu doties uz to vietu, kur zeme beidzas un tikai okeāna bangas gaida Ao Tea Roas karotājus.

Virsaitis nopūtās un pagrieza muguru okeānam. Kad viņš būs vecs, viņš ies šo ceļu vergu pavadībā. Bet, iekāms pienāks šis laiks, viņš ies viens, jo vēl ir jauns un pilns spēka. Iedams atpakaļ uz ciematu, viņš redzēja, kā jaunie vīrieši pārbauda tnakšķerauklas un šķiro kaula makšķerāķus. Kahukuras ciematā bija daudzas mutes barojamas. Kanoe izbrauca jūrā, vienalga, kāds bija laiks, un vīri izlika makšķerauklas, lai trūcīgo maltīti no paparžu saknēm, kumaras, putniem vai žurkām varētu papildināt ar gardām zivīm.

Izpriecu namā tovakar jaunie ļaudis dejoja un spēlēja dažādas spēles, bet vecie vīri un sievas raudzījās uz viņiem un atcerējās savas jaunības dienas, kad bija dzīves spēka pilni. Kahukura dejās nepiedalījās. Viņš sēdēja kaktā, neko neredzēdams, jo pēkšņi, pārspējot smieklus un troksni, viņa ausīs ieskanējās spokaina balss:

— Ej uz ziemeļiem, Kahukura! Ej viens! Ej uz Rangiaovhiu, uz Rangiaovhiu, uz Rangiaovhiu!

Kad spēles bija beigušās un Kahukuras ciltsbrāļi gulēja aizmiguši uz saviem paklājiem, viņš klusi piecēlās un, kāpdams pāri gulošajiem stāviem, devās uz durvju pusi. Nomodā bija tikai Tohe. Viņa gaišās acis vēroja, kā, brīdi pastāvējis mēness gaismā, virsaitis aizgāja. Tohe bija gudrs. Viņš nevienam neko neteica pat tad, kad cilts ļaudis no rīta velti meklēja pazudušo virsaiti. Viņam

šķita, ka Kahukura zina, ko dara, un pareizāk ir neiejaukties.

Dienu no dienas Kahukura gāja uz ziemeļiem un apstājās tikai tad, kad viņu pārņēma nepārvarams nogurums. Kahukura atpūtās klinšu patvērumā, ar sūnām apaugušos meža klajumos vai garajā zālē. Dažreiz viņš sala aukstā lietū, dažreiz gāja kvēlojošā saulē, kas lēnām slīdēja pa debesīm, tādēļ ka Maui un viņa brāļi to bija sasaistījuši ar virvēm. Dažreiz mēness Marama smaidīdams nolūkojās lejup uz sīko cilvēciņu, kas tik droši bija devies nogurdinošajā gājienā uz zemes malu.

Kahukura nonāca kādā vietā, kur linstiebri čabinājās rudens vējā. Daži stiebri bija sasieti cieši kopā, un viņš zināja, ka te gājušas mirušo dvēseles. Naktī viņam šķita, ka dzirdami aizgājušo klusie saucieni, bet pāri visam skanēja nemitīgais čuksts: «Uz Rangiaovhiu!»

Beidzot pienāca nakts, kad viņš vairs nedzirdēja šo saucienu. Valdīja pilnīgs klusums, un viļņu šalkoņa smiltīs šķita kā atbalss no garu pasaules, kurā ir kustība, bet nav gandrīz nekādas skaņas. Kahukura aizvēra acis, bet miegs no viņa bēga. Pēkšņi viņš nodrebēja, jo pāri ūdenim atskanēja klusa mūzika. Tā nāca aizvien tuvāk, un viņš izdzirda airu troksni, smieklus un dziedāšanu. Kahukura palūkojās pāri liedagam. Tumsā pamirdzēja ugunis — gaišādaino Ao Tea Roas turehu gaisma. Kanoe slīdēja pa ūdeni, un viļņos dejoja mazas liesmiņas. Turehu zvejoja.

Kahukura atcerējās, ka krēslā, liekoties uz dusu, viņš liedagā bija redzējis zivju paliekas, tomēr nebija manījis nekādas cilvēku pēdas, kas liecinātu, ka tur bijuši zvejnieki. Te bija jābūt Rangiaovhiai, turehu zvejas vietai.

Kahukura aizlīda līdz pašai ūdens malai. Viņam vēlīgā nakts slēpa viņu no turehu acīm. Tie tagad bija jau daudz tuvāk krastam, un Kahukura dzirdēja tos sakām:

— Te ir tīkls! Te ir tīkls!

Kahukura nesaprata šo vārdu. Kas gan bija «tīkls»? Kahukura zināja, ka zivis ķer vai nu ar āķi un mašķerauklu, vai arī ar šķēpu. Tātad tas ir kāds burvju vārds, turehu laikam zivju ķeršanā liek lietā burvestību.

Kanoe pienāca tuvāk krastam. Laivas atradās tālu cita no citas, un lielā puslokā starp tām, ko iezīmēja vizoša līnija, brīžiem uzliesmoja tādas kā uguntiņas, kad zivis izlēca no ūdens. Kanoe pieslīdēja pie krasta, un turehu izkāpa, Kahukura noprata, ka par tīklu sauc dīvaino

burbuļojošo svītru. Turehu vilka tīklu aiz abiem galiem. Kahukura piegāja tuvāk un iejaucās viņu barā. Tā kā arī viņam bija gaiša āda, turehu tumsā nemaz nepamanīja, ka viņiem palīdz mirstīgais. Kahukura vilka linu virvi un juta, kā caur viņa rokām slīd mezglainie doņi.

Pēdējais straujais turehu un Kahukuras rāviens, un mazais tīkla pusmēness atstaroja liedagā kā dzīvs sudrabs. Tīklā bija liels loms. Turehu nometa tīkla galus zemē un sastājās pie pašas ūdens malas. Viņi tvēra lēkājošās zivis un vēra tās uz auklām, strādādami varen žigli, lai darbs tiktu pabeigts pirms rītausmas. Kahukura arī vēra zivis uz auklas, taču neaizsēja mezglu galā, un, kad viņš pacēla auklu, zivis no tās noslīdēja smiltīs. Kāds turehu to ieraudzīja un, nometis pats savu auklu, steidzās palīgā Kahukuram kārtīgi aizsiet mezglu. Taču, tiklīdz viņš pagriezās prom, Kahukura atraisīja mezglu un zivis atkal nokrita smiltīs. Nu viņam nāca talkā cits turehu.

Kahukura atkārtoja savu blēdību vēl un vēl, un allaž kāds turehu steidzās viņam palīgā. Kahukura vēroja debesu austrumu pamali. Tālu pāri jūrai jau atspīdēja vāra blāzma. Kļuva gaišāks un gaišāks, un Kahukura varēja jau redzēt krūmus aiz liedaga un lielu, lielu klinti kā dzelmju sargu slejamies augšup no jūras. Turehu, paņēmuši uz auklām savērtās zivis, steidzās pie laivām, bet Kahukuram vēl joprojām zivis slīdēja nost no auklas, un allaž kāds turehu steidzās viņam palīgā. Kļuva aizvien "gaišāks. Visas zivis jau sen būtu pie vietas, ja Kahukura nebūtu traucējis turehu darbu.

Spožs saules stars atspīdēja pār okeānu, apmirdzēdams mākoņus. Turehu izbailēs iekliedzās, beidzot ieraudzījuši, ka kopā ar viņiem ir cilvēks. Viņi steidzās pa liedagu pie savām kanoe, bet bija jau par vēlu. Tarnanui-te-Ra — spilgtā saule jau sūtīja savus starus pāri plašajam okeānam. Gaismā smiltis kļuva zeltainas. Turehu izklīda kur kurais un pazuda. Viņu laivas sarāvās un saira, līdz pāri palika tikai niedru un linstiebru saišķi. Apklusa turehu balsis.

Kahukura viens pats stāvēja saulē mirdzošajā liedagā. Arī zivis bija pazudušas. Tikai viena lieta bija palikusi. Kahukura turēja rokās linu auklas, kas bija sapītas dīvaina pinumā un slapjas no jūras ūdens. Viņš atcerējās turehu saucienu: «Te ir tīkls!»

Pirmais Kahukuru atgriežamies redzēja Tohe. Un gudrais Tohe viņu apsveica,

— Esi sveicināts! — viņš teica. — Esi sveicināts, virsaiti, kas ar noteiktu mērķi aizgāji viens pats naktī, ceļoji tālu jo tālu un atgriezies mājās dienas gaismā ar lielu dārgumu.

Kahukuras acis mirdzēja. Pār plecu viņš nesa savītu linu auklu mudžekli. Tohes aicināti, ļaudis nāca sagaidīt virsaiti, bet nobijās, vai tikai viņš nav zaudējis prātu, jo uz apsveikumiem atbildēja vienīgi

— Tīkls! Tīkls!

Kahukura iemācīja jaunajiem vīriešiem siet tīklus, jo mājupceļā viņš bija izpētījis, kā tas jādara. Vienas zivs vietā, kas agrāk raustījās uz āķa vai šķēpa galā, viņi tagad nesa mājās lielus lomus, un zivju pietika visiem — gan rangatirām, gan karotājiem, gan sievām, dēliem

un meitām, gan pat vergiem.

Tādu velti Kahukura bija ieguvis no turehu zvejniekiem Rangiaovhiā pirms daudziem, daudziem gadiem.

Parehe

Dažas sievietes bija aizgājušas uz mežu lasīt hinau koka augļus. Viena nošķīrās no pārējām un sāka saukt draudzenes. Izdzirdusi atbildi, viņa gāja uz balss pusi un ieraudzīja, ka atbildētājas nav vis viņas draudzenes, bet parehe. Tas viņu saķēra un aiznesa sev līdzi.

Kad sievietes pamanīja, ka vienas trūkst, viņas steidzās atpakaļ uz ciematu. Uz mežu devās karotāju pulks un pēc kāda laika atrada sievieti kopā ar parehi staigājam pa koku galotnēm. Karotājiem izdevās sievieti noķert, bet parehe, pats par sevi saprotams, aizbēga. Sieviete pēc dzīves kopā ar parehi bija neticami pārvērtusies. Puse viņas ķermeņa bija palikusi tāda pati kā agrāk, bet otra puse bija pārvērtusies kokā.

Draugi bija pārliecināti, ka sieviete kļuvusi pa pusei parehe un, ja viņa nebūtu tik ātri atrasta, viņai viss ķermenis būtu pārvērties kokā. Tika uztaisīta liela krāsns. Sievieti ietina apmetņos un ielika krāsnī. Tvaiks atmiekšķēja sacietējušos audus, un kad sievieti izvilka no krāsns, viņa bija kļuvusi pavisam vesela un saprātīga.

Tomēr klusās naktīs viņa dzirdēja dziedam vientuļo parehi, kurš gandrīz bija viņu ieguvis. Viņa iemācījās skumjās dziesmas vārdus, un tai apkaimē dzīvojošie maori saglabājuši tos atmiņā vēl līdz šai dienai.

Tura

Tura bija Rau-kuras-matuas vīrs, Iras-tu-roto tēvs un Vhiro draugs. īstenībā viņš bija vienīgais Vhiro draugs. Kad Vhiro ieradās pie Turas un aicināja doties ceļojumā ar kanoe, viņš tūlīt piekrita.

Ceļojums bez jebkādiem kavēkļiem turpinājās, līdz viņi sasniedza svešas un neizpētītas zemes krastu. Vhiro negribēja izkāpt malā, bet airēja kanoe gar krastu. Laivu satvēra spēcīga straume, un tā drāzās uz priekšu tik ātri, ka Tura baidījās, vai viņi nedodas pretim iznīcībai. Tura sāka domāt, kā varētu izglābties. Kanoe bija pienesta tik tuvu krastam, ka skāra koku zarus, kuri bija pārkārušies pāri ūdenim. Tura pietrūkās kājās, palēcās un ar abām rokām satvēra kādu spēcīgu zaru. Laivu ātri aizrāva projām, un tā pazuda tālumā. '

Tura uzrāpās zarā un beidzot tika krastā. Viņam nebija ne jausmas, kur viņš atrodas. Tomēr Tura domāja, ka zemes iekšienē viņš noteikti atradīs kādu zīmi, kas norādītu, kur te dzīvo cilvēki. Kad saule jau tuvojās rietam, viņš sastapa vecu sievieti, vārdā Te Ru-vahine. Juzdamies pavisam vientuļš, viņš bija gatavs apņemt viņu par sievu, bet viņa teica:

— Es protu tikai sargāt citu ļaužu īpašumu. Ir daudz skaistu sieviešu tavos gados, kas tev būs piemērotākas.

Vecā aizveda viņu pie savas cilts. Tura bija pārsteigts, ka aitangas, kā tie sevi dēvēja, dzīvo koku zaros. Tie bija cilvēciskas būtnes. Tiem bija lieli ķermeņi, garas rokas ar asiem elkoņiem un platiem pleciem, bet mazas galvas. Tomēr viena jauna sieviete — Turaki-hau — šķita pievilcīga, un Turu apņēma viņu par sievu. Tā kā savu vārdu Tura neteica, viņu iesauca par Vai-rangi. Kad sievas radinieki atnesa viņam ēdienu, tas viss bija jēls. Turaki-hau spieda viņu ēst, taču viņš satraukts nodomāja: «Aitangas nav cilvēki. Tiem jābūt atuām, ja tie ēd nevārītu un neceptu ēdienu.»

Vai-rangi izņēma no sava apmetņa koka gabaliņus un sāka berzēt vienu pret otru, lai iegūtu uguni. Tiklīdz svešinieki ieraudzīja parādāmies dūmus, viņi izbailēs aizbēga. Turaki-hau gribēja skriet viņiem līdzi, bet Vairangi satvēra viņu aiz apģērba un nelaida. Viņš izraka urnu, aizkurināja uguni, tad uzlika ēdienu uz karstajiem akmeņiem, pārklāja ar pīteņiem un uzbēra virsū zemes. Kad ēdiens bija gatavs, viņš atrausa nost zemes un noņēma pīteņus. Turaki-hau neatgāja ne soli no Vai-rangi un brīnījās par viņa izdarībām. I<ad vējpūsma aiznesa ceptā ēdiena smaržu līdz mežam, aitangas, gardās smaržas pievilināti, nāca atpakaļ. Vai-rangi pierunāja viņus nogaršot ēdienu. Kad daži drosmīgākie, to izdarījuši, aiz labpatikas iekliedzās, arī citi gribēja nobaudīt dīvaino ēdmaņu.

Vai-rangi ar sievu vairākus mēnešus palika kokos dzīvojošo

aitangu ciematā. Turaki-hau gaidīja bērnu, un viņas laiks bija jau tuvu. Vai-rangi uzcēla sievai māju uz zemes. Viņam par pārsteigumu, drīz vien ieradās sievas radinieces ar veltēm. Viņas bija atnesušas obsidiāna plāksnes, drānas un linu šķiedras. Pasniedzot dāvanas Turaki-hau, sievietes rūgti raudāja.

— Kāpēc viņas visas nāk pie tevis ar dāvanām? — Vai-rangi vaicāja sievai.

— Dāvanas domātas bērnam, kas dzims.

— Bet kāpēc viņas raud?

Turaki-hau pārsteigta palūkojās uz vīru.

— Viņas skumst par manu nāvi.

— Kāpēc gan tev būtu jāmirst?

— Vai tad tu nezini, ka nav dzimšanas bez nāves? Kad pienāks laiks, radinieki atgriezīs mani vaļā un izņems dzīvo bērnu, bet es nomiršu. Tāpēc jau ir atnestas asās obsidiāna plāksnes.*3*

Vai-rangi smaidīdams apskāva sievu.

— Varbūt tāda bija jūsu paraža agrāk, — viņš teica, — bet es tev parādīšu ko citu.

Viņš uzcēla vēl vienu māju un iedzina zemē divus resnus stabus. Paņēmis sievu pie rokas, Vai-rangi ieveda viņu mājā, atstādams ziņkārīgās radinieces ārpusē.

— Nosēdies ar muguru pret šo stabu, — viņš pamācīja sietfu, — un labi stingri atspiedies pret to! Tas ir Pou-tama-tane — Dēla stabs. Un tagad turies cieši pie tā staba, kas tev priekšā! Tas ir Pou-tama-vahine — Meitas stabs. Es nevienu nelaidīšu te iekšā. Savus griežamos rīkus viņi var paturēt paši sev. Uzticies man, Turaki-hau, un jūs abi — gan bērns, gan tu — paliksiet dzīvi! Dzetndību sāpes būs lielas, taču nebūs neciešamas un ilgas arī ne. Un tās aizmirsīsies priekā, kad tu turēsi savu dzīvo bērnu pie krūts.

— Bet ja nu bērns nepiedzimst? — Turaki-hau jautāja. — Vai tad es drīkstēšu saukt palīgā radiniekus, lai bērns nenomirst kopā ar mani?

— Ja sāpes turpināsies ilgi, tev jākliedz, — vīrs atbildēja.

— Un ja nu bērns vēl aizvien nevar ieraudzīt šīs pasaules gaismu?

— Tad tev jākliedz: «Ņem viņu tu, Tura!» Bērns piedzims, un tev būs liels prieks.

Dzirdot šos vārdus, Turaki-hau acīs atspoguļojās dziļš apmierinājums. Viņa zināja, ka var uzticēties savam vīram, jo beidzot, šai brīdī, kad izšķīrās — dzīvība vai nāve, vīrs bija pateicis viņai savu ilgi slēpto īsto vārdu.

Kad Turaki-hau laiks bija pienācis, viņa atspiedās pret Dēla stabu un viņas ķermenis locījās dzemdību sāpēs. Tās aizvien pieņēmās spēkā, bet viņa pasniedzās pretim Meitas stabam, un viņas pirksti cieši

apvijās ap to. Par spīti ciešanām, Turaki-hau sirds bija sajūsmas un prieka pārpilna.

Sievietes ārā sāka vaimanāt, dažas pat draudēja, bet mājā jau bija trīs dzīvas būtnes. Tura iznāca pa durvīm, lepni nesdams savu dēlu, un sieva viņam sekoja. Viņi pagāja garām valodu zaudējušo sievu baram. Nabas saite bija pārgriezta, un vēlāk to atdeva atuam Muam. Tura aizveda Turaki-hau dēlu uz kādu attālu vietu, kur tie abi palika, līdz nokrita nabas saites atliekas. Dēlam deva vārdu Tauira-ahua. Aitangas šis notikums -bija tā pārsteidzis, ka tie, kas piedalījās tohi rituālā, neņemdami vērā savus paradumus, paši cepa ēdienu urnu. Un dzīrēs bija klāt visi aitangas.

Tura, redzēdams aitangas pamazām atsakāmies no savām svešādajām paražām un kļūstam aizvien līdzīgākus cilvēkiem, jau cerēja, ka viņi labi sapratīsies. Taču pagāja divi vai trīs gadi, un tad kāds notikums viņam skaidri parādīja, ka plaisa starp viņu un aitangām nekad nebūs pārkāpjama.

Reiz, kad Tura gulēja, ielicis galvu sievai klēpī, un viņa sukāja vīra matus, sieva pārsteigta iesaucās:

— Kāpēc tavos melnajos matos ir daži balti?

— Tie ir sirmie mati, — Tura paskaidroja. — Pirmā zīme, ka ķermenis sāk novecot.

— Vai tas nozīmē, ka tuvojas nāve?

— Jā.

Sieva nolika suku un ieskatījās vīram acīs.

— Saki man, mīļotais, vai cilvēks mirst divas nāves?

Tura kļuva domīgs. No sievas vārdiem viņš noprata,

ka aitangas nenoveco un nepazīst nāvi no vecuma nespēka. Tura piecēlās un divas dienas raudāja par savu dēlu, pēc tam Turaki-hau tikpat ilgi raudāja par vīru, jo zināja, ka viņš viņu atstās.

— Neej prom no manis! — viņa lūdzās. — Es rūpēšos par tevi, kad būsi vecs, un mūsu mīlestība nezudīs.

— Nē. Tā nevar. Uz guļampaklāja vecums nesaderas ar mūžīgo jaunību. Es iešu projām tagad, vīra spēku briedumā, lai atmiņas par manu mīlestību paliek allaž ar tevi.

Tura pievērsās Tauiram-ahuam.

— Paliec sveiks, mans dēls! Dzīvo labu dzīvi! Dzīvo mierā un nedari nevienam ļaunu!

Un Tura aizgāja. Protams, kājas nesa viņu atpakaļ uz jūru, no kuras viņš bija ieradies. Pēc trim dienām viņš atrada nesen krastā izskalotu vali. Čakli strādājot, viņš sagrieza vali mazos gabaliņos un gaļu izžāvēja gan virs ugunskura, gan saulē. Tura uztaisīja divas vhatas — noliktavas. Vienu augstu kokā, kur nevar tikt klāt žurkas, bet otru tuvu pie zemes. Tā kā Turam nu bija vaļa gaļa un viņš viegli varēja dabūt dažādus ēdamus augus, viņš zināja, ka pārtikas pietiks

vairākiem gadiem.

Tura uzcēla māju un dzīvoja tajā viens pats. Kamēr vēl saglabājās spēki, viņš ņēma kaltēto vaļa gaļu no augstākās vhatas. Tomēr ar laiku spēki zuda, un, kad augstā noliktava bija tukša, viņš atvieglots nopūtās, jo kājas bija kļuvušas vārgas un viņš tik tikko bija spējis uzrāpties pa punaino stumbru tik augstu. Tagad viņš ņēma gaļu no zemākās vhatas. Kad beidzot visa gaļa bija apēsta, viņš novājēja un izdila. Vairs nepietika spēka pat salasīt ēdamos augus. Tura tikai gulēja uz paklāja. Mati un bārda bija nosirmojuši un pilni netīrumu. Gulēdams viņš kavējās atmiņās par pagājušo dzīvi. Visbiežāk viņš domāja par savu pirmdzimto dēlu no jaunības gadiem. Pa sapņiem viņš sauca:

— O, Ira-tu-roto! Ira-tu-roto!

* *

Tālu dzimtenē viņa dēlu Iru-tu-roto arī mocīja sapņi. Tēva ilgpilnie saucieni iztraucēja viņa miegu, un pamosto-

ties viņa ausis vēl skanēja to atbalss. Ira-tu-roto, slaida auguma, stiprs, pilns vīrišķības, piecēlās un piegāja pie mātes ģuļampaldāja.

— Iedod man mazliet eļļas! — viņš lūdza.

Rau-kura-matua saprotoši pamāja ar galvu. Viņas dēlu vadīja atua. Viņa pasniedza dēlam nelielu ķirbja trauku, neko nejautādama, lai dēlam nebūtu viņai jāstāsta, ko viņš uzskata par savu pienākumu.

Ira-tu-roto ieziedās ar eļļu, lai sagatavotos meklētāja gaitām. Viņš sapulcināja savus vīrus un devās pāri okeānam tieši uz to piekrasti, kur straume plūda līdztekus krastam, līdz nonāca pie kāda līča, kur smiltīs mētājās saules un lietus izbalināti vaļa kauli. Ira-tu-roto

ieraudzīja augsto vhatu, zemo vhatu un māju. Kanoe tika izvilkta malā, un Ira-tu-roto pieliecies iegāja pa mājas durvīm un ieskatījās tēva sejā. Vecā vīra izdzisušās acis iemirdzējās, kad viņš pazina dēlu. Ira-tu-roto pacēla tēvu un aiznesa pie ūdens, kur nomazgāja viņu, kā arī izmazgāja viņam matus un bārdu. Dēls baroja veco tēvu ar gardu kumaru. Pa to laiku Iras-tu-roto ļaudis sagatavoja kādu kasti, kuru izklāja ar papardēm un smaržīgām zālēm, lai Turas vecajiem kauliem būtu mīksta guļvieta.

Tā Tura, gulēdams un skatīdamies pazīstamajās zvaigznēs, atgriezās mājās pie savas jaunības gadu sievas un dēla, mājās no aitangu zemes, kur nepazīst nāvi, mājās, kur cilvēki pieaug par vīriem, pamazām noveco un iet nāvē, kas ir dzīvības iesākums.

Kaumariki

Slavenais zivju ķeramais āķis Te Rama, kas pārgāja no paaudzes uz paaudzi, bija kļuvis par jo dārgu Kariri īpašumu. Āķis pievilka zivis no attāluma, un tā īpašnieks nekad nepalika tukšā. Gadiem ejot, tas bija kļuvis tapu, tādēļ ka nodeva Te Ramas manu savam pašreizējam īpašniekam.

Kādu nakti trīs vīri — Kaumariki, Tavhai un Kupe — nozaga svēto āķi. Viņi zināja, ka Kariri neliksies mierā, iekāms nebūs atradis zagļus un atkal atguvis savu mantojumu. Tāpēc, kaut arī vēl bija tumšs, viņi iekāpa kanoe un īrās prom jūrā. Zādzība vēl nemaz nebija atklāta, kad viņi jau bija tik tālu, ka neredzēja zemi. Visi trīs tikai brauca un brauca uz priekšu, līdz ceturtajā dienā sasniedza vientuļu salu, ap kuru ūdenī mudžēt mudžēja zivis.

' — Redziet nu! — Kaumariki iesaucās, kad viņi bija izvilkuši kanoe krastā. — Te Rama jau darbojas. Zivis pašas lec, uz āķa.

Kaumariki pa dienu salasīja lielu klēpi žagaru ugunskuram, bet Tavhai un Kupe bija izdomājuši ko labāku. Lai gan bija ziema, viņi, ietinušies apmetņos, ierakās saules sasildītajās smiltīs.

Kad satumsa, Kaumariki paskatījās uz saviem draugiem un sāka smieties.

— Jūs jau esat tikpat kā apbērēti, — viņš jokoja. — Vēl nebūs atausis rīts, kad smiltis būs atdzisušas. Vienīgi ugunskurs var aizdzīt aukstuma dēmonus.

Kaumariki salika žagarus un baļķus aplī, aizdedzināja tos un pats nogūlās apļa vidū. Brīdi pa brīdim, kad ugunskurs grasījās izdzist, viņam bija jāpieceļas, lai vēl pieliktu kurināmo. Kaumariki jau sāka šaubīties, vai tikai viņa draugi nav rīkojušies prātīgāk.

Pēkšņi viņš uztrūkās no miega. Ausīs skanēja šausmu pārņemtu cilvēku kliedzieni. Kaumariki palūkojās pāri plēnošajam ugunskuram un ieraudzīja tādu skatu, ka viņam asinis sastinga dzīslās. Tavhai un Kupem, kas bija kā ieslodzīti savās smilšu gultās, uzbruka spokaini radījumi. Tie it kā atgādināja cilvēkus, taču to āda krēslā vizēja zaļgani balta. Mati tiem bija sarkani un pirkstiem gari, briesmīgi nagi, ar kuriem tic plosīja Tavhai un Kūpi. Kaumariki nekā nespēja draugiem palīdzēt, jo zināja, ka nav cilvēka spēkos cīnīties ar bālādainajiem ponaturi. Viņš drudžaini piemeta sausu malku ugunskurā, lai atvairītu drosmīgākos ponaturi, kas mēģināja viņam uzbrukt.

Tā bija visgarākā nakts Kaumariki mūžā. Tiklīdz liesmas noplaka, pretīgie bālādainie radījumi izstiepa rokas pēc viņa un atkāpās tikai tad, kad viņš izmisis no jauna piemeta kurināmo. Un visu laiku Kaumariki acu priekšā spokainie briesmoņi plosīja viņa draugus. Tikai

dienai austot, pretīgie jūras radījumi nozuda. Viss, kas palika pāri no Kaumariki draugiem, bija divas seklas iedobes smiltīs, kur viņi bija gulējuši.

Kaumariki neuzdrošinājās pārlaist vēl vienu nakti šajā apsēstajā salā. Viņš iegrūda kanoe ūdenī un devās mājup, baidīdamies mazāk no Kariri dusmām nekā no pārdabiskajām būtnēm, kas bija apēdušas viņa draugus. Atgriezies ciematā, viņš atdeva Te Ramu atpakaļ tā īpašniekam un runāja ar saviem ciltsbrāļiem, atzīdamies savā noziegumā un izstāstīdams visu, ko pārdzīvojis. Ņemot vērā to, ko Kaumariki bija nācies pārciest, viņam piedeva zādzību.

— Es esmu apņēmies atriebt draugu nāvi, — Kaumariki paziņoja. — Kas nāks man līdzi? Man vajag simt karotāju, kā arī pārtiku viņiem un vairākas lielas kanoe, lai to visu nogādātu uz salu.

— Kā tu pieveiksi ponaturi? — viņam vaicāja. — Tie ir ļoti spēcīgi un viegli var uzvarēt lielu pulku karotāju, jo to ir bezgala daudz.

— Man ir savs plāns, — Kaumariki atteica. — Ja jūs darīsiet, kā likšu, mēs viņus uzveiksim. Sievietēm jāsalasa tik daudz raupo lapu un tējaskoku zaru, lai varētu uzcelt māju. Vēl man vajag daudz tā apdarinātu baļķu, ka tie atgādina cilvēku, un apmetņus, ar kuriem tos apsegt.

Kamēr viss tika gatavots, Kaumariki gāja un uztaisīja četrus gaismekļus no ķirbjiem. Viņš piebāza ķirbjus ar mitrumu uzsūcošām piepēm un haizivs taukiem. Katram gaismeklim bija apaļš mizas vāks, lai varētu aizsegt gaismu.

Okeānā devās sešas kanoe, vezdamas karotājus un visu vajadzīgo cīņai pret ponaturi. Izkāpuši krastā, vīrieši tūlīt sāka celt lielu māju. Koka tēlus ietīstīja apmetņos un noguldīja mājā' uz guļampaklājiem. Kaumariki visos četros mājas stūros piekāra pa lampai un pie katras pielika sargu. Kad pienāca nakts, aizsegto gaismekļu radītajā puskrēslā šķita, ka mājā guļ daudz cilvēku.

Pārējie karotāji netālu no mājas sakūra sev visapkārt ugunskurus, lai patvertos liesmu lokā. Stundas ritēja lēni, bet visi bija modri. Ap pusnakti karotāju rindas aplidoja čuksti. No ūdens bija izlīdusi tumša ēna. Kad tā pa krastu tuvojās, liesmu atblāzmā pavīdēja ponaturi baltā āda un sarkanie mati. Sai ēnai pievienojās vēl trīs citas, un četri ponaturi izlūki, turēdamies pa gabalu no ugunskura, gāja uz māju. Viņi ieskatījās pa vaļējām durvīm un, redzēdami nekustīgi gulošos stāvus, iesaucās:

— Visi guļ!

Ponaturi vadonis panāca uz priekšu un, arī ieskatījies pa durvīm, atkārtoja:

— Visi guļ!

Nu desmitiem un desmitiem ponaturi steidzās šurp no jūras,

spiedās iekšā pa durvīm un klupa virsū gulētājiem. Tiklīdz pēdējais ponaturi nozuda mājā, Kaumariki iekliedzās, un tūdaļ četri vīri, kas bija palikuši pie lampām, norāva tām aizsegus. Pēkšņajā spilgtajā gaismā ponaturi apžilba. Viņi aizsedza ar rokām acis, svaidījās šurpu turpu, skriedami cits citam virsū, un velti meklēja izeju. Sai apjukumā četri karotāji izbēga no mājas.

Tiklīdz viņi bija laukā, Kaumariki pats aizbarikādēja durvis un pie zaru sienām pielika aizdegtas lāpas. Zari aizsvilās, uzvirpuļoja dūmu mākuļi, un, kad liesmas aizsniedza lapām klāto jumtu, gaiši uzliesmoja visa māja. Ponaturi sadega. Tā Kaumariki atrieba savu draugu Tavhai un Kupes noslepkavošanu.

Kā cilvēki iemācījās grebt koku

Ciemata zēni atskrēja pie Ruas-pupukes, un no viņiem straumēm tecēja ūdens.

— Tavs dēls! — viņi, smagi elsodami, izdvesa.

Rua-pupuke strauji pacēla galvu.

— Mans dēls? Kas noticis manam dēlam?

— Mēs peldējāmies, — viens no zēniem stāstīja, — un tavs dēls pēkšņi pazuda. Viņš pat neiekliedzās, turklāt jūra bija pavisam rāma. Mēs rotaļājāmies ūdenī, un, kad paskatījāmies apkārt, viņa vairs nebija.

Rua pielēca kājās un skrēja uz liedagu un tad prom pa rifu, kas iestiepās dziļi jūrā, pa ceļam nomezdams no pleciem apmetni.

— Kur jūs viņu pēdējo reizi redzējāt? — viņš jautāja zēniem.

Zēni parādīja. Rua, vairs ne vārda neteicis, ieslīdēja ūdenī un nozuda. Zēni gaidīja viņu iznirstam, bet nekas nesakustināja rāmā ūdens virsmu, un pamazām nozuda vilniši arī tajā vietā, kur Rua bija ieniris.

Rua nira aizvien dziļāk un dziļāk, krēslainajā ūdens valstībā juzdamies gluži kā zivs. Ne velti viņš bija varens virsaitis un tohunga. Jau skriedams viņš bija sagatavojies dēla meklēšanai, piesaukdams savu atuu, jo zināja, ka dēlu sagūstījuši ponaturi, kas dzīvo jūras dibenā.

Pēkšņi Rua ieraudzīja, ka viņam pretī šūpodamās peld tāda kā māja. Tā bija pavisam citāda nekā parastās mājas. Katrs mājas sienas dēlis bija rotāts ar brīnišķīgiem kokgriezumiem, un kokā grieztajiem tēliem acu vietā ļoti prasmīgi bija ielikti sudrabaini gliemežvāki. Virs durvīm zem jumta kores bija uzlikts tekoteko tēls, dzīvs cilvēks, un tas bija viņa dēls.

Rua, nelikdamies par viņu ne zinis, iegāja pa bagātīgi Izrotātajām durvīm. Iekšā nebija neviena cita kā tikai veca sieva, kuras acis, ieraugot Ruu, iemirdzējās.

— Es zināju, ka tu nāksi. Tu esi Rua-pupuke, — viņa teica.

— Kur ir ponaturi? — Rua jautāja.

— Viņi aizgājuši. Ja tu man palīdzēsi aiztaisīt ciet visas spraugas sienās, mēs viņus aizkavēsim tik ilgi, kamēr ausīs gaisma, un tad ponaturi būs pagalam.

Nebildis ne vārda, Rua palīdzēja vecajai sievietei aizbāzt spraugas starp dēļiem. Kad pienāca nakts, ponaturi atgriezās mājās ar tādu troksni, it kā tur pār akmeņiem gāztos ūdenskritums.

Naktī Rua nocēla dēlu no jumta kores, kopā ar viņu iznira virs ūdens un izpeldēja krastā. Aiznesis dēlu uz kaingu, viņš atgriezās ponaturi mājā.

Kad saule bija jau augstu un ūdens vizēja zaļi zeltains, Rua un ponaturi mājas sargātāja izrāva no dēļu spraugām visas blīves, noplēsa jumtu un ļāva saules gaismai ieplūst mājā. Rua sakūra ugunskuru un aizdedzināja māju. Koks un niedres spoži uzliesmoja zem ūdens, un dūmi un mājā ielauzusies saules gaisma nogalināja tūkstošiem ponaturi.

Lai kā plosījās uguns, Rua paspēja noplēst mājai kokgriezumiem rotātos dēļus, sānu stabus un tekoteko, kā arī durvju un logu aplodas un nogādāja tos krastā. Vēlāk Rua izrotāja ar tiem savu māju. Kopš tā laika cilvēki iemācījās grebt koku.

Dīvainie viesi no rietumiem

Divi draugi, Pungarehu un Koko-muka-hau-nei, devās zvejot jūras līdakas. Pēkšņi sacēlusies vētra aiznesa viņus dziļi jūrā. Dienu no dienas vējš dzina laivu aizvien tālāk uz priekšu. Kad vētra aprima un jūra kļuva rāma, kanoe buras bija saplēstas drisku driskās un pārtikas krājumi gandrīz beigušies. Kā par laimi, viņi drīz vien nokļuva seklā ūdenī lēzena krasta tuvumā.

Zvejnieki izvilka kanoe krastā un devās meklēt kurināmo, lai varētu izžāvēt izmirkušo apģērbu un paši sasildīties. Viņi neatrada neko citu kā tikai sīkus krūmiņus, bet Punga un Koko bija apķērīgi vīri, tādēļ noņēma koka gabaliņus no saviem zivju āķiem un turēja azotē, kamēr tie izžuva. Aizdedzinājuši ugunskuru, viņi uzlika izžuvušos kociņus pa virsu šikajiem zariem un tā uzvārīja ēdienu, cik nu tā vēl bija atlicis. Mazliet atkopušics, abi gāja izpētīt svešo zemi.

Drīz viņi uzdūrās uz dīvainām pēdām mīkstajā zemē. Šķita, it kā tur būtu gājis klibs cilvēks ar nūju. Iedami pa pēdām, viņi nonāca mežā un tad izdzirda cērtes troksni. Viņi zagās uz priekšu un cauri krūmiem skatījās, kas tur notiek. Izrādījās, ka tur aitangas cērt kokus un apdarina zarus. Katru reizi, kad cērte iekodās kokā un pa gaisu aizlidoja kāda skaida, cirtējs ar acīm sekoja, kur tā paliek.

Pungarehu teica Koko-mukam:

— Vai tu redzi? Siem cilvēkiem ir varen redzīgas acis. Mums jāpiesargās!

— Lai cik asas ir viņu acis, mūs viņi vēl nav pamanījuši, — Koko-muka atbildēja.

Abi, līzdami uz vēdera kā ķirzakas, piekļuva pavisam tuvu kādam aitangam, kas strādāja viens pats. Pēdu pa pēdai piezagušies viņam klāt, abi pēkšņi pielēca kājās. Punga satvēra aitangu ap vidukli un ievilka krūmos, bet Koko turēja ciet aitangam muti, lai tas nevarētu kliegt. Drošā attālumā no izcirtuma viņi palaida aitangu vaļā un apsēdās.

Aitanga lūkojās uz viņiem ar izbrīna pilnām acīm.

— No kurienes jūs abi esat ieradušies?

— O, — Punga bezbēdīgi attrauca, — mēs atlidojām ar vēja spārniem.

Aitanga cieši paskatījās uz viņu.

— No kurienes jūs nākat?

— Mēs abi esam no Havaiki, kas atrodas tālu okeānā, no zemes, kuru jūs nepazīstat. Kur jūs dzīvojat?

— Nāciet man līdzi! Es jums parādīšu. Iesim atpakaļ pie manējiem!

Visi trīs aizgāja uz izcirtumu pie pārējiem koku cirtējiem, kas

sadrūzniējās ap Pungu un Koko, taustīja viņu ādu un drēbes. Pēc tam visi kopā gāja pa kādu meža taku. Viens no pavadoņiem pienāca pie Pungas un Koko un teica:

— Mūsu apmetne ir jau pavisam tuvu. Jūs liekaties esam labi ļaudis, tādēļ gribu jūs brīdināt. Ja kāds no mūsējiem pienāks pie jums, sāks dejot un vaibstīties, neliecieties par to ne zinis! Ja jūs sāksiet smieties, jūs nogalinās.

Sasnieguši apmetni, viņi ieraudzīja dīvainos ļaudis viņu mājās koku galotnēs. Abi uzrāpās vienā no tām, un viņiem cēla priekšā cienastu — jēlu, turklāt jau bojātu vaļa gaļu. Aitangas paši to ēda ar lielu baudu, bet Punga un Koko pamanījās noslēpt pretīgumu un gaļu neapēstu neuzkrītoši aizmeta projām. Visu pēcpusdienu viņi sarunājās ar namatēviem, un vakariņās viņiem piedāvāja atkal tādu pašu maltīti.

Pēc tam Pungu un Koko aizveda uz lielāku māju citā kokā, un sākās vakarēšanas izpriecas. Dejotājiem bija rokās no krama un koka taisīti rituāla ieroči ar haizivs zobu rotājumiem. Viņi uzsāka kādu neparastu deju un dziedāja dziesmu, kas reizē bija apsveikums un brīdinājums viesiem:

«Jel smejieties!
Tikai nesmejieties!
Tagad jūs smejat,
Tagad — ne.»

Tā kā dziedātāji draudīgi vicināja pīķus ar asiem krama uzgaļiem un haizivs zobiem, Pungam un Koko smiekli nebija ne prātā.

Nākamajā dienā abi bija aiz bada jau galīgi novārguši. Viņi sakūra ugunskuru un, kad pret debesīm pacēlās dūmi, aitangas, kas bija sastājušies lielā lokā ap svešiniekiem, lai redzētu, ko viņi dara, sāka dziedāt:

«Dīvainie viesi no rietumiem, Kas jūs atveda šurp Uz mušu zemi? Celieties un ejiet projām!»

Punga un Koko nelikās par to ne zinis. Viņi izraka bedri, pārcēla uguni uz turieni, ielika akmeņus un, kad tie bija sakarsuši, salika uz tiem zaļās lapās ietītu gaļu un apklāja krāsni.

Kad krāsni atvēra, gardā smarža pievilināja aitangas tuvāk. Dīvainie viesi pacienāja viņus ar savu ēdienu. Aitangas, pārvarējuši neuzticību, piebiedrojās saviem viesiem maltītē.

— Jūs esat mūsu draugi, — viņi sacīja. — Jūs esat kehua, jūs esat vareni gari, kas ieradušies mums palīdzēt.

— Jūs paši taču esat gari, — Punga un Koko atbildēja. — Vismaz cilvēki jūs neesat. Kā gan mēs varam jums palīdzēt?

— Jūs esat vareni gari, — aitangas atkal atkārtoja. — Palīdziet mums, dīvainie gari no rietumiem!

— Kāds posts jūs nomāc? — Pungarehu jautāja.

— Poua-kai — cilvēkēdājs poua-kai. Tas ir putns, kas aprij mūsu

ļaudis.

— Kur šis putns dzīvo? Vai tas ierodas jūsu ciematā?

— Nē, putns dzīvo pie upes. Kad mēs ejam pēc ūdens, lai remdētu slāpes, tas saķer mūsu ļaudis un aiznes projām.

— Vai jūs redzat viņa tuvošanos?

— Jā.

— Tad mēs mēģināsim jums palīdzēt. Aizvediet mūs uz to vietu, kur parādās putns, un palīdziet mums uzcelt māju uz zemes, nevis kokā.

Agri no rīta viņi aizlavījās pie liela atvara upē. Viena vai divas spožas zvaigznes vēroja, kā viņi klusi uzslēja sijas, sasēja tās ar linu virvēm un no niedrēm izveidoja sienas un jumtu. Mājai nebija durvju, tikai viens pats logs. Pungarehu un Koko-muka ielīda mājā un teica saviem palīgiem, lai aiziet uz ciematu un, kad ausīs diena, atsūta kādu aitangu pēc ūdens.

Punga un Koko klusēdami sēdēja mājā, drebinādamies drēgnajā gaisā un vērodami, kā izbāl un nozūd zvaigznes. Debesis kļuva gaišas, un putni sāka savu rītausmas dziesmu. Tad viņi izdzirda šļūcošus soļus un ieraudzīja vecu vīru, kas nāca ar ķirbja trauku pēc ūdens. Pēkšņi putnu dziesma apklusa, un cauri ūdens burbuļošanai ķirbja traukā Punga un Koko izdzirda lēnus spārnu vēzienus. Virs koku galotnēm, kā tumšs mākonis aizsegdams austošo sauli, parādījās poua-kai. Putns metās lejup, un pāri mājai pārvēlās smirdoša gaisa vilnis. Poua-kai bija izstiepis savu pretīgo kaklu, un, kad tas lidoja garām mājas logam, knābis rādījās kā taiahas asi nosmailētais gals. Pungarehu izliecās pa logu un ar akmens cirvi spēcīgi iezvēla putnam pa spārnu. Putns nokrita uz sāniem, cirta ar knābi pavirši celtajā mājiņā, bet, lai kā skatījās, savus ienaidniekus tomēr neieraudzīja, jo tie bija paslēpušies. Poua-kai apgriezās, un Koko-muka, izmantodams izdevību, iesita tam pa otru spārnu. Lielais putns palika bezpalīdzīgi guļam zemē.

Abi draugi veikli izlēca pa logu. Viņi lēkāja putnam apkār-t, izvairīdamies no tā briesmīgajiem nagiem un asā knābja, un beidzot nosita šo cilvēkēdāju. Vecais vīrs trīcošā balsī izkliedza gaviļu kliedzienu. Aitangas bariem vien saskrēja apskatīt beigto ienaidnieku. Daži dejoja tam apkārt, izsmiedami to, citi drosmīgi devās uz putna midzeni, apbrīnoja milzīgās cilvēku kaulu kaudzes tajā un jūsmoja par drosmīgajiem viesiem no rietumiem.

Ja Punga un Koko būtu gribējuši palikt pie aitangām, viņi visu mūžu būtu varējuši dzīvot kā atuas, tomēr viņi aitangu vidū jutās kā svešinieki. Punga un Koko bieži atcerējās savas mājas, sievas un bērnus, ar skumjām domāja par jaukajiem brīžiem, kas pēc vakariņām tika pavadīti maraē, kad sievietes un vīrieši tērzēja par dienas notikumiem un jaunie ļaudis dejoja un dziedāja.

Draugi aizgāja atpakaļ pie savas kanoe, izlaboja vētras nodarītos

bojājumus un pameta svešo zemi, kas nekad nevarēja kļūt viņiem par mājām.

Punga un Koko atgriezās savā zemē. Kad viņi.piestāja krastā, neviens viņus nesagaidīja. Viņi sauca, taču saucieni izskanēja kā vientuļas kaijas kliedzieni. Abi aizgāja uz savām mājām. Tām apkārt bija saaugusi bieza zāle un sazēlušas nezāles, sienas rādījās vecas un vietām cauras. Kad viņi iegāja iekšā, pretim plūda pelējuma smaka kā telpās, kas ilgu laiku nav apdzīvotas.

— Mēs esam kļuvuši veci, — Pungarehu čukstēja, — un mūsu tuvinieki ir miruši!

Draugi izgāja atkal ārā. Pa gabalu atradās kāda cita māja, no kuras pa caurumu jumtā pacēlās dūmu strūkliņa. Abi uz pirkstgaliem tuvojās mājai, klusi pavēra durvis un iezagās iekšā. Mājā gulēja vairākas ģimenes, un abus atbraucējus apņēma patīkams siltums un tik pierastā cilvēku smaka. Viņi gāja no pulciņa pie pulciņa, vērdamies gulētāju sejās.

Pungarehu noliecās pār sievieti ar pazīstamu seju. Viņa pa miegam sakustējās un nomurmināja:

«Kad pienāk vakars, Mans mīļotais atgriežas. Es dzirdu viņa balsi Tālumā

Aiz kalna virsotnes,

Aiz tālas jūras,

Kur velti skan atbalss.»

Kad pienāca rits un pa durvīm un logiem iespraucās saules ziņkārīgie pirksti, gulētāji pamodās un ieraudzīja blakus ugunskura pelniem guļam divus svešiniekus. Pie viņiem piegāja divas sievietes. Viena teica otrai: — Tie ir mūsu kādreizējie vīri, par kuriem mēs domājām, ka viņi sen jau miruši. Viņi atgriezušies pie mums jauni un vīra spēka pilni.

Abas vecītes stāvēja, rokas saņēmušas, un asaras ritēja pār viņu grumbainajām sejām un krita izdzisušajā ugunskurā.

Peha un ļaunie gari

Peha-ane-tonga spraucās cauri krūmiem, nopētīdams katru lielāku koku. Viņš meklēja pēc iespējas resnāku totaru — sarkankoku savai laivai. Meklēto viņš atrada nelielā, ēnainā klajumiņā. Apkārt viņa izvēlētajai totarai auga lielāki koki, tomēr pietika vietas, lai varētu atvēzēt cirvi. Peha nosēdās uz kāda baļķa un vērtējoši aplūkoja koku. Domās viņš jau iztēlojās nākamo laivu ar smalkiem grebumiem. Bet tad Pehas seja apmācās — viņš bija atcerējies savu ienaidnieku Parukau, kas dzīvoja ciematā pie upes. Parukau zināja dažādas burvestības un bija bīstams ienaidnieks, bet nebija augstas kārtas kā Peha. Peha bija dzirdējis, kā Parukau saviem ciltsbrāļiem lielījās, ka viņa kanoe būšot vislabākā visā piekrastē.

Peha piecēlās un izmeta no prāta domas par Parukau. Nefrīta cirvis iekodās cietajā kokā un — tā arī palika! Peha pārsteigumā sastinga. No koka bija atskanējis griezīgs kliedziens. Peha ieklausījās, taču mežs atkal klusēja. Putni bija apklusuši, pat vējš bija pierimis, un nekustēja ne lapiņa, it kā gaidītu, kas nu būs. Peha sajuta uzvēdām aukstumu, un pēkšņi viņš noprata, ka stāv uz svētas zemes.

Un tad sākās! Klajumiņā atskanēja dobji, ņirdzīgi smiekli. Peha pagriezās un pārlaida acis krūmiem, bet tur neviena nebija. Ņirdzīgie smiekli ieskanējās no jauna, un Peha šausmāˆs sarāvās. Dažas pēdas virs viņa kādā kailā zarā rēgojās apaļa seja bez matiem. Tā bija dzīva, jo, kad tā atkal iesmējās, āda sakrunkojās un acis samiedzās. Bet tur bija tikai galva vien — bez auguma, bez rokām un kājām.

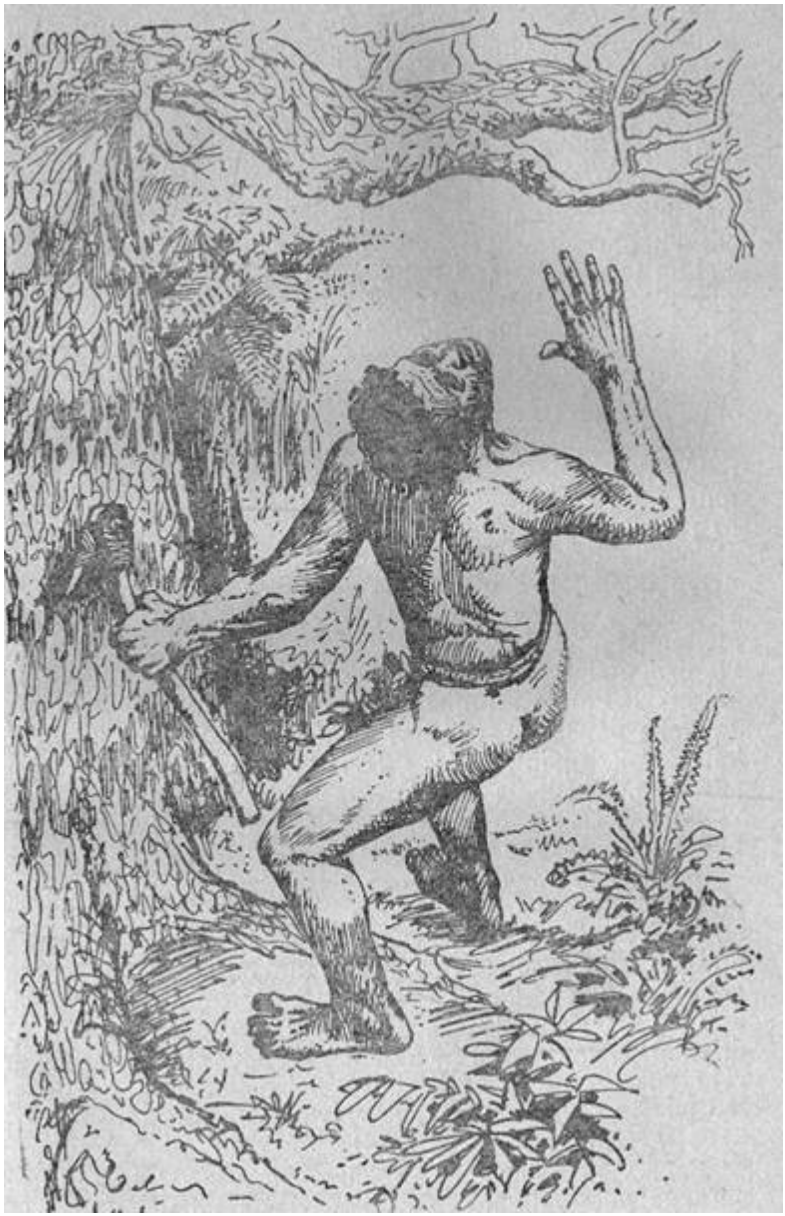

Peha noskaitīja buramvārdus un piesauca palīgā savus senčus. Tūdaļ viņš juta, ka pa viņa dzīslām atkal sāk ritēt karstas asinis, un bailes no spokainās galvas izzuda. Taču, tiklīdz Peha pieskārās cirvim, viņš no jauna izdzirda baismīgo kliedzienu. Šoreiz pēc kliedziena atskanēja ņirdzīgi smiekli no visām pusēm. Tie skanēja aizvien tuvāk, līdz šķita, ka smejas turpat līdzās. No baismīgā trokšņa Peham vai ausis krita ciet. Neredzami pirksti pacēla no zemes koka šķēpeli. Tā parāvās atpakaļ un tad triecās pret Peh'u kā šķēps. Tā pārslīdēja viņam pār plecu, un tai sekoja vesela koka šķembu un skaidu krusa no visām pusēm, bet ņirdzīgā seja no zara vēl aizvien skatījās uz Pehu, un

visapkārt dārdēja ļaunie smiekli. Ass koka gabals trāpīja Peham pa seju, un viņš juta, ka pār vaigu tek asinis.

Tad Pehā pamodās karotāja gars. Satvēris resnu milnu, kas gulēja zemē pie koka, viņš sāka vicināt to ap galvu. Turpat pie auss atkal nodārdēja smiekli. Viņš belza ar resno milnu uz to pusi. Smiekli uz vietas apklusa, un atskanēja vaids, bet Peha sajuta, ka milna trāpījusi pa dzīvu miesu, kas viņa acīm nav redzama. Nu Peha no visa spēka vēzēja milnu sev apkārt un dzirdēja to dobji atsitamies pret dzīvu miesu un kauliem. Smiekli apklusa, un drīz Peha juta, ka ir palicis viens, tikai galva kokā vēl aizvien māja un mirkšķināja viņam ar aci.

Peha paņēma savu cirvi un devās laukā no meža. Atkal viņš dzirdēja smieklus, tikai klusākus, bet galva viņu pavadīja, lēkādama no koka uz koku, gan aizsteigdamās viņam priekšā, gan atpalikdama, un visu laiku nenolaizdama acu no viņa.

Kad mežs kļuva retāks un Peha iznāca klajumā, viņš atviegloti nopūtās. Netālu bija viņa ciemats, un aiz upes atradās pa, kurā dzīvoja Parukau. Tieši viņam priekšā bija vecs, pamests ciemats, kuru jau daudzus gadus lietoja par kapsētu.

Galva skaļi iekliedzās un palidoja Peham garām, gandrīz notriekdama viņu no kājām un apdvesdama ar aukstu vēja pūsmu. Kādu brīdi galva pakavējās virs kapsētas, tad iekrita zemē, kas atvērās, lai to saņemtu, un tūlīt atkal aizvērās.

Peha vēl aizvien turēja rokā milnu, Viņš steidzās turp, pārkāpa pāri vējā un lietū cietušajai sētai un sāka rakt zemi, lietodams milnu ko vietā. Drīz vien viņš uzdūrās galvai. Tā gulēja ar seju uz augšu, samiegtās acis vēl aizvien naidīgi raudzījās Pehā, un lūpas bija atņirgtas. Peha iesita galvai ar milnu. Tā klusi ievaidējās un iegrima dziļāk zemē. Peha nikni turpināja rakt, un drīz vien atklājās vīrietis, kas bija stāvus ierakts zemē. Peha atraka zemi visapkārt mironim, līdz tas bija atbrīvots un to varēja izcelt laukā.

«Tā ir ļaunā dēmona tipuas viltība,» nodomāja Peha. «Es neesmu nekāds vergs, ka mani varētu apmānīt ar tādām muļķībām.»

Nedzīvais ķermenis stingri turējās uz kājām, un Peham tas Šķita tāds kā pazīstams. Viņš atkāpās un iesita tam ar milnu. Peha vairs neticēja pats savām acīm. Miroņa, kuru viņš bija izvilcis no zemes, vairs nebija — tas bija pārvērties par Parukau, viņa ienaidnieku. Parukau paskatījās uz Pehu, tad pagriezās un aizskrēja, izgaisdams kāpjošajā miglā. Peha juta sevī ieplūstam jaunu spēku.

Nākamajā dienā viņš aizgāja uz ciematu upes krastā un jau pa gabalu ieraudzīja Parukau, taču nelikās par viņu ne zinis. Kad pienāca vakars, Peha piebiedrojās ciemata iemītniekiem lielajā vharē.

— Kāpēc tu esi atnācis pie mums, Peha-ane-tonga? — virsaitis jautāja. — Vai tev apnicis pašam savs pa?

Peha pielēca kājās un, sperdams lielus soļus, aizgāja līdz vhares

galam un atpakaļ.

— Es mežā sāku cirst koku, bet tā vieta bija apsēsta …

Stāstot par savu piedzīvojumu, Pehas acis liesmoja.

— Nu, virsaiti, kā tu domā, kāpēc es esmu atnācis uz tavu ciematu?

Virsaitis pamāja Peham.

— Stājies man blakus, karotāja dēls Peha! — viņš teica. — Parukau ir tikai cilvēka ēna. Viņa mana ir pārgājusi tevī. Tagad tevī ir divu cilvēku gari.

Peha, iedams ārā no mājas, pagāja garām Parukau, kas saīdzis sēdēja pie durvīm. Viņš devās kalnup uz savu ciematu, vairs nebaidīdamies no gariem un spokiem, kas parādās tumsā, jo viņā tagad mājoja divu vīru spēks. Parukau gars bija pievienojies Pehas garam.

Bet milna, kuru Peha bija paņēmis svētajā mežā, kopš tā laika pāriet mantojumā no tēva dēlam kā vislielākais dārgums, jo karotājs, kam tā rokā, ir neuzvarams.

Panša

Pania bija jauna sieviete no jūras, bet nepavisam nelīdzinājās baismīgajiem ponaturi. Gan prāta, gan izskata ziņā viņa bija gluži tāda pati kā mirstīgās sievietes. Viņu allaž dīvaini bija vilinājusi zeme. Katru vakaru Pania pameta savējos, lai cauri putojošiem viļņiem izpeldētu krastā, kur paslēpās linos pie avota Hukareres klints piekājē. Viņa tur gulēja gandrīz visu nakti, bet pirms ausmas atgriezās mājās.

Vai gan var pateikt, kas notiek sievietes sirdī? Varbūt Paniai bija iepaticies jaunais virsaitis, kurš vēlu vakarā nāca pie avota dzesēt slāpes. Šķita, ka viņai pilnīgi pietiek ar to vien, ka viņa no savas slēptuves var novērot jauno vīrieti. Varbūt tas notika nejauši, varbūt Pania parādījās tīšām, bet kādu vakaru, celdams pie lūpām trauku, virsaitis ieraudzīja jūras sievietes slaido augumu un mirdzošās acis. Virsaitis piegāja pie jūras meitas, maigi paņēma viņu aiz rokas un aizveda uz savu māju. Vhares durvis klusi aizvērās aiz viņiem. Siltajā tumsā viņi kļuva vīrs un sieva, un kopā pavadītās stundas abiem šķita pārāk īsas.

Tomēr Pania bija jūras meita, nevis zemes sieviete. Kad ausmā sāka bālēt zvaigznes, viļņi viņu aicināja atgriezties jūrā. Viņa atraisījās no aizmigušā vīra skavām, pieglauda vaigu pie viņa tetovētā vaiga un aizpeldēja atpakaļ pie savējiem. Vakarā, kad dzisa dienas gaisma, vīrs viņu atkal sagaidīja krastmalā, un viņi atkal kopā gāja garām liniem un avotam uz savām mājām. Jūras vējiņš nožāvēja Panias augumu, un virsaitis juta savas izredzētās mīlestību un sirds siltumu.

Pagāja gads, un Pania dzemdēja zēnu, sīku, mazu cilvēkbērnu, kuru nosauca par Moremori — Bezmataino. No rītiem Pania atstāja dēlu pie vīra. Jo sirsnīgāk virsaitis pieķērās bērnam, jo vairāk viņš

baidijās, ka dēls tāpat kā māte jūru mīlēs stiprāk nekā zemi. Virsaitis aizgāja pie tohungas un prasīja padomu, kā varētu sievu un bērnu paturēt pie sevis uz visiem laikiem.

— Tas nebūs grūti, — tohunga viņam apgalvoja. — Pagaidi, kamēr viņi aizmieg, un uzliec viņiem uz ķermeņa vārītu ēdienu, tad viņi nekad vairs neatgriezīsies jūrā.

Virsaitis darīja, kā tohunga bija vēlējis, bet — ak vai! — viltība neizdevās. Cenzdamies saistīt mīļoto sievieti

un bērnu pie sevis, viņš tos pazaudēja uz visiem laikiem. Jaunā māte paņēma bērnu, iegāja jūrā un nekad vairs nav redzēta. Bērns pārvērtās par tanivhu haizivs izskatā un 'apmetās uz dzīvi netālu no Hukareres klints līci pie Ahuriri upes ietekas.

Panias sirds aiz sāpēm pārakmeņojās.-Vina negribēja pamest vīru, tikai vārītais ēdiens viņai bija licis to darīt, Pania pārvērtās par klinti. Viņas kreisajā azotē var noķert rava.ru — jūras ķīsi, labajā azotē mīt zivs tamure, bet starp kājām mudžēt mudž hapuku — jūras asari. So klinti bieži apmeklē zvejnieki.

Akmens Pania stāv jūrā, izstiepusi rokas pretim mīļotajam. Bēguma laikā viņa redzama gandrīz pilnībā, no galvas līdz kājām.

MILŽI UN CILVĒKĒDĀJI Vakatipu milzis Matau

Otakau kalnos*1* dzīvoja kāda ariki skaistā meita Manata un viņas iemīļotais Matakauri. Manatas tēvs negribēja ļaut jaunajiem ļaudīm precēties, jo bija nodomājis meitu izdot par sievu varenam virsaitim, kas dzīvoja Taieri līdzenumā.

Kādu rītu Manata bija pazudusi. Nevarēja atrast nekādas pēdas, un meitene nebija arī neko paņēmusi līdzi, jo viņas guļampaklājs un apmetnis bija turpat, kur parasti. Viņas nozušana palika noslēpums, līdz kādu dienu viens no meklētājiem uzgāja milzīgu kāju nospiedumus mīkstajā mālzeinē pie upes, un kāds cits atcerējās, ka naktī esot trīcējusi zeme.

— Viņu ir aiznesis Matau, — to uzzinājis, teica Manatas tēvs;

Ļaudis saspiedās ciešāk kopā, izdzirduši bailes iedvesošo vārdu, jo Matau bija milzis, kas dzīvoja sniega klātajos kalnos, un no viņa baidījās visā Otakau.

— Es atdošu Manatu par sievu tam vīrietim, kas viņu izglābs, — apsolīja dziļu bēdu māktais virsaitis.

Neviens pat nepakustējās, izņemot Matakauri. Klusumam valdot, viņš izsteidzās pa durvīm un devās augšā kalnos uz Matau midzeni. Gaišā dienā viņš pamanīja Manatu, kas sēdēja pie upes aiz linu cera. Ieraudzījusi nākam Matakauri, Manata pieskrēja viņam klāt un paslēpa seju pie viņa pleca.

— Ej atpakaļ, mīļotais! — viņa teica. — Es nevaru aizbēgt. Ja milzis pamodīsies, viņš tevi nogalinās.

Matakauri pasmaidīja.

— Kamēr pūš siltais ziemeļrietumu vējš, Matau gulēs. Viņš pamodīsies tikai tad, kad vējš mainīsies.

— Bet tu nemaz nezini, ko viņš izdarījis. Redzi, viņš ar šo siksnu piesējis mani sev pie vidukļa.

Matakauri smiedamies pacēla cirvi un cirta pa siksnu, taču cirvis atlēca nost no tās, jo siksna bija taisīta no divgalvaina suņa ādas un ar nefrīta cirvi to pārcirst nevarēja.

Manatai pār seju ritēja asaras. Viena no tām uzkrita uz siksnas, un kā pēc burvja mājiena siksna bija pušu. Smaidot caur asarām, Manata palīdzēja mīļotajam uztaisīt plostu, kuru izveidoja no tējaskoka zariem un sapina ar linu šķiedrām, lai tas labāk peldētu. Abi uzlēca uz plosta un drīz vien jau bija atpakaļ mājās, kur Manatas tēvs viņus apsveica kā tādus, kas atgriezušies no viņpasaules. V'ŅŠ turēja vārdu, un Manata kļuva par Matakauri sievu.

Tomēr Matakauri nespēja aizmirst briesmas, kas tagad draudēja

viņam un viņa sievai. Viņš baidījās, ka Matau atkal varētu nokāpt no kalniem un aiznest Manatu. Kamēr Matau bija dzīvs, ne Manata, ne citas ciemata sievietes nevarēja justies drošas.

— Es savu darbu vēl neesmu pabeidzis, — Matakauri teica. — Vēl pūš ziemeļrietumu vējš, bet pienāks laiks, kad milzis pamodīsies. Tad mēs nekad nevarēsim būt droši. Taču tagad viņš ir aizmidzis un cilvēks viņam var uzbrukt nepamanīts. ,

Neviens nepiedāvājās iet Matakauri līdzi, kad viņš otrreiz kāpa kalnā. Viņš pagāja garām linu ceram, kur bija atradis Manatu, un tālāk ceļu rādīja suņādas siksna. Sis ceļš veda gar upes krastu un tad vijās augšā kalnā, kurš met ēnu pāri ielejai. Milzis gulēja uz kalniem, galvu kā uz spilvena uzlicis uz viena, bet kājas — uz otra kalna jūdzēm tālu uz lecošās saules pusi. Kamēr pūta siltais vējš, Matakauri strādāja dienu no dienas, kraudams papardes un sakaltušu zāli apkārt gulošajam milzim.

Pabeidzis darbu, viņš iededza uguni, berzēdams uguns kociņus, un pielaida to papardēm. Kalnu galotnes apņēma liesmas, un dūmu mākulis aizplīvuroja spožo sauli.

Liesmu mēles sāka laizīt Matau ķermeni, taču milzis pat nepamodās, tikai salieca kājas ceļos. Matau, tā arī nepamodies, nosmaka biezajos dūmos.

Uguns aprija milzi. Tā uzliesmoja tik mežonīgi, ka pat zeme aizdegās. Tā izdedzināja tūkstoš pēdu dziļu bedri, tādu kā gulošā milža apveids. Tad sāka līt, un.kalnu upes iepludināja savus ūdeņus iedobē un piepildīja to līdz pašām malām. Un tur šie ūdeņi rāmi dus jau gadsimtiem ilgi.

Vakatipu ļaudis to sauc par auksto dienvidu ezeru. Dziļi tā dzīlēs pukst Matau sirds. Vienīgi milža sirds nesadega, un, kad tā pukst, Vakatipu ezera*2* ūdens rāmi ceļas un krīt.

Toangina

Vaikatāš sodība bija virsaitis Toangina, kas bija tik liels un stiprs, ka viņu varēja dēvēt par milzi. Toangina par galvas tiesu pārsniedza pārējos karotājus. Netālu no sava ciemata Tauranganujas viņš piesēja garu liānu pie koka galotnes un, ieraudzīdams pa upi braucam kādu kanoe, iešūpojies laidās pāri. ūdenim. Viņš novēroja arī vīriešus un sievietes, kas upes krastā vai ūdenī vāca moluskus. Izvēlējies vairākus cilvēkus, Toangina piezagās pa krūmiem tiem klāt un sagūstījis aizveda tos sev līdzi vai arī uzreiz nogalināja. Tomēr visvairāk no viņa bijās kanoe braucēji. Ja kāds bija tik pārdrošs vai bezrūpīgs, ka airēja garām Toanginas ciematam, virsaitis aizšūpojās ar liānu pie kanoe un, ar vienu roku turēdamies pie liānas, ar otru izrāva, laukā braucēju. Resnā liāna aiznesa krastā divkāršu nastu, un Toangina jau raudzījās pēc nākamā upura. Dažreiz viņš izvilka krastā arī kanoe. Pat ja braucēji turējās pie otra krasta, tie nevarēja būt droši. Tad Toangina nolaida ūdenī pats savu kanoe un, ar spēcīgiem airu vēzieniem sakuldams gludo ūdeni putās, panāca upurus un aizveda uz ciematu, kur turēja tos gūstā un citu pēc cita aprija. >

Protams, daudzi centās ko darīt, lai atbrīvotos no briesmīgā virsaiša, taču Toanginas lielais augums un spēks ļāva viņam sakaut visus ienaidniekus. Sevišķi sašutis bija virsaitis Korongoi, kas dzīvoja kādā ciematā jūras krastā. Korongoi vadīja uzbrukumu milža ciematam, bet tika smagi sakauts Un pats saņemts gūstā. Toangina sagrieza viņa ķermeni gabalos un izstādīja tos par brīdinājumu, parādot, kas notiks ar katru, kurš mēģinās viņam pretoties. Tad viņš gabalus ielika ūdeni necaurlaidīgā grozā un palaida upē. Tas bija sāpīgs skats Huiai-varuai, mirušā virsaiša meitai, kura bija precējusies ar Te Horetu, jaunu rangatiru, un dzīvoja Te Anaungas ciematā upes otrā krastā gandrīz pretim milža ciematam.

Huia-varua .kaismīgi mudināja vīru atriebt viņas tēva nāvi, bet Te Horeta pārāk labi zināja, cik varens ir viņa ienaidnieks. Viņš labāk cīnījās ar vīriem, kuri bija vienos spēkos ar viņu. Parastā cīņā Te Horeta bija drosmīgs. Reiz pēc uzbrukuma kādam kaimiņu ciematam viņš atgriezās sajūsmināts par uzvaru un lielījās ar savu drosmi. Taču Te Horetas sieva bija sieviete ar stipru gribu, viņa vis neglaimoja vīram, bet atkal pārmeta, ka viņš atteicies atriebt viņas tēva kaunpilno nāvi, apvainoja viņu gļēvulībā un apgalvoja, ka vīrs viņu nemīlot.

Te Horetam nebija, ko atbildēt uz šiem apvainojumiem. Ar sāpošu sirdi viņš iegāja mājā, apgūlās ar seju pret sienu un turpmāk atteicās no ēdiena un vairs nerunāja ne ar vienu. Huia-varua nelikās par viņu ne zinis. Viņa pateica, ka ātrāk nerunās ar vīru, iekārns viņš nebūs atriebis viņas tēva nāvi, un neatkāpās no saviem vārdiem pat tad, kad

viņas pašas radinieki lūdza, lai viņa palīdz vīram atgūties no dīvainā sastinguma. Pagāja desmit dienas, un Te Horeta nebija pieskāries ēdienam, ne arī atbildējis kādu vārdu tiem, kas mēģināja ar viņu sarunāties.

Ziņa par Te Horetas bēdīgo stāvokli nonāca pie viņa tēvoča Papakas, kas dzīvoja Manukau ostas krastā. Papaka atsteidzās pie sava radinieka. Redzot, ka Te Horeta klusēdams guļ uz paklāja, Papaku pārņēma izmisums.

— Mēs lūdzām padomu gaisa, zemes un ūdens atuām, — viņš teica, — bet tie mums neatbildēja. Tātad tavām ciešanām nav ārēja iemesla, tās dzimušas tevī pašā. Ja esi izdarījis kaut ko, par ko tu kaunies, pastāsti man, un mēģināsim šo ļaunumu novērst.

Nu beidzot Te Horeta pagriezās un paskatījās uz Papaku.

— Sieva, aizej uz avotu un atnes ūdeni mūsu viesim, — Te Horeta sacīja. — Nesmel ūdeni no upes, bet ej uz avotu, jo tur ir vēsāks un skaidrāks ūdens.

Huia-varua paņēma ķirbja trauku un devās uz attālo avotu. Kad viņa bija prom, Te IToreta teica tēvocim:

— Es esmu zaudējis savu manu. Esmu gatavs stāties pretim jebkuram karotājam, bet mana sieva pieprasa, lai es atriebju Korongoi nāvi un nogalinu Toanginu. To es nevaru, jo baidos no viņa, un tāpēc man kauns.

— Es tev palīdzēšu, — Papaka teica. — Tu atgūsi savu manu. Viens karotājs nevar pieveikt Toanginu. Lai viņu uzvarētu, jāsadarbojas daudziem vareniem virsaišiem, un tu būsi viens no tiem. Liec, lai Huia-varua atnes ēdienu un ūdeni man un maniem vīriem! Mēs tagad iesim. Kad atgriezīsimies, tava mana tiks atjaunota.

Izdzirdusi par šo domu, Huia-varua jutās apmierināta. Viņa atnesa vīram ēdienu un ūdeni, un viņš atkal atguva savu pašpaļāvību.

Papaka devās uz Manurevas ciematu*3* aprunāties ar ariki Rangi-kai-matu. Tiklīdz ciematā ieraudzīja Papaku nākam, tika sagatavota umu. Rangi-kai-mata sagaidīja viesi savā vharē. Viņš noņēma savu suņādas apmetni un noklāja to uz grīdas kā paklāju viesim. Papaka atgūlās uz muguras paklāja malā, tā parādīdams, ka jūtas zemāks par lielo virsaiti. Pievērsis skatienu jumtam, viņš skandēja karakiu, kas reizē bija arī izaicinājums:

«Četri stabi
Tur šīs mājas jumtu,
Un to būs vēl vairāk.
Vai ir kāds drosmīgāks un stiprāks
Par Toanginu?
Viņš valda pār vējiem,
Un pār ūdeni,
Un pār mežu,

Un pār sauli,
Un pār zvaigznēm,
Un pār jūru,
Un pār cilvēkiem.»

Rangi-kai-mata lūkojās uz Papaku, un viņa acis sāka zibsnīt.

— Nē, mans dēls, Toangina ir tikai vanags, kas nemitīgi riņķo gaisā, jo viņam nav ligzdas, kur apmesties. Man, Tamaki, vanagu virsaitim,' ir sava ligzda.

Papaka apmierināts pasmaidīja, piecēlās no apmetņa un svinīgi atvadījās no Rangi-kai-matas, negaidot, kamēr atvērs krāsni. Viņš taisnā ceļā devās uz lielo Maungakiekies ciematu*4* , kur viņu tikpat goddevīgi uzņēma Rangihahautu. Gulēdams uz virsaiša apmetņa malas, viņš atkal atkārtoja karakiu, piebilzdams:'

— Jūs visi izrādāt drosmi, taču ir viens vīrs — Toangina, kas ir daudz varenāks nekā jūs visi kopā. Toangina ir ūdens valdnieks, Toangina ir uguns valdnieks, Toangina ir cilvēku valdnieks.

Tad Papalca dzirdēja ariki lepno atbildi:

— Nē, mans dēls, Toangina ir tikai raibs suns. Viņš ir jauktenis, bet mēs esam Tamaki baltie suņi. Mūs var redzēt pat tumsā.

Papaka nu steidzās atpakaļ uz savu ciematu.

— Es runāju ar Manurevas un Maungakiekies ariki, — viņš teica. — Ja mēs dosimies cīņā pret Vaikatas milzi Toanginu un tiksim sakauti, Rangi-kai-mata un Rangi-hahautu mūs atriebs. Viņi neļaus milzim izbēgt, bet mums būs gods pirmajiem mēroties spēkiem ar viņu. Kas nāks man līdzi?

Karotāji iekliedzās, un katrs, kas vien spēja nest ieročus, panāca uz priekšu.

— Labi, — Papaka teica. — Es izvēlēšos septiņdesmit no jums.

Vaka taua — kara laiva traucās pa Manukau ostas garo ieteku. Tad to vajadzēja pārnest pāri zemes šaurumam un nolaist Vaikatas upē. Karotāji airēja uz Te Horetas ciematu un tur tika nodoti Te Horetas rīcībā. Viņš lika vīriem nogulties kanoe dibenā, un sievietes apklāja viņus ar Liniem. Redzams palika vienīgi Toanginas sievastēvs Te Ava, kurš turēja stūres airi. Viņš jau sen bija gribējis sodīt milzi par nežēlību. Te Ava iegremdēja airi ūdenī, kanoe atrāvās no krasta un lepni aizpeldēja pa upi uz leju.

Toangina laiski šūpojās savā liānā. Viņš ieraudzīja peldam lejup pa upi milzīgu kanoe ar vienu pašu cilvēku tajā. Līdzko laiva bija iepretim Toanginam, viņš iešūpojies aizlidoja pāri ūdenim un ieskatījās laivā.

Pazinis stūrētāju, viņš bija pārsteigts, tomēr vēl vairāk brīnījās, kāpēc ar šādu vērtīgu kara kanoe brauc viens pats cilvēks. Liāna aiznesa viņu uz otru krastu, bet viņš spēcīgi atgrūdās un atlidoja atpakaļ pie laivas.

— Kāpēc tu brauc viens pats šajā kanoe, un kāpēc tev tur ir linu saišķi? — viņš jautāja.

Te Ava neatbildēja, bet pagrieza kanoe uz krastu. Tukšajā, klusajā kara laivā jautās kaut kas draudīgs, un

Toangina zaudēja dūšu. Viņš ātri nolēca no liānas un metās skriet uz savu vhari. Atskatīdamies pār plecu, Toangina ieraudzīja, ka laivas priekšgals atduras pret krastu. Pēkšņi no kanoe atskanēja skaļš kliedziens, linu saišķi pajuka uz visām pusēm, un simt četrdesmit spēcīgu karotāju izlēca krastā un metās viņam pakaļ.

Toangina kā prātu zaudējis drāzās cauri ciematam, un pēc viņa asinīm alkstošie vīri viņam sekoja. Daži uzbrucēji uzsāka cīņu ar Toanginas karotājiem, bet Te Horeta un vēl daži izredzētie, uz tiem pat acu nepametuši, turpināja vajāt Toanginu. Milzis mainīja virzienu un metās atpakaļ pie kanoe.

— Te Ava, glāb mani! — viņš dvesa. — Ko lai es daru?

Te Ava, kas vēl aizvien sēdēja laivā, nebilda ne vārda, tikai norādīja uz taku, kas veda ar niedrēm aizaugušā purvā. Milzis traucās turp, un Te Horeta ar saviem vīriem strauji tuvojās viņam. Toanginam bija jātērē spēks, pieminot niedres, turklāt tā viņš sagatavoja ceļu vajātājiem. Kad tie bija jau gandrīz klāt, Toangina pasitās sāņus un nostājās uz cietas zemes pauguriņa. Viņš pagriezās pret ienaidniekiem un jutās atvieglots. Viņa vajātājs bija Te Horeta, nicināmais viņa nogalinātā Korongoi znots Te Hor-eta — gļēvulis un vārgulis.

Taču Toangina maldījās. Šodien viņam pretim stājās cits Tc Horeta. Iededzies dusmās, jaunais vīrietis spēcīgi zvēla ar taiahu un ievainoja Toanginu. Saniknotais milzis atvēzēja savu taiahu, tik garu un "resnu kā koks, taču tā aizšņāca pāri Te Horetas galvai, nenodarījusi neko ļaunu. Toangina mēģināja taiahu turēt zemāk, taču jaunais virsaitis katru reizi izvairījās no sitiena.

Diemžēl Te Horeta vairs nevarēja uzbrukt milzim. Viņa ierocis ķērās biezi sakuplojušajās niedrēs, bet Toangina lielā auguma dēļ varēja brīvi vicināt taiahu un trāpīt jaunajam vīrietim.

Izmantojot nelielu atelpu, Te Horeta iegrūda savu ieroci zemē, saņēma rokā tā aso galu, un, sasprindzinājis visus spēkus, pārlauza taiahu pušu. Tagad viņam bija kaut kas līdzīgs īsam šķēpam vai zobenam. Te Horeta ietrieca to Toanginam tieši sirdī. Kā milzīgs totaras koks Toangina bez dzīvības nokrita zemē.

Te Horeta noliecās un dažus mirkļus ar kaut ko noņēmās, tad izslējās un devās meklēt Toanginas dēlu, kuru ātri vien pieveica.

Kad cīņa bija beigusies un milža karotāji sakauti, cīnītāji sapulcējās ap Toanginas līķi. Te Vehe, viens no karotājiem, nostājās pie tā un svinīgi apgalvoja, ka Vaikatas sodību esot uzveicis viņš.

— Nē, Toanginu nogalināju es! — Te Horeta iebilda.

— Nav jau grūti ar to palielīties, — Te Vehe nicīgi iesmējās, —

bet tu taču nupat tikai atnāci. Es viņu nogalināju un varu to pierādīt.

— Tad pierādi! — teica viens no vecākajiem vīriem.

Te Vehe plati pasmaidīja, pārliecināts, ka ir uzvarējis strīdā.

— Skatieties! — viņš uzsauca, turēdams rokā nefrīta tiki*5* , kuru visi atzina par Toanginas īpašumu.

Visi pagrieza galvas uz Te Horetas pusi, gaidot, ka viņš samulsīs, bet jaunais virsaitis teica Te Vehem:

— Atver Toanginas muti! Ko tu tur redzi?

— Viņam nav mēles, — Te Vehe pārsteigts iesaucās.

— Vai tu zini, kas ar to noticis?

— Nē.

Te Horeta parādīja Toanginam izgriezto mēli, ko bija turējis paslēptu zem sava apmetņa.

Nu Te Vehe saprata, ka viņa krāpšana atklāta, tomēr nepavisam neapmulsa.

— Tu pierādīji, ka esi nogalinājis Toanginu, bet es paņemšu viņa zemi.

Te Horeta nicīgi atmeta ar roku.

—Mēs esam viena ģimene. Nesāksim strīdēties par sīkumiem! „

Zeme Te Horetu nekārdināja. Daudz svarīgāk bija, ka viņa mana bija atjaunota un viņa sieva tāpat kā agrāk apbrīnoja viņa vīrišķību. Vīra un sievas pilnīgo izlīgumu apliecina tas, ka viņiem piedzima septiņi bērni.

Ruruhi-kerepo

Reiz piecas meitenes no kādas kaingas aizgāja uz mežu… Viņas bija jaunas un jautras un, satikušas ceļā vecu sievu, sāka viņu ķircināt. Viena no meitenēm iesaucās:

— Ai, paskatieties! Tā ir īsta ruruhi — vecene!

— Nē, nē! — vecā sieva uztraucās. — Nesauciet mani tai Sauciet mani par kuiu — .vecmāmiņul

Meitenes, priecīgi smiedamās, sāka dejot viņai apkārt.

— Jā, jā, tu esi kuia!

— A, bet jums es neesmu kuia. Sauciet mani par matuu keki — tanti!

Viena meitene sašķobīja seju un teica:

— Esi sveicināta, matua keke!

— Tas jau skan labāk, — vecā sieviete sacīja. — Nāciet, mīļās, uzkāpsim šai kokā, un es jums parādīšu ko tādu, kas jums pat sapņos nav rādījies!

Ruruhi-kerepo rāpās kokā pirmā, un meitenes viņai sekoja, kamēr visas bija uzkāpušas krietni augstu.

— Apsēdieties te, radinieces! Jūs gan esat jaukas meitenes! Tik jaukas, ka es varētu jūs vai apēst. Katra no jums būs man varen gards kumosiņš.

Vecā sieva izstiepa rokas, un meitenes izbijušās ieraudzīja, ka tās ir spēcīgas, matiem apaugušas un ar gariem jo gariem nagiem. Vecā papurināja zaru, un uz tā sēdošā meitene krita zemē. Ruruhi-kerepo noķēra viņu kritienā un, atvērusi muti — tādu kā tanivhai —, nokoda viņai galvu un nometa zemē, bet meiteni pašu aprija vienā kampienā. Pārējās meitenes, šausmās skaļi kliegdamas, mēģināja tikt lejā no koka, bet Ruruhi-kerepo sagrāba viņas citu pēc citas, nokoda viņām galvas un pašas aprija.

Pēc kāda laika kaingā pamanīja, ka nav visu piecu meiteņu. Pulciņš vīriešu devās viņas meklēt. Baidīdamies, ka meitenēm varbūt uzbrukuši kādi ienaidnieki, karotāji paņēma līdzi ieročus. Drīz vien viņi atrada taku, pa kuru meitenes bija gājušas. Smiltīs vēl bija manāmas viņu kailo kāju pēdas. Pēkšņi pulciņa vadonis apstājās, un viņa sejā atspoguļojās tādas šausmas, ka pārējie sastinga, baidīdamies, ko gan viņi ieraudzīs. Zemē gulēja piecu jauno meiteņu galvas.

Karotāju šausmas pārvērtās niknumā, un viņi sāka pārmeklēt mežu, lai atrastu briesmoni, kas pastrādājis šo baismo darbu. Pēc brīža-viens no meklētājiem ieraudzīja veco sievu, kas nemaz nerādījās esam bīstama. Karotājs gāja pie viņas, lai pajautātu, vai viņa nav redzējusi ienaidnieku. Taču, kolīdz viņš bija Ruruhi-kerepo pa ķērienam, vecene pašāva uz priekšu mezglainās rokas un viņu satvēra.

Karotājs pat nepaspēja izvilkt ieroci, kad vecā jau bija nokodusi viņam galvu un nosviedusi zemē, bet pašu aprijusi.

Tomēr daži karotāji bija redzējuši notikušo, piesteidzās klāt un ielenca veco sievu. Ruruhi-kerepo nometa apģērbu, un viņi ieraudzīja, ka sitamie ieroči nespēj veceni ievainot, jo aprīto vīriešu un sieviešu kauli spiedās laukā no viņas ķermeņa kā dzeloņi.

Tad karotāji laida darbā šķēpus, un Ruruhi-kerepo bija pagalam.

Houmea un Uta

Sensenos laikos dzīvoja cilvēks, vārdā Uta, ar savu sievu Houmeu, un viņiem bija divi bērni — Tutavhake un Nini. Reiz Uta aizgāja zvejot. Visu dienu viņš pavadīja jūrā un noķēra daudz zivju. Kad Uta atgriezās, bija jau vakars, un viņš krastmalā gaidīja atnākam Houmeu, lai tā aiznestu uz mājām zivis. Pagāja krietns laiks, bet no Houmeas nebija ne vēsts, un Uta gāja pa taku uz māju pusi, saukdams:

— O, māt! O, māt! Es krastmalā jau tik ilgi gaidu, bet tu kā nenāc, tā nenāc.

— O, vīrs, — sieva atbildēja, — nevarēju iet tāpēc, ka mūsu bērni bija nepaklausīgi.

Uta iegāja vharē, bet Houmea aizskrēja uz krastmalu. Piegājusi pie kanoe, viņa izcēla ārā zivis, tomēr nenesa vis uz mājām, bet turpat uz vietas aprija. Kanoe bija bijis daudz zivju, bet, kad Houmea beidza ēst, nebija atlicis vairs ne asakas.

Dabiski, ka Houmea savu rijību gribēja noslēpt no vīra. Viņa mīdījās pa mīkstajām smiltīm, lai šķistu, ka tur bijuši daudzi cilvēki, un aiz saknēm vazāja pa zemi mazus'no zemes izrautus krūmus. Pēc tam viņa aizskrēja pa taku un iedrāzās mājā gluži aizelsusies.

— Ak, Uta! Ak vai! Tavā laivā nav vairs nevienas zivs. Bars mūsu ienaidnieku ir visas aiznesuši.

Uta uzlēca kājās.

— Kas par blēņām! Kas gan uzdrošinātos pienākt tik tuvu pie manām mājām?

— Paskaties pats! Tur ir bijis daudz cilvēku.

Uta sadusmojās.

— Es vēlreiz saku, tās ir blēņas! Neviens karotājs neiedrošinātos zagt manas kaingas pievārtēl

— Man ir taisnība, jo zivju nav, un smiltīs es redzēju daudz pēdu. Ja tie nav bijuši cilvēki, tad droši vien tinio-hakuturi — jaunie gari.

Nākamajā dienā Uta atkal izbrauca jūrā un noķēra vēl daudz vairāk zivju. Vēlā pēcpusdienā viņš savu kanoe aizairēja krastā un gaidīja sievu. Kad sieva nenāca, viņš aizgāja uz vhari un no jauna pārmeta viņai.

— O, māt, māt! Vai man būtu jāsēž krastmalā visu nakti? Es tevi tur gaidīju, bet tu neatnāci. Tu patiešām man nemaz nepalīdzi.

Houmea atkal aizgāja uz krastmalu un aprija zivis, tomēr Utam bija radušās aizdomas un viņš sūtīja abus bērnus novērot, ko sieva dara. Bērni paslēpās krūmos un visu redzēja. Līdzko Houmea bija noēduši šīsdienas lomu,. Tutavhake un Nini aizskrēja atpakaļ pie tēva un pastāstīja, ko redzējuši.

— Tēv! Tēv! Mūsu māte aprija visas zivis!

Uta pagaidīja, kamēr sieva atgriežas, un pacietīgi noklausījās viņas stāstu par laupītājiem, kas pievākuši zivis, kamēr pie laivas neviena neesot bijis. Tad Uta mierīgi teicas

— Sieva, kur ir tie cilvēki, par kuriem tu stāsti? Vai vari man viņus parādīt? Es tev varu pateikt, ka mūsu bērni bija krastmalā un redzēja tevi. Neviens cits kā tu pati apriji visas zivis, ko es šodien noķēru.

Houmea gan nokaunējās, tomēr izturējās varen bramanīgi un apgalvoja, ka stāstījusi tīru patiesību. Viņa zūdījās, ka esot bijusi Utam īsta paraugsieva un nekad neesot grēkojusi — neesot ne vīru krāpusi, ne zagusi. Uta nebilda ne pušplēsta vārda, līdz sieva sāka stomīties un viņai vairs nebija, ko teikt. Tad viņš pagrieza sievai muguru un atgūlās uz sava guļampaklāja, bet Houmeas sirds bija ļaunuma pilna, un viņa zvērēja atriebties bērniem, kas bija viņu nodevuši.

Kad Uta nākamo reizi devās , uzzveju, Houmea izmantoja gadījumu. Viņa lika meitai atnest no avota ūdeni un, kamēr Nini bija projām, vēlēja Tutavhakem atgulties, lai paieskātu viņa matus. Tiklīdz zēņs pietupās, māte atvēra muti un aprija bērnu. Kad Nini atgriezās no avota, viņu sagaidīja tāds pats liktenis.

Pa taku mājup nāca Uta. Jau pa gabalu viņš izdzirda sievu smagi stenam. Vhare bija pilna ar gaļas mušām, turklāt daudzas bija uzmetušās sievai uz sejas ūn lūpām.

— O, mīļo māt, vai tu esi slima? — Uta jautāja.

— Jā, esmu slima.

— Kurā vietā tevi graužsāpes?

— Vēderā un zarnās.

Ufa nekā nevarēja līdzēt un pēc brīža apvaicājās:

— Kur ir mani bērni?

Sieva bezpalīdzīgi papurināja galvu.

— Es nezinu. Jau krietnu brīdi neesmu viņus redzējusi. Kad man kļuva slikti, viņi aizskrēja. Kā lai zinu, kur viņi palikuši.

Utam šķita, ka Houmea kaut ko slēpj. Viņš paliecās uz priekšu, lai apskatītu sievu tuvāk, un pamanīja viņai uz lūpām asinis, kā arī viņas pamatīgi uztūkušo vēderu. Ar baismām sirdī viņš noskaitīja buramvārdus:

«Uzbrūc, uzvari, Izdzen,

Pagriez un atbīdi! Krauklis ko norijis, Atrits lai tiek! Šķērsli aizdzen, karakia, Uzmet šķērslim cilpu! Linu cilpa, aizrauj šķērsli, Kas stāv Tutavliakes ceļā!»

Kad karakia bija noskandēta, Houmeas mute plaši pavērās, vēders noraustījās un bērni tika atvemti dzīvi un veseli. Tutavhakem rokā bija taiaha, bet Nini huata — šķēps. Bērni pieskrēja pie tēva, kas sāka raudāt.

Tā Uta uzzināja, ka viņa sieva ir cilvēkēdāja, un saprata, ka ne viņš, ne bērni nav droši no viņas. Uta pasauca bērnus pie sevis un lika viņiem uzmanīgi klausīties.

— Man jums abiem ir kas sakāms. Kad es likšu jums atnest ūdeni, izliecieties, ka nedzirdat! Tad es rādīšos varen saniknots un draudēšu jums ar stibu, bet jūs to nemaz neņemiet vērā! Noslēpieties vai dariet vienalga, ko, tikai neejiet uz avotu pēc ūdens! Vai sapratāt, ko es teicu?

Bērni bija izbrīnījušies, tomēr solījās darīt, kā tēvs vēlējis. Mazliet vēlāk, kad visa ģimene bija kopā, Uta lika bērniem atnest no avota ūdeni. Viņi stūrgalvīgi atteicās iet, un, lai kā tēvs kliedza, neklausīja viņam.

Tad Uta teica sievai:

— 0, mīļā māt, vai tu man neatnesīsi ūdeni, ko padzerties? Es mirstu aiz slāpēm, un šie nepateicīgie bērni mani neklausa.

Houmea paņēma ķirbja trauku un devās uz avotu, bet, tiklīdz viņa bija izgājusi no vhares, Uta sāka skandēt citus buramvārdus:

«Lai ūdens iesūcas zemē, Lai ūdens izzūd, Lai ūdens izžūst! Ej tālāk, o, Houmea, Ej!

Projām, projām uz upes izteku, Uz tālajiem kalniem!»

Buramvārdi līdzēja. Houmea gāja, bet upe viņas priekšā izžuva un ūdens atkāpās. Viņa žigli vien skrēja pakaļ ūdenim, taču akmeņi sausajā gultnē smējās par viņu. Līdzko Houmea nebija vairs redzama, Uta aizveda bērnus uz kanoe. Viņi nesa līdzi mājas pavarda kvēlošās ogles un ielika tās kanoe akmeņu pavardā. Tad Uta pagriezās pret krastu un pavēlēja visai ciemata apkaimei — gan dzīvām būtnēm, gan lietām — atkārtot to, ko Houmea teiks, kad atnāks atpakaļ. Viņš norādīja uz vhari, uz ciemata palisādēm, uz kokiem, uz ateju, uz kalniem un vēl katram atsevišķi piekodināja to pašu.

Tad viņš kopā ar bērniem iekāpa kanoe, uzvilka buras un devās jūrā.

Pārnākusi mājās, Houmea devās tieši uz vhari, nikna, ka viņas gājiens pēc ūdens bijis velts. Viņa nesaprata, kāpēc neviens neatbild uz viņas gaušanos, līdz beidzot ieskatījās vharē un ieraudzīja, ka tur neviena nav. Houmea izgāja atkal ārā un sauca, bet samulsa no atbalsīm.

— Kur jūs esat? — viņa kliedza, un atbalsis no kalniem, no akmeņiem, no atejas, no palisādēm, no kokiem visas atsaucās:

— Kur jūs esat? Jūs esat? Esat?

_ No vilšanās un īgnuma Houmea kļuva gluži vai slima. Tālumā pie apvāršņa viņa saskatīja mazu punktiņu, un viņai bija skaidrs, ka tai jābūt kanoe, kura aizved projām viņas vīru un bērnus. Houmea aizskrēja pa taku uz krastmalu. Tur uz smilšainas zemes mēles viņa pārvērtās par jūras kraukli un ar paisumu aizpeldēja jūrā.

Tutavhake un Nini, braukdami vēja dzītajā kanoe, visu laiku skatījās atpakaļ. Pēkšņi viņi ieraudzīja jūras kraukli, kas peldēja tik ātri, ka bija skaidrs — tas drīz vien panāks kanoe. Bērni zināja, ka krauklis ir viņu māte, un izbijušies teica tēvam:

— Tēt, atua dzenas mums pakaļ!

Uta bija gulējis, tomēr bērnu sauciens viņu pamodināja, un viņu bailes pielipa ari viņam.

— Ak, mani bērni, ko lai mēs darām? Viņa mūs aprīs, jo viņa ir dēmons.

Bērni juta, ka tēvs tagad paļaujas uz viņiem, un tas piešķīra viņiem gara spēku.

— Nebaidies, tēv! — viņi teica. — Mēs paslēpsim tevi kanoe dibenā zem dēļiem. Viņa tevi tur nekad neatradīs.

Houmea panāca laivu. Turēdamās tai blakus, viņa atkal pārvērtās savā īstajā izskatā, tā ka Tutavhake un Nini varēja pa milzīgo rīkli ieskatīties tumšajā, dziļajā vēderā.

— Kur ir mans ēdiens? — viņa iesaucās.

— Seit tā nav, — bērni atbildēja. — Tas palika mājās, tālu projām'. Ej atpakaļ, un tu redzēsi, ka mājās ir ļoti daudz zivju!

— Kāpēc jūs esat aizbraukuši tik tālu no mājām?

— Mēs gribējām noķert vairāk zivju, bet vējš mūs aizdzina no piekrastes.

Houmea stingrāk pieķērās pie laivas malas. Kanoe sašķiebās, un viļņi sāka skaloties pāri malai.

— Es vai mirstu aiz bada! — Houmea ķērca.

Bērni paņēma izivis, kas cepās ugunskurā, un iesvieda viņai rīklē.

— Vēl! Vēl! — viņa kliedza. — Jums droši vien ir daudz zivju. Dodiet man vēl!

— Pacieties taču! — Tutavhake viņu norāja.

Viņš pagriezās pret ugunskuru un, ar koka knaiblēm saņēmis sarkani nokaitušu akmeni, iesaucās:

— Atplct muti labi platu! Te tev būs gards kumosiņš!

Kad Houmea atpleta muti vēl plašāk, zēns iesvieda

lielo akmeni viņai rīklē. Cilvēkēdāja sakoda žokļus un norija akmeni. Acumirklī uzvēdīja briesmīga deguma smaka un šņāca verdošs šķidrums. Cilvēkēdāja palaida vaļā laivas malu un nogrima.

Tai vietā, kur viņa nozuda zem ūdens, uzvirmoja milzīgs burbulis un tam visapkārt izpletās eļļas plankums.

Jādomā, ka tad Uta izlīda no savas slēptuves un sāka rīkoties.

Houmeu atceras divu iemeslu dēļ. Viņa ir jūras kraukļu ciltsmāte, un viņas vārds gadsimtiem ilgi saglabājies kā ļaunas sievietes apzīmējums. It sevišķi tā sauc neuzticīgas sievas un zagles — Houmea, cietsirde un neģēle.

Te Ngarara-huarau

Te Rorongia-rahia bija tik skaista un turklāt kautrīga, ka viņu slavināja visās apkārtējās kaingās un pat tālajā kaingā, kur dzīvoja Ruru-teina ar saviem brāļiem. Ruru bija pastarītis, un, kā jau tas bieži notiek, vecākie brāļi uzdeva viņam visnepatīkamākos darbus un neturēja viņu daudz pārāku par vergu. Jaunie vīrieši bija tik daudz dzirdējuši par Te Rorongiu, ka nolēma doties pie viņas precībās. Brāļi bija cits uz citu greizsirdīgi, tikai Ruru gan neviens neuzskatīja par sāncensi. Viņu ceļojumā ņēma līdzi vienīgi tāpēc, lai viņš gatavotu brāļiem ēdienu.

Viņi brauca ar kanoe. Sasnieguši Te Rorongias ciematu, viņi steidzās izkāpt krastā, pieteicot Ruru, lai viņš aiznes dāvanas un brāļu mantas uz viesu māju, kur viņiem bija jāapmetas. Kamēr Ruru noņēmās ar darbiem, brāļi aizgāja uz izpriecu namu, omulīgi tur iekārtojās un gaidīja vakara izpriecas.

Neviens viņiem neparādīja, kura ir izdaudzinātā Te Rorongia-rahia — klusēšana bija vienīgā atbilde uz viņu jautājumiem. Tāpēc katrs brālis izvēlējās glītu meiteni, cerēdams, ka tā varētu būt īstā.

Vakarā viņi neatkāpās ne soli no izraudzītajām jaunajām sievietēm, un katrs brālis savējai noprasīja, kā viņu sauc. Vecākais brālis bija varen priecīgs, kad viņa meitene klusi pačukstēja:

— Tikai nevienam to nesaki, bet es esmu Te Rorongia-rahia.

Klusā balsī viņš atzinās meitenei mīlestībā, un, viņam par lielu prieku, meitene piekrita kļūt par viņa sievu. Viņa brīdināja precinieku, ka viņas vecāki būšot greizsirdīgi un negribēšot piekrist precībām. Ja viņš gribot viņu par sievu, viņam esot viņa jāpaslēpj savā kanoe un slepeni jāaizved.

Ģimenes pirmdzimtais tik tikko -spēja slēpt satraukumu un ar nožēlu noraudzījās uz brāļiem,, kuri šķita apmierināti katrs ar savu izredzēto. Tomēr viņš nebūtu vis tik ļoti priecājies, ja būtu zinājis, ka brāļiem viņu meitenes teikušas to pašu un katra uzdevusies par Te Rorongiu-rahiu.

Taču īstā Te Rorongia patiešām bija kautrīga meitene. Viņa ne kāju nespēra izpriecu namā, ne arī bija redzējusi viesus. Te Rorongia uzturējās savā vharē un netikās ar svešiniekiem.

Pa to laiku Ruru-teina noņēmās ar mantu pārnešanu no kanoe uz viesu namu. Beidzis šo darbu, viņš devās atjaunot ūdens krājumus. Neviens viņam nebija teicis, kur atrodas avots, tāpēc viņš lūdza, bērnus, lai parāda ceļu.

— Jāiet tur, pa to taku, — bērni viņu pamācīja. — Avots if blakus Te Rorongias-rahias vharei.

Ruru neizrādīja savu prieku par šo ziņu.

— Vai tās ir viņas mājas? — viņš vēl visai vienai' dzīgi pajautāja.

Kad pienāca nakts un Ruru brāļi joprojām bija aizņemti ar savām meitenēm, Ruru aizzagās uz Te Rorongias vhari. Meitene stāvēja pie mājas durvīm. Kad viņa ieraudzīja Ruru, viņas seja atplauka, jo viņa bija novērojusi, cik cītīgi jauneklis pēcpusdienā strādāja. Te Rorongia viņu pieklājīgi apsveicināja un lūdza ienākt. Ruru zināja, ka tā ir labvēlības zīme. Jaunieši sāka runāties, un Ruru juta, ka zaudē sirdi. Vēl nebija beigušās nakts izpriecas, kad viņi jau bija atzinušies viens otram mīlestībā. Ruru klusītēm atgriezās pie kanoe, un viņam šķita, ka kājas vairs zemi neskar. Vēlāk, kad brāļi ienāca viņu lietošanā nodotajā vharē, Ruru izlikās aizmidzis.

Brāļi palika ciematā vairākas dienas, un katrs slepus priecājās, ka ieguvis nepieejamās Te Rorongias sirdi. Naktī pirms prombraukšanas Ruru un Te Rorongia saprata, ka nespēj vairs dzīvot viens bez otra. Kamēr brāļi kopā ar citiem jauniem cilvēkiem izpriecu namā līksmojās, Ruru aizveda savu saderināto uz kanoe un noslēpa drošā vietā. Te Rorongias augstais stāvoklis prasīja, lai viņu pavada arī kalpotāja.

Rītausmā brāļi kopā ar jaunajām sievietēm, kas bija kavējušas viņiem laiku, atnāca pie kanoe. Katrs no brāļiem vēl aizvien ticēja, ka tieši viņa izredzētā ir Rorongia-rahia, tomēr paturēja šo noslēpumu pie sevis un klusībā lepojās ar savu uzvaru. Ja arī dažam šķita mazliet dīvaini, ka rangatira neko neiebilda pret ievērojamās jaunavas aizvešanu, viņi bija pārāk priecīgi par savu guvumu, lai lauzītu galvu par to. Tika uzvilktas buras, un kanoe aizslīdēja no krasta ar visiem jaunekļiem un meitenēm.

Kad viņi bija aizzēģelējuši jau krietnu gabalu, pēkšņi mainījās vējš, un viņiem bija jāmeklē patvērums mazā līcītī. Vējš bija auksts, un viņi izkāpa krastā, lai mēģinātu iekurināt ugunskuru, bet kurināmais bija mitrs un lāgā negribēja aizdegties. Tālumā gaisā cēlās dūmu strēle. Brāļi sūtīja Ruru izpētīt, kas tur ir, un, ja vien iespējams, atnest uguni. Viņš gan negribēja iet, jo baidījās, ka viņa prombūtnē varētu tikt atklāta Te Rorongia, taču brāļi nemaz neklausījās viņa atrunas.

Nonācis tai vietā, no kurienes cēlās dūmi, Ruru atrada lielu vhari. Divas verdzenes — Kiore-ti un Kiore-ta — pastāstīja, ka viņu pavēlniece esot Te Ngararahuarau. Tobrīd pavēlniece iesauca verdzenes iekšā un jautāja, ar ko viņas esot sarunājušās.

— Tas ir kāds jauneklis, vārdā Ruru-teina, — verdzenes paskaidroja.

— Ko viņš te dara?

— Viņš atnācis pēc dažām kvēlojošām oglēm, lai varētu iekurināt ugunskuru.

Vecā sieva pamāja ar galvu.

— Uzaiciniet viņu uzkavēties un piedalīties mūsu maltītē, —

viņa pavēlēja.

Ruru palika, taču, kad maltīte bija gatava, viņš nožēloja, ka palicis, jo Te Ngarara-huarau bija pa pusei sieviete, pa pusei ķirzaka, kā to jau norāda viņas vārds. Kad Te Ngarara gāja, aiz viņas vilkās gara aste, tin viņa ar to pārvilka pāri Ruru un ēdienam, atstājot netīru zvīņu kārtu.

Pēc maltītes Te Ngarara izgāja, un Ruru apvaicājās verdzenēm:

— Vai viņa vienmēr ir tāda?

— Jā, vienmēr.

— Vai viņa ir cilvēks?

— Nē; viņa ir briesmonis.

Pēkšņi atskanēja spalgs kliedziens, jo Te Ngararahuarau bija dzirdējusi sarunu. Viņa spiedza:

— Es jūs nogalināšu!

— Ātri! — čukstēja Kiore-ti un Kiore-ta. — Bēdzl Ja tagad neaizbēgsi, nekad vairs netiksi projām.

Viņas pašas noslēpās klintīs, bet Ruru skrēja uz dzīvību un nāvi, jo Te Ngarara-huarau viņam gandrīz vai mina uz papēžiem.

— Nāc atpakaļ, Ruru, nāc atpakaļ! — viņa kliedza.

Tomēr jauneklis skrēja ātrāk nekā viņa vajātāja. Redzēdama, ka Ruru izdosies aizbēgt, Ngarara-huarau apstājās un sauca: — Jaukā dienā tu mani neredzēsi, bet miglainā laikā es būšu klāt!

Drebēdams aiz bailēm un noguruma, Ruru atgriezās pie brāļiem un pastāstīja, kas ar viņu noticis.

— Es baidos, ka viņa mūs atradīs un visus nogalinās.

Brāļi nolēma, ka no briesmām var izbēgt, vienīgi nogalinot Ngararu-huarau. Drudžainā steigā viņi no niedrēm uzcēla nelielu vhari ar durvīm priekšpusē un mazu lodziņu aizmugurē. Mājas vidū viņi nolika resnu stabu un apņēma tam apkārt Ruru apmetni.

Pretvējš viņus, aizturēja šajā krastā vairākas dienas, un viņi gaidīja ierodamies cilvēkēdāju.

Beidzot pienāca diena, kad migla nolīda lejup pa kalnu nogāzēm ielejā un sasniedza krastu. Brāļi sapulcējās netālu no mazās vhares, bet Ruru iekšā paslēpās aiz staba. Pēkšņi no miglas atskanēja balss:

— Ruru, kur tu esi?

— Seit, — viņš atbildēja.

Te Ngarara-huarau atrāva durvis un iegāja vharē. Ieraudzījusi Ruru apmetnī tērpto stabu, viņa to noturēja par Ruru un apskāva, cieši apvīdamās tam apkārt ar asti. Kamēr viņa turēja stabu savos skāvienos, Ruru brāļi sāka kraut žagarus un lielus zarus pie vhares sienām.

— Kas tas par troksni? — Te Ngarara jautāja.

— Neliecies zinis! Tur mani brāļi gatavo mums maltīti, — Ruru, aiz staba paslēpies, atbildēja.

Jaunie vīrieši žagaru un malkas kaudzēm pielika degošu lāpu. Kad mājā ieplūda pirmās dūmu vērpetes, Ruru izlēca pa logu un aizbēga.

Nu dūmi jau virmoja pa visu māju, to pārņēma liesmu mēles. Juzdama dedzinošo karstumu, Te Ngarara nāves bailēs iekliedzās:

— O, Ruru, tu esi mani atstājis!

Viņa metās uz durvīm, tomēr liesmas dzina viņu atpakaļ. Viņa.drāzās pie loga, bet tas bija par mazu viņas milzīgajam ķermenim. Vhares sienas jau liesmoja no lejas līdz augšai. Cilvēkēdāja ķirzaka bija lemta iznīcībai, bet galējā izmisumā mēģināja aizbēgt zvīņas no viņas ādas. Ruruun brāļi stāvēja ap vhari un, kad zvīņas lēca laukā pa logu un uguns izdedzinātajiem caurumiem sienā, sita tās ar mietiem un dzina atpakaļ.

Aizbēgt izdevās tikai divām zvīņām, un tās pārvērtās par ķirzakām. Kad uguns apdzisa, no Te Ngararas-huarau nekas nebija palicis pāri.

Nu, kad vairs nedraudēja dzīvības briesmas, brāļi turpināja ceļu un drīz ieradās mājās. Vecākais dēls lepni veda savu meiteni iepazīstināt ar vecākiem un paziņoja, ka tā esot viņa sieva — izdaudzinātā Te Rorongia-rahia. Dēla māte vedeklu apsveica vēsi, nodomādama, ka jaunava gan tikusi pārslavēta. Māte acis vien iepleta, kad viņai priekšā nostājās otrais dēls ar sievu un arī teica, ka tā esot Te Rorongia-rahia, turklāt jaunā sieviete ar drošu skatienu raudzījās vīramātei acīs. Dēli cits pēc cita stādīja priekšā savas sievas, un katrs apgalvoja, ka viņa sieva esot Te Rorongia-rahia. Māte un viņas vīrs jaunās sievas apsveica vēsi, bet pieklājīgi un lūdza apsēsties.

Pēdīgi māte uzrunāja jaunāko dēlu:

— Kā ir ar tevi, Ruru-teina? Vai tu vienīgais atgriezies bez sievas?

Ruru smaidīja.

— Vai tu esi ieskatījusies kanoe nojumē? — viņš jautāja.

— Nē. Kāpēc gan būtu tur jāskatās?

— Lūdzu, māt, dari to man par prieku! Aizej pie kanoe un paskaties, kas ir tās nojumē!

A'lātc aizgāja pie laivas un ieskatījās iekšā. Tur sēdēja meitene, pret kuru mātes sirds iesila no pirmā acu uzmetiena. Pār meitenes seju ritēja asaras. Ceptais balodis, ko Ruru bija slepus atnesis, stāvēja gandrīz neskarts.

Ruru mātei nemaz nevajadzēja jautāt, kas ir jaunā meitene. Viņa steidzās atpakaļ pie savējiem un satraukta .sauca:

— Laivā sēž Te Rorongia-rahia! Tā ir viņa — mūsu jaunākā'dēla sieva! Viņa būs mūsu kaingas gods un lepnums, kā arī atspaids mums vecumdienās! Nāciet un paskatieties paši!

Un tā jaunais pāris laimīgi sāka kopīgu dzīvi, bet viltvārdes viņu

vīri piekāva.

Kopuvai

Kā lai mēs saucam Kopuvai, kura vārds nozīmē «ar ūdeni pilns vēders» jeb «ūdens rijējs», — par cilvēkēdāju, milzi vai maero? Viņam bija cilvēka augums, tikai klāts ar zvīņām, un suņa galva. Viņš līdzinājās sunim arī tādēļ, ka viņam bija izcili laba oža gan ūdenī, gan uz zemes.. Kopuvai mājoja alā pie Matau*6* , un viņam piederēja bars niknu divgalvainu suņu. Kopuvai meklēja sev pārtiku plašā apkaimē, un viņa un suņu iecienītākais medījums bija vīrieši un sievietes.

Netālu no upes ietekas lielā ciematā dzīvoja hapu no rapuvaju cilts. Lai aukstajos ziemas mēnešos viņu pārtikas krātuves būtu pilnas, cilts ļaudis meklēja barību tālu līdzenumā, ķēra upē zivis un zušus un medīja mežos putnus. Daži mednieku pulciņi vairs neatgriezās. Cilvēki sākumā izmisuši domāja, ka medniekiem uzbrukuši kādas naidīgas cilts karotāji vai arī viņi gājuši bojā nelaimes gadījumā. Bet, kad pazuda aizvien vairāk mednieku, viņi' nobijās un kļuva piesardzīgi — uz medībām gāja, tikai karotāju apsargāti.

Reiz devās medībās pulciņš vīriešu un sieviešu. Kāda no meitenēm — Kaiamio — nošķīrās no citiem. Kopuvai bija paslēpies krūmos un vērojis medniekus. Redzēdams, ka Kaiamio tālu atpalikusi no citiem un viņas kliedzienus pārējie vairs nevar dzirdēt, viņš palaida vaļā savus divgalvainos suņus, kas, mežonīgi rejot, aplenca meiteni. Kaiamio atrāvās atpakaļ, bet viņas šausmas desmitkāršojās, kad viņa ieraudzīja sunim līdzīgo briesmoni un juta, ka tā zvīņainās rokas paceļ viņu no zemes. Kopuvai skriešus aiznesa meiteni uz savu alu, kur suņi rūkdami viņu apsargāja.

Kaiamio zināja, kas viņu sagaida, jo ciematā bija dzirdējusi nostāstus par Kopuvai rīkotajām cilvēkēšanas dzīrēm. Tomēr Kaiamio bija lemts citāds liktenis. Meitene bija tik skaista, ka aizkustināja Kopuvai auksto sirdi. Viņš nolēma meiteni paturēt par sievu, taču viņam ne prātā nenāca viņu lutināt. Kaiamio drīz vien uzzināja, ka viņai jāaprūpē Kopuvai un jāgatavo viņam ēdiens. Briesmonis neļāva sievai iziet no alas, un, kad pats gāja uz upi pēc ūdens, piesēja garu linu virvi sievai pie matiem. Vienu virves galu viņš turēja rokā un laiku pa laikam paraustīja, lai pārliecinātos, vai sieva vēl ir alā. Kopuvai modrība nekad neatslāba. Gāja gadi, un Kaiamio vēl

aizvien dzīvoja pretīgajā gūstā. Ļaudis bija viņu meklējuši, taču Kopuvai miteklis bija labi noslēpts, un visi sen jau domāja, ka meitene mirusi.

Tomēr Kaiamio nekad nezaudēja cerību izbēgt. Viņai jau ļāva aiziet uz upi pēc ūdens, kaut gan Kopuvai vēl joprojām aiz piesardzības piesēja pie sievas matiem virvi. Mēnešiem ilgi viņa ik reizi, kad bija ūdens malā, kādu brīdi vāca linu stiebrus un sēja tos

saišķos. Saišķus viņa salika citu citam blakus un cieši sasēja, tā ka beidzot viņai bija plosts, kas spētu viņu noturēt virs ūdens.

Kādu rītu Kaiamio izgāja no alas agrāk nekā parasti. Pie upes viņa atraisīja virvi no matiem un, apsējusi to ap niedru puduri, steigšus nolaida ūdenī savu plostu. Drīz vien tas ātri aizslīdēja pa upi uz leju. Kaiamio bailīgi raudzījās atpakaļ, vai tikai Kopuvai un viņa nejaukie suņi nedzenas pa krastu viņai pakaļ. Taču Kopuvai gulēja aizmidzis karstajā saulē un tikai šad tad pamodās un paraustīja virvi, lai pārliecinātos, vai sieva vēi tur ir. Bet drīz vien viņam radās aizdomas — virve ne uz brīdi neatslāba, it kā sieva visu laiku stāvētu uz vietas. Pasaucis suņus, Kopuvai steidzās uz upi. No Kaiamio vairs nebija ne miņas, un viņš saprata, ka ir apmānīts. Gaudodams aiz dusmām, viņš lika suņiem pa krastu meklēt sievu. Kad suņi atgriezās, viņam bija skaidrs, ka sieva aizbēgusi pa upi. Viņš iebāza galvu ūdenī un dzēra, kamēr upes gultne bija sausa — tā arī viņš ieguva Kopuvai vārdu —, bet no ezera atkal ieplūda ūdens, un tā maero atgriezās mājās tukšā.

Kad Kaiamio ieradās ciematā, viņu sagaidīja ar prieka un pārsteiguma saucieniem. Ļaudis šausmās klausījās Kaiamio stāstu un raudāja kopā ar viņu par gūstā pavadīto laiku. Tika nolemts, ka cilvēkēdājs jānogalina, jo tagad ļaudis zināja, kur viņš slēpjas. Un Kaiamio būs viņu ceļvede. Viņa pastāstīja, ka tad, kad pūš siltais ziemeļrietumu vējš, Kopuvai kļūst miegains un vīri ar ieročiem viegli varētu viņu pievārēt, tātad labāk būtu pagaidīt vasaru.

Pēc dažiem mēnešiem stiprs karotāju pulks (devās uz cilvēkēdāja alu. Vīrieši pa ceļam vāca sausas niedres un linstiebrus. Kad karotāji jau tuvojās alai, Kaiamio tika sūtīta izlūkos. Atgriezusies viņa teica, ka pašreiz esot īstais laiks, jo Kopuvai un viņa suņi alā esot cieši aizmiguši. Karotāji piesardzīgi zagās uz priekšu un sakrāva niedres un linus priekšā alas ieejai. Jumtā bija caurums, un drosmīgākie karotāji nostājās ap to.

Sausās zāles, linstiebru un koku kaudzē iesvieda degošu lāpu. Uguns sprakšķēdama pārņēma kaudzi, un vējš nesa liesmas tumšajā alā. Dūmi nosmacēja kaucošos suņus, tikai divi izlēca cauri liesmu aizkaram un aizbēga. Kopuvai mēģināja tikt ārā pa caurumu jumtā, bet, tiklīdz parādījās viņa suņa galva, karotāji viņu nogalināja.

Izbēgušie suņi aizskrēja uz kādu citu alu, kur pārvērtās par akmeņiem. Tā viņus tur var redzēt — ārā no alas pastieptām priekškājām. Kāda kalnu grēda tika nosaukta Kopuvai vārdā, jo uz tās ir augsts akmens stabs, kas atgādina cilvēkēdāja stāvu.

BURVJI UN BURVESTĪBAS Tutara-Kauikae

Te Tahi-o-te-Rangi dzīvoja netālu no tagadējās Taneatuas pilsētas. Viņš bija tohunga ar lielu manu. Viņa vhare stāvēja atsevišķi no citām ciemata malā, un visi no viņa baidījās, jo viņš piēprata ļaunas burvestības. Viņam piedēvēja briesmu darbus, pat cilvēku nogalināšanu ar domām vien. Gadiem ejot, viņa slava auga, un ļaudis no viņa baidījās aizvien vairāk, līdz beidzot nespēja vairs ilgāk paciest viņa klātieni. Turklāt tai laikā izcēlās lieli plūdi, un daudzi domāja, ka arī tajos vainojams Te Tahi. Ļaudis būtu Te Tahi nogalinājuši, taču nevienam nebija drosmes pacelt ieroci pret viņu. Daudz vakaru pagāja pārrunās, un beidzot tika pieņemts viltīgs plāns. Ar skaistiem vārdiem Te Tahi tika uzaicināts piedalīties ceļojumā uz Vhakaari sālu*1* , kur no zemes. rūkdams šaujas ārā tvaiks un var just, kā Ruaimoko*2* nemierīgi grozās zem Mātes-Zemes, turklāt šai salā nav arī ūdens, ar ko cilvēks varētu dzesēt slāpes. Ļaudis norunāja, ka pametīs Te Tahi vienu šai briesmīgajā salā bez ūdens un tad būs uz visiem laikiem brīvi no viņa ļaunajiem darbiem.

Tohungam glaimoja uzaicinājums piedalīties ceļojumā, lai ķertu tīti — vētrasputnus Vhakaari salā. Pie ceļamērķa viņi nonāca vēlā pēcpusdienā. Daži vīri palika sargāt laivas, citi sadalījās vairākos pulciņos un devās medībās. Te Tahi kopā ar dažiem visievērojamākiem rangatirāin gāja uz salas ziemeļaustrumu krastu. Viņus pavadīja vergi ar pārtikas groziem un ūdens traukiem.

Kad pēdējā dienas gaisma jau dzisa, vīri atrada alu, kur varēja rast pajumti naktij.

Aizdedzināja lāpas, un vīri dažas stundas taustījās pa alas ejām, meklēdami putnu ligzdas. Viņi vilka laukā putnus un nogalināja. Kad grozi bija pilni, visi bija varen noguruši. Mednieki un tohunga sameklēja savu alu un likās uz auss, un drīz vien visi bija jau aizmiguši.

Agrā rīta saule pamodināja Te Tahi. Viņš piecēlās sēdus un vispirms paskatījās, vai viņa nomedītie putni ir drošībā. Pārsteigts viņš ieraudzīja, ka putnu vairs nav. Te Tahi zināja, ka neviens neuzdrošinātos "tos aizskart, jo tohungas medījums bija tapu. Dīvaini gan, bet nebija vairs ne zīmes no putniem, ķirbja traukiem ar ūdeni, ne arī no rangatirām un vergiem. Pēkšņi tohunga apjauta, kāpēc ir viens. Ar skaistiem vārdiem viņš bija ticis ievilināts lamatās un tagad pamests uz smirdošās, ugunīgās sēra salas. Viņš izgāja no alas un pa klintīm aizsteidzās tik tālu, ka varēja redzēt vietu,, kur viņi bija piestājuši krastā. Tur nebija nevienas dzīvas dvēseles. Neredzēja arī

vairs nevienas kanoe, tikai tālumā vīdēja melni punktiņi, kas nevarēja būt nekas cits kā viņa ciltsbrāļu kanoe.

Te Tahi seja saviebās baismīgā smaidā. Viņš noņēma savu jostu un atraisīja no tās trīs linu lapas. Tās bija noplūktas no liniem, kas auga vissvētākajā vietā netālu no tohungas mājas un bija tapu. Lapām piemita spēcīga mana. Vicinādams lapas gaisā, Te Tahi skandēja Tangaroam un Tutaram-kauikaem, jūras dieva kalpam, vaļu un okeāna tanivhu pavēlniekam, veltītu karakiu. Viņam nebija ilgi jāgaida. Drīz vien līcī netālu no krasta parādījās kāds milzenis. Gaisā šāvās tvaika strūkla, un rīta vējš nesa to sāņus. Te Tahi iebrida ūdenī un aizpeldēja pie tanivhas, kas iegrima viļņos tā, lai tohunga varētu uzsēsties viņam mugurā nelielā iedobumā, kurš," kā domā, vaļiem un tanivhām esot tāpēc, lai viņi varētu nest cilvēkus.

Atri vien viņi pārpeldēja pāri Plenti. līcim, un, kad viņi steidzās garām ātrajām kanoe, Tutara-kauikae gribēja tās nogremdēt, bet Te Tahi viņam to aizliedza.

— Lai kauns ir viņu sods! — viņš teica. — Mēs iegūsim slavu ar žēlsirdību.

Viņi bija aizpeldējuši garām kanoe tā, ka neviens viņus nebija pamanījis, un tanivha piestāja krastā pie Vhakatanes upes ietekas, lai Tahi viegli un ātri varētu atgriezties mājās. Kad ciemata vīri gāja garām vharei, viņš sēdēja tā§ priekšā un, vēl aizvien baismīgi smaidīdams, turēja rokā trīs linu lapas. Vīri gāja nodurtām acīm un nokārtām galvām,kaunēdamies, ka Te Tahi bija redzējis viņu sirdīs slēpto ļaunumu, kas bija viņus sagrābis savā. varā.

Drīz vien Tahi aizgāja no neviesmīlīgajiem ļaudīm un pēc kāda laika nomira. Tanivha atnāca pēc sava' drauga un aiznesa viņa miesas jūrā, kur tohunga pārvērtās par tanivhu, kas allaž ir gatavs palīdzēt cilvēkiem, ja viņiem jūrā draud briesmas.

Pua-rafas apburtā galva

Vaimatuku kādā kalnā atradās ciemats, kur Pua-rata un Tau-tohito glabāja apburtu koka galvu — slepkavu. Tā bija baismīga, un par tās nāvējošo spēku zināja visā Ziemeļsalas ziemeļdaļā. Kalnu satica par Maungatapu. Galvas burvestība nogalināja katru garām ejošo svešinieku. Daudzi karotāji tika mēģinājuši uzbrukt ciematam, lai atbrīvotu zemi no šīm briesmām, tomēr bez panākumiem. Karotājiem nemaz nebija iespējas likt lietā ieročus, jo viņus tūlīt nogalināja ļauni spēki. Visi mira ar seju pret Maungatapu, un zemi klāja viņu izbalējušie kauli.

No visiem Nga-puhi tohungām visvarenākais bija Hakavau. Viņa sirds teica, ka tieši viņam jāatriebj daudzie drosmīgie vīri, kuri bija miruši tik ļaunā nāvē, un jāiznīcina koka galva, kas pieder Pua-ratam un Tau-tohito. Hakavau piesauca savu atuu un iegrima dziļā miegā. Viņš sapņoja, ka viņa sargs atua aug aizvien lielāks, līdz tā galva skar mākoņus, bet kājas balstās uz zemes. No šī sapņa Hakavau noprata, ka viņš pēc cīņas paliks dzīvs un vesels.

Viņš kopā ar savu draugu apņēmīgi devās ceļā uz dienvidiem, un neviens nespēja viņu atrunāt.

Kad abi sasniedza Vaitaru, Hakavau ceļabiedru sāka mākt ļauna priekšnojauta, un viņš teica:

— Man bail iet tālāk, jo tad mēs noteikti aiziesim bojā.

Hakavau par to nelikās ne zinis. Viņi nonāca Vetā, un Hakavau draugs atkal teica;

— Man bail, ka šai vietā mēs aiziesim bojā.

Hakavau atkal neko neatbildēja, bet, kad draugi sasniedza Vaimatuku, pūstošo līķu smaka gandrīz lika viņiem griezties atpakaļ. Abi vienā balsī iesaucās:

— Sī ir baisma vieta, mēs baidāmies te aiziet bojā.

Hakavau noskandēja visvarenāko karakiu, un viņi

bailīgi turpināja ceļu, ar šausmām skatīdamies uz līķiem, kas karājās krūmos, un baltajiem kauliem, kuri klāja zemi. Lai gan atua sargāja Hakavau, draugi juta ļaunos spēkus, kas nāca no Maungatapu, un gaidīja, ka naidīgo dievu vara kuru katru brīdi viņus pieveiks. Drīz vien viņi ieraudzīja ciematu un apsēdās, lai pārdomātu, ko darīt. Hakavau noskandēja ļoti senu karakiu, saaicinādams daudzus jo daudzus, atuas no liela tāluma. Dažus viņš aizsūtīja sev pa priekšu, lai tie cīnās pret koka galvas ļaunajiem spēkiem, bet daži palika apsargāt Hakavau un viņa draugu.

Tā bija neaizmirstama diena, jo Nga-puhi tohunga bija sasaucis kopā tūkstošiem atuu. Ļaunie Pua-ratas atuas, ieraudzījuši viņus, devās laukā no ciemata un metās uzbrukumā. Vadošie Hakavau atuas

atkāpās, bet, kamēr gavilējošie koka galvas ļaunie gari trenkāja viņus pa krūmiem, tohunga sūtīja tūkstošiem citu savu labo garu, lai tie ieņem neaizsargāto ciematu. Tā arī notik-a, un, kad ļaunie atuas atgriezās ciematā, Hakavau atuas tos citu pēc cita noķēra un nogalēja.

Tā bija dīvaina cīņa. Pua-ratas karotāji neko nezināja par šo briesmīgo kauju un mierīgi stāvēja sargtorņos. Viņi bija pārsteigti, ieraudzīdami nākam divus ceļiniekus. Viņi nekad vēl nebija redzējuši cilvēkus, kas uzdrošinātos tuvoties viņu ciematam. Gadiem ilgi kalnā neparādījās neviens svešinieks, tos redzēja tikai pa gabalu. Karotāji metās pie Pua-ratas, ap kuru drūzmējās tik daudz garu, ka nebija, kur apgriezties — kā cilvēku pārpilnā laivā, un sacēla trauksmi. Pua-rata bija tikpat pārsteigts kā sargi. Viņš piesteidzās pie koka galvas un sauca:

— Svešinieki! Pie mums nāk svešinieki! Divi svešinieki, vai tu neredzi? Rīkojies!

Pēc viņa teiktā no koka rīkles vajadzēja atskanēt tik briesmīgam kliedzienam, ka no tā sastingtu asinis dzīslās uri cilvēki beigti kristu pie zemes, tomēr tagad bija

dzirdams tikai kluss vaids. Tā bija zīme, ka gari devušies otrā nāvē un viņu vara zudusi.

Hakavau un viņa draugs nu jau bija pie vārtiem.

— Ej iekšā pa vārtiem! — tohunga draugam teica. — Tevi neviens neaiztiks. Es rādīšu savu varu, pārkāpdams pāri svētajiem nocietinājumiem.

Līdzko Hakavau sāka rāpties augšā uz palisādēm, Maungatapu karotāji nikni uzsauca, lai viņš ievēro tapu un iet pa vārtiem, bet Hakavau nelikās ne zinis un kāpa tikai tālāk.

Abi draugi sēdēja Pua-ratas vharē, un neviens neuzdrošinājās

viņus aizskart. Tika atvērtas krāsnis, un viņiem cēla priekšā ēdienu, tomēr Hakavau bija pārāk pieredzējis tohunga, lai riskētu tikt noburts ar ienaidnieka cienastu. Abi draugi sēdēja un nicīgi klusēja. Bija parādīta Hakavau mana un viņa atuu vara, un ļaunie spēki bija iznīcināti.

Drīz vien draug[piecēlās un garām klusējošu ļaužu rindām devās uz vārtiem. Kad viņi gāja laukā pa vārtiem, atskanēja nopūta un ilgs vaimanu kliedziens. Koka galva bija zaudējusi spēku, un tajā brīdī, kad Hakavau un viņa draugs izgāja no ciemata, nomira Pua-rata, Tautohito un visa viņu cilts. Nga-puhi drosmīgā tohungas burvības vara uz visiem laikiem bija iznīcinājusi Maungatapu kalna ļaunos spēkus.

Hakavau un Pava

Ronai bija četrdesmit pieci pielūdzēji no viņas cilts un vēl daudzi citi, par kuriem viņa pati nemaz nezināja. Arī Hakavau no Kavhias bija meiteni iemīlējis, bet nebija viņai neko bildis. Un vēl bija ļaunais tohunga Pava, daudzu atuu pavēlnieks. Pava dzīvoja netālu no Rangitito, un kāds atua bija viņam pavēstījis par Ronu — gaišādainu, burvīgu un dzīvespriecīgu meiteni. Kādu dienu, kad Rona kopā ar draudzenēm peldējās, viņu satvēra neredzamas rokas un aiznesa uz Pavas ciematu. Pava piespieda meiteni kļūt par viņa sjevu.

Draudzenes uztrauktas pavēstīja par Ronas nolaupīšanu viņas brālim Korokiam. Brālis saaicināja kopā visus māsas pielūdzējus un viņu draugus, lai nolemtu, kā atbrīvot jauno sievieti. Viņi zināja, ka vienīgais, kas spēj kādu tik noslēpumaini nolaupīt, var būt tikai.briesmīgais Pava.

Jaunie vīrieši steigšus sagatavojās un devās ceļā. Vir.ii baidījās no Pavas varas un lavījās pa mežu, izvairīdamies no takām, tā cerēdami slepšus piezagties pie ciemata un pārsteigt tā aizstāvjus nesagatavotus. Nonākuši mežmalā, viņi sapulcējās vienkop un ātri skrēja pāri klajumam uz ciematu. Tomēr modras acis bija pamanījušas viņu tuvošanos, un viņi vēl nebija sasnieguši palisādes, kad visus sagrāba savāds trakums. Daudzi bez dzīvības nokrita zemē, citi sāka cīnīties paši savā starpā. Uzbrukumā bija devušies simt piecdesmit vīru, bet dzīvs palika viens pats Korokia.

Noskumušie radinieki ilgi apspriedās un tad sūtīja vēstnešus pie Hakavau, lūgdami palīdzēt. Hakavau bija tālu izslavēts kā spējīgs karotājs, -un, izdzirdīs par Ronas nolaupīšanu, viņš dziļi noskuma.

— Ja vien Pava būtu uzvarams kaujā, es ar prieku stātos viņam pretī, bet te viss ir atkarīgs no malcutu. Pret šādu burvestību es. esmu bezspēcīgs, un tikai vēl daudz drošsirdīgu vīru zaudētu dzīvību. Bet varbūt var atrast kādu citu atrisinājumu. Es pajautāšu savam tēvam.

Hakavau tēvs noklausījās stāstu par notikušo un teica:

— Jā, ir kāds ceļš, kā ļaundari var pievārēt, tikai nevis ar taiahu un mcri, bet gan citādi — viņa ļaunā vara jāpavērš pret viņu pašu. Uzklausies, mans dēls, man ir brālis, kurš pārzina makutu un kura mana ir pārāka par Pavas manu. Brālis dzīvo Ureverā. Mans dēls, tev jādodas tālajā ceļā pie viņa un viņam viss jāizstāsta. Zvēru pie klēpja, kas iznēsājis mūs abus, ka viņš pateiks tev šo noslēpumu.

Pagāja dienas un nedēļas, un beidzot Hakavau atgriezās pie tēva.

— Pateicos tev, tēvs, un tavam brālim. Es iemācījos karakiu, kas pārspēs Pavas ļaunumu, un burvestība samals viņu pīšļos un putekļos.

Hakavau paņēma līdzi nedaudz karotāju — tikai piecdesmit vīru. Viņi gāja pavisam atklāti. Tikai Hakavau slepus piezagās tik tuvu pie

ciemata, ka varēja saskatīt katru sīkumu. Viņš ieraudzīja Pavu novērošanas tornī ar roku rādām uz viņa karotājiem. Tā kā Hakavau spēja saredzēt citiem neredzamus garus, viņš vēroja, kā Pavas atuas tuvojās viņa vīriem, kuri to nemaz nemanīja.

Sakopojis visus spēkus un atsaucis atmiņā visu, ko bija iemācījies no sava tēvoča, Hakavau noskandēja karakiu, kas ataicināja šurp Ureverās atuas.

Tie parādījās līdzenumā un devās uzbrukumā Pavas ļ atuām. Klajumā skanēja neredzamo karotāju cīņas kliedzieni, ieroču šķinda, cīnītāju aizsmakušās elsas un ievainoto vaimanas. Urevcras atuas bija pieredzējuši karotāji. Nepagāja ilgs laiks, un no Pavas ļaunajiem gariem nebija vairs ne miņas.

Hakavau atgriezās pie saviem ļaudīm.

— Uz priekšu! — viņš sauca. — Atriebības bridis ir klāt!

Viņam tuvojās viens no drosmīgākajiem Hakavau karotājiem, kuram nevarēja pārmest gļēvulību.

— O, Hakavau! Esmu tev sekojis daudzās cīņās, esmu dzimis karotājs, bet es drebu, dzirdēdams tavu pavēli. Es varu cīnīties pret miesu un asinīm, bet vairuas mūs nogalinās, iekāms būsim tikuši līdz palisādēm.

— Cīņa taču ir jau beigusies, — pārsteigts iesaucās Hakavau. — Es to novēroju un redzēju'Pavas atuas uzvarētus un beigtus. Paskaties pats!

Viņš gāja pirmais, un vīri negribīgi viņam sekoja. Viņi nebija redzējuši nikno cīņu, tomēr uzticējās Hakavau. Viņš veda karotājus cauri palisādu labirintam, kurā nebija ne dzīvas dvēseles. Pava vairs nestāvēja novērošanas tornī. Viņš bija redzējis savu atuu sakāvi un zināja, ka ir zaudējis savu manu. Pava iegāja vharē un gaidīja galu.

Hakavau aizsūtīja pēc Pavas, un karotāji viņu atveda. Hakavau satvēra savu mēri un tuvojās Pavam. Mere viņa rokā trīcēja, tad šāvās uz priekšu, tomēr atrāvās atpakaļ, tikai viegli skārusi Pavas galvu. Hakavau bija vienīgi mazliet nobrāzis Pavam deniņus tai vietā, kur galvaskauss ir plāns un veikls karotājs ar pēkšņu meres cirtienu var noraut cilvēkam galvaskausa virsu. Mere bija tikai nobrāzusi ādu, neķerot kaulu. Tad Haka,vau izrāva spalvas no Pavas matiem, norāva nefrīta piekaru no viņa auss un nosvieda zemē viņa apmetni.

— O,. Pava, tava vara ir beigusies, — viņš teica. — Tava karakia maz līdzēja pret manējo. Es tevi nenogalināšu, jo tu jau esi apkaunots. Pazemīgi atceries, ka savu dzīvību esi parādā Hakavau! Kopš šī brīža tu vairs neesi ne tohunga, ne rangatira, tu esi tutua. Un tagad — kur ir Rona? — viņš strupi noprasīja.

Pazemotais tohunga paklausīgi aizveda savu pretinieku uz kādu vhari un atvēra tās durvis. Iznāca Rona. Viņas āda vēl aizvien bija gaiša, viņas locekļi apaļīgi, visas viņas kustības graciozas. Un viņai

patika Iiakavau.

Citi viņas pielūdzēji bija miruši, bet ko gan nozīmēja drošsirdīgo jauno vīriešu nāve, Pavas pretīgie skāvieni, ilgais ieslodzījums, atšķirtība no draugiem salīdzinājumā ar gudrā, varenā, skaistā, bargā un satraucošā Hakavau mīlestību? Aiz prieka par šo tikšanos Rona metās Hakavau rokās, un Hakavau aizveda viņu atpakaļ uz mājām. Bēdas mijās ar priekiem, tomēr ciematā vēl bija jauni ļaudis, tādēļ nepagāja ilgs laiks, un pa marai un starp vharēm atkal* skraidīja daudzi kaili bērneļi par zīmi, ka ciemata varenība atgriežas.

Tifias-i-fe-Rangi liktenis

Vissvarīgākais pārbaudījums, beidzot vhari mairi — tohungu skolu, ir spēja ar domām vien nogalināt cilvēku. Mazāk spējīgie tā var iznīcināt suni vai putnu, bet par tohungu vhaivhaiu tiek nosaukts tikai tas, kurš ieguvis pilnīgu spēju valdīt pār savu prātu un gribu, tā ka var piespiest savu garu nogalināt vīriešus un sievietes.

Kohuru, kas bija izturējis jau visus pārbaudījumus, izņemot šo, iemīlēja Titiu-i-te-Rangi, Ureveras tohungas Tavhaki meitu. Tavhaki noņēmās ar ļaunām burvestībām, viņa ciltsbrāļi no viņa ļoti baidījās, jo viņš bija neiecietīgs un atriebīgs un tālu izslavēts tohunga vhaivhaia. Kad Kohuru lūdza Tavhaki atļauju precēt viņa meitu, vecais tohunga viņu strupi noraidīja un izsmēja, teikdams, ka Kohuru esot zaļknābis un neesot viņa meitas cienīgs.

Kohuru dzīvē bez Titias nebija ne gaismas, ne cerības. Viņš nolēma par katru cenu iegūt Titiu un pierādīt Ureveras tohungam, ka ir viņa meitas cienīgs. Kohuru aizgāja pie kāda sena drauga Tatuas-nui, kas arī bija priesteris ar lielu manu, un izstāstīja viņam savas bēdas.

— Jauns vanags spēj uzlidot augstāk nekā viņa tēvs, — Tatua-nui mīklaini teica. — Paliec pie manis trīs mēnešus, tad redzēsim, cik tālu tu būsi ticis.

Kohuru jutās iepriecināts, jo bija pārliecināts, ka draugs viņam atklās visdziļākos maģijas noslēpumus, bet .viņš nezināja, cik ļaunas ir tohungu vhaivhaiu sirdis, ne arī uz kādu zemiskumu tie spējīgi. īstenībā Tatua bija ar .mieru viņam palīdzēt tālab, ka pazina Kohuru gara spējas un nešaubījās, ka varēs tās izmantot.

Pēc trim mēnešiem Tatua teica:

— Man nav vairs nekā, ko tev vēl mācīt. Pienācis laiks izmēģināt tavas spējas. Pārbaude notiks Manukau. Esi piesardzīgs un neaizvaino savu atuu, pārkāpdams tapu! Lai sagatavotos šim smagajam pārbaudījumam, ceļojot mums būs jāgavē.

Viņi devās ceļā, bet Kohuru jau bija kļuvis viltīgs un melīgs, jo ļaunās burvestības bija pārmainījušas viņa raksturu. Dažā ziņā viņš bija pat gudrāks par savu skolotāju, un viņa sirds bija pilnā nodevības. Līdz Manukau ceļš bija tāls, un, kaut arī viņš apzinājās, kādas briesmas draud, ja pārkāpj tapu, tomēr negribēja tik ilgi iztikt bez ēšanas. Paslēptus zem apmetņa viņš nesa līdzi svaigi grieztu koka zaru un saišķi paparžu sakņu, kuras nebija skārusi cilvēka roka. Paparžu saknes bija piesietas pie zara.

Ceļojums vecajam tohungam Tatuam-nui bija grūts, jo viņš bija visai resns. Pirmajā apmešanās vietā Kohuru vienu zara galu iesprauda zemē, tā ka paparžu saknes palika karājamies gaisā un viņš varēja

paēst, neaizskarot tās ar rokām.

Ceļojuma otrajā dienā Tatua-nui bija vēl vairāk noguris, jo tagad viņu mocīja arī izsalkums un slāpes, un, kad viņi nonāca Tamaki tuvumā, kur neauga koki un saule nežēlīgi kveldēja, vecais tohunga vaidēdams saļima zemē.

— Panāc tuvāk, Kohuru! — viņš čukstēja. — Es vairs nespēju iet. Sis pārbaudījums man ir par smagu, un mans atua pateica, ka šeit es nomiršu. Tu īstenosi manu nodomu, un mans gars tev palīdzēs. Manukau līča krastā tu atradīsi ciematu, kurā dzīvo Matuku. Viņš ir mans sens ienaidnieks. Pirms daudziem gadiem es vadīju kādu karotāju pulku pret viņu, cerēdams pārsteigt viņa karotājus nesagatavotus. Es nezināju, ka Matuku katru rītu uzkāpj kalnā aiz ciemata. No tā virsotnes viņš var redzēt, vai netuvojas kāds ienaidnieks. Ar dažādām burvestībām viņš piespieda ienaidniekus bēgt un nogalināja viņus. Tā notika arī ar maniem karotājiem, un es vienīgais paliku dzīvs. Es atvedu tevi šurp, lai mēs kopējiem spēkiem nogalinātu tohungu, bet tagad šis uzdevums būs jāveic tev vienam. Es došos tālajā ceļā uz Reingu, un

tavs pienākums ir nogalināt tohungu. Atceries, ko es tev mācīju, mans dēls, un esi stiprs!

Kad Kohuru nākamajā rītā piecēlās, Tatua-nui bija miris. Jaunais vīrietis paēda un padzērās un, nepametis vairs ne acu uz mirušo ceļabiedru, gāja tālāk, līdz sasniedza tādu vietu, no kuras varēja pārredzēt Matuku ciematu, bet viņu neviens nemanīja. Turpat viņš pārlaida nakti un otrā rītā redzēja, kā tohunga uzkāpj kalnā, lai paskatītos, vai viņa zemē nav ielavījies kāds ienaidnieks. Lecošās saules staros labi bija redzams viņa taisnais, garais siluets. Kohuru sakopoja visus savus tumšos spēkus un raidīja tos pret tohungu, kas neko ļaunu nenojauta. Uzvaras gaviles atmirdzēja Kohuru acīs, kad viņš redzēja, ka tohunga saraujas un atmuguriski nokrīt zemē. Kohuru piesardzīgi izzagās cauri mežam, garām ciematam un uzkāpa kalnā. Pie viņa kājām gulēja mirušais A'lanukau tohunga.

Kohuru godam bija izturējis pārbaudījumu ļaunajās burvestībās un vairs nebaidījās no Titias tēva. Viņš atgriezās Ureveru un vēlreiz zvērēja mīlestību jaunajai sievietei. Vajadzēja vēl tikai viņas tēva piekrišanu. Atjaunotā pašpaļāvībā viņš runāja ar tohungu, bet tas bija tikpat stūrgalvīgs kā agrāk.

— Manas meitas vīram jābūt cilvēkam, kuru es varu cienīt!

— Vai Matuku no Manukau tu uzskatītu par piemērotu znotu?

Tohungam, atceroties pagātni, iemirdzējās acis.

— Jā, — viņš teica, — viņu es ar prieku apsveiktu par Titias vīru.

— Ak vai! — Kohuru iesaucās. — Viņš ir miris.

— Kad viņš nomira? I<ā pienāca viņa nāve?

— Matuku naidojās ar kādu citu tohungu, — Kohuru stāstīja. — Un šis otrs tohunga uzvarēja, viņš nonāvēja Matuku, atrazdamies pa lielu gabalu no tā. Vai šāds vīrs būtu piemērots tavai meitai?

— Jā. Tam, kas varēja uzvarēt Matuku, jābūt īstam vīram.

— Tad paskaties!

Kohuru ielika Tavhaki rokās taiahu, nefrīta tiki un haizivs zobu.

— Vai tu tos pazīsti?

— Ai, jā, tie piederēja Matuku. Kā tu tos dabūji?

— Es tos paņēmu, kad viņa gars atstāja miesas. Es nogalināju Matuku. Es esmu cilvēks, kas ir cienīgs kļūt par Titias-i-te-Rangi vīru. Es esmu atnācis pieprasīt viņu.

— Kādi tev ir pierādījumi, ka tieši tu pievārēji Matuku?

— Pierādījumus tu turi rokas.

— Jā, jā, — Tavhaki nepacietīgi iesaucās, — bet to var apgalvot kurš katrs, kam pietiek nekaunības aplaupīt mirušos. Kā tu vari man pierādīt, ka tev ir pa spēkam nogalināt šādu cilvēku?

— Ja tu man netici, pārbaudi mani!

— Tā arī darīšu, — Tavhaki atbildēja. — Ja varēsi pierādīt, ka tā nav tikai tukša lielība, tu dabūsi manu meitu. Pašlaik sievietes atgriežas mājās no kumaras lauka. Drīz viņas iznāks uz šīs takas. Parādi savu manu un nogalini pirmo, kas spers kāju uz takas! Ja sieviete būs mirusi, kad mēs pieiesim pie viņas, tu kļūsi mans znots.

Viņi gaidīja, kamēr tālumā uz takas parādījās tumšs stāvs. Kohuru sakopoja visus spēkus un skaitīja burarnvārdus, kas uzsūta nāvi. Abi redzēja, ka sieviete, iznākusi uz takas, izslējās un kā nopļauta nokrīt zemē, gluži tāpat kā pirms dažām nedēļām Matuku.

— Lūk, Tavhaki, pierādījums, ka es runāju patiesību!

Kohuru skrēja uz turieni, un vecais tohunga viņam

sekoja, cik ātri vien spēja. Jaunais vīrietis satvēra sievieti un apgrieza ar seju uz augšu, lai Tavhaki varētu redzēt, ka viņa ir mirusi.

Ar ļauno burvestību Kohuru bija ieguvis to, ko vēlējies. Sieviete, kuru viņš bija nogalinājis, bija viņa līgava Titia-i-te-Rangi.

Mauri

Pukekohes mežos dzīvoja milzum daudz baložu, tui putnu un zaļo papagaiļu, ko šejienieši lietoja iztikai. Savu mauri — auglības akmeni viņi glabāja kalna nogāzē slepenā vietā, kuru zināja tikai pāris cilvēku.*3* Mauri slava bija aizskanējusi pat līdz tālajai Ureverai. Kāds jauns rangatira no Tuhoes piedāvājās nozagt mauri un atnest to savējiem. Tas bija gandrīz neiespējams uzdevums, jo nebija ticams, ka kāds, kas zina akmens atrašanās vietu, atklās viņam šādu stingri glabātu noslēpumu.

— Jums jābūt pacietīgiem, — viņš teica saviem ļaudīm. — Man ir kas padomā, bet paies ne viens vien gadalaiks, kamēr to varēs izdarīt.

Rangatira paņēma līdzi greznu apģērbu un vairākus ģimenes dārgumus un devās ceļā. Pēc daudzām dienām un naktīm viņš nonāca Pukekohē. Viņu viesmīlīgi uzņēma vienā no lielākajām kaingām, kur viņš ar saviem dārgumiem un cēlo izskatu bija saistījis kādas augstdzimušas jaunas sievietes uzmanību. Viņš centās iegūt viņas labvēlību, un tas viņam arī izdevās. Rangatira apmetās uz dzīvi kaingā kā savas sievas cilts loceklis. Kad pienāca putnu medību laiks, viņš piebiedrojās citiem vīriešiem un kopā ar viņiem devās uz mežu. Viņš bija patīkami pārsteigts, ieraudzījis tik daudz putnu, kā arī to, cik viegli tos notvert. Turklāt putni bija trekni un sulīgi. Rangatira par to ieminējās draugiem, un viņam pastāstīja, ka visa apkaime čumot un mudžot no putniem, jo tos pievilinot mauri. Viens no auglības akmens sargātājiem plātīdamies teica, ja kāds uzkāpjot kalnā un turot roku ar izplestiem pirkstiem, meža baloži paši lidojot klāt un bāžot kaklus starp pirkstiem.

Rangatira no Tuhoes pieklājīgos vārdos lika saprast, ka viņš gan tam nekad neticēšot, iekāms pats nebūšot to redzējis. Viņa draugs noskaitās. Dažas dienas vēlāk draugs aizgāja pie rangatiras un teica:

— Ja tu man netici, es pats tevi aizvedīšu uz kalnu. Es saprotu, ka nevari tam noticēt, jo esi svešinieks un atnācis no Ureveras, kur nekas tāds nav iespējams. Vai nāksi man tūlīt līdzi?

Rangatira bija ar mieru, un abi iegāja mežā. Kad viņi kāpa kalnā, ik koks bija pilns putnu. Ceļvedis apstājās kādā piemērotā vietā un pacēla rokas. Kā jau viņš bija apgalvojis, baloži lidoja lejup un bāza galvu viņam starp pirkstiem, kas sažņaudzās ap putna kaklu kā slazdi.

— Vai tagad tu tici? — draugs, pārākuma apziņā smaidīdams, jautāja.

— Ticu gan, jo redzēju pats savām acīm, bet man šķiet, ka tavām rokām piemīt kāda burvestība. Putni tā dara tādēļ, ka viņus ietekmē tava mana. Tas ir vienīgais pareizais izskaidrojums, un varbūt mežā

nav nekāda mauri.

Draugu šāds apgalvojums aizvainoja.

— Ai, nē, tā nav mana mana. Visi putni lido uz Pukekohi tikai mauri dēļ.

— Nē, to nu es nespēju ticēt.

— Nu, labi. Ja tu zvēri nevienam noslēpumu neatklāt, es tev parādīšu svēto akmeni. Akmens ir labi noslēpts netālu no šejienes.

Jaunais rangatira apsolīja cieši glabāt noslēpumu, un viņu aizveda pie svētās ratas — sarkankoka. Iedobumā zem stumbra bija paslēpts akmens. Rangatira vērtējoši nopētīja akmeni — tas nevarēja būt viegls, tomēr ar vienu roku būs panesams. Rangatira nevienam neko neteica par mauri un dzīvoja mierīgi tālāk ciematā. Pagāja daudzi mēneši, un atkal pienāca laiks piepildīt noliktavas. Rangatira maz piedalījās putnu medībās, bet biežāk piebiedrojās zušu ķērājiem, dažkārt palikdams projām visu nakti un atgriezdamies mājās tikai vēlu no rīta, lai ļaudis pierastu pie viņa ilgās prombūtnes.

Kādu vakaru viņš, savācis savas nefrīta rotaslietas un paslēpis tās kopā ar sažāvēto kumaru jostas kabatā, aizgāja viens pats, teikdams, ka ejot ķert zušus. Viņš devās tieši pie ratas koka, izņēma svēto mauri, ielika to grozā, ko lietoja zušu nešanai, un sāka tālo ceļu uz mājām.

Rītausmā putnu mednieki izgāja no kaingas, bet, tikuši mežā, jutās pārsteigti par klusumu, kāds tur valdīja. Nedzirdēja nevienas putnu dziesmas, un koku galotnēs nesakustējās ne zariņš. Visur, kur vien viņi gāja, valdīja tas pats noslēpumainais klusums. Baismu priekšnojautu mākti, viņi devās pie ratas koka un atklāja, ka mauri ir pazudis. Nu tika sasaukti kopā visi vīrieši, un drīz vien noskaidrojās, ka pazudis arī Tuhocs rangatira. Izsūtīja meklētāju pulciņus uz tām vietām, kur ķēra zušus, bet tur no viņa nebija ne miņas. Tad visi noprata, ka rangatira ir bijis viltīgs zaglis, kas nozadzis svēto akmeni.

Drīz vien pa rangatiras pēdām devās divi karotāju pulki. Viens brauca ar kanoe pa Vaikatu, otrs gāja pa krastu. Zaglis līdz Taupiri bija braucis pa upi. Tur viņš bija pametis kanoe un devies tālāk kājām. Viņš bija bridis cauri purviem, sasniedzis Maungatautari kalnu grēdu, bet, jo tālāk viņš gāja, jo smagāks kļuva akmens, un viņam bija jāiet arvien lēnāk. Vietā, kur ceļš veda pāri kalnam, rangatira apstājās un atskatījās. Viņa vajātāji, gluži kā zinādami, pa kuru ceļu viņš ies, bija jau viņam cieši uz pēdām.

Paķēris svēto akmeni, rangatira metās skriet uz Rotoruu, bet dzirdēja aiz muguras jau .karotāju kliedzienus.

Drīz vien viņi bija tik tuvu, ka viņš dzirdēja lūstam zarus zem viņu kājām un daudzo kāju dobjo dipoņu. Rangatiram priekšā pletās ezers, un viņš saprata, ka nespēs aizbēgt no vajātājiem un aiznest mauri savai ciltij, tomēr negribēja arī to nevienam atdot, tāpēc metās no kraujas ūdenī un, cieši turēdams akmeni rokā, ienira līdz pašam

ezera dibenam.

Ne rangatira no Ureveras, ne Pukekolies mauri pēc tam nekad vairs nav redzēts. Kad karotāji bēdīgi atgriezās mājās, viņi ieraudzīja, ka mežā palicis pavisam maz putnu. Svētais talismans bija zudis, un to nekad vairs nevarēja nolikt atpakaļ vietā. No tā laiķa Pukekohes apkaime vairs nav putnu ķērāju laimīgais medību lauks. Taču stāsta, ka mauri, izstarodams savu svētīgo spēku cauri ezera ūdeņiem, ietekmējot mežus ap Rotoruu un pat vēl tālāk, līdz Ureverai, kur esot uzradies daudz vairāk putnu.

Vhaiapu un Pouiini

Hine-tu-a-hoanga, smilšakmens Vhaiapu sargātāja, apskauda Ngahui un viņa slaveno neirītu, kuru sauca par Poutini. Ja Ngahue dzīvotu kur citur vai arī ja viņam nepiederētu tik krāšņs, mirdzošs neirīta gabals, Hine būtu pavisam apmierināta. Hine aprunāja viņu un stāstīja dažādas aplamības, tāpēc pat draugi sāka skatīties greizi uz viņu. Ngabues dzīve kļuva nepanesama, un beigu beigās viņš nolēma, ka vienīgais glābiņš ir pamest savas mājas Havaiki.

Ngahue sagatavoja kanoe ilgam braucienam pa jūru un, paņēmis līdzi Poutini, uzvilka buras, nezinādams, kurp dosies. Viņš tikai gribēja tikt vaļā no Hines. Līdzko viņš devās ceļā, Hine, kurai vajadzētu no sirds priecāties, sāka skumt pēc Ngabues nefrīta. Vhaiapu un Poutini allaž bija naidā, taču nevarēja arī viens bez otra iztikt, jo viens bija galoda, bet otrs — tas, kas ar šo galodu jāapstrādā.

Hine steigšus lika sagatavot kanoe un sekoja savam vecajam ienaidniekam, visu laiku paturēdama acīs Ngahues buras pie apvāršņa. Dienu pēc dienas Hine dzinās pakaļ Ngahuem, līdz beidzot viņš izkāpa krastā Tahuas salā. Arī Hine izkāpa krastā, bet drīz vien no jauna pārliecinājās, ka ilgu laiku viņa klātbūtni nevar paciest un arī Vhaiapu un Poutini nevar mierīgi sadzīvot. Ngahue atkal uzvilka buras un kopā ar Poutini devās jūrā, bet nesamierināmā Hine-tu-a-hoanga, uz mūžiem saistīta ar viņu aiz skaudības un jaunuma, sekoja viņam. Viņi zēģelēja, kamēr sasniedza Ao Tea Roas krastu, kuru pirms tam neviens vēl nebija redzējis.

Sai zemē bija miglā tīti, mākoņiem klāti kalni, zaļi meži un dziedoši putni. Un Ngahue nolēma, ka šeit netraucēts varēs priecāties par Poutini. Viņš gribēja izbeigt abu akmeņu strīdu un brauca neapstādamies līdz pat Arahui'as upei, kur uz mūžiem noslēpa savu dārgo akmeni. Ngahue to ielaida straujajā upē, virs kuras sačukstējās koki, un putās sakultais aukstais ūdens sakļāvās virs tā.

Tad Ngahue devās atceļā uz savu dzimto zemi, paņēmis tomēr līdzi mazu Poutini gabaliņu, jo nespēja pilnīgi šķirties no dārgā īpašuma.

— Ko tu redzēji tālajā zemē? — viņam jautāja, kad viņš bija atgriezies pie savējiem.

Ngahue smaidīja un stāstīja brīnišķīgus stāstus par putniem, kurus sauc par moa un kuri ir tik lieli kā daudz vīru kopā, un par aukstajā kalnu upē iegremdēto nefrītu, un par vēdekļastes baložiem un kereru,un par pasakaini skaistajiem gārņiem, un par sarkanos ziedos liesmojošiem kokiem. Viņš paņēma saglabāto Poutini gabalu, uztaisīja no tā cirvjus un piekariņus un, lai iepriecinātu klausītāju sirdis, stāstīja, ka Dienvidsalā esot daudz nefrīta.

Un šādi nostāsti klīda no ciemata uz ciematu un beigu beigās aizveda maorus uz Ao Tea Rou.

Kahurangi

Tamas sievai bija skaists vārds — Kahurangi, kas nozīmē — Debesu apmetnis. Tas bija arī kādas slavenas Hauraki līča krastā dzīvojošas cilts ciltsmātes vārds. Viņas pēcteči bija kļuvuši vareni un bagāti, slaveni ar savu hapu spēku un ticēja, ka viņu panākumi ir tikai pelnīts atalgojums par viņu drošsirdību. Viņi vairs negodāja dievus un aizmirsa svētos rituālus.

Kahurangi bēdājās, redzot, cik augstprātīgi kļuvuši viņas ciltsbrāļi. Viņa nonāca lejā no savām mājām debesīs un kā svešiniece iegāja kādā kaingā. Vēl tikai kāds tohunga un nedaudz citu ticīgu ļaužu ievēroja dažus senos rituālus. Viņi kopā ar Kahurangi aizgāja pie upes un skandēja karakiu. Rituāls beidzās ar to, ka tohunga iesita ar airi pa ūdens virsu, un pēkšņi atspīdēja tik spoža gaisma kā liesmas un no upes gultnes pacēlās klints. Kad gaisma apdzisa, Kahurangi bija pazudusi, bet klints palika, sadalot upi divās daļās.

Labu laiku neviens neuzdrīkstējās tuvoties noslēpumainajai klintij, kas šķita izstarojam gaismu. Bet reiz kāda veca sieva, par kuru stāstīja, ka viņai piemītot pārdabiskas spējas, uzdrošinājās pieiet pie klints un ar roku pat pieskarties tai. Acumirkli debesis satumsa, nodārdēja pērkons, no mākoņiem izšāvās līkumots zibens un iespēra klintī. Tā pazuda. Drīz vien mākoņi izklīda, parādījās saule un apspīdēja upi, kura bija kļuvusi tāda pati kā senāk, kad vēl nebija klints. Visapkārt valdīja rāms miers, bet vecajai sievai neciešami sāpēja roka, un viņa, izlauzušies cauri krūmiem, nonāca pie dubļaina atvara un metās ūdenī. Viņa lēja sev uz galvas un ķermeņa ūdeni un lūdza dievus. Tikpat pēkšņi, kā sāpes bija viņu sagrābušas, tās atkal norima, un sieviete juta sevī manu — dzīvotspēku, kas nāca no Kahurangi. Viņa aizskrēja atpakaļ uz kaingu un pastāstīja to saviem ciltsbrāļiem. Sākumā tie smējās par veco sievieti, bet, kad viņa parādīja, ka var uzrāpties kokā ātrāk nekā jebkurš zēns, ļaudis noprata, ka viņā patiesi iemiesojies noslēpumains spēks.

Notika vēl dīvainākas lietas. Vairāki galvenie cilts virsaiši saslima, raža cieta no sausuma un kukaiņiem, un ciltij uzbruka ienaidnieki. Varenajai ciltij bija sākušās bēdu dienas. Lielākā hapu ariki un rangatiras devās pie slavena tohungas, lai tas izlūgtos viņiem dievu palīdzību. Visu nakti tohunga lūdza un piesauca dievus ar senu karakiu, kuru bija iemācījies savā jaunībā. Viņa balss cēlās un krita, no spalgas kļuva dobja, un ļaudis savās vharēs gulēja drebēdami.

No rīta tohunga saaicināja visus maraē.

— Dievi ir runājuši, — viņš svinīgi teica. — Rīt pie mums ieradīsies viesi. Tie ir mūsu pašu ļaudis. Viņiem līdzi būs ari kāda veca sieva, Toke-vhakatete, kas ir gājusi pa Kahurangi klints ēnu. Visas

nepatikšanas jums sagādājusi šī Toke. Dievi man pavēstīja, ka mūsu ciltsmāte Kahurangi bija atgriezusies pie mums, tādēļ ka mīlēja mūs un vēlējās apslāpēt mūsu lepnību un novērst mūs no neceļiem. Kahurangi pārvērtās par klinti, bet Toke nolaupīja viņas spēku, un nu Kahurangi ir no mums atkal aizgājusi. Daļa viņas manas iemiesojusies Tokē, bet viņa ir ļauna sieviete.

Kad ieradīsies viesi, uzmanīgi novērojiet Toki! Kahurangi mana atrodas viņas rokā. Kad iestāsies nakts, Toke ies uz upi apmazgāt savu manu, pēc tam atsēdīsies smilšu paugurā un izveidos ap sevi zemē apli no ogām. Tiklīdz viņa būs to izdarījusi, jums viņa jāsatver, ogas jāsalasa un viņa pati jāaizved uz vhari, kurā deg uguns. Prasiet, lai viņa atklāj savu noslēpumu! Ja viņa atsakās to darīt, iemetiet ogas ugunī un turiet uz augšu Tokes roku! Kad sadegs pēdējā oga, jūs liesmu gaismā redzēsiet Kahurangi manu. Paņemiet gabaliņu ratas koka mizas un turiet to pie viņas rokas! Tā tiks sagūstīta mana. Bērni, ja jūs visu to izdarīsiet un godāsiet ar manu piesūkušos koka mizu, jums beigu beigās padosies viss, ko iesāksiet.

Tohunga pacēla rokas, svētīdams savus ļaudis, un tad nokrita zemē. Piegājuši pie tohungas, ļaudis redzēja, ka dievi pieņēmuši viņa vairuu pie sevis.

Tohungas vārdi tika iegaumēti, un, kad nākamajā dienā ieradās radinieki, Toki-vhakateti cieši novēroja. Krēslā, kad ugunskurā uzliesmoja pēdējās ogas, Kahurangi mana pārgāja uz ratas koka mizu, un tā tika apglabāta svētā zemē.

Tai pašā naktī ariki apspriedās ar cilts vecākajiem.

— Man parādījās sapnis, — viņš stāstīja. — Viesu vidū ir kāds virsaitis, viņam jāprec mana meita un jāved viņa projām. Tas jādara, lai cilts uzplauktu. Ar bērnu, kas viņiem piedzims, Kahurangi mana atgriezīsies pie mums un mēs atkal būsim stipri.

Nākamajā rītā ariki nomira, un pie viņa līķa notika laulības. Naktī līgava jutās nemierīga un nomākta, un jaunais vīrs apjautājās, kas viņai kaitot.

— Es sapņoju, — viņa atbildēja. — Un sapnī man parādījās tēva gars un lika izrakt ratas koka mizu.

Kad lēca saule, viņi abi kopā ar dažiem draugiem gāja vākt gliemežus un paparžu saknes, lai veltītu tos dieviem. Ar obsidiāna plāksni nogrieza jaunās sievas matus un biezās cirtas nolika zemē. Izraka ratas mizu, izcēla laukā un uzlika līgavai uz galvas. Viņa kliedza aiz sāpēm, un, kad mizu noņēma, atlikušie mati bija nodeguši un bija redzams gluds un balts galvaskauss.

— Tā ir zīme, ka mizā vēl aizvien mājo gars, — ļaudis cits citam čukstēja un ielika ratas mizu sarežģīti izgrebtā vakā — šķirstiņā.

— Ņemiet to līdzi ceļā, — cilts ļaudis teica. — Tā pasargās jūs no ļauna un vadīs jūs pa īsto ceļu.

Ļaudis atgriezās ciematā, un virsaitis ar sievu devās prom.

Viņi kāpa kalnos un šķērsoja plašus līdzenumus, gaidīdami kādu zīmi no dieviem. Pagāja daudz aukstu un karstu mēnešu. Sieviete pagura un saslima, bet, kad vīrs meklēja ūdeni, ko sievai padzerties, viņš nekur to neatrada. Nakts bija tumša, un nekas nebija redzams pat izstieptas rokas attālumā. Sēdēdams blakus sievai, viņš zem rokas juta akmeņus un laiski sāka svaidīt tos. Tie ar dobju troksni krita zemē vai arī trāpīja koku lapotnē, bet pēkšņi kāds iekrita ūdenī, kas noplunkšķēja.

— Ūdens! — virsaitis iekliedzās.

Kad viņš pacēla sievu uz rokām, aiz kalna izlīda mēness un atklāja starp kokiem paslēpušos ezeriņu. Virsaitis nolika sievu zemē ezeriņa zālainajā krastā un nomazgāja viņas galvu. Sieva jutās kā no jauna piedzimusi — atkal stipra un vesela. Viņi iesvieda ezerā titoki koka lapas kā velti ezera garam. Pēkšņi viņu sejas apmirdzēja gaismas stars no kādas klinšu spraugas. Viņi mēģināja pacelt šķirstiņu, kurā glabājās miza, bet tas bija kļuvis tik smags, ka to nevarēja pat pakustināt. Tad gaisma apdzisa, mēnesi apslēpa mākoņi, un viņi izdzirda tumsā mazuļa raudas. Sieviete cieši satvēra vīra roku un čukstēja:

<— Lūdz dievus par mani!

Viņa iebrida ūdenī un nostājās zem klints, kur bija parādījusies gaisma. Paskatījusies uz augšu, viņa ieraudzīja vecā tohungas seju. Asaras ritēja pār viņa tetovētajiem vaigiem.

— Mans bērns, tava drosme ir atalgota. Sī ir Kahurangi dzimšanas vieta, un jūs dzirdējāt viņas balsi. Kahurangi dzīvības spēks tagad mājo tevī. Būs bēdas, bus prieki, un mūsu cilts atgūs bijušo varenību.

Ciematā pa to laiku nebija notikuši nekādi svētki, ne arī spēles. Novērošanas torņa sargi katru dienu bažīgi bija vērojuši, vai neatgriežas viņu jaunais virsaitis ar sievu. Kad abi ieradās, viņus sagaidīja ar gavilēm, tomēr runāts tika maz, jo pār cilti vēl aizvien klājās lasta ena.

Dažas dienas vēlāk, mežonīgai vētrai trakojot, ariki meitai piedzima meitenīte. Sīkā mazulīte, kuras kliedzienus pārskanēja nemitīgā vētra, nodzīvoja sešas dienas. Sestajā dienā trakoja negaiss, zibens sekoja zibenim, un šķita, ka bērns tiek mazgāts dzīvā ugunī, bet septītajā dienā meitenīte sacīja:

— Nesērojiet par mani! Manas asaras jus sargās. Tas parādīs jums, cik ļoti es mīlu savu cilti.

Meitenītes gars pameta viņas miesas un tika aiznests uz dievu mājokli.

Māte piegāja paskatīties uz bērnu un ieraudzīja, ka no tā vairs nav ne miņas. Meitenītes vietā gulēja gabals nefrīta kā asara un tik dzidrs kā ezers. Neirītu nosauca par Kahurangi.

— Tas ir mūsu mazulītes gars un musu ciltsmātes mana, — teica jaunā sieva caur asarām. — Māsu bērns bija pati Kahurangi un viņa atnesa mūsu ciltij mieru un bagātību.

Kamēr tiks turēta cieņā Kahurangi, tikmēr hauraki cilts lepnums un mana nekad nerūsēs, jo tie iegūti ar asarām un bēdām, un kaunu, bet tos atjaunoja mīlestība.

Tama-nui-a-rangi un Ruku-fša

Tama-nui-a-rangi bija tik necila izskata, ka rādījās pat neglīts. Viņam bija vairāki bērni, visi vēl mazi. Stāsta, ka viņam paticis klejot apkārt un meklēt aizvien jaunas verdzenes, kā arī zagt.

Reiz viņu apciemoja kāds virsaitis, vārdā Tu-te-koropango, ar saviem pavadoņiem. Kad viesi bija pacienāti, sāka dejot haku. Kā par nelaimi, Tama un viņa ļaudis izskatījās visai bēdīgi savos svārciņos — maro, kas bija darināti no suņu astēm, pretstatā ciemiņiem, kuriem bija grezni sarkanu spalvu maro. Tāpēc Tama nokaunējies iegāja savā vharē un negribēja vairs nevienu pat redzēt, toties viņa sieva Ruku-tia palika maraē, jo viņu bija sajūsmināj is viesu skaistais izskats un smalkais apģērbs. It sevišķi Ruku-tiai patika viesu vadonis. Tu-te-koropango viņu ievēroja un sāka pievērst viņai uzmanību, uz kuru viņa tūlīt atsaucās.

— Tu dzīvo ar vīrieti, kuram ir auksta un krunkaina āda, — viņš teica. — Nāc līdzi man, un es par tevi rūpēšos!

Kamēr Tama, ar bēdām kaudamies, palika savā vharē, Tu paaicināja pie sevis Tamas bērnus un pastāstīja viņiem, ka tūlīt aizvedīšot sev līdzi viņu māti. Viņiem nevajagot tēvu saukt, bet nogaidīt, kamēr viņš pats iznākšot laukā. Tad viņi varēšot tēvam pastāstīt, ka sieva viņu pametusi skaistāka vīra dēļ un lai viņš nemaz nemēģinot sekof sievas aizvedējam, jo viņa ceļā tikšot radīti daudzi un dažādi šķēršļi. Uz sauszemes būšot ērkšķi un nātres, necaurejama biežņa un stāvas aizas, bet okeānā — briesmoņi un atvari. To visu būšot panākušas Tu-te-koropango burvestības.

Izdzirdis šo ziņu, Tama-nui-a-rangi iegrima dziļās pārdomās. Nebija šaubu, ka viņa sievu pavedinājusi viesa pievilcība. Tama bija nolēmis sievu atgūt, bet no cīnīšanās pret burvestībām nebūtu nekādas jēgas, tā viņam nepalīdzētu pat tad, ja viņš bēgļus panāktu, jo viņš taču bija pārāk neglīts. Pamatīgi visu pārdomājis, Tama sāka ticēt, ka jābūt kādai iespējai pārvērst viņa izskatu. Varbūt viņam varētu palīdzēt viņa mirušo radinieku gari Rarohengā.

Atstājis bērnus mājās, viņš devās ceļā un drīz vien sastapa kotuku — balto gārni un pārvērtās par šo graciozo putnu. Lēniem spārnu vēzieniem putns lidoja uz Rarohenģu un nolaidās kādā kalnu iejoztā ezerā.

Tuvumā gadījās Tamas senči Tu-vhenua un Tumaunga, kā arī viņu meita Te Kobi-vai.

— Tāds putns nav redzēts šai ezerā, — Tu-vhenua ieminējās. — Paskat, viņa kaklam ir astoņi izliekumi! Brīnums gan, kas tas tāds varētu būt?

Tu-maunga teica Te Kohi-vai:

— Nopin no zāles burvju tamtani — amuletu. Tas pasacīs, kas ir šis putns!

Te Kohi-vai tā arī izdarīja, uzmeta amuletu putnam uz kakla un atveda to pie vecākiem. Ejot putns pārvērtās par cilvēku, un radinieku priekšā stāvēja Tama-nui-arangi. Senči viņu tūlīt pazina, bet Tama, savukārt, ne acu nevarēja no viņiem novērst, jo viņi bija tetovēti kā pazemes iemītnieki. Tama uzreiz noprata, ka tieši tāds tetovējums viņam nepieciešams, lai atgūtu sievas labvēlību. Tama pajautāja, vai radinieki nevarot viņam palīdzēt. Senči bija ar mieru un uzzīmēja uz viņa sejas skaistus zigzagus un spirāles. Tama nopētīja savu attēlu ūdenī un jutās varen iepriecināts, bet, kad viņš peldējās ezerā, zīmējums no viņa sejas tūlīt nozuda. Moko tika uzzīmēts vēlreiz, taču atkal nogāja, kolīdz Tama peldējās, un viņš jutās ļoti aizvainots.

— Kāpēc jums moko saglabājas, bet man tik viegli nāk nost? viņš prasīja.

>— Mēs šeit nevaram uzzīmēt paliekošu moko, — viņam paskaidroja. — Ja tu gribi tādu, tad tev jāiet pie citiem senčiem — Tokas un Ha, kas dzīvo pie pazemes sargiem. Viņi ir ļoti prasmīgi šai mākslā, un viņiem ir arī vajadzīgie darbarīki un krāsas.

Tama gāja, kamēr atrada šos radiniekus, un izteica viņiem savu lūgumu. Abi centās Tamu atrunāt un brīdināja viņu, ka šis tetovējums ir ļoti sāpīgs un var beigties pat ar nāvi. Tama atbildēja, ka Toka un Ha abi esot tā tetovēti, bet tomēr dzīvi. Tama tik cieši bija nolēmis dabūt pastāvīgu tetovējumu, ka lietpratēji vairs nepretojās arī un ķērās pie darba. Tama aiz sāpēm bieži zaudēja samaņu. Reiz, būdams pie skaidras saprašanas, viņš smagi nopūtās.

— O, Toka! O, Ha! Man ir ļoti grūti.

Bet viņi atbildējas

— Ne jau mēs tev darām sāpes, bet gan kalts.

Kad darbs bija pabeigts, Tamu ienesa vharē un nolika pie ugunskura. Tur viņš dažas dienas nogulēja, kamēr pilnīgi atlaba. Un paskat! Neglītais, nepievilcīgais Tama tagad bija pārvērties par skaistu karotāju, un katra sieviete būtu lepna saukt viņu par savu vīru.

Tama vēlreiz izpeldējās ezerā, lai pārliecinātos, ka moko ir neizdzēšams, un tad steidzās atpakaļ pie saviem bērniem. Viņiem tā patika tēva izskats, ka viņi saplūca tēvam pušķi saldi smaržojošu puķu.

Tā beidzās Tamas piedzīvojumi pazemē.

Kādu laiku pakavējies pie bērniem, Tama devās meklēt sievu. Pirms tam viņš tā noziedās ar dubļiem un pelniem, ka viņa moko nebija redzams. Ceļā viņš paņēma līdzi savu maipi — koka nazi, asas krama šķembas un dažādas smaržīgas sūnas un nolēma pārvarēt visus Tu-tekoropango radītos šķēršļus. Viņš skandēja karakias, kas lika kalniem izkustēties no vietas un atbrīvot viņam ceļu, ar savu maipi izcirta taku cauri ērkšķiem biezā mežā un, kur biežņa bija saaugusi

pavisam necaurejama, lika lietā asās krama šķembas.

Ceļā viņam gadījās daudz piedzīvojumu.

Ķādā vietā, Pou-tiri, Tama sastapās, ar savu vergu Timu-aki, kas bija atnesis viņam pārtiku. Tama noslcandēja buramvārdus, kas pārvērta vergu par kalnu, kurš pēc viņa vārda nosaukts par Timu-aki. Kādu laiku Tama nodzīvoja alā netālu no šī kalna.

Tama viens pats turpināja ceļu. Viņš sastapa nefrītu, kas tolaik vēl bija dzīvs, gluži kā cilvēks. Tama to nonāvēja, un tas sašķīda gabalu gabalos, kuri aizlidoja uz visām pusēm, tāpēc tagad nefrīts atrodams daudzās un dažādās vietās.

Beidzot Tama nonāca okeāna krastā un ieraudzīja Tute-koropango kaingu. Mežmalā Tu-te-koropango cilts ļaudis cirta malku. Piegājis pie viņiem, Tama apjautājās, ko viņi darot. Tama rādījās tik nožēlojams un netīrs, ka viņu noturēja par vergu. Tomēr ciemata ļaudis viņam pastāstīja, ka vācot malku ugunskuriem, jo vakarā Ruku-tia, Tu-te-koropango sieva, dejošot. Kad ciematnieki bija beiguši vākt malku, viņi atļāva Tamam viņus pavadīt. Pēc vakariņām Tama neuzkrītoši nosēdās izpriecu namā kādā tumšā kaktā.

Kad parādījās Ruku-tia, vhari pāršalca gaidpilns čuksts. Tu sieva bija tērpta krāšņi izrotātos maro. Tiklīdz Ruku-tia iznāca brīvajā laukumā starp ugunskuriem, Tama klusi noskaitīja karakiu un viņa sieva sāka nevaldāmi raudāt. Viņa pietupās, noslaucīja asaras un tad atkal piecēlās, taču tūlīt viņai no jauna sāka plūst asaras pār vaigiem. Tā notika vairākkārt. Ļaudis sāka sačukstēties. Tu noskaitās, bet neko nespēja darīt. Viņš sapurināja sievu, beidzot sāka viņu pērt, bet viņa tikai šņukstēja un šņukstēja, kamēr ugunskuri izdzisa un ļaudis posās uz gulēšanu. Beidzot Tu-te-koropango saprata, ka Ruku-tia nespēj dejot, un atļāva viņai apgulties.

Tama noskandēja citu karakiu, kas visus iemidzināja ciešā miegā. Pārliecinājies, ka nomodā ir vienīgi viņš, Tama izvilka no azotes saišķi sūnu. Māju piepildīja salda smarža. Ruku-tia piecēlās sēdus un iesaucās:

— Ai, cik saldi smaržo! — Viņa paskatījās uz Tainu un jautāja: — Vai tu nāc no mana vīra Tamas-nui-arangi?

Tama nolika smaržīgās sūnas un paņēma citu saišķi, kas nelabi smirdēja. Ruku-tia aiz pretīguma savilka degunu. Tama izņēma atkal smaržīgās sūnas, un sieva otrreiz jautāja, vai viņš nenākot no Tamas. Ruku-tias balss pamodināja Tu-te-koropango, kas, padzirdējis, ko viņa saka, rupji uzkliedza;

— Kādas blēņas tu runā! Tama nespēj pārvarēt šķēršļus, ko es noliku viņam ceļā.

Ruku-tia jutās aizvainota,

— Nožēlojamā verga acis man atgādināja vīru, — viņa auksti teica.

Tu kaut ko norūca un atkal aizmiga, un Ruku-tia nogūlās uz sava paklāja. Tama klusītēm izlavījās laukā. Viņš aizgāja uz liedagu, iebrida ūdenī un nomazgāja no sejas netirumus, sasēja matus, uzmeta uz pleciem savu skaistāko apmetni un tad atgriezās un nosēdās pie vhares. Viņš atkal noskandēja karakiu, kura, kā Tama zināja, izvilinās laukā viņa sievu. Un patiešām, noslēpumaina spēka mudināta, Ruku-tia piecēlās, atvēra durvis un iznāca laukā. Viņa juta, ka kāds viņu parausta aiz tērpa un, palūkojusies lejup, ieraudzīja jaunu, skaistu, krāšņi tetovētu un greznā apmetnī tērptu vīrieti. Ruku-tia noliecās un cieši ieskatījās viņam sejā, tad atrāvās atpakaļ un iesaucās:

— Tama, mans vīrs!

Tama novilka viņu sev blakus, un abi čukstus sarunājās.

— Lūdzu, ņem mani līdzi! — Ruku-tia lūdzās. — Tu ir atriebīgs un rupjš un tagad, mani ieguvis, vairs neliekas par mani ne zinis. Kā tu pats redzēji, viņš dara man pāri. Es zinu, ka nerīkojos pareizi, tevi pamezdama. Lūdzu, ved mani projām!

— Tu devi priekšroku viņam, nevis man, tavam vīram, — Tama atbildēja. — Tu vēlējies mani pamest, jo nemīlēji mani. Tu rīkojies pati pēc sava prāta, tagad tev jāpaliek pie Tu-te-koropango.

Ruku-tia nodūra galvu un klusi raudāja, bet Tama piecēlās un vēroja viņu.

— Tev jāgaida, — viņš jau maigāk teica. — Gaidi pacietīgi! Kādu rītu tu jūrā ieraudzīsi manas kanoe buras. Katru rītu uzmanīgi vēro jūru! Kad ieraugi manu kanoe, uzkāp uz vhatas jumta un sauc, cik skaļi vien spēj:

— Lūk, kur mans vīrs Tama-nui-a-rangi!

Kad Ruku-tia pacēla acis, vīrs bija jau projām.

Tama atgriezās mājās un gatavojās ceļojumam ar kanoe. Viņš zināja, ka Tu-te-koropango ir licis tanivhām un citiem jūras briesmoņiem, lai tie uzbrūk viņam. Tama iekrāva laivā tikai resnu baļķi un kaudzi pelnu. Airētāji ieņēma savas vietas, un kanoe devās jūrā.

Drīz vien jau tanivhas steidzās klāt laivai. Tama bēra jūrā p'elnus, kamēr ūdens kļuva melns un briesmoņi vairs neko neredzēja. Tad viņš iesvieda jūrā baļķi, uzvilka buras, un kanoe aizslīdēja pa viļņiem, atstājot briesmoņus cīnāmies ar peldošo baļķi, ko viņi bija noturējuši par Tainas kanoe.

Viņi zēģelēja visu nakti un, gaismai austot, priekšā ieraudzīja zemi. Ruku-tia jau sen stāvēja uz vhatas jumta un, pamanījusi kanoe buras, iesaucās:

— Lūk, kur mans vīrs Tama-nui-a-rangi!

Sauciens izdzina laukā ļaudis no visām vharēm. Kad kanoe piebrauca tuvāk, cilvēki skrēja uz krastu. Viņi ieraudzīja Tamu-nui-a-rangi stāvam starp airētājiem. Saulē bija skaidri saskatāmas viņa

skaistā moko dziļās rievas. Tama bija tērpies spilgti sarkanu spalvu apmetnī.

— Tu! — ļaudis sauca. — Tas ir Tama!

Bet Tu-te-koropango pat nepapūlējās piecelties. Viņš neticēja, ko viņam saka, jo bija pārliecināts, ka viņa burvju māksla ir slēgusi Tamam visus ceļus gan jūrā, gan uz zemes.

Tama uzsauca Ruku-tiai, lai viņa peld uz kanoe. Nometusi apmetni, Ruku-tia ielēca ūdenī. Tama pārliecās pār laivas malu un, satvēris sievu aiz matiem, ar vienu cirtienu nocirta viņai galvu. Līķis ievēlās kanoe, kas apgriezās un aizzēģelēja atpakaļ.

Kad ceļotāji bija sasnieguši mājas, Tama ietina sievas ķermeni apmetnī, ielika koka kastē un apraka netālu no savas vhares sienas.

Viņš jutās ļoti nelaimīgs. Dienu no dienas viņš kvernēja mājās un skuma par zaudēto sievu. Pagāja ziema, un pienāca pavasaris. Tutu koki izdzina jaunas atvases. Kādu dienu Tama izdzirda dūkšanu. Tur dziedāja līķu muša. Tama ieklausījās.

— U-m-u, kaut gan man nocirta galvu, u-m-u.

Tama noprata, ka šī dziesma nozīmē ko sevišķu. Viņš pavēlēja izcelt no zemes kasti ar sievas līķi un atvērt to. Ruku-tia tur iekšā bija dzīva un vesela un uzsmaidīja vīram.

Rona

Rona bija skaista sieviete, un vīrs viņu ļoti mīlēja, bet, kā dažkārt gadās, viņu kopdzīvi traucēja sievas pārsteidzīgais raksturs un asā mēle. Kādu dienu vīrs teica:

— Šonakt ir tāda mēness nakts, kad būs labs loms. Es ņemšu līdzi mūsu zēnus uz piekrastes salu, kur vajadzētu būt labai zvejas vietai. Mēs neatgriezīsimies mājās agrāk kā rītvakar. Līdz tam mums vajadzētu sazvejot daudz zivju. Sagaidi mūs ar maltīti!

Nākamajā dienā Rona sagatavoja krāsni un gaidīja atgriežamies viru un dēlus. Viņa visu bija izdarījusi laikus, un, kad viņa izdzirda mājup braucošo zvejnieku dziesmu, sakarsētie akmeņi jau kvēloja krēslā. Rona grasījās likt vakariņas krāsnī, kad ieraudzīja, ka ūdens trauki ir tukši, bet viņai vajadzēja ūdeni, ko uzliet uz akmeņiem, lai tvaikos izsautētu ēdienu.

Dziesma pāri klusajam ūdenim skanēja jau skaļāk, un viņa zināja, ka vīrieši būs neapmierināti, ja maltīte vēl nebūs gatava. Avots nebija pārāk tālu. Rona paķēra ķirbja traukus un aizskrēja. Spīdēja pilns mēness, un sudrabotajā gaismā viņa varēja skaidri saskatīt taku. Pēkšņi mēnesi aizklāja mākonis un kļuva tik tumšs, ka viņa vairs neredzēja ceļu. Viņa aizķērās aiz koka saknes un, cenzdamās atgūt līdzsvaru, ietriecās klintī un nobrāza kājas stilbu.

Sāpēs un niknumā viņa nolādēja mēnesi par to, ka tas paslēpis savu gaismu, un nosauca to par «cepto galvu»*4* . Tas ir ļauns lāsts un apvainojošs apzīmējums. Mēness to dzirdēja un, nokāpis no savas vietas debesīs, satvēra Ronu un nesa projām, bet viņa no visa spēka pieķērās pie ngaio koka zara. Tomēr kas gan spēj cīnīties ar dieviem? Rona izmisīgi turējās pie koka, tomēr mēness izrāva to ar visām saknēm un pacēla gaisā kopā ar sievieti. Tā viņa palika dzīvot uz mēness ar abiem ķirbja traukiem un ngaio koku, kas bija viņai rokā brīdī, kad viņu aiznesa Uz jaunajām mājām, un visi var viņu skaidri redzēt.

Vīram un bērniem bija skumja atgriešanās mājās. Umu vēl mazliet gailēja uguns, un neceptais ēdiens stāvēja blakus krāsnij, bet no Ronas pašas nebija ne miņas. Tikai pavērušies naksnīgajās debesīs, viņi ieraudzīja Ronu ar ķirbja traukiem un koku. Sens maoru sakāmvārds māca: «Atceries, kā izgāja Ronai!»

BRĪNUMAINIE PIEDZĪVOJUMI Tshuio un Tao-puta

Kāds jauneklis, kas dzīvoja kalnu ciematā Kaiti, bija iemīlējies meitenē Tao-putā no Opapes ciemata pie līča, kuru tagad sauc par Plenti līci. Varbūt viņš bija redzējis meiteni kādā cilts sanāksmē un viņam nebija bijis iespē-

jas vai drosmes atzīties mīlestībā. Bet var arī būt, ka mīlestība viņa sirdī bija uzplaukusi tikai pēc šķiršanās, kad bija jau par vēlu. Tahito nakti un dienu stāvēja prātā tikai meitene, un viņš sirdī loloja mīļotās tēlu, līdz vairs nespēja domāt ne par ko citu. Viņš nezināja, vai

meitene viņu mīl, un viņam nebija arī nekādas iespējas ar viņu sazināties.

Domādams par mīļoto meiteni, Tahito dziedāja:

«O, norieti, saule, paslēpies!
Tu liec šīm asarām ritēt man no acīm —
Es esmu pamests, zaudējis vienu ceļu ar tevi,
O, Tao-puta, ilgi manām acīm slēptā,
Mana dieviete, kuru es mīlu,
Neļauj savam garam vairs apciemot mani!
Varbūt tad es varēšu aizmirst savas bēdas.»

Reiz, staigājot pa liedagu, Tahito iekrita acīs gliemežnīcas, un viņam iešāvās prātā, ka ar vienu no tām viņš varētu aizsūtīt vēsti mīļotajai. Viņš pacēla dzīvu gliemezi. Pielicis to pie lūpām, viņš pačukstēja tam savu vēsti un tad palaida to jūrā, teikdams:

«O, lido, vēstnesi, pie manas mīļās!
Nebaidies no trakojošās jūras,
No bangojošiem viļņiem, tu, virsaiša mīlas vēstnesil
Lai tev vēlīgs ir dienvidu vējš,
Lai rietumu vējš nes tevi ātri!
Steidzies pie manas mīļotās Opapē!»

Mīlas uguns pilns, gliemezis aizpeldēja gar krastu, tad garām Austrumu zemesragam, iepeldēja Plenti līcī un beidzot piestāja krastā Opapē. Tao-puta liedagā vāca gliemežus vakariņām. Viņa pacēla ari tālu ceļojušo gliemezi, bet nometa to atkal zemē, jo citi bija daudz lielāki. Taču drīz vien viņa uzdūrās atkal uz to pašu gliemezi, un atkal to nepaņēma. Tomēr gliemezis gadījās meitenei ceļā vēl un vēl, līdz beidzot viņa saprata, ka redz visu laiku vienu un to pašu gliemezi. Izbrīnījusies viņa to pacēla, uzvēra linu aukliņā un aplika ap kaklu.

Atpūzdamies drošībā uz Tao-putas krūtīm, uzticamais vēstnesis beidzot varēja nodot savu vēsti. Dienu un nakti, meitenei elpojot, šūpodamies uz viņas krūtīm, gliemezis stāstīja meitenei par Tahito mīlu. Tas bija ilgu pilnas mīlas amulets no tālās Kaiti.

Nespēdams pretoties sirds aicinājumam, Tahito viens pats devās ceļā cauri bieziem mežiem un pāri kalniem, kas šķīra Kaiti no Opapes, kur dzīvoja viņa mīļotā.

Ari Tao-puta pameta savas mājas un tuviniekus, lai ietu pa tām pašām vientuļajām takām un satiktu savu mīļoto.

Iedami pa biezajiem, vientuļajiem mežiem, kur diendienā dzirdami tikai papagaiļa kakas griezīgie kliedzieni un naktī pūces ruru vaidi, mīlētāji, paši to nezinādami, tuvojās viens otram.

Bija skaists vasaras dienas vidus, kad abi vientulīgie gājēji pēkšņi satrūkās, Motu upes krastā ieraudzīdami viens otru.

Tao-puta pirmajā mirklī nobijās, satiekot vientuļā vietā vīrieti, un noslēpās mežā.

Arī Tahito pārņēma māņticīgas bailes, jo viņš iedomājās, ka ir ieraudzījis mīļotās vairuu. Tahito noskandēja:

«Mana sirds pukst tikai mīļotajai.

Nāc pie manis, mīļotā, un turies man blakus!»

Savā paslēptuvē Tao-puta redzēja, ka tas ir Tahito. Viņa kaunīgi iznāca no meža un teica:

— O, Tahito! Tā esmu es pati, nevis mans gars. Un mana sirds ir mīlas pilna.

Mīla apmirdzēja jaunekļa seju kā saule, viņš izstiepa rokas, un Tao-puta pieplaka pie viņa krūtīm.

Jaunais Hatupatu

Četri brāļi — Ha-nui, Ha-roa, Karika un Hatupatu — dzīvoja kopā ar saviem vecākiem Mokoias salā Rotoruas ezerā. Sai novadā zem zemes lodā burvju uguns, kas sasilda lielas dubļu lāmas un dažkārt pa plaisām klintis izlaužas ārā. Kad Ha-nui, Ha-roa un Karika bija jau pieauguši vīrieši, viņi aizgāja uz mežu ķert putnus un paņēma līdzi arī jaunāko brāli Hatupatu. Ilgus mēnešus brāļi klīda pa mežiem starp Rotoruas un Taupo ezeriem, ķerdami cilpās putnus. Viņi uzcēla vhari, kur visi kopā dzīvoja, un noliktavu, kur glabāja noķertos putnus. Lielāko daļu dienas vecākie brāļi pavadīja mežā. Vakaros viņi nesa medījumu mājās un salika grozos, iepriekš iezieduši ar taukiem, lai labāk uzglabātos.

Nabaga mazais Hatupatu vienmēr palika mājās, un viņam kļuva pašam sevis žēl, jo brāļi viņu neņēma līdzi, medībās. Kad brāļi, atnākuši mājās, vakariņoja, labākos kumosus viņa paturēja sev, tā ka Hatupatu dabūja tikai pašus vecākos un sīkstākos putnus. Pēc kāda laika viņš tā noliesēja, ka viņam varēja ribas saskaitīt, bet brāļi viņu tikai izsmēja. Sēdēdams pie ugunskura ar dūmos iekaisušām acīm, viņš domāja par viņam nodarītajām pārestībām un kādu nakti nolēma: ja brāļi viņu pienācīgi neēdina, viņam jāsāk pašam gādāt par sevi.

Nākamajā dienā, līdzko brāļi bija nozuduši mežā un viņu balsis izgaisušas tālumā, Hatupatu aizsteidzās uz noliktavu. Viņam saskrēja siekalas mutē, ieraugot daudzās rindas grozu, kas bija pilni ar taukiem, gardiem putniem. Viņš apsēdās un mielojās ar garšīgajiem putniem un paparžu saknēm, līdz vēders vai plīsa, bet tad sāka domāt, ko darīt tālāk. Brāļi noteikti pamanīs, ka pie viņu krājumiem kāds bijis, jo vairāki grozi bija iztukšoti. Hatupatu nobijās. Viņš nolēma teikt brāļiem, ka noliktavu izlaupījuši ienaidnieki. Hatupatti apgāza vairākus grozus un izbārstīja to saturu pa grīdu, tad pāris vietās iedūra sev ar šķēpu, lai sāk tecēt asinis, tomēr neviens ievainojums nebija bīstams.

Kad sāka krēslot un Hatupatu dzirdēja brāļus atgriežamies, viņš nogūlās netālu no vhares tā, it kā būtu bez samaņas, un brāļi atrada viņu asiņainu guļam uz takas. Noticēdami, ka Hatupatu ievainots, brāļi aiznesa viņu uz vhari un izmazgāja viņa brūces.

— Sveši karotāji iebruka noliktavā, — Hatupatu vārgā balsī teica. — Es centos viņus aizkavēt, bet viņi uzbruka man ar šķēpiem. Citu neko es neatceros. Un tad atnācāt jūs.

Brāļi uzlēja uz Hatupatu brūcēni kausētus taukus un apsēdās vakariņot. Kā parcsti, viņi ˆpaņēma labākos gabalus un Hatupatu atmeta tikai negaršīgos, bet pēc sarīta dzīrēm viņš nebūtu varējis norīt pat viskārdinošāko kumosu, tāpēc aizgāja un nosēdās pie ugunskura

tai pusē, uz kuru nesa dūmus. Brāļi redzēja viņa apsarkušās acis un izsmēja viņu. Hatupatu dūmos blisināja acis un kāsēja, Bet savā nodabā tikai smīnēja.

Nākamajā dienā Hatupatu darīja tāpat un aiznākamajā un aizaiznākamajā ari. Beidzot brāļiem radās aizdomas. Kādu rītu viņi, kā parasti, aizgāja, bet tad klusītēm atnāca atpakaļ un ielūkojās noliktavā. Hatupatu

sēdēja, turēdams rokā treknu putnu, un ar stiprajiem zobiem plēsa

balto gaļu. Brāļi vēl noskatījās, kā viņš, piecēlies kājās, sāka gāzt apkārt grozus, bet tad vairs nespēja valdīt niknumu. Viņi ieskrēja noliktavā, nogalināja Hatupatu un noslēpa zem spalvu kaudzes, kas bija sakrājusies no noplūktajiem putniem.

Drīz pēc tam brāļi atgriezās mājās pie Rotoruas ezera. Vecāki apsveicinājās ar viņiem un jautāja:

— Kur ir Hatupatu, jūsu mazais brālis?

— Mēs nezinām. Vai tad te viņa nav?

— Jūs gluži labi zināt, ka te viņa nav. Kur ir Hatupatu?

Kādu brīdi brāļi apjukuši klusēja, bet tad sāka runāt visi reizē:

— Mēs nekā nezinām. Vai mums viņš jāauklē? I<ā lai zinām, kur viņš aizskrējis! Varbūt tikai izjoko mūs un drīz vien būs klāt.

Kamēr brāļi kulstīja mēles, tēvs noskatīja viņus visus pēc kārtas un strupi teica:

— Hatupatu ir miris. Jūs esat viņu nogalinājuši.

Tēvs iegāja mājā un teica sievai:

— Mūsu dēli ir nogalinājuši Hatupatu. Viņš ir miris — es redzu to viņu sejās.

— Ko mēs darīsim? — sieva jautāja.

— Mēs atradīsim Hatupatu. Es sūtīšu garu, lai sameklē viņu.

Tēvs noskandēja buramvārdus, un pēc pāris mirkļiem vharē ielidoja gaļas muša un dūca, riņķodama apkārt. Tā bija Tamumu — Debesu Dūcēja.

— Atrodi mana dēla līķi, kas guļ kaut kur kalnos! — Hatupatu tēvs pavēlēja.

Tamumu izlidoja no vhares un pafcēlās virs kalniem, kas slej savas robotās, stāvās kraujas ķret skaidrajām debesīm. Viņas acis spēja saskatīt katru rieviņu zemē. Pēc brīža Tamumu nolaidās, jo bija ieraudzījusi izcirtumā pamestu vhari. Viņa aizlidoja uz noliktavu un atrada lielu kaudzi spalvu. Nepagāja ilgs laiks, kad, viņa, ložņādama pa spalvām, bija jau atradusi Hatupatu līķi. Debesu Dūcēja baudīja dievu labvēlību, un ar viņas gādību Hatupatu dzīslās atkal sāka riņķot karstas asinis, un viņš sakustējās. Kad Hatupatu piecēlās no savas spalvu gultas, Tamumu atgriezās pie Rotoruas ezera.

Hatupatu palūkojās visapkārt. Brāļi bija projām, un tuvumā nebija nevienas dzīvas dvēseles. Hatupatu paķēra koka šķēpu, izskrēja no noliktavas un ienira mežā.

Drīz vien viņš uzdūrās uz vecu sievu, kas medīja putnus.

Tā bija cilvēkēdāja Kurangaituku. Viņai bija garas, smailas lūpas, tik asas kā šķēpa uzgalis. Viņa zem lapotnes klusi piezagās putniem klāt un tad ar lūpām tos nodūra. Labu brīdi Hatupatu kā noburts vēroja veco sievu. Kad viņa bija pielavījusies pie kāda koka, Hatupatu atvēzējās ar šķēpu un nomērķēja uz putnu. Tievais šķēps atsitās pret zaru, un smaile iedūrās sievietei lūpās. Vecā iekliedzās un pagriezās.

Hatupatu metās bēgt pa mežu, turēdamies paēnā. Lai gan viņš sasprindzināja visus spēkus un sviedri viņam plūda aumaļām, dīvainās vajātājas lēnie soļi skanēja aizvien tuvāk. Hatupatu apstājās zem kāda koka un palūkojās atpakaļ. Viņa krūtis aiz piepūles cilājās, un viņš alpaini elsoja.

Hatupatu ieskatījās ciešāk un ieraudzīja, ka vecās sievas rokas atgādina spārnus, bet kājas skrienot tik tikko skar zemi. Kurangaituku tuvojās Hatupatu ar gariem, lēniem lēcieniem, pa pusei lidodama, pa pusei lēkdama, celdamās augšup un slīgdama atpakaļ kā putns ar apgrieztiem spārniem. Pēkšņi viņa pamanīja Hatupatu, un viņš nepaguva ne pakustēties, kad vecā, klusu iekliegdamās, uzklupa viņam. Kurangaituku kaulainie pirksti satvēra Hatupatu ap vidu un aizrāva pa šauru taku uz palmu puduri paslēpušos pussabrukušu vhari.

— Guli te! — viņa uzsauca un iegrūda Hatupatu vharč.

Nākamajā rītā Hatupatu pamodies piecēlās sēdus un paskatījās apkārt. Kurangaituku bija atnesusi putnu. Tas bija nevārīts, taču sieva uzklupa tam un sāka to plosīt ar saviem asajiem Robiem. Apmierinājusi izsalkumu, viņa putna paliekas pameta jauneklim. Hatupatu izlikās ēdam, bet no jēlās gaļas viņam kļuva nelabi, un, kad vecā neskatījās uz viņu, viņš mēģināja izlavīties no vbares.

— Paliec tepat! — viņa tūlīt uzsauca. — Nekur tu neaizbēgsi. Tiklīdz tu iziesi no mājas, es to uzzināšu un noteikti tevi noķeršu un sodīšu.

Kad Kurangaituku aizgāja, Hatupatu piecēlās un izpētīja vhari, Pie sienas karājās skaists sarkans papagaiļa ķakas spalvu apmetnis, tam blakus — suņādas apmetnis un vēl trešais no smalkiem liniem. Hatupatu nodomāja, ka viņš tos labprāt paņemtu.

Viņš runājās ar piejaucētajiem putniem, kas laidelējās iekšā ārā, un ar ķirzakām, kuras noskatījās uz viņu ar savām apaļajām acīm.

«Varbūt tiem ir uzdots mani novērot,» Hatupatu nodomāja un nodrebinājās, redzēdams šīs nāves vēstneses skraidām iekšā ārā pa caurumiem niedru sienās.

Gāja diena pēc dienas, un Kurangaituku nemitīgi atgādināja Hatupatu:

— Es tūlīt uzzināšu, ja tu aiziesi!

Kad vecā sieva to teica, Hatupatu šermuļi skrēja pār muguru, jo vecās acis atgādināja ķirzaku acis. Vharē nebija ugunskura, tādēļ Hatupatu neko neēda un kļuva dienu no dienas vājāks.

Kādu rītu Kurangaituku teica:

— Tagad es došos tālu, tālu prom. Pieraugi, paliec vharē! Es uzzināšu, ja tu aiziesi.

Tiklīdz viņa bija nozudusi, Hatupatu iekūra ugunskuru un izcepa vienu putnu. Apēdis to, viņš nolikās gulēt. Viņu pamodināja saule, kas spīdēja viņam tieši sejā. Hatupatu paskatījās uz sauli un nodomājas

«Tagad vecā droši vien jau ir krietni tālu. Man nekad vairs nebūs tādas izdevības bēgt kā tagad.»

Viņš paņēma no sienas skaistos apmetņus un sasēja sainī. Kaktā stāvēja taiaha. Viņš paķēra to un vēzēja ap galvu, sizdams nost putnus, kas lidinājās pa vhari.

— Nevienu neatstāšu dzīvu, — Hatupatu pie sevis runāja. — Iznīcināšu visu, kas pieder vecajai sievai.

Hatupatu nogalināja ķirzakas un sacirta niedru sienas, paņēma savu saini un ieskrēja mežā. Vharē visi putni un visas ķirzakas gulēja beigti — visi, tikai viens putns ne. Tas bija paslēpies tumšā kaktā un, kad Hatupatu gāja prom, izlaidās pa durvīm un aizlidoja tieši pāri kalniem, kur medīja Kurangaituku.

Hatupatu ko kājas nes skrēja uz savu dzimto pusi. Veco sievu nemanīja, un viņš jau sāka justies gluži drošs, pat nogūlās atpūsties. Un tai pašā brīdī ieraudzīja Kurangaituku. Viņa bija redzama tikai kā mazs plankumiņš tālajos kalnos, bet te jau spārni bija atnesuši viņu pavisam tuvu. Vēl pēc mirkļa Hatupatu jau juta uz muguras vecās sievas karsto elpu un metās bēgt, bet ceļā gadījās milzīga klints.

— Atveries, klints! — viņš izmisis iesaucās.

Klints atvērās un, kad Hatupatu bija iesteidzies tās tumšajā iekšienē, atkal aizvērās.*1* Hatupatu dzirdēja, kā

vecā sieva dauza klinti un kā plivinās mazā putna spārni. Kad viss bija apklusis, Hatupatu izlīda no klints un steidzās tālāk. Putna vērīgās acis atkal pamanīja viņu, bet Hatupatu paslēpās zem kāda koka biezajām lapām, un vecā sieva padrāzās garām. Tā viņš soļoja, līdz nonāca Rotoruas ezera tuvumā.

Vhakarevarevā, kur lāmās burbuļo verdoši dubļi, Hatupatu skrēja vēl ātrāk. Kurangaituku bija jau gandrīz klāt. Vecā jau izpleta nagus, lai satvertu Hatupatu, bet pēkšņi viņai priekšā pacēlās karsti tvaiki un

padarīja viņu aklu, tā ka viņai paslīdēja kāja un viņa iekrita verdošajos dubļos un pazuda. Hatupatu gavilēdams vicināja savu ieroci un tad turpināja ceļu, līdz nonāca Rotoruas ezera krastā.

Turēdams vienā rokā savu saini un otrā taiahu, viņš ienira ezerā un aizpeldēja pāri uz Mokoiu. Jau krēsloja, taču viņš varēja saskatīt silto ezeriņu tuvu pie savu vecāku mājām, kurā viņš mēdza peldēties un no kura ņēma ūdeni. Hatupatu apsēdās un gaidīja.

Kad bija pavisam satumsis, viņš dzirdēja kādu nākam, bet redzēja vienīgi tumšu ēnu pie ūdens. Viņš pastiepa roku un satvēra cilvēku aiz potītes. Notvertajam aizrāvās elpa.

— Kas tu esi? — Hatupatu klusi vaicāja.

— Es esmu vecā vīra un vecās sievas vergs. Viņi dzīvo vharē tepat pie avota.

— Vai Karika, Ha-nui un Ha-roa dzīvo pie viņiem?

— Nē, viņi sastrīdējās ar vecākiem un nedzīvo ar viņiem kopā. Bet kas tu esi?

— Es esmu Hatupatu.

— Tātad tu esi dzīvs? Ai, Hatupatu, vai tiešām tas esi tu?

— Jā, tas patiešām esmu es.

Vergs pienāca tuvāk.

— Tad es tev pastāstīšu visu patiesību. Tēvs un māte apraud tevi, taču cer, ka esi dzīvs. Viņi domā, ka tevi ir nogalinājuši brāļi, un tāpēc dzīvo vharē vieni paši.

— Iesim pie viņiem! — iesaucās Hatupatu.

Līdzko viņš iegāja vāji apgaismotajā vharē, vecie ļaudis Iesaucās:

— Tas ir Hatupatu, mūsu dēls!

— Klusu! — Hatupatu čukstēja. — Es patiešām esmu Hatupatu. Esmu augšāmcēlies no miroņiem. Tamumu mani atdzīvināja, bet Tamumu bija atsūtījis mans tēvs un mana māte. Es esmu atgriezies un laimīgs, redzot jūs. Tikai jūs nedrīkstat raudāt, lai neizdzird mani brāļi.

Māte apskāva Hatupatu.

— Tagad mēs tevi aizstāvēsim. Ir liela laime, ka mūsu jaunākais dēls ir atkal pie mums. Tu nedrīksti mūs vairs atstāt, Hatupatu!

Jauneklis papurināja galvu.

— Es zinu, ka jūs par mani rūpēsieties, bet mani brāļi ir stipri. Viņi vēl nedrīkst mani ieraudzīt. Pirms gaismas es noslēpšos bedrē, kur glabā kūmam.

— Tad es iešu kopā ar tevi, — tēvs teica.

Vairākas dienas Hatupatu gulēja kumaras bedrē, bet naktī nāca uz mājām un gulēja kopā ar tēvu un māti. Laiks Hatupatu vilkās lēpi jo lēni, tāpēc ka kumaras bedrē bija tumšs, bet vharē kurējās tikai dūmojošs ugunskurs. Hatupatu ausis saklaus'ja visus trokšņus ciematā, viņš dzirdēja arī, kā sarunājās viņa brāļi. Brāļi gaudās par slikto

ēdienu, kuru viņiem dod māte, nezinādami, ka labākos kumosiņus māte pataupa Hatupatu.

Kādu rītu Hatupatu izdzirda skaļas balsis. Viņš prātoja, vai tikai kāds nav viņu redzējis un pazinis, kad viņš tumsā skrēja no bedres uz vhari.

Hatupatu ir šeit! Hatupatu ir mājās! — kāds sauca.

— Blēņas! — teica brāļi. — Hatupatu ir miris. Viņš nevar vairs atnākt mājās.

— Jūs taču stāstījāt, ka nezinot, kas ar viņu noticis, — tēvs nosodoši iebilda.

Iekāms brāļi paspēja atbildēt, Hatupatu izslējās no kumaras bedres. Viņa matos bija iespraustas virsaiša spalvas, bet ausīs — dūnas no albatrosa krūtīm. Acis viņam zibsnīja vien.

— Ai, Hatupatu! — brāļi, atjēgušies no pārsteiguma, sāka smieties. — Tu izliecies, ka esi pieaudzis, bet visu laiku slēpies kumaras bedrē kā žurka. Tu vēl esi bērns.

Hatupatu lūkojās uz brāļiem no bedres, un bija redzamas tikai viņa acis.

— Tagad es esmu kļuvis vecāks, brāļi, — viņš mierīgi teica.

— Ai, Hatupatu, tu vēl aizvien esi mazs un lielīgs puika! Ja tu būtu pieaudzis, tu nāktu ārā cīnīties ar mums.

Ar vienu lēcienu Hatupatu bija laukā no bedres, viņa sarkano spalvu apmetnis plandījās, bet rokā viņš turēja taiahu.

—' So ieroci es paņēmu no Kurangaituku — sievietesputna. Viņa guļ beigta Vhakarevarevas dubļos. Sis ir viņas apmetnis.

Viņš norāva apmetni no pleciem un, sasprindzinājis muskuļus, palēcās augstu gaisā.

Ap viņiem bija sapulcējušies simtiem Hatupatu brāļu karotāju.

— Ha-nui! Ha-roa! Karika! — Hatupatu uzsauca brāļiem. — Es esmu gatavs.

Visi trīs brāļi metās viņam virsū. Hatupatu pakāpās atpakaļ un ar taiahu veikli atsita brāļu uzbrukumu, kaut arī viņu sitieni bira kā krusa. Pēkšņi Hatupatu lēca uz priekšu, taiaha šķēla gaisu, un pār brāļu galvām nobira smagu, sitienu krusa.

Tad Hatupatu atkal drusku atkāpās. Brāļi, smagi elsodami, gurdi viņam sekoja. Vēlreiz trīs taiahas šķēla gaisu, un vēlreiz Hatupatu uztvēra sitienus ar savu taiahu. Tā zibēja ap viņa galvu un švīkstēja kā baloža spārni. Viens, otrs, trešais sitiens… un, lūk, brāļi jau gulēja zemē!

— Mani dēli, — teica tēvs, — jūs esat varen drosmīgi, kad jāuzbrūk jaunākajam brālim! Būtu labāk, ja jūs savu cīņas sparu izmantotu, atriebjoties virsaitim Raumati par mums nodarīto kaunu.

Brāļi nokāra galvas. Raumati bija sadedzinājis viņu senču kanoe Te Aravu, un šis apvainojums vēl nebija atriebts. Cilts ļaudis gaidīja

brāļu atbildi. Piecēlās Ha-nui, vecākais brālis.

— Es atriebšos par Te Aravu, — viņš teica un aizgāja uz savu vhari.

— Es atriebšos par Te Aravu, — teica Ha-roa, otrais brālis.

Piecēlās trešais brālis, Karika, un arī teica:

— Es atriebšos par Te Aravu.

Visi skatījās uz Hatupatu, bet viņš nebilda ne vārda un iegāja tēva vharē.

Vecākie brāļi berza paparžu saknes, vārīja kumaru un krāva pārtikas krājumus grozos, bet Hatupatu pa to laiku, klausīdamies tēva vārdos, iegaumēja, kāds ir Raumati sejas tetovējums.

Kanoe devās ceļā, un airētāju dziesmas atlidoja pāri ūdenim līdz Hatupatu, kas stāvēja blakus tēvam krastā.

Kad kanoe vairs nebija redzamas, Hatupatu apsēja ap vidukli trīsdesmit sarkanu spalvu apmetņu, paņēma

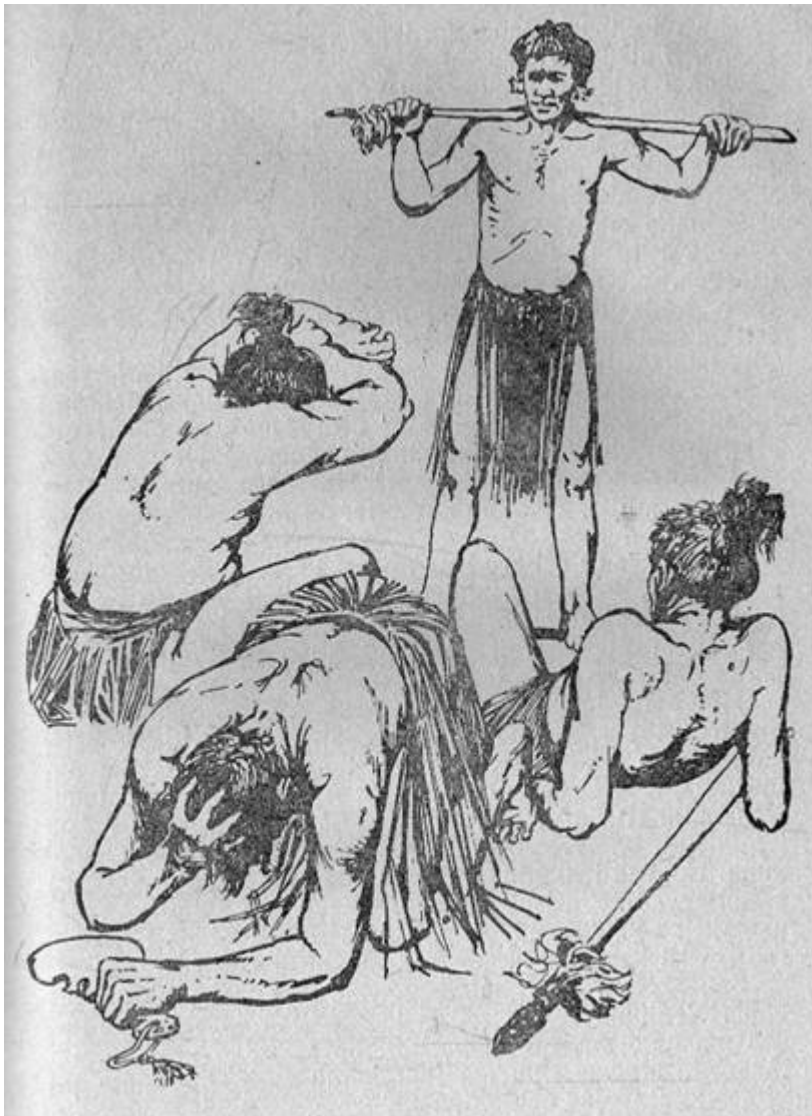

taiahu un citus ieročus, un, ieniris ezerā, sāka peldēt zein ūdens. Laiku pa laikam viņš kā bruņurupucis Kivas okeānā uzpeldēja virspusē, lai ieelpotu.

Pusceļā viņš dziļi ieelpoja, ienira līdz pašam ezera dibenam un uzpeldēja augšā ar sauju gliemežu, kurus apēda. Tā viņš apmierināja izsalkumu.

Kad kanoe piestāja krastā, tur jau stāvēja Hatupatu, izkarinājis kokos savus apmetņus, lai izžūst.

— Kā tu te tiki? — brāļi, izlēkdarni krastā, viņam uzsauca. — Kur ir tava kanoe?

— Kāda jums daļa! — Hatupatu attrauca. — Es esmu šeit un iešu kopā ar jums.

Atstājuši laivas krastā, karotāji devās uz Maketu. Tur viņi — vesels tūkstotis — sastājās krastmalā, un Ha-nui sadalīja viņus trijās grupās — sev un saviem diviem brāļiem, nevienu pašu karotāju nedodams Hatupatu.

— Kur ir mani karotāji? — Hatupatu jautāja. — Es esmu pierādījis, ka esmu karotājs, un man pienākas vadīt tauu.

— Kamēr tu esi kopā ar mums, tu atkal esi mūsu mazajs brālis, — viņi atbildēja. — Neviens tevi te neaicināja. Tu neproti neko citu kā tikai ēst. Ej un paslēpies karotājiem aizmugurē! Sis, brālīt, ir karš, un tev no pārēšanās var apsāpēties vēders.

Hatupatu jau bija gaidījis, ka brāļi noraidīs viņa lūgumu, tāpēc, nebildis ne vārda, aizgāja viens pats, paņemdams līdzi savus trīsdesmit apmetņus. Mazliet pameklējis, viņš atrada klajumu, kur netraucēts varēja gulēt. Nākamajā rītā agri Hatupatu pamodās un jau puskrēslā ieraudzīja, ka izvēlētā vieta ir īsti piemērota viņa nodogiam. Nogāzē izklaidus auga paparžu un zāles puduri, kā arī staipekņi. 2igli vien viņš sasēja krūmus ar liniem un uzklāja wļ katra spalvu apmetni. Drīz vien tie pa gabalu rādījās kā karotāji, kas pieliekušies uzbrukumam.

aul cēlās pāri kalnu galiem. Hatupatu paskatījās apkārt. Tālumā varēja redzēt ienaidnieka karotāju rindas, kas nāca no saviem ciematiem, lai pulcētos vienkop. Izlūks bija atnesis ziņu par iebrukumu viņu cilts zemē, un virsaiši gatavojās uzbrukumam.

Hatupatu brāļi, stāvēdami savu vīru priekšā, izdalīja rīkojumus. Klusajā gaisā viņu balsis bija skaidri dzirdamas. Kad viņi apklusa, Hatupatu pielēca kājās un uzrunāja savus zāles kušķus un krūmu pudurus. Brāļu karotāji pagriezās, lai paskatītos uz Hatupatu. Viņa garie

mati bija sasieti četros mezglos un katrā iesprausts spalvu pušķis. Karotāju rindas pāršalca atzinīga sačukstēšanās, jo Hatupatu bija karotāju karotājs — liels un stalts, ar ātrām kājām un garām rokām, kas labi noder cīņā.

Beidzis savus norādījumus, Hatupatu aizskrēja aiz krūmiem un atraisīja trīs matu mezglus, atstādams vienu pašu uz pieres, uzmeta plecos sarkanu spalvu apmetni un, no jauna izgājis klajumā, uzrunāja savus viltus karotājus.

Karotājiem no krastmalas likās, ka tur kāds cits virsaitis pamudina karotājus. Hatupatu atkal apsēdās, bet drīz vien piecēlās citā vietā ar vaļā izlaistiem matiem, uzmetis uz pleciem linu apmetni, un atkal uzrunāja neīstos karotājus. Daudz reižu Hatupatu apsēdās un daudz reižu no jauna piecēlās. Katru reizi viņš bija citā tērpā. Viņam bija gan suņādas, gan spalvu, gan linu apmetnis, un rokā viņš vicināja gan meri, gan taiahu, gan kādu citu ieroci. Beidzot viņš piecēlās kails, gatavs cīņai, ar baltu kaula nazi — patu — rokā.

— A! — noelsās viņa brāļu karotāji.

— Ahā! — iesaucās Raumati karotāji, kas bija jau pienākuši tuvāk. Tie bija drosmīgi, cīņas kāri vīri, tomēr izvairījās no mazā karotāju pulciņa ar daudzajiem varenajiem virsaišiem.

Viņi ātri skrēja pretī Ha-nui karotājiem un svieda savus vieglos manukas šķēpus, līdz gaiss šķita pilns ar lidojošiem ieročiem. Raumati izmantoja savu pārsvaru, jo viņam bija vairāk karotāju, un Ha-nui vīru rindas saļodzījās un izjuka. Raumati karotāji pārplūdināja viņus kā klejojošo smilšu vilnis. Tūlīt aiz Ha-nui karotājiem stāvēja Ha-roas vīri. Divkārša karotāju rinda gaidīja uzbrukumu, bet atkal Raumati karotāji izlauzās tām cauri pie trešās rindas, kuru vadīja Karika. Šeit Hatupatu brāļi izrādīja pēdējo pretestību, un rinda turējās. Karika metās pašā karstākajā kaujas vietā, un viņa karotāji virzījās uz priekšu, tā ka Raumati vīri sāka padoties. Tad atskanēja Raumati balss, aicinādama karotājus turpināt cīņu. Viņi bija rūdīti karotāji un tūlīt paklausīja Raumati aicinājumam. Vēlreiz viņi metās tieši cauri Karikas karotāju rindai, un Karikas vīri deva kājām ziņu, lai paglābtos mežā.

Vajādams bēgošos Mokoias spēkus, Raumati un viņa karotāji izdzirda kādu skaļā balsī dziedam kara dziesmuˆ Viņi pagriezās un tālumā ieraudzīja nelielu tauu netālu"

no krūmiem. Tās priekšgalā stāvēja virsaitis, vicinādams nieri.

— Apstājieties! Uzbrūciet ienaidniekiem! — Hatupatu sauca skaļā balsī.

Raumati deva pavēli saviem vīriem, un viņi piesardzīgi tuvojās daudzo rangatiru spēkiem. Uz brīdi tie pazuda skatienam, jo zeme bija pauguraina. Pirms viņi sasniedza pēdējā pakalna virsotni, pašķīrās krūmi un viņu priekšā nostājāˆ Hatupatu. Viņš bija nometis apmetni, viņa mati nebija izrotāti, un labajā rokā viņš turēja meri. No pretinieku tauas izlēca kāds virsaitis un deva tādu triecienu, ka cīņa tūdaļ būtu beigusies, ja vien tas būtu trāpījis mērķī, bet Hatupatu ar savu meri novirzīja to sāņus. Viņš uzklupa virsaitim, un pēc acumirkļa Raumati karotājs bez dzīvības nokrita zemē.

Karotājus pārņēma bailes, jo šis virsaitis bija bijis slavens cīnītājs.

Viņi pagriezās un bēga lejup pa nogāzi. Hatupatu dziļi ievilka elpu, un viņa gaviļu dziesma pārspēja bēgošo karotāju klaigas. Paslēpušies tuvējā mežā, Hatupatu brāļi'dzirdēja gaviļu saucienu un redzēja, ka Raumati karotāji metas uz viņu pusi. Brāļi steigšus sasauca kopā savus vīrus un devās pretī bēgošajiem, bet Hatupatu skraidīja uz priekšu un atpakaļ, meklēdams virsaiti ar tādu tetovējumu, par kādu viņš bija uzzinājis no sava tēva.

* X*

Mokoias salā vecie vīri, sievietes un bērni drūzmējās krastā, lai sagaidītu atgriežamies karotājus. Beidzot pāri ezeram atlidoja uzvaras dziesma, un airētāji ātri vadīja laivas pa putojošiem viļņiem uz krastu.

Vecais vīrs, Hatupatu tēvs, stāvēja krastā taisni izslējies un sagaidīja dēlus.

— Jūs esat uzvarējuši, mani bērni, — viņš teica, kad dziesma bija apklususi.

— Mēs uzvarējām, — Ha-nui atbildēja. Ienaidnieks ir iznīcināts. Tas ir tavu dēlu Ha-nui, Ha-roas un Karikas lielais varoņdarbs, kuru mūsu bērni apdziedās veT pēc gadu gadiem.

Ha-nui laivā pieslējās kājās.

— Raumati krita no manas rokas, — viņš teica, pacēlis rokā kāda karotāja galvu.

Bet, raugi, Ha-roa turēja rokā otru galvu un Karika — trešo.

— Sis ir Raumati! — Ha-nui dedzīgi sauca. — Viņš vadīja cīņā savus karotājus, un mana roka viņu nogalināja.

— Nē, Raumati ir šis! — kliedza Ha-roa.

— Tu, tēvs, izšķirsi mūsu strīdu! Tas bija Karika, kas atriebās

Raumati, — teica trešais dēls.

Tēvs paskatījās pēc kārtas uz visiem trim dēliem, tad nolieca galvu.

— Posts! — viņš teica. — Posts! Jūs nevarat teikt, ka esat atriebušies. Ir noticis brīnums — Raumati ir izbēdzis.

Tad piecēlās Hatupatu, kas līdz tam nepamanīts bija sēdējis karotāju vidū. Viņš pabāza roku zem apmetņa un izvilka tetovētu galvu.

— Patiesi, tēv, tev jāpasaka, — viņš klusi teica, tomēr visi dzirdēja viņa balsi, — vai šī ir tava ienaidnieka galva.

Tēvs pacēla acis, un tās atkal iemirdzējās.

— Jā, — viņš teica. — Jā, tas ir Raumati. Tagad mums pienākusi gaviļu diena. Mans jaunākais dēls Hatupatu ir atriebies par mūsu apvainošanu. Gods un slava Hatupatu!

Kad ļaudis vakarā ugunskuru gaismā priecājās par uzvaru, visiem bija skaidrs, ka Hatupatu ir visdrosmīgākais un viscienījamākais virsaitis.*2* Bet Ha-nui, Ha-roam un Karikam viņu tumšajās vharēs ļaužu dziesmas un smiekli sagādāja tikai rūgtus brīžus.

Vhakatau-pofiki

Vhakatau-potiki ar lepnumu noraudzījās uz līci, jo tā rāmajā ūdenī bija ne mazāk par tūkstoš kanoe. Tik liels karotāju pulks bija salasījies, lai atriebtu viņa brāli Tuvhakararo, ko bija nogalinājuši nodevīgie ienaidnieki no Ati-Hapai ciemata. Pārtikai bija paņemts līdzi milzum daudz paparžu sakņu, un cilts sievietes bija dziedājušas dziesmas, lai iedvesmotu karotājus priekšā stāvošajai kaujai.

Vhakatau rūpīgi sagatavojās. Katrā atpūtas vietā viņš apmācīja karotājus cīņai. Reiz viņš lika karotājiem šķēr

sot platu upi. Daži mēģināja pārlēkt tai pāri, bet cieta neveiksmi. Citi apgalvoja, ka esot bezcerīgi mēģināt brist pāri tik straujai upei. Vhakatau aizveda uz krastu pulciņu īpaši izvēlētu karotāju. Viņš pats pārlēca — gluži vai pārlidoja — pāri upei, un visi viņa karotāji veica to pašu.

Nu vadonis saprata, ka ne vienmēr svarīgākais ir karotāju skaits. Varbūt labāk ņemt līdzi tikai nedaudzus spēcīgus jaunekļus, kam būtu pa spēkam izdarīt visu, ko viņš prasīs, nekā lielu pulku neapmācītu karotāju.

Naktij pienākot, viņš izvēlējās piemērotus vīrus un katram no tiem lika darīt vienu un to pašu. Viņi klusi līda no laivas pie laivas un visām, izņemot vadoņa kanoe, izrāva tapas.

Nākamajā rītā Vhakatau pavēlēja kāpt laivās un braukt tālāk. Pēc maza brīža visās kanoe ieplūda ūdens. Airētāji steigšus grieza tās apkārt un brauca uz krastu, tikai Vhakatau kanoe peldēja tālāk. Viri nemaz neievēroja krastā pamestos karotājus, bet airēja, kamēr nonāca pie Ati-Hapai ciemata. Vhakatau savai kanoe bija nokrāsojis vienu sānu baltu, bet otru — melnu. Drīz vien krastmalā iznāca Ati-Hapai ļaudis. Kāds rādija uz Vhakatau laivu, kas stāvēja pa gabalu no krasta, un vaicāja, vai tā esot kanoe vai ronis. Daži peldēja uz turieni, lai paši to pārbaudītu. Labākais peldētājs izvirzījās priekšā un drīz vien saredzēja, ka tā patiešām ir kanoe. Viņš izslējās no ūdens un uzsauca stūrētājam:

— Griezies atpakaļ! Griezies atpakaļ!

Tad viņš ienira un gribēja zem ūdens aizpeldēt līdz kanoe priekšgalam, lai pārsteigtu Vhakatau, bet Vhakatau viņu pamanīja un nogalināja ar šķēpu. Cits pēc cita peldētāji tuvojās laivai, un visus sagaidīja tas pats liktenis — Vhakatau un viņa karotāji tos nogalināja. Vienīgi Mongotiki paglābās. Viņš izpeldēja krastā un pateica savējiem, ka ar kanoe atbraucis varens karotājs un viņiem jābūt piesardzīgiem.

Ati-Hapai dzīvoja divi slaveni vīri. Viens spēja lidot pa gaisu, bet otrs — staigāt pa ūdens virsmu. Lidonis, padzirdis, ko stāsta Mongotiki, pacēlās gaisā un lidoja uz kanoe. Vhakatau pamanīja viņu

tuvojamies un steigšus uztaisīja tādu laktu, uz kādām nosēžas putni. Kad lidojošais vīrs ieraudzīja laktu, viņš nolaidās uz tās un savēcināja savu ieroci. Taču laktai bija pierīkota cilpa. Lidoni noķēra aiz kājām, un drīz viņš pievienojās peldētājiem,

kurus Vhakatau un viņa karotāji bija aizsūtījuši uz Rarohengu.

' Redzēdams, kas notiek ar lidoni, viņa draugs, kas prata staigāt pa ūdeni, ātri devās pie kanoe. Vhakatau piepildīja ķirbja trauku ar gardiem taukiem un ielaida ūdenī. Vīrs, kas staigāja pa ūdeni, tūlīt sajuta gardo smaržu un, piegājis pie trauka, izdzēra taukus. Taču — ak vail — taukos Vhakatau bija paslēpis zivju āķi, un nevarīgais vīrs pa ūdeni tika pievilkts pie kanoe un nogalināts.

Naktī Vhakatau ar saviem karotājiem klusi izlīda krastā. Vhakatau bija pārģērbies par vergu. Viņš iegāja slavenajā Te Uru-o-manono — apaļajā Ati-Hapai cilts mājā. Neviens nelikās ne zinis par nepazīstamo vergu, kas klausījās, kā ļaudis satraukti pārspriež dienas notikumus. Visi brīnījās, no kurienes gan ieradusies dīvainā kanoe un kas ir varenais rangatira — tās pavēlnieks.

Kamēr viņi runājās, pēkšņi sāka grabēt pie mājas griestiem pakārtie kauli. Tur Tu-vhakararo kauli sauca pēc atriebības.

Kāds prasīja Mongotiki, kas bija redzējis dīvainās kanoe pavēlnieku, kāds gan viņš izskatoties.

— Viņš ir tik dižens, ka es neprotu pastāstīt, kāds viņš ir, >— Mongotiki atbildēja. — Viņš ir rangatiru rangatira.

— Vai viņš līdzīgs man? — vairākas balsis vaicāja.

— Nē, viņš nav līdzīgs nevienam no Ati-Hapai vīriem.

Vhakatau pielēca kājās un izslējās.

— Vai viņš ir tāds kā es? — viņš prasīja.

Visu acis pievērsās Vhakatau, bet Mongotiki, šausmu pārņemts, atrāvās atpakaļ.

— Tas ir šis vīrs! — viņš iesaucās,

Brīdi valdīja klusums, tad visi drāzās pie Vhakatau. Bet viņš paķēra trauku ar ūdeni un uzlēja to ugunskuram, tā ka vhare iegrima tumsā. Vīri krita cits pār citu un ķēra cits citu. Visi apmulsumā skaļi klaigāja, pa tumsu skraidīdami šurp turp. Vhakatau uzrāpās pie griestiem un noņēma sava brāļa kaulus, bet tad piesardzīgi izslīdēja no mājas un aizbarikādēja durvis.

Ārpusē pie lielās mājas Te Uru-o-manono bija Vhakatau ar saviem karotājiem, bet mājā iekšā — viņu ienaidnieki. Kāds pasniedza Vhakatau lāpu, un viņš pielika to pie jumta, kas, strauji rūkdams, uzliesmoja un apslāpēja ienaidnieku kliedzienus.

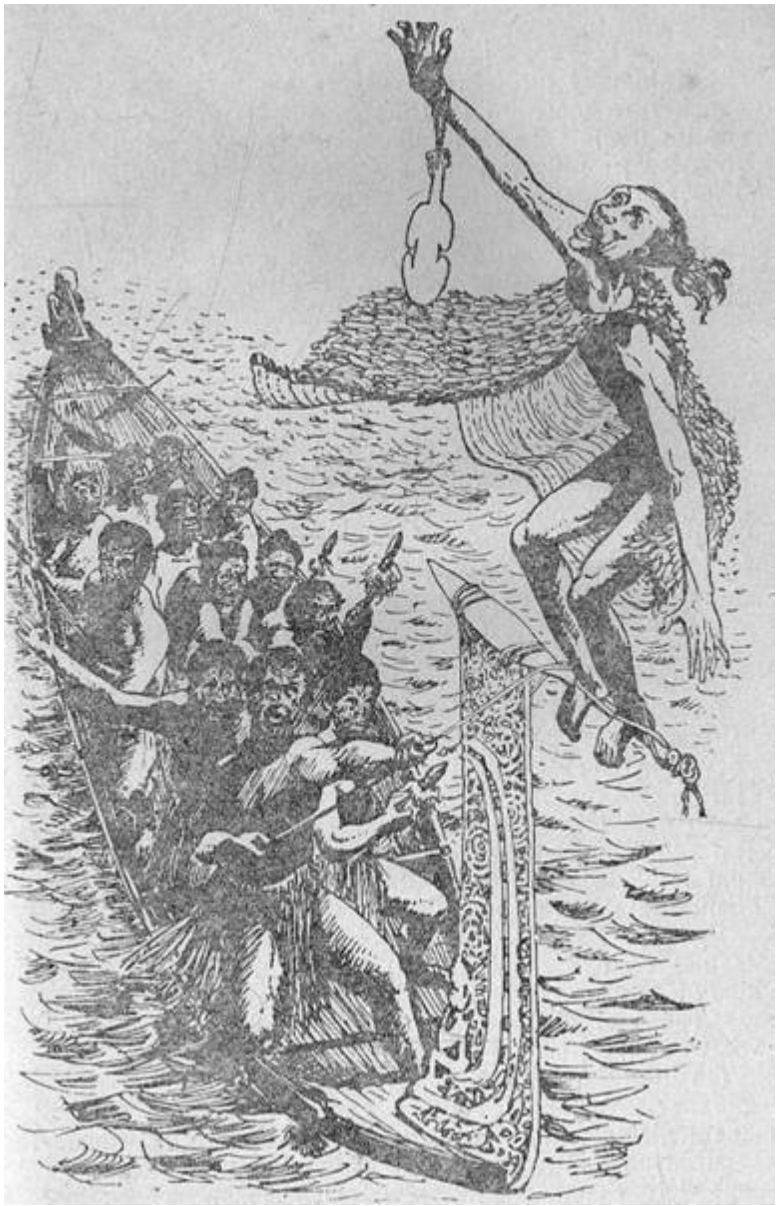

Tālu pāri jūrai krastā sēdēja Vhakatau-potiki un Tuvhakararo māte un skatījās uz apvārsni, jo viņa zināja, ka tur ir māja Te Uru-o-manono. Visapkārt valdīja tumsa, mēness nespīdēja, pie melnajām debesīm tikai mirdzēja spožas zvaigznes.

Pēkšņi ūdenī atspulgoja sarkana blāzma un tumšajās debesīs uzplaiksnīja lēkājošas liesmas. Bēdu nomāktā māte zināja, ka viņas dēla nāve ir atriebta.

Te Hononga

Pi-kari ar saviem ciltsbrāļiem strādāja Tamaki, raka grāvjus, lai varētu pārgādāt pāri zemes šaurumam vairākas kanoe. Kad darbs bija pabeigts, Pi-kari aizsūtīja savus ļaudis mājup uz Kavhiu, bet pats palika Otahuhu. Nezināms spēks lika viņam turpināt rakt, un pēc kāda laika viņš atrada sievietes kaulus. Pi-kari ietina tos paklājā, nolēmis apglabāt, bet nezin kāpēc viņš tos nolika vharē un laiku pa laikam piegāja, lai paskatītos uz tiem. Viņš apjauta, ka šie kauli ir tapu un nodoti viņa glabāšanā.

Kad Pi-kari ļaudis atgriezās Otahuhu, viņus pārņēma ziņkārība, redzot, ka virsaitis tik bieži iet uz vhari; viņi nevarēja izprast, kas gan viņam tur darāms. Bet Pi-kari turēja vhares durvis noslēgtas un nevienam neatklāja savu noslēpumu. Pienāca laiks pārvest kanoe pāri šaurajai zemes strēlei, kas šķīra divus līčus. Pi-kari pastāstīja par kauliem kādai vecai sievietei, kas bija atbraukusi citiem līdzi. Viņš tai teica:

— Stāvi sardzē! Skaties, lai neviens nebūtu tuvumā, kamēr es apglabāšu kaulus tādā vietā, kur cits nespēs tos atrast!

Tad visi atgriezās mājup uz Kavhiu. Sākās parastā dzīve kaingā, bet Pi-kari bija nemiera pilns un nelaimīgs. Viņš ilgojās nokļūt atpakaļ Otahuhu. Kauli viņu aicināja pie sevis. Virsaitis velti pūlējās pretoties neizskaidrojamam aicinājumam. Beidzot Pi-kari sēdās mazā kanoe un aizīrās uz Manukau līci, kur tūlīt aizgāja uz kaulu atdusas vietu. Sasniedzis to, viņš izdzirda balsi:

— Neatstāj mānil Uzcel šai vietā vhari un paliec pie manis!

Pi-kari uzbūvēja no niedrēm nelielu vhari un apjūma ar palmu lapām. Viņš dzīvoja dīvainās gaidās, ilgodamies uzzināt, kas notiks. Pagāja nedēļas, un visas dienas bija līdzīgas cita citai. Sad tad Pi-kari devās uz zveju vai ķert zušus un putnus, bet drīz vien atkal atgriezās vharē. Pēc neilga laika viņam bija sakrāts daudz pārtikas, kuru viņš sagatavoja ziemai.

Vienu nakti Pi-kari gulēja uz sava paklāja vharē un prātoja, kāda vara gan tur viņu tik tālu no cilts. Pagriezdamies uz sāniem, viņš nemierīgi atmeta rokas un pēkšņi izbrīnījies juta, ka viņa roka pieskaras dzīvai miesai. Viņš piesardzīgi pastiepa roku tālāk un sataustīja sievietes vēderu un krūtis. Maiga balss ierunājās:

— Es esmu tā, kuru tu apglabāji. Tevis dēļ es atdzīvojos.

— Kas tu esi?

Sieviete uzlika plaukstu uz Pi-kari rokas.

— Tu nedrīksti neko jautāt. Esi apmierināts, ka es esmu šeit kopā ar tevi. Es varu teikt tikai to, ka nāku no citas pasaules. Nevaicā, no kurienes es nāku un kurp aiziešu.

— Vai tagad, kad mēs esam atraduši viens otru, tu nepaliksi pie manis uz visiem laikiem? — Pi-kari jautāja.

— Nē, mīļais vīrs, tas mums nav vēlēts. Vienu gadu es būšu tava sieva, pēc tam man jāaiziet, bet mums tad būs jau piedzimis bērns. Es kopā ar tevi došos pie taviem ciltsbrāļiem, un bērnu mēs ņemsim līdzi, bet pēc tam es tevi pametīšu.

* * *

Laiks aizskrēja ātrāk, nekā Pi-kari senāk būtu varējis iedomāties. Pa dienu viņš medīja, bet naktīs pie viņa atnāca sieva un viņi dusēja viens otra skavās. Taču jau pirms rītausmas sieva no viņa aizgāja. Kad sievai pienāca radības, Pi-kari maigi palīdzēja viņai. Piedzima meitene.

Pi-kari kopā ar sievu nolaida ūdenī kanoe, ielika bērnu sūnu un mīkstu spalvu gultā un aizbrauca uz kaingu Kavhiā. Pirmo reizi Pi-kari redzēja savu sievu dienas gaismā, un viņa sirds kļuva vēl skumjāka un dumpīgāka, iedomājoties, ka viņiem drīz būs jāšķiras.

Bērnu atstāja Kavhiā pie Pi-kari radiniekiem, lai tie par viņu rūpējas un gādā, bet vīrs un sieva atgriezās Otahuhu.

— Es nespēju izturēt domu, ka tu mani atstāsi, — Pi-kari teica.

Sieva skumji uzsmaidīja viņam.

— Nedomā par šķiršanās sāpēm, vīrs! Labāk atceries, cik laimīgs bija mūsu kopā nodzīvotais gads, un domā par radīto jauno dzīvību — mūsu meitu! Laimīgais gads bija dievu dāvana tev, tāpēc ka tu izcēli manus kaulus no auksta purva un gādīgi apglabāji tos.

— Vai tev nemaz nav žēl mani pamest?

— Ir gan, vīrs. Gads kopā ar tevi bija manas dzīves piepildījums. Es tev varu atstāt tikai vienu piemiņu — mīlas dziesmu, kuru tu atcerēsies un kura kļūs par tavu ļaužu mantojumu.

Viņa nolika galvu vīram uz krūtīm un maigi dziedāja, un pār Pi-kari vaigiem ritēja asaras. Viņš izmisīgi apskāva sievu, cenzdamies to paturēt pie sevis, taču viņa pamazām izgaisa, tikai ausīs viņam vēl skanēja sievas dziedātā dziesma.

Pi-kari tagad sākās ciešanu un izmisuma laiks, kas pazīstams kā Te tangi o Pi-kari — Pi-kari bēdas. Viņš gandrīz vai zaudēja prātu. Nekas nespēja viņu piespiest atstāt vhari. Ieradās radinieki un lūdza, lai Pi-kari atgriežas pie savas cilts, taču viņš atteicās. Viņš reti devās medībās, novājēja un novārga.

Bieži Pi-kari stundām ilgi gulēja kā sastindzis, citreiz neprātā dauzīja mājas sienas un koda sev lūpās, līdz asinis sāka ritēt pa viņa tetovēto zodu. Viņš sauca sievu, un dažreiz viņam šķita, ka maigs vējiņš viņam atbild sievas balsī, taču citkārt arī vējš klusēja.

Kādu nakti, kad viņš bez miega grozījās no vieniem sāniem uz otriem, viņam parādījās sieva. Viņas seja bija skumja.

— Kāpēc tu sēro pēc manis, mīļotais?

— Es nevaru dzīvot bez tevis.

Pi-kari izstiepa rokas sievai pretim, bet viņa atrāvās atpakaļ, kaut arī acīs viņai mirdzēja bezgalīga līdzjūtība.

— Ak vai, mans vīrs, tu nedrīksti mani aizskart, jo es vairs nepiederu tavai pasaulei! Tu esi aizmirsis, cik laimīgi mēs bijām, un atceries tikai bēdas. Garā es allaž esmu pie tevis, bet mūsu ķermeņi nedrīkst saskarties un mūs iepriecēt. Es atnācu, lai tev pateiktu, ka man mūžīgi jāpaliek garu pasaulē, bet tev tagad jāiet uz Kavhiu un jāaudzina mūsu meita. Viņas vārds būs Te Hononga —

Vienotāja, jo viņa ir piedzimusi, lai vienotu mūs uz mūžīgiem laikiem.

Sieviete gars pazuda, un Pi-kari visu nakti domāja par viņas vārdiem. Nākamajā dienā ieradās daži Pi-kari radinieki, lai pierunātu viņu atgriezties mājās, un viņš arī ļava sevi aizvest.

Kad viņi tuvojās pazīstamajiem krastiem, Pi-kari juta uzbangojam savās dzīslās jaunu spēku. Viņa domas vēl bija juceklīgas, tomēr viņu pārņēma jauns spars un miers. Viņa jūtas līdzinājās jūrai — virspusē bangoja viļņi ar baltām virsotnēm, bet dzīlēs valdīja miers un klusums, kurā brīžiem kā sudrabota zivs, ko uz mirkli apmirdz saules stari, pazibēja doma par kādu citu pasauli.

Krastā daudz ļaužu gaidīja Pi-kari ierašanos, lai viņu apsveiktu, un viņu vidū bija arī kāda maza meitene, kas lūkojās uz viņu, acu nenovērsdama. Viņas skatiens sastapās ar Pi-kari acīm, un kā paisums Pi-kari dvēselē ieplūda dziļš miers, jo meitenes acis bija viņa mīļotās sievietes acis.

Rau-vhalo

Rau-vhato bija Turi-roas sieva, bet viņš bija diženās taupo cilts dibinātāja pēctecis. Jaunais pāris dzīvoja laimīgi savā ciltī Poniu ciematā Taupo ezera ziemeļu krastā. Kādu nakti ciematam uzbruka karotāji no Ngati-raukavas. Uzbrukums bija negaidīts, un vairumu ciemata aizstāvju nogalināja, bet dažus paņēma par vergiem. Tumsā un sajukumā Turi-roa aizveda sievu un mazo dēlu liedagā un tur paslēpās seklā alā uz zemesraga. Tas bija bēdīgs patvērums, bet cita ceļa bēgšanai nebija. Ngati-raukavas karotāji bija iznīcinājuši visas laivas, turklāt viņu virsaitis zināja arī par alu klintīs. Sai alā bēgļi varēja cerēt tikai uz īsu atelpu.

— Es nevaru bēgt, — Turi-roa teica savai sievai. — Bet tev mūsu dēla dēļ jāmēģina glābties. Tu esi laba peldētāja. Es piesiešu bērnu tev uz muguras, un tev jāaizpeld pāri ezeram uz tavas mātes mājām.

Rau-vhato noņēma savu gurnu jostu. Turi-roa to salocīja un cieši apsēja sievai ap pleciem, lai tā būtu bērnam zem galvas spilvena vietā. Tad bērnu kārtīgi piesēja uz muguras. Rau-vhato un Turi-roa pēdējo reizi apskāvās, jaunā sieviete ieslīdēja vēsajā ūdenī un peldus devās tālajā ceļā. Līdzko viņa bija projām, uzbrucēju virsaitis un daži viņa vīri aplenca alu. Turi-roa jautāja, kāpēc viņi uzbrukuši Poniu ciematam. Vadonis paskaidroja Turi-roam uzbrukuma iemeslu, un Turi-roa bez pretošanās padevās liktenim. Atdodams savu dzīvību, viņš zināja, ka viņa sieva un dēls ir glābti.

Labie atuas sargāja drosmīgo jauno sievieti. Nopeldējusi piecas garas, nogurdinošas jūdzes, viņa zem rokām juta plakanu klinti un gurdi uzrāpās uz tās. Viņa bija sasniegusi krastu netālu no ciemata, kurā dzīvoja viņas māte. Rau-vhato ieveda iekšā, sasildīja un mierināja, bet viņa uztraucās tikai par dēlu, kura dēļ bija likusi uz spēles savu dzīvību. Bērnu berzēja, sildīja pie ugunskura un pabaroja. Vēlāk viņam deva vārdu Te Urunga — Spilvens — par piemiņu tam, ka, glābjoties kopā ar māti, viņa galvu bija noturējusi virs ūdens mātes gurnu josta, kas bija uzsieta viņai uz muguras kā spilvens.

Hine-i-ǃe-kakara

Hine-i-te-kakara — meitene ar saldo smaržu — apprecēja Vai-huku, jaunāko no diviem brāļiem. Vai-hukam un viņa brālim Tu-te-amoamo nebija ne tēva, ne mātes, un viņi dzīvoja atsevišķi no citiem. Kad Vai-huka bildināja un apņēma par sievu skaisto jauno sievieti un atveda viņu mājās, viņš neiedomājās, kā tas ietekmēs viņa brāli. Tu-te-amoamo iemīlējās brāļasievā un nolēma viņu iegūt, kaut ari tāpēc būtu jānogalina Vai-huka.

Abi brāļi aizbrauca jūrā uz zveju. Kad pienāca laiks atgriezties mājās, Tu-te-amoamo izlikās, ka nevar izcelt ārā enkura akmeni. Viņš lūdza, lai jaunākais brālis ienirst un atbrīvo virvi. Kad Vai-huka nozuda zem ūdens, Tu-te-amoamo paairēja kanoe mazliet tālāk un gaidīja, kad Vai-huka parādīsies. Jaunā vīrieša galva iznira no ūdens, un viņš pārsteigts lūkojās apkārt.

— Virve ir pārcirsta, — viņš, neko ļaunu nenojauzdams, uzsauca. — Pieairē kanoe tuvāk!

Tu-te-amoamo nicīgi iesmējās. Viņš pārsvieda pār laivas malu Vai-hukas paklāju, makšķerauklu un airi.

— Tie tev būs laivas vietā! — viņš uzsauca un, nemazneklausīdamies brāļa kliedzienos, ātri aizīrās krastā un tūlīt aizgāja uz vhari.

— Kur ir mans vīrs? — Hine viņam jautāja.

— Nekas viņam nav noticis. Viņš vēl palika sēžam laivā.

— Bet jūs taču aizbraucāt kopā. Kāpēc tad viņš palika sēžam laivā?

Tu-te-amoamo atkal iesmējās.

— Es jau teicu, ka nekas viņam nav noticis. Viņš var pats par sevi parūpēties. Vai tev būtu žēl, ja viņš nekad vairs neatgrieztos? Gādību par sevi tu vari uzticēt man.

Hinei asaras sariesās acīs, jo viņa noprata, ka viņas vīram atgadījies kas jauns.

Tu-te-amoamo mēģināja mierināt Hini, bet viņa juta, ka svaiņa vēlēšanās viņai pieskarties neradās no līdzjūtības. Viņa ieskrēja vharē un aizbultēja durvis. Tu-teamoamo mēģināja savu svaiņiem izvilināt laukā ar glaimīgiem vārdiem, bet, neko nepanācis, sāka ar dūrēm dauzīt durvis. Hine-i-te-kakara viņam neko neatbildēja.

Ilgu laiku valdīja klusums, bet, kad bija satumsis, Tu-te-amoamo no jauna glaimīgi mēģināja pierunāt Hini.

— O, Hine! Atbīdi durvju aizbīdni! — viņš lūdzās. — Es nedarīšu tev neko ļaunu. Tagad, kad tev vairs nav vīra, tev būs nepieciešamas manas rūpes un mīlestība.

Viņš dzirdēja, kā jaunā sieviete skumji dzied:

«O, ļaujiet man raudāt,
Ļaujiet man vaimanāt
Par jaunāko brāli Vai-huku!
Lūk, gads ir garš, o, Tu-te-amoamo,
Un garais gads ir tavs.»

Tu-te-amoamo gaidīja. Laiku pa laikam viņš lūdzās, bet Hine viņam vairs neatbildēja. Beidzot viņu pārvarēja nepacietība un viņš uzlauza durvis. Pārsteigts viņš ieraudzīja, ka Hines vharē nav. Tu-te-amoamo izsteidzās atkal laukā un metās uz mežu, lai meklētu Hini tur.

* *

Kad Tu-te-amoamo atstāja savu brāli atklātā jūrā, Vai-huka tikko neaizgāja bojā. Kamēr vēl pietika spēka, viņš peldēja un ļāva ūdenim sevi nest, bet, kad jutās pārguris, aicināja palīgā putnus. Taču tie, skumji klaigadami, tikai riņķoja viņam virs galvas un gaidīja viņa nāvi, Tad Vai-huka lūdza palīdzību zivīm, un viņa lūgums tika uzklausīts. Atpeldēja valis un iznesa viņu krņstā netālu no mājām. Vai-huka, ar pūlēm vilkdams kājas, gāja pa smiltīm, un pēkšņi viņam rokās metās Hiņe-i-te-kakara. Kamēr Tu-te-amoamo bija Hini lūdzies, viņa bija izrakuši vhares kaktā eju un izlīdusi pa to laukā, uzvilkdama caurumam virsū paklāju, lai noslēptu, kā izbēgusi. Hinc bija domājusi, ka varbūt atradīs krastā Vai-hukas līķi, jo vairs nebija cerējusi sastapt viņu dzīvu.

Atgriezušies vhares patvērumā, Vai-huka un Hine-i-tekak'ara apskāvās. Hine pastāstīja vīram par viņa brāļa iekāri, un Vai-huka saprata, kāpēc pamests jūrā, lai noslīktu.

Tu-te-amoamo atgriezās pie vhares, kurā bija izdzirdīs klusu troksni. Šoreiz viņš ielauzās nepieteicies. Uz pirkstgaliem apgājis apkārt vharei, viņš ar sparu atrāva durvis. Tumsā viņš neko nevarēja saredzēt, bet vharē kaut kas kustējās, un viņš dzirdēja kādu elpojam.

Ar izstieptām rokām Tu-te-amoamo spēra soli uz priekšu. Viņa roka pieskārās kailai kājai, un viņš parāva to. Tai pašā mirklī viņš pazina savu brāli, bet tūlīt arī mere ielauza viņa galvaskausu.

Puhi-huia

Cilts, kas dzīvoja Maungavhau kalnā, nemitīgi naidojās ar cilti, kura dzīvoja Avhitu ciematā pie Manukau līča. Vīri no Avhitu apgalvoja, ka haizivju zvejas vieta Pupongā piederot viņiem, bet ļaudis no Maungavhau pastāvēja pie sava — tiesības uz šo izslavēto zvejas vietu esot vienīgi viņiem. Tāpēc abas ciltis bieži karoja un daudz cilvēku tika nogalināti, bet, tā kā viņi visi bija to ļaužu pēcteči, kuri bija atbraukuši ar laivu Tainui*3* , daži vecākie gādāja, lai tiktu noslēgts miers. Taču drīz vien atkal kāds devās uz zveju, un viss sākās no jauna.

Miera laikā ļaudis no Maungavhau apciemoja savus draugus Avhitu ciematā. Viņu vidū bija arī skaista meitene Puhi-huia — Jaunava Dārgums. Viens no jaunākajiem Avhitu virsaišiem, drosmīgais karotājs Ponga, no pirmā acu uzmetiena iemīlējās Puhi-huiā, tomēr nebija vienīgais jaunais virsaitis, kam patika skaistā meitene no Maungavhau.

Pēc neilga laika Avhitu ļaudis nolēma apciemot savus radus Maungavhau. Jaunie vīrieši gatavoja dāvanas tneitenēm: viņi vāca gatavus miro augļus, lai izspiestu no tiem saldu eļļu, vāca dažādus smaržīgus augus. Vairumam jaunekļu bija brāļi un māsas, kas viņiem palīdzēja, bet Ponga bija vienīgais dēls ģimenē, tāpēc lūdza māti, lai sagatavo viņam smaržīgo eļļu. Viņa kopā ar draudzenēm to arī izdarīja.

Beidzot pienāca diena, kad Avhitu jaunekļi varēja doties viesos uz Maungavhau un piedalīties hakā un dažādās rotaļās. Maraē bija daudz ļaužu, un dejotāji jau bija nostājušies divās rindās. Smagi sperdami kājas, deju uzsāka Maungavhau jaunekļi. Puhi-huia nevarēja vien sagaidīt, kad pienāks viņas kārta dejot. Beidzot viņa metās uz priekšu mirdzošām acīm, izlocīdama savu stāvu gan uz vienu, gan otru pusi, apsveikdama viesus. Ponga gandrīz vai pamira, tik strauji viņam sitās sirds, noraugoties meitenē. Draugiem viņš neko nestāstīja, jo arī tie visi apbrīnoja Puhi-huiu.

Kad Avhitu ļaudis dejoja liaku, pirmais dejotājs bija Ponga. Pēc dejām Ponga kopā ar citiem jaunekļiem atgriezās viesu namā, bet neparko nevarēja aizmigt. Kādu laiku mētājies no vieniem sāniem uz otriem, viņš kopā ar savu vergu izgāja ārā, un tur abi apsēdās.

— Droši vien tu esi noguris, — vergs teica. — Ilaku dejojot, tu ļoti nopūlējies.

Pēc brīža vergs pievirzījās viņam tuvāk un pačukstēja:

— Sī ciemata dārgums jāiegūst mūsu brašākajam jauneklim.

Ponga cieši paskatījās uz viņu.

— Vai tu runā par Puhi-huiu?

— Jā. Es redzēju, kā visiem iedegās un mirdzēja acis, kad Puhi-huia dejoja. Un tev mirdzēja visspožāk!ˆ

— Draugs, tev taisnība. Iesim uz mājam! Mūsu vadoņi ir iemīlējušies šai skaistulē, un, ja es gribētu viņu iegūt, viņi mani nogalinātu.

Pavēlnieks un vergs ilgu laiku sēdēja klusēdami. Beidzot vergs kaut ko pačukstēja savam pavēlniekam. Viņš runāja par augstdzimušo meiteni, un Pongas acis iemirdzējās.

Nākamajā vakarā abu cilšu rangatiras sanaca kopā viesu namā un pārrunāja savu senču varoņdarbus. Kad ugunskurs izdzisa un vecie vīri aizgāja uz mājām, Ponga palika turpat. Tiklīdz visi bija aizmiguši, Ponga pasauca vergu un lika viņam atnest ūdeni. Viņš runāja tik skaļi, ka Puhi-huias māte viņu dzirdēja.

— Meit, vai tu esi kurla? — viņa sacīja meitai. — Vai nedzirdēji, ka viesis prasa savam vergam ūdeni? Ej un atnes!

— Man bail, jo ārā čum un mudž ļaunie nakts gari,— meitene atrunājās, tomēr paņēma trauku un izgāja. Ponga paskatījās ārā pa durvīm un redzēja viņu.

— Lai tikai es atrodu savu stūrgalvīgo vergu! — viņš iesaucās un izsteidzās ārā. Ponga redzēja Puhi-huias lāpas gaismu un dzirdēja, kā viņa dzied, lai sevi iedrošinātu un atvairītu no sevis ļaunos garus. Ponga panāca meiteni pie avota un teica:

— Man patiesi slāpst, bet tās ir slāpes, kuras jūt mana sirds. Slāpes mani moka, un tikai tu vari tās remdināt.

Abi jaunie cilvēki saprata, ka mīl viens otru, bet aptvēra arī, ka viņu ciltis stāsies pretim viņu mīlestībai.

* * *

Viesi bija gatavi doties mājup. Pirms saullēkta Ponga aizsūtīja savu vergu uz Onehungu, lai viņš pārcērt visām Maungavhau ļaužu laivām virves, ar kurām sastiprināti borti, un lai nolaiž ūdenī visas Avhitu kanoe un tur tās braukšanas gatavībā.

Kad bija paēstas brokastis, viesi atvadījās. Par miera zīmi namatēvi un viesi apmainījās ar dāvanām, un Maungavhau jaunie ļaudis nolēma kādu gabalu pavadīt draugus. Arī Puhi-huia gāja kopā ar viņiem. Viņas tēvs, to ieraudzījis, sauca meitu atpakaļ:

— Meit, nāc šurp, nāc! Nav prātīgi iet tik tālu. Nāciet visi atpakaļ!

Visi tūlīt griezās atpakaļ, bet Puhi-huia sāka skriet, sākumā lēnām, tad, sasniegusi līdzenumu, aizvien ātrāk. Drīz vien viņa panāca Pongu. Abi sadevās rokās un traucās tālāk kā vēja nestas spalvas vai kā no slazdiem izbēgušas meža vistas. Maungavhau rangatira saniknots steidzas-viņiem pakaļ.

Ponga un Puhi-huia sasniedza kanoe un aizbrauca. Maungavhau vīri nebija tālu aiz viņiem, bet, kad viņi ķērās pie savām laivām, lai nolaistu tās ūdenī, borti izjuka un viļņos pašķīda uz visām pusēm.

Redzēdami, ka viesi ir izbēguši, Maungavhau vīri nostājās krastmalā un sauca:

— Brauciet vien! Brauciet! Mēs tik un tā jūs sasniegsim. Saule lec un noriet, bet mēs nezudlsim!

Kanoe, kurā brauca Ponga un Puhi-huia, sasniedza Avhitu ciematu. Mājās palicēji, ieraudzījuši slaveno jauno sievieti no Maungavhau, pienāca pašā ūdens malā, lai viņu apsveiktu, bet kanoe stūrētājs brīdināja ļaudis, ka tas labi nebeigšoties.

— Ponga ir nodarījis mums lielu ļaunumu, — viņš teica. — Viņa sirds bijusi vērsta pret mums. Viņš ir nozadzis Maungavhau skaistuli, un viņas radinieki mums atriebsies. Ja jau Ponga bija tik drosmīgs, ari mums jābūt drosmīgiem, citādi mūs iznīdēs tāpat, kā mēs iznīdējām moa.

Avhitu virsaitis piecēlās un teica:

— Aizvediet meiteni atpakaļ uz mājām! Es negribu, ka muļķa zēna dēļ atkal izceltos karš.

Tad pielēca kājās Puhi-huia un pamāja ar roku cilvēkiem krastā. Viņa noņēma apmetni un nolika pie Pongas kājām, palikdama tikai smalkā, baltā linu tērpā, kas bija apjozts ar jostu. Puhi-huia nolaida to no pleciem un apsēja ap vidukli. Pastiepusi rokas pretim ļaudīm, viņa teica:

— Paskatieties uz mani! Jūs esat netaisni, vainodami Pongu. Viņš nav vainīgs, es atbraucu šurp pati. Paraugieties, cik lielisks jauneklis ir Ponga! Kāpēc jūs viņu nepaturējāt mājās, bet ļāvāt viņam braukt uz manu ciematu? Ja viņa draugi būtu atbraukuši bez viņa, es joprojām atrastos mūsu pašu maraē. Vainīgi esat jūs — jūs, kas atļāvāt manam sirdsmīļotajam nākt pie manis.

Viņas vārdi padarīja maigas virsaiša un daudzu viņa vīru cietās sirdis, un meiteni krastā uzņēma kā godaviesi.

— Kāds krāšņs putns atlidojis pie mums! — viņi sauca.

— Tas mums dziedāja par līksmo dzīvi, bet, ja mēs nebūsim piesardzīgi, šai dziesmai sekos nāve.

Strīdā, kas izcēlās pēc tam, izrādījās, ka daži ir laimīgi uzņemt krāšņo putnu savā vidū, bet citi baidījās no meitenes ciltsbrāļu atriebības. Tie mudināja sūtīt Puhihuiu atpakaļ un Pongu par viņa patvarīgo rīcību sodīt. Virsaiša uzaicināta, atkal runāja Puhi-huia:

— Ponga neko ļaunu nav nodarījis. Jūs paši esat vainīgi, ka ļāvāt viņam nākt uz mana tēva ciematu. Tagad, kad jūs man esat viņu parādījuši, es pati viņu izvēlējos.

Vai tad es esmu pirmā sieviete, kas aizbēgusi pie sava izredzētā? Lai gan esmu tikai sieviete, ja karotāji, par kuriem jūs runājāt, ieradīsies šeit, es tos bez bailēm sagaidīšu, kaut arī man un Pongam vieniem vajadzētu stāties tiem pretim. Vai gan es lai atgriežos mājās? Nemūžam! Nemūžam! Drīzāk tad mēs ar Pongu kopā dosimies uz garu

pasauli.

Pirms gulētiešanas vīri teica:

— Sī skaistule patiešām mīl Pongu. Tas ir labi. Palīdzēsim viņiem! Būsim drosmīgi!

Ciemats tika rūpīgi apsargāts, un sargi drīz vien ieraudzīja tuvojamies karotāju pilnu kanoe. Ciemata aizstāvji sapulcējās ārpus tā. Kanoe piebrauca pie paša krasta, un kāds rangatira pieprasīja, lai atdod viņiem Puhi-huiu. Viņam atbildēja ar izaicinošiem vārdiem, un Puhi-huia uzkliedza, ka nekas nespēs viņu šķirt no iemīļotā vīrieša. Viņa sacīja saviem ļaudīm: ja tie mīlot viņu, lai ierodoties uz viņas kāzu svinībām. Taču tie neko neatbildēja un klusēdami aizbrauca atpakaļ.

Maungavhau vīri strīdējās visu nakti. Daži bija tik saniknoti, ka gribēja uzbrukt saviem draugiem Avhitu un nogalināt Pongu un Puhi-huiu. Kad debesīs jau balsnīja pirmā gaismiņa, visvecākais tohunga izteica to, ko daudzi bija pie sevis domājuši:

— Puhi-huia ir ielūgusi mūs uz savām kāzu svinībām. Vai tad mums vairs negaršo kumara un haizivs gaļa? Mums jāaizsūta Puhi-huiai un viņas draugiem ziņa, ka, uzklausot viņas ielūgumu, mēs trešajā dienā pēc pilna mēness ieradīsimies Avhitu.

Puhi-huias māte par to negribēja ne dzirdēt. Viņa uzsauca sievietēm:

— Ir pienācis mūsu laiks! Uz Avhitu, uz Avhitu! Tikai sievietes, vīrieši jau nepiedalīsies!

Apmēram sešdesmit sieviešu ietērpās karotāju tērpos un nostājās rindā. Viņas aizgāja uz Onehungu, nolaida ūdenī kanoe un airēja, kamēr sasniedza Avhitu. Puhihuias māte uzsauca ciemata aizstāvjiem:

— Ķerieties pie ieročiem, mēs nākam kā karotāji!

Maungavhau sievietes bija airējušas kā vīrieši, apmetņus apsējušas ap vidukli un matos iespraudušas spalvas. Nebija nekāds brīnums, ka viņas piekrāpa Avhitu ļaudis, Ponga un Puiha-huia uzkāpa kādā klintī, no

kuras pavērās skats uz liedagu. Jaunā sieviete pazina savu māti un viņas draudzenes.

— Airētājas visas ir sievietes, — viņa teica, — bet var būt, ka vīrieši gu] laivas dibenā. Es neļaušu sevi aizvest, tad jau labāk nolēkšu no šīs klints, dodamās drošā nāvē.

Puhi-huias māte skaļi sauca:

— Nāciet šurp, Avhitu vīri! Kāpēc jūs nozagāt manu meitu? Ko es esmu jums atņēmusi, ja jūs nolaupāt manu lielāko dārgumu, ko esmu nēsājusi pie sirds? Nāciet šurp, nāciet šurp un cīnīsimies!

Ļaudis klusēja. Izaicinājumu pieņēma Puhi-huia.

— Ja pati labākā jūsu karotāja mani nogalinās, — viņa teica, —

tu varēsi aizvest uz mājām manu līķi, bet, ja uzvarēšu es, jums jāatgriežas savā ciematā un jāsāk tangi. Dzīva pie jums es neiešu!

Dažas jaunas sievietes nosvieda apmetņus un, ielēkušas ūdenī, peldēja uz krastu. Viņas devās uz klints piekāji, bet Ponga un Puhi-huia kāpa lejā, lai sastaptos ar viņām. Jaunais vīrietis mēģināja atturēt savu mīļoto un pierunāt viņu bēgt, jo baidījās par viņas dzīvību, bet Puhi-huia nemaz neklausījās. Viņa aplika savu apmetni ap vidukli un devās uz priekšu, turēdama taiahu cīņas gatavībā. Viena no meitenēm nāca pretim ar vaļa kaula meri rokā. Viņa to pacēla Puhi-huiai virs galvas, taču Puhi-huia veikli izvairījās no sitiena un spēcīgi iebelza pretiniecei pa vēderu, tā ka tā vairs nespēja cīnīties.

Cita meitene metās pretim Puhi-huiai ar īsu šķēpu. Puhi-huia palēca sāņus un tik stipri iesita meitenei pa plecu, ka tai ierocis izkrita no rokas. Nākamajai bija resna milna. Puhi-huia atkal izvairījās, bet ne tik veikli, kā iepriekš, jo ierocis skāra viņas tērpa bārkstis. Meitene sita Puhi-huiai otrreiz, taču šoreiz netrāpīja, un Puhihuia ar veiklu taiahas pagriezienu spēcīgi iegrūda tās aso galu meitenei vēderā. Pretiniece saļima smiltīs. Cita pēc citas meitenes stājās pretim Puhi-huiai, bet viņa tās visas uzvarēja. Galu galā Puhi-huias māte piecēlās stāvus kanoe un iesaucās:

1 — Diezgan, meitl Tu esi sakāvusi visas manas karotājas. Atgriezīsimies nu pie tēva!

Meita skumji attrauca:

— Vai Kupe atgriezās?*4*

— Nu, tad neko nevar darīt! Paliec šeitl Es tagad braukšu projām un ieradīšos uz tavām kāzu svinībām.

* *

Avhitu steigšus sāka gatavoties lielajiem svētkiem — izmeta tīklus zivīm, raka paparžu saknes un krāva kaudzēs, lai žāvējas, ķēra haizivis un izkarināja saulē kaltēties, medīja ar šķēpiem baložus, vāca pipi — moluskus, cepa tos un vēra uz auklas, lai žāvējas, cirta kokus un gatavoja malkas krājumus, sutināja krāsnīs paparžu saknes, kalnos vāca gliemežus un tvaicēja tos. Noteiktajā dienā sūtīja vēstnesi uz Maungavhau aicināt visus ierasties svinībās.

Beidzot pienāca lielā svētku diena. Viesus no Maungavhau iepriecināja ar dejām un apsveikuma runām. Avhitu rangatira piegāja pie lielas dāvanu kaudzes, kas bija sakrauta maraē. Tur bija h'uia putnu un albatrosu spalvas, linu drānas, nefrīts un daudzas citas dārgas veltes.

— Tās ir dāvanas Puhi-huias vecākiem, — rangatira teica.

Tad viesi atnesa savas dāvanas — zušus, asarus, hapuku, makreles, suņus, vārītas žurkas, kaltētus pipi, grozus ar zaļajiem papagaiļiem un daudz citu ēdamlietu un salika visu rindā. Vēl viņi dāvāja tērpus, ieročus un no hinau koka augļiem un niedru

putekšņiem gatavotu maizi. Kad viss bija sakārtots, piecēlās Puhi-huias tēvs un ar savu zizli aizskāra dāvanas, sacīdams:

— O, visi tumsas spēki, visi gaismas spēki, pieņemiet šīs dāvanas! O, dievi un senči, un jūs, Hotu-nui bērni, pieņemiet šo dāvanu! O, mana meita, pieņem šo dāvanu! Tu mani atstāj. Es skumstu pēc tevis. Ej, mana mīļā, es priecājos, ka esi dzīva! Mani senči un tava vīra senči ieradušies šeit vienā laivā. Dzīvo sveika!

Tā tika atalgota jaunā sieviete, kurai bija pieticis drosmes cauri visām briesmām sekot savam mīļotajam. Ponga un Puhi-huia laimē un mierā dzīvoja Avhitu.

Hinemoa un Tulanekai*5*

Mokoiassalā, kas ir īsta pērle Rotoruas ezera mirdzošajā ūdenī, dzīvoja Tutanekai kopā ar māti, audžutēvu un pusbrāļiem. Šķirti no ļaudīm uz cietzemes, viņi dzīvoja mierīgu dzīvi, daudz nerūpēdamies par cilšu kariem, kas ik pa brīdim uzliesmoja ezera krastā. Tomēr viņi nebija pavisam vientuļi, šad un tad kāds sēdās laivā, aizbrauca uz cietzemi un atveda ziņas no ārpasaules. Tā arī Tutanekai un viņa pusbrāļi uzzināja par Hinemou, skaisto augstdzimušo meiteni no Ovhatas. Visi, kas stāstīja par viņu, pieminēja viņas maigumu un skaistumu, un stingro raksturu. Sie stāsti tā satrauca brāļus, ka tie iemīlēja Hinemou, pat neredzējuši viņu. Visi Tutanekai brāļi iielījās, ka apņemšot viņu par sievu, tikai Tutanekai nebilda ne vārda. Viņš naktī izgāja uz savas kalna nogāzē celtās mājas galerijas un ilgi vērās pāri tumšajam ūdenim uz Ovhatas pusi. Tad viņš nopūtās, iznesa savu flautu un sāka spēlēt mīlas dziesmu.

Dzidras skaņas plūda pāri ūdenim, un Hinemoa, kas mēness gaismā sēdēja kopā ar draudzenēm un runājās, pēkšņi apklusa un neteica vairs ne vārda. No ezera kāpa migla un lidinājās virs tējaskrūmiem nemierīga un gaistoša kā Hinemoas domas. Viņa bija dzirdējusi par brāļiem Mokoias salā. Hinemoa savā nodabā pasmaidīja un nodomāja: «Tur spēlē Tutanekai.»

Kādu dienu ezera krastā sapulcējās vairākas ciltis. Kopā ar saviem ļaudīm tur bija ieradusies arī Hinemoa. Viņas acis meklēja Tutanekai. Šķita, slepena iekšēja balss viņai pateica, ka slaidais, skaistais jauneklis ir tas, kurš spēlē flautu mēness naktīs. Tutanekai bija redzējis daudz jaunu meiteņu, bet no visām piemīlīgajām jaunajām Rotoruas sievietēm, kas bija sapulcējušās sanāksmju namā, viņu valdzināja tikai Hinemoa. Tā viņi iemīlēja viens otru, lai gan ne Hinemoa, ne Tutanekai nebilda ne vārda par mīlestību. Hinemoa bija ievērojamas Ovhatas virsaišu dzimtas atvase, un, kaut gan Tutanekai viņu mīlēja, jauneklis baidījās tikt atraidīts. Tomēr katrā izdevīgā reizē viņš centās uzmeklēt Hinemou un parunāties ar viņu. Beidzot Tutanekai ar kādu savu draugu aizsūtīja Hinemoai vēsti. Kad draugs pastāstīja Hincmoai par Tutanekai mīlu, viņa vienkārši pateica:

— Ai! Tātad viņš mīl mani tāpat kā es viņu.

Nākamajā cilšu tikšanās reizē mīlētāji satikās ārpus

sanāksmju nama. Vhare bija cilvēku pilna, un neviens nemanīja viņu prombūtni. Abi mīlētāji sēdēja laukā tumsā; un līdz viņiem aizskanēja dejotāju smiekli un kliedzieni, bet Tutanekai stāstīja Hinemoai par savu mīlu.

— Kad mēs atkal tiksimies? — viņi jautāja.

Hinemoa maigā balsī atbildēja:

— Es iešu pie tevis, Tutanekai, mans mīļotais. Es iešu paslepus, un tev jābūt gatavam mani saņemt. Kā es zināšu, ka tu mani gaidi?

Tutanekai mirkli pārdomāja.

— Mana dziesma jau atlidojusi pāri Rotoruas ūdeņiem, stāstīdama tev par manu mīlu. Tagad lai tā nes citu vēsti — vēsti, ka es tevi gaidu. Ja tu nakts klusuma dzirdēsi dziesmu, tad zini, ka es lūkojos pēc tavas laivas, gaidot, kad tā zagšus slīdēs pāri ēnainajam ezeram pie manis.

Nākamajā naktī Hinemoa, izdzirdusi tālumā flautas skaņas, aizlavījās līdz ezera krastam, kur stāvēja laivas. Tās visas tur bija, bet — ak vai! — uzvilktas augstu krasta smiltīs. Nevienas kanoe nebija ūdeni. Hinemoa pāri ezeram skaidri dzirdēja mūzikas skaņas no tās puses, kur rāmajā ūdenī dusēja Mokoias sala.

— Hinemoa! Iiinemoa! — flauta aicināja. — Hinemoa!

Meitenes sirds bija smaga aiz ilgām pēc mīļota. Droši vien viņas ļaudis sanāksmju namā bija redzējuši, ka Tutanekai uz viņu skatījās, un varbūt kāds bija noklausījies viņu sačukstēšanos, jo parasti vismaz dažas kanoe atradās ūdenī.

Nākamajā nakti Hinemoa atkal aizgāja uz ezermalu, bet laivas vēl aizvien bija turpat, un viņas aizdomas vērtās pārliecībā,

Tutanekai mūzika sauca Hinemou katru nakti. Mēness auga un dila, bet mīlestība uz Tutanekai neļāva Hinemoai naktī gulēt, un tālās flautas skaņas skanēja viņas ausīs kā pērkona dārdi. Cieši aizmiegusi acis, viņa redzēja Tutanekai stāvam mājas galerijā un pūšam flautu, tad viņš to nolika un piepūlēja acis, cenzdamies saredzēt tumšo kanoe apveidu starp ēnām.

Pienāca bezmēness naktis, un Hinemoa vairs nespēja ilgāk gaidīt. Augstu krastā uzvilkto kanoe rindas ik nakti šķita ņirgājamies par viņu, un viņa vairs pat nepameta acis uz to pusi. Hinemoa bija sagatavojusi sešus lielus žāvētus ķirbjus un sasējusi tos ar liniem tā, lai tie turētu viņu virs ūdens.

Kad Hinemoa izgāja mazajā liedagā, atkal atskanēja Tutanekai mūzika, steidzinādama viņu. Meitene nometa savu vienīgo apģērba gabalu — smalku linu apmetni, piesēja sev ķirbjus un brida ezerā, līdz manīja, ka viļņi viņu paceļ un nes. Hinemoa drosmīgi peldēja uz priekšu, juzdamās kā no būra izbēdzis putns.

Drīz vien šķita, ka viļņu šļaksti noslāpē flautas skaņas. Varbūt kāda vējpūsma bija aiznesusi skaņas sāņus, varbūt Tutanekai bija beidzis spēlēt, bet vienu mirkli Hinemou sagrāba lielas izbailes. Tumsa viņai likās kā necaurejama siena. Viņa centās paslieties uz augšu, lai redzētu, vai sala vēl tālu, bet viņu apņēma tikai tumsa. Hinemoa apmulsa. Viņa vairs nezināja, uz kuru pusi ir Mokoia, uz kuru — krasts, ko viņa bija atstājusi. Meitenes rokas bija nogurušas, un šķita, ka ķirbji vairs nespēj noturēt viņu virs ūdens. Sīkie vilnīši nežēlīgi

sitās meitenei sejā, turklāt ūdens bija visai auksts.

Hinemoa izmisumā iekliedzās, kad kaut kas ciets pēkšņi atsitās pret viņas vaigu, bet tad, aiz atvieglojuma iešņukstēdamās, viņa pieķērās pie tā un atpūtās, jo tas bija ūdenī peldošs koka stumbrs. Cieši turēdamās pie stumbra, viņa paslējās ārā no ūdens un atkal izdzirdēja flautas skaņas. Hinemoa atgrūdās no baļķa un peldēja tieši uz to pusi, no kuras skanēja dziesma. Bija kļuvis mazliet gaišāks, un vārajā zvaigžņu gaismā viņa varēja jau saskatīt salas apveidu. Brīžiem Hinemoa jutās tik nogurusi, ka viņai vajadzēja atpūsties, bet bailes bija pārgājušās. Reiz straume sāka nest viņu projām no salas, bet viņa saņēma visus spēkus un peldēja uz priekšu, šūpodamās viļņos. Laiks vilkās lēni, un ūdens kļuva aukstāks. Pēkšņi mūzika apklusa un bija dzirdama vienīgi nemitīgā viļņu šļakstoņa, tiem sitoties pret viņas krūtīm. Hinemoa ieklausījās. Sākumā viņa neko nedzirdēja, bet tad atskanēja kluss troksnis un šņākoņa, it kā tur vilnis atsistos pret smiltīm un aizveltos augšup pa liedaga slīpumu, un atkal šņākoņa, kad tas plūst atpakaļ, nesdams līdzi neskaitāmus smilšu graudiņus. Pēc brīža viņa juta zem kājām zemi.

Gauži nosalusi, Hinemoa ar pūlēm izkāpa krastā. Aukstais vējš stindzināja viņas augumu vēl vairāk nekā ūdens. Ar rokām taustīdama ceļu, meitene uzgāja dažas ķlintis. Tās bija siltas, un Hinemoa saoda sēra pilnu tvaiku no karstā avota. Reiz viņa jau bija bijusi šai salā, tāpēc zināja, kur atrodas. Tas bija Vaikimihias karstais avots tieši tā pakalna piekājē, uz kura atradās Tutanekai vhare.

Hinemoa laimīga ienira ūdenī un juta, kā viņas nosalušo ķermeni pārņem siltums.

Tagad, kad Hinemoa bija sasniegusi mīļotā mājas un bīstamais ceļš jau bija aiz muguras, viņa pēkšņi

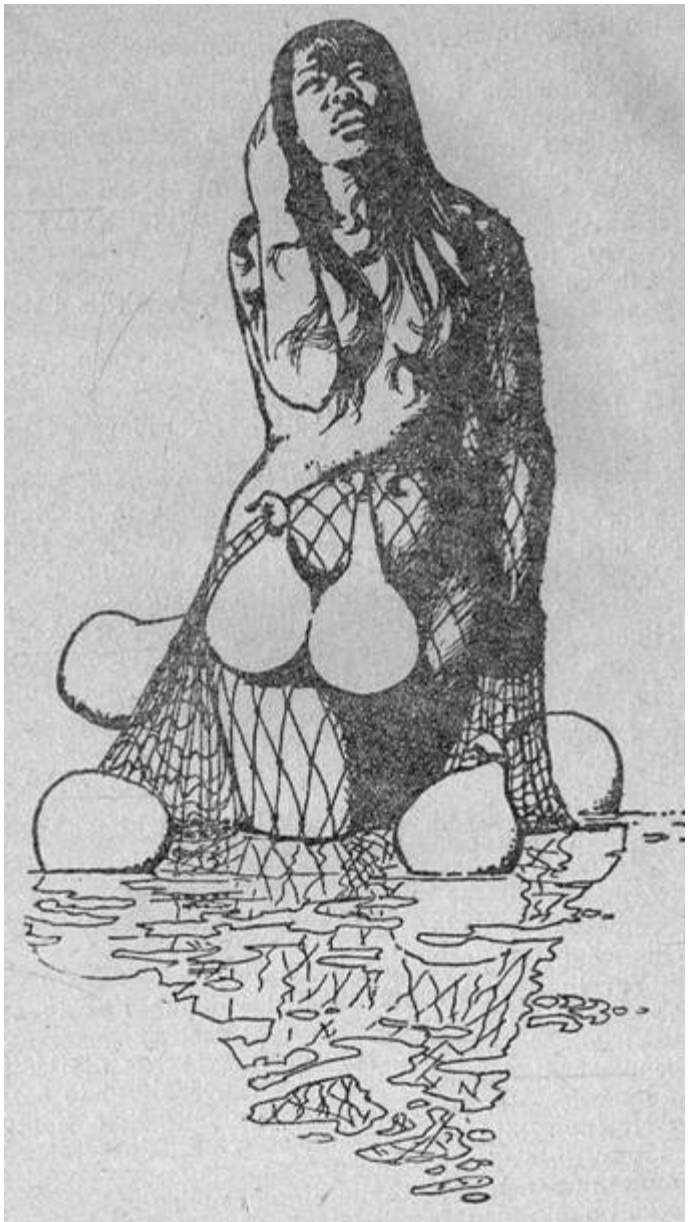

sakautrējās un nevarēja saņemties un aiziet pie mīļotā. Viņas tērps bija palicis tālu projām Ovhatas krastmalā. Pēkšņi Hinemoa izdzirda soļus uz takas, kas veda lejup pie Vaikimihias avota. Vienā mirklī viņa atrāvās atpakaļ un paslēpās zem nokarenas klints.

Soļi apklusa, kaut kas iegrima avotā, un viņa dzirdēja, kā burbuļo ūdens, plūzdams ķirbja traukā. Pārvērstā dobjā balsī viņa jautāja:

— Kur tu nesīsi ūdeni? Kas tu esi?

Cilvēks, kas smēla ūdeni, sarāvās, izdzirdis balsi no tumsas.

— Es esmu Tutanekai vergs. Es nesu ūdeni viņam.

Hinemoas sirds salēcās.

— Dod trauku man! — viņa teica, vēl aizvien izlikdamās par vīrieti.

Meitene runāja tik pārliecināti, ka vergs nepretodamies iedeva viņai trauku. Hinemoa pielika to pie lūpām un padzērās. Tad, pacēlusi roku, viņa aizsvieda trauku avota otrā krastā, kur tas sašķīda pret klintīm.

Vergs, gan nobijies, gan saskaities, iesaucās:

— Kāpēc tu tā darīji? Tas bija Tutanekai trauks.

Hinemoa neatbildēja ne vārda, tikai atvilkās dziļāk

klints ēnā. Vergs cieši nopētīja katru akmeni, tomēr neko nevarēja ieraudzīt.

— Kas tu esi? — viņš spalgi iekliedzās.

Kad atbildes nebija, vergs skriešus metās prom uz vhari.

— Kas ir? — iesaucās Tutanekai, ieraudzīdams vergu. — Kas noticis? Kur ir ūdens, ko es liku tev atnest?

— Trauks ir saplēsts.

— Kas to saplēsa?

— Vīrietis pie avota.

Tutanekai cieši paskatījās uz vergu.

— Vai tu nevari runāt skaidru valodu? Kas to saplēsa?

— Vīrietis, kas slēpjas pie avota, — vergs atbildēja.

Vienu mirkli Tutanekai jau gribēja noskaidrot to pats,

bet tad pārdomāja. Nakti pēc nakts viņš spēlēja flautu, tomēr Hinemoa bija viņu aizmirsusi. Viņš pagriezās pret sienu un gurdi teica:

— Ak, nu paņem citu trauku un atnes ūdeni!

Vergs, otrreiz aizgāja pēc ūdens. Viņš piesardzīgi skatījās visapkārt, bet no svešinieka nebija ne vēsts, tomēr, tiklīdz viņš iegremdēja trauku ūdenī, dobjā balss atkal sauca:-

— Ja ūdens ir domāts Tutanekai, dod to man!

Vergam sāka drebēt kājas, bet viņš pastiepa roku ar

trauku. No tumsas parādījās kāda roka, un ķirbja trauks atkal sašķīda pret klintīm.

Šoreiz vergs nemaz nemēģināja iebilst un ko kājas nes metās prom pa līkumoto taku.

— Vīrietis pie avota atkal saplēsa traukul — viņš izdvesa.

Tutanekai aizvēra acis.

— Paņem citu! — viņš garlaikotā balsī teica.

Pēc brīža vergs no jauna stāvēja viņa priekšā tukšām rokām. Beidzot Tutanekai juta, ka viņu sagrābj dusmas. Viņš aizmirsa ilgas pēc Hinemoas.

Paķēris mēri, Tutanekai skrēja uz Vaikimihiu. Verga soļi bija smagi un gausi. Tutanekai skrēja viegli un ātri. Kad soļi apklusa dīķa malā, Hinemoa palīda vēl dziļāk zem klints un aizturēja elpu. Lēca mēness, un viņa redzēja Tutanekai ēnu uz ūdens. Zem klintīm bija

dziļa tumsa.

— Kur tu esi, trauku piesēj? — Tutanekai sauca. — Nāc laukā, lai es tevi redzul Izturies kā vīrs un parādies, neslēpies kā vēzis ūdenī!'

Atbildes nebija. Caur saviem uz sejas nolaistajiem matiem Hinemoa redzēja, ka ēna uz ūdens sakustas un nāk arvien tuvāk. Tutanekai pastiepa roku un pieskārās viņas matiem.

— A! — viņš iesaucās. — Nāc laukā, blēdi! — Tutanekai ciešāk satvēra Hinemoas matus. — Parādi savu seju!

Hinemoa piecēlās. Lēni viņa nāca pretim savam mīļotajam, skaista un bikla, kā sudrabots gārnis, kuru var redzēt tikai reizi simt gados.

— Tā esmu es, Hinemoa, — viņa čukstēja.

Dusmas nozuda no Tutanekai sejas kā vasaras mākoņi no saules.

— Hinemoa!

* * *

Ugunskuru dūmi cēlās stāvus gaisā, kad ļaudis ēda brokastis.

— Kur ir Tutanekai? — kāds iejautājās.

Neviens neko neatbildeja, bet tad uz priekšu panāca vergs.

— Es neesmu Tutanekai redzējis, kopš viņš naktī nokāpa lejā pie svešinieka, kas bija pie avota, — viņš teica.

— Kas tas par svešinieku? — viņam jautāja.

Vergs pastāstīja par saplēstajiem ķirbja traukiem un kā Tutanekai pats nogājis lejā pie svešinieka.

— Man tas šķiet dīvaini, — kāds vecs vīrs sacīja.

— Varbūt ar Tutanekai noticis kas ļauns? Viņš ir drosmīgs karotājs, bet naktī, kad tumsa slēpj paceltu ieroci, pat visdrošsirdīgākais var iet bojā! Steidzies uz viņa vhari un paskaties, kā tur ir!

Visu acis sekoja vergam, kas aizskrēja uz Tutanekai māju. Klusumā durvju atvēršanās noskanēja kā pērkona dārdi.

Vergs vērīgi ieskatījās krēslainajā vharē un atgriezās pie ļaudīm, kas gaidīja maraē.

— Tur ir četras kājas! — viņš kliedza. — Es ieskatījos vharē, un tur ir nevis divas, bet četras kājas.

Vīrieši un sievietes sāka sačukstēties.

— Kas ir kopā ar Tutanekai? — vecais vīrs iesaucās paceltā balsī.

Vergs neko neatbildēja, aizskrēja atpakaļ paskatīties. Viņš atgriezās, uztraukti saukdams:

— Tā ir Hinemoa!

Ļaudis atkārtoja:

— Hinemoa ir pie Tutanekai!

Tutanekai brāļi kļuva greizsirdīgi, jo katrs no viņiem bija cerējis, ka Hinemoa tieši viņu izvēlēsies par savu vīru.

— Tā nevar bīit Hinemoa! — brāļi saniknoti kliedza.

— Krastā nav nevienas kanoe, tātad viņa naktī nevarēja ierasties. Vergs melo!

Tutanekai iznāca no vhares, vezdams pie rokas Hinemou. Viņa lepni gāja blakus savam vīram, apmetuši ap pleciem viņa apmetni. Ļaudis apsveica Hinemou ar skaļiem saucieniem, kas pārskanēja Tutanekai brāļu niknos kliedzienus.

— Tā patiesi ir Hinemoa! Esi sveicināta, Hinemoai

KOMENTĀRI

PASAULES RADĪŠANA

1 Maori zvaigznes sauc par gaismas bērniem (vhanau marama).

2 Matariki — Sietiņa zvaigznājs.

8 Orions — ekvatoriālais zvaigznājs. Spožākā zvaigzne tajā — Rigels. Pēc sengrieķu mitoloģijas, Orions ir mednieks, kuru dievi pārvērtuši par zvaigznāju.

PAZEME

1 Tradicionāls maoru sasveicināšanās veids.

2 Rangihaupapa — apmetnis, kuru Nivareka nopinuši pēc Tanes meitas, dārzeņu dievietes Hines-rau-vharangas, apmetņa parauga.

VAROŅI UN VAROŅDARBI

1 Tangaroa — jūras dievs, zivju pirmtēvs.

2 Tāpat kā senie grieķi, maori uzskatīja planētu Venēru par divām zvaigznēm.

3 Takiara — Polārzvaigzne.

ZEME UN JŪRA

1 Vonganujas upe ietek Tasmāna jūras Dienvidtaranaki līcī.

2 Egmonta zemesrags; atdala Ziemeļtaranaki lici no Dienvidtaranaki līča.

3 Paoa — leģendārs austrumu piekrastes cilšu ciltstēvs.

4 Vārds «mimi» (urīns) sastopams daudzos Jaunzēlandes upju nosaukumos.

6 Teanava ezers atrodas Dienvidsalas dienvidos.

6 Piopiotahi — Milforda fjords Dienvidsalas rietumu piekrastē.

7 Kuka kalns, Jaunzēlandes augstākā virsotne Dienvidalpu (Dienvidsalā) kalnu grēdā, 3764 in augsts. Kalna nosaukums maoru valodā ir «Debesu šķēlējs».

8 Manapouri ezers atrodas Dienvidsalas dienvidos.

TANES BĒRNI, TANGAROAS BĒRNI

1 Moa — izmiris nelidojošs putns, kas mitis Jaunzēlandes mežos, pārticis no sēklām un augu saknēm, sasniedzis 3 m augstumu. Pēdējie moa tika iznīcināti XVIII gs. beigās un XIX gs. sākumā.

2 Turanga — tagad Gisbornas pilsēta.

3 Hokioi — mītisks putns, iespējams, kāds izmiris milzu ērglis.

* Kupe — leģendārs varonis, viens no Jaunzēlandes pirmatklājējiem.

6 Raukava — Kuka šaurums, kas atdala Jaunzēlandes Zieme|salu no Dicnvidsalas.

' Rangitoto — Dirvila sala.

7 Tavhaki — mītisks varonis, kas paveicis daudzus varoņdarbus.

8 Tio-roa — ledus, sniega un krusas personifikācija.

9 Tu jeb Tu-matauenga — cilvēku ciltstēvs.

10 Ika-tere — jūras dieva Tangaroas mazdēls, zivju un jūras dzīvnieku ciltstēvs.

11 Sai teikā minētais delfīns atgādina par Loci iesaukto Dirvila salas apkaimes delfīnu, kas vairāk nekā 20 gadus (1888.—1910. g.) pavadīja visus kuģus, kuri iebrauca no Kuka šauruma Tasmāna līcī vai no līča — Kuka šaurumā. Ar speciālu valdības dekrētu 1904. gadā delfīns tika pasludināts par Jaunzēlandes nacionālo bagātību.

TANIVHAS

1 Ziemejsalas upe, ietek Dienvidtaranaki līcī.

2 Vhakatu — tagad Nelsonas pilsēta Tasmāna līča krastā Dienvidsalā.

3 Tau-maha-aute — Šekspīra klints, atrodas kādas četras jūdzes no Vonganujas grīvas,

* Vai-kare-ir.oana — Vētraino ūdeņu jūra.

STĀSTI PAR PĀRDABISKĀM BŪTNĒM

Ihenga — viens no leģendārajiem Jaunzēlandes pirmatklājējiem.

Moeliau i-r tagad Kolvila zemesrags Ziemelsalā.

Aitangas — pēc maoru ticējumiem, nemirstīgas būtnes. Citā šīs teikas variantā stāstīts, ka pēc tam, kad minētajā veidā no mātes niiesam izņemts bērns, māte tikusi mazgāta Vai-oras-a-Tanes ūdeņos (dieva Tanes dzīvības ūdeņos) un viņa atdzīvojusies.

MILŽI UN CILVĒKĒDĀJI

1 Tagad Otago grāfiste Dicnvidsalā.

2 Vakatipu ezers atrodas Dicnvidsalas dienvidos. Tā aprises atgādina gulošu cilvēku ar pievilktiem ceļgaliem. Ezera sākotnējais nosaukuma— Vhakatipua (Ļaunā dēmona ieplaka).

3 Manureva — tagad pilsēta Ziemejsalas ziemeļos.

4 Maungakickie — tagad Oklendas pilsēta Zicmeļsalas austrumu piekrastē.

6 Tiki — neliels no koka vai nefrlta darināts senča attēls, kuru maori nēsaja ap kaklu.

6 Matau — tagad Klutas upe Otago grāfistē Dienvidsalā.

BURVJI UN BURVESTĪBAS

1 Vhakaari — Vaita sala Plenli līcī.

2 Ruaimoko — zemestrīču dievs, vulkānu un apakšzemes uguns valdnieks.

3 Mauri — maoru iztēlē burvju akmens, no kura atkarīga zemes un putnu auglība, tāpēc tas tika glabāts stingri apsargātas slepenās vietās.

4 Maori uzskatīja galvu par svētu ķermeņa daļu, tāpēc epiteta «cepts» lietošana kopā ar šo vārdu bija smags apvainojums.

BRĪNUMAINI PIEDZĪVOJUMI

1 Tūristiem vēl tagad tiek rādīta klints, kurā slēpies Hatupatu.

Tā atrodas pie kalnu ce|a no Taupo uz Putaruru.

2 Virsaitis Hatupatu ir vēsturiska persona. Viņš dzīvoja tai pašā laikā, kad Ihenga, kurš ieradās Jaunzēlandē ar kanoe Aravu. Ar Hatupatu vārdu saistītas daudzas ievērojamas vietas Rotoruas ezera apkaimē. Jādomā, ka Hatupatu un viņa vadītie ļaudis bijuši šā apvidus pionieri.

3 Tainui bija viena no laivām, ar kurām ieradās ieceļotāji no Havaiki; tātad ciltīm, par kurām šeit stāstīts, bijuši kopēji senči,

4 Kā vēsta teiksma, Kupe, atgriezdamies no Jaunzēlandes uz Havaiki, atstājis savu bērnu Ziemeļsalā un teicis: «Paliec sveiksi Es aizeju. Un es nekad vairs nealgriezīšos.»

6 Leģenda par maoru Romeo un Džuljetu ir iemīļots maoru kokgriezēju motīvs. Mokoias salā Rotoruas ezerā redzams siltais avots Vaikimihia, kurā sildījusies Hinemoa, kā ari vieta, kur atradusies Tutanekai māja.

G L Q S Ā RIJ S

Ailangas — kokos dzīvojoši dēmoni, nemirstīgi «mežaiņi».

Ao-marama — gaismas un dzīvo cilvēku pasaule.

Ariki — virsaitis, vadonis.

Atua — dievība, dēmons, pārdabiska būtne.

Ilaka — vīriešu deja, parasti karadeja.

Hapu — klans.

Hinau — Jaunzēlandē izplatīts koks.

Hine — meitene, sieviete, Polinēzijas Ieva — pirmā sieviete; visizplatītākais sievietes vārds maoru folklorā. Kainga — nenocietināts ciemats. Karakia — burvestība, buramvāreji.

Kauri — augsts koks ar taisnu stumbru, izdala daudz sveķu.

Kiva — okeāna dievs, viena no 70 galvenajām maoru dievībām.

Kivi — bezspārnu putns.

Ko — īpaša nūja zemes rakšanai.

Kumara — saldie kartupeļi, batātes.

Kuri — suns.

Maero (maeroero) — mežonīga garmataina būtne, kas mēdz vienatnē klejot pa mežiem. Maku tu — maģija, burvestība.

Manā — maģisks spēks, ar ko apveltīti dievi un dažkārt ari cilvēki. Marae — laukums maoru ciematā, kurā notiek sanāksmes. Mata — obsidiāns, vulkāniskais stikls.

Mere — īss, plakans no akmens vai neirīta darināts ierocis,

Ngarara — briesmonis, rāpulis.

Pa — nocietināts ciemats.

Pakehs — baltais cilvēks.

Parehes — teiksmainas meža būtnes.

Patupaiarebes — pārdabiskas būtnes, dzīvo mežos un kalnos.

Pobutukava — koks ar spilgti sarkaniem ziediem.

Ponaturi — pārdabiskas būtnes, kas dzīvo jūrā.

Puhi — neprecējusies jauna sieviete, meitene, jaunava.

Pukeko — sultānvista.

Rangatira — dižciltīgs cilts loceklis.

Rarohenga — pazeme, kur mīt mirušo gari.

Reinga — garu valstība, viela, kur mirušo dvēseles atvadās no gaismas pasaules, maoru «šķīstītava». Taialia — piecas pēdas garš ierocis no cietkoka. , Tangi — mirušā apraudāšanas rituāls. Tanivha — teiksmains nezvērs. Tapu — svēts, aizliegts. Taua — karapulks. Tava — mūžzaļš koks Jaunzēlandē. Tekoteko — kokā griezta figūra pie jumta kores. Tini-o-hakaturi — dieva Tancs bērni, kuri apsargā mežu un spēj pieņemt putna izskatu. Toa — karotājs.

Tohi — rituāls, kuru izpilda priesteris pēc tam, kad bērnam nokritušas nabas saites paliekas, maoru kristības. Tohunga — priesteris, burvis, zintnieks; prasmīgs cilvēks. Tuahu — svētvieta ciematā.

Tupua, tipua — ļauni gari, kas spēj pārvērsties par kalniem vai

klintīm, vai dzīvām būtnēm — zivīm, putniem. Turehu — pardabiskas būtnes ar gaišu ādu. Tutua — zemas izcelsmes cilvēks. Umu — zemes krāsns, kurā maori gatavo ēdienu. Vahine — sieviete.

Vairua — miruša cilvēka dvēsele, gars, rēgs.

Vaka — kanoe.

Vhare — māja.

Vhata — pārtikas noliktava.

Saturs

A. Kondratovs. Haere mail (Priekšvārds Pasaules radīšana «….

Pazeme……..

Varoņi un varoņdarbi …..

Zeme un jūra …….

Tanes bērni, Tangaroas bērni , . .

Tanivhas …….

Stāsti par pārdabiskām būtnēm . ,

Milži un cilvēkēdāji……..

Burvji un burvestības ….. Brīnumainie piedzīvojumi ….

Komentāri……..

Glosārijs …….

MAORU TEIKAS UN LEĢENDAS Redaktore '/ Kļaviņa Vāku zīmējusi M. Rlkmane Mākslinieciskais redaktors G. Krulojs Tehniskā redaktore E. Grlķe Korektore L. Vancāne ME Ai 2217 Nodota salikšanai 25.01.84. Parakstīta iespiešanai 11.00.84. Formāts 84X108/32. Tipogr. papīrs Nr. 2. Literatūras garnitūra. Augstspiedums. 9 fiz. iespiedi.; 15,12 uzsk. iespiedi.; 15,75 uzsk. kr. nov.; 10,95 izdevu. 1. Metiens 50 000 cks. Pašūt. Nr. 231. Maksā 1 r. 50 k. Izdevniecība «Zinātne», 226530 PDP Rigā, Turgeņ.eva ielā 19,

Iespiesta Latvijas PSR Valsts izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas tipogrāfijā «Cīņa», 22G011 Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40.

Maoru teikas un leģendas / * Slāvu mitoloģija sieviešu kārtas mājas gari, — Tulk.

[1] ciets minerāls, atrodams arī Ķīnā, Birmā un citur. — Tulk.